

BISTVO JE OČEM NEVIDNO

KAKO OBOGATETI

ŠTUDIJSKI KROŽKI

ZBORNIK TEKSTOV O ŠTUDIJSKIH KROŽKIH

Seznam kratic

ACS Andragoški center Republike Slovenije
BMK Beremo z Manco Košir
BF Biotehniška fakulteta
COBISS Co-operative Online Bibliographic System & Services
CSFM Cooperation for Innovative Approach in Sustainable Forest Management
Training (Sodelovanje za inovativni pristop k usposabljanju za trajnostno
upravljanje z gozdom)
ESS (ESF) Evropski socialni sklad
EU Evropska unija
FVG Friuli Venezia Giulia
GO Gorica (Gorizia)
IKT Informacijsko-komunikacijska tehnologija
IO Izobraževanje odraslih
KS Krajevna skupnost
KTRC Kulturno turistični rekreativni center
LU Ljudska univerza
MDSS Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih
MIZŠ Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
NPK Nacionalna poklicna kvalifikacija
RDV Razvojno društvo Vrhe
MKO Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
NUK Narodna in univerzitetna knjižnica
OE Območna enota
PMP Pridobljena možganska poškodba
PN Pordenone
RTV Radio televizija
SC Study circle
SGLŠ Srednja gozdarska in lesarska šola
ŠK Študijski krožki
UD Udine
U3ŽO Univerza za tretje življenjsko obdobje
VDC Varstveno delovni center
VŽU Vseživljenjsko učenje
ZDS Znanstvena dialoška srečanja
ZGS Zavod za gozdove Slovenije
ZIO Zakon o izobraževanju odraslih
ZSSS Zveza slepih in slabovidnih Slovenije
VTC Vinska turistična cesta
UNESCO The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

KAKO OBOGATETI? Bistvo je očem nevidno

Zbornik besedil študijskih krožkov ob njihovi 25-letnici

Mik študijskih krožkov

Ob 25-letnici študijskih krožkov v Sloveniji lahko z zadovoljstvom ugotovimo, da so se v četrto stoletje umestili v življenje številnih odraslih prebivalcev in prebivalk Slovenije. Razvili so se v pomembno obliko sodelovalnega učenja in popestrili ponudbo na področju neformalnih oblik učenja, ki jih spodbuja tudi Nacionalni program izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji.

Študijski krožki so danes privlačna in iskana oblika neformalnega učenja in izobraževanja v Sloveniji. Delujejo pod okriljem različnih organizacij.

Nastajali pa so iz potreb ljudi in lokalnih skupnosti, porodila jih je potreba po spontanem druženju in sodelovanju ljudi po slovenskih krajih. V letih od ustanovitve so se študijski krožki razvijali, število ljudi, ki se vključujejo vanje, narašča, predvsem radi pa se vanje vključujejo starejši odrasli. Študijski krožki spodbujajo različne skupine odraslih k učenju, spodbujajo njihov osebni razvoj, prispevajo k razvoju lokalnih okolij, z njihovo pomočjo se povsod tam, kjer delujejo, ohranjata naravna in kulturna dediščina ter tradicija kraja. Spodbujajo pa tudi druženje med ljudmi tudi v čezmejnem okolju kar je v sodobnem času, ko za to zmanjkuje časa, še toliko pomembnejše.

Majhne skupine, ki jim je skupno zanimanje za podobne teme, sodelujejo pri načrtovanju in izvajanju študijskega krožka pod vodstvom mentorja. Izkušnje kažejo, da ima učenje in druženje pozitiven vpliv na osebno, pa tudi poklicno in družbeno življenje posameznika. Zato sem prepričan, da bodo študijski krožki svojo vlogo v prihodnje le še utrjevali, širili področja delovanja in zanimanja, vključevali vse več odraslih ter bogatili medgeneracijsko sodelovanje.

Zahvaljujem se Andragoškemu centru Slovenije za pomemben prispevek k razvoju študijskih krožkov, ki spodbujajo zavedanje o pomenu učenja, sodelovanja, deljenja znanja in vedenja za dobrobit posameznika in družbe kot celote.

Dr. Jernej Pikalo Mik študijskih krožkov	9
I. Sistemske možnosti za delovanje študijskih krožkov	13
Andrej Sotošek Predgovor.....	14
Teja Dolgan Predgovor.....	15
Nevenka Bogataj Knjigi <i>Kako obogateti</i> na pot.....	16
Tanja Možina Sistemsko umeščanje delovanja študijskih krožkov	20
Nevenka Bogataj Razmislek o odločanju	27
Gregor Torkar Postaviti lokalno pred globalno	46
Marija Imperl, Jože Prah Od »bele lise« do zglea v Radečah in okolici	58
Helena Furlan, Eva Mermolja Goška fakulteta in več kot dve desetletji razvoja na Vipavskem.....	70
Tatjana Dolžan Eržen Kdo se lahko upira slonu?.....	77
Darijan Novak Bralni in jezikovni ŠK ter snemanja nagrajencev priznanj ACS.....	90
Ana Peklenik Vloga knjižnice ACS.....	94
Jiri Kočica O izboru fotografij in razstavi ob 25-letnici študijskih krožkov.....	97
Darja Piciga Ob otvoritvi razstave fotografij v ljubljanskem Tivoliju.....	100
Nives Ličen Zakaj so študijski krožki v Sloveniji izjemni?.....	102
Ana Pavše Navdušenje pri uvajanju ŠK.....	106
II. Tuje prakse	109
Elena Slanica LLL and study circles in FVG/ VŽU in ŠK v Furlaniji Julijski krajini.....	110
Silvija Krajer Ostojić Experience with study circles in the new context/ Izkušnje s ŠK v novem kontekstu.....	118
Erik Söllander An insight into Swedish practice for forest related issues/ Vpogled v švedsko prakso na primeru gozdarstva.....	120
III. Udeleženci in mentorji o tem, v čem se ŠK ločijo od drugih oblik izobraževanja? ...	123
Monika Novšak Ostati v svojem bistvu to, kar študijski krožki so.....	124
Zala Zlatoper Vodenje študijskih krožkov je kot kuhanje.....	128
Helena Kovač Spomini na študijske krožke	130
Patricija Dodič »Kar v sebi gojimo, to raste. To je večni naravni zakon.« (Goethe).....	131
Daniela Močnik Branje v Cerkljah na Gorenjskem	134
Mihaela Flisar Ročna dela in kulinarika v Tišini tudi po 25 letih delovanja.....	138
Renata Levičnik Način učenja oseb s pridobljeno možgansko poškodbo.....	142
Marjan Kalamar Zakaj in kako s študijskimi krožki v Centru KORAK?	144
Marija Šavron Jerman Brez zadržkov, z veseljem in zanosom	148

Slavko Pirc Težave in njihovo reševanje z učenjem	149
Silvan Prodan Naša istrska beseda	152
Snežka Tešič Spomini na Balintovo skupino	154
Katrin Modic Slepa kura zrno najde	155
Bogdana Žgur Moj pogled na Balintov krožek	156
Maja Žnidaršič Varovanje gozda z oblikovanjem keramike	158
Patricija Sosič Kobal Neodkrita pot ŠK Drevesa pripovedujejo	160
Ivanka Smrdel Ustvarjalnost v Domu upokojencev	161
Viktorija Dabič Kar delaš s srcem, je vedno prav.....	162
Več avtorjev Utrinki iz glasila	165
Nevenka Jelen in Etnološko društvo O dostopnosti, sproščenosti in vodenju.....	166
IV. Mentorji smo kar smo- »specialisti za spremembe«	167
Slavica Borka Kucler Nismo (več) samo bogi, smo tudi bogati!	168
Marina Hrs Študijski krožki lahko spreminjajo življenja	174
Leda Dobrinja Priložnost za samoodločanje domačinov	177
Sonja in Stanislav Golc Študijski krožki v Halozah	181
Rok Pisk Pet lekcij Janeza Evangelista Kreka.....	185
Flora Otoničar Študijski krožki so rezultat in hkrati sprožilec dialoga	187
Natalija Planinc Male štorije naše dediščine	190
Ivan Novak O Besedi slovenske Istre in Zgodbarnici	197
Jerneja Čoderl Odtis študijskih krožkov na meni kot mentorici	200
Stane Padežnik Po sledah leoparda	202
Luka Pavlin Zanimivo tudi za slepe in slabovidne	207
Patricija Rejec ŠK kot študijski krožek	211
V. Mladi na brvi med deljeno odgovornostjo in pogledom v prihodnost	213
Polona Knific, Štefanija Muhar Zgodovinski spomin na Jesenicah	214
Marjeta Gašperšič, Ana Marija Blažič Izkušeni danes spodbujamo znanstveno dialoško komunikacijo	219
Marko Gabrovšek Zeleno delo.....	224
Branka Urbanija Doseganje in preseganje	227
Irena in Andrej Černelč, Damjan Dobrina Vse lahko dosežemo, če uspe harmonija	231
Renata Dobnikar Povezovati!	236
Jana Turk Šulc Jaz sem srečen človek	239
Maša Viršček, Sabina Belc Novinarji, race in še kaj (medijska pismenost)	242
Nevenka Bogataj Namesto zaključka	245

I. Sistemske možnosti za delovanje študijskih krožkov

Predgovor

Andragoški center Slovenije (ACS) je kot osrednji nacionalni razvojno-raziskovalni zavod na področju izobraževanja odraslih (IO) ob svoji ustanovitvi izpostavil splošno neformalno učenje in IO za svoji ključni razvojni prioriteti. Pristopil je k proučevanju pristopov, modelov in programov splošnega neformalnega učenja in IO ter v skladu z andragoškim razvojnim ciklusom proučil in raziskal mednarodne in domače primere dobrih praks. Na tej podlagi je pristopil k razvoju novega unikatnega modela neformalnega učenja odraslih na podlagi skandinavskega modela študijskih krožkov (study circles) in slovenske tradicije in oblik skupnostnega učenja. Tako se je skozi 25-letno obdobje razvil slovenski model, ki je prerastel v temeljno, najbolj razširjeno in najbolj razvejano obliko splošnega neformalnega učenja odraslih v Sloveniji. Študijski krožki so si zaradi svoje neformalnosti, fleksibilnosti, pokrivanja lokalnih potreb po učenju in znanju ter načela vzajemnega skupnostnega učenja hitro utrlj pot v vsa lokalna okolja po celotni državi. Tudi odločevalci izobraževalnih politik na MIZŠ so prepoznali njihovo kakovost, aktualnost in rezultate, jih sistemsko vključili v nacionalne prioritete na področju razvoja IO ter zagotovili osnovne finančne pogoje za njihov razvoj in izvajanje. Kljub omejenim finančnim in kadrovskim pogojem, so se ŠK uveljavili kot osrednja in najštevilčnejša oblika neformalnega učenja odraslih v Sloveniji. Majhen tim strokovnjakov, ki ga zadnji dve desetletji vodi in koordinira dr. Nevenka Bogataj, omejeno financiranje preko letnih razpisov in tim usposobljenih mentorjev so v teh letih dosegli res zavirljive rezultate in premike v lokalnih okoljih. Njihovi rezultati in izdelki so dosegli veliko strokovno in medijsko odmevnost tako v slovenskem kot v mednarodnem prostoru. Postali so primer dobre prakse tako doma kot v tujini. Razvojne dimenzije, raznolikost, programska ponudbo, kakovost in rezultate nam kaže tudi tale zbornik, ki smo ga pripravili ob 25-letnici razvoja in delovanja. Prepričan sem, da bo zanimivo branje tako strokovni, kot širši javnosti.

Študijski krožki bodo tudi v prihodnje ostali ključna oblika splošnega neformalnega učenja odraslih. Zakonsko sicer niso urejeni in regulirani, so pa vključeni v ključne strateške dokumente na področju VŽU in IO skozi programe splošnega neformalnega skupnostnega učenja (Bela knjiga, ReNPIO). Tudi Evropska komisija v vseh razvojnih dokumentih poudarja ključni pomen novih znanj, kompetenc, spretnosti, pridobljenih v oblikah in programih neformalnega IO. Študijski krožki lahko in morajo postati ena od ključnih možnosti odraslih za razvoj temeljnih znanj, kompetenc in spretnosti na vseh ključnih področjih življenja in dela odraslih v lokalnem okolju.

Predgovor

Študijski krožki, pozdravljeni. Lepo vas je videti v tako velikem številu. Res vas je veliko že tistih, ki se nam javite na Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, pa vsi vemo, da je študijskih krožkov še mnogo več. Delujete tam, kjer ste najbolj potrebni in prepoznani – v svojih lokalnih okoljih. Pogosto v zelo majhnih mestih, krajih, vaseh in zaselkih, stran od izobraževalnih središč. Stran od dobrih prometnih povezav, ki bi vas pripeljale do knjižnic in šol. In tudi stran od brezhibne internetne povezave. Pa vendar ste polni znanja, učenosti in modrosti. Polni navdušenja nad raziskovanjem, brskanjem za novim znanjem in spoznanji. Z željo, da se že spoznano ne bi pozabilo in z mislijo, da se vedno lahko najde še kaj, česar še ne vemo in poznamo, pa bi bilo modro, če bi. Krožki delujete tudi v velikih mestih, kjer je izobraževalne ponudbe na prvi pogled mnogo, celo preveč. Vi ste tisti, ki poskrbite za teme, ki jih sicer ne bi obravnaval nihče, predvsem pa za vključenost tistih, ki se v tako velikem naboru izobraževalnih dejavnosti kljub vsemu ne vključijo nikamor. Za to imajo različne razloge in prav je, da krožki znate poiskati pot do vseh manj vključenih skupin ali posameznikov.

Vztrajati 25 let na področju neformalnega izobraževanja odraslih ni preprosto. Menim, da tudi ni izvedljivo brez nenehnega razvoja in premisleka, kje ste, kaj želite in kam bi radi še prišli. Z neumorno roko vas vodi draga Nevenka iz Andragoškega centra Republike Slovenije, prav pa je, da sodelujete in sooblikujete svojo razvojno pot. Naj se prepletajo vodenje in samoorganizacija, svoboda izbire, učenje in druženje, kar je tudi sicer temeljni način delovanja študijskih krožkov.

Skozi 25 let se nekatere teme stalno ponavljajo, na primer ohranjanje kulturne dediščine in medgeneracijsko sodelovanje. V obeh primerih so osebne izkušnje in znanje posameznikov pomemben element prenosa znanja in krožki pomenijo zagotovilo, da se vse to ne izgubi v času in prostoru. Pojavljajo se tudi teme, ki jih pred časom še ni bilo mogoče zaznati in kažejo na odziv krožkov na aktualne družbene in okoljske spremembe ali probleme, kot na primer ekologija, trajnostni razvoj in zdravje. Torej lahko ugotovimo, da učenje v majhnih skupinah, kjer se izobraževalni, pa tudi akcijski cilj rodi iz potreb vseh članov ali skupnosti in v njem najdejo mesto in pomen vsi udeleženci krožka, vedno prinese nekaj na osebni ravni, še več pa na ravni skupnosti. Prav v tem je čar študijskih krožkov, zato jih je smiselno podpirati.

V prihodnje bo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport tako kot do sedaj finančno podprlo delovanje študijskih krožkov. Zavedamo se, da sredstev ni nikoli dovolj, vendar upamo, da s tistimi, ki so nam na voljo, dajemo signal tudi drugim institucijam in organizacijam ter da imajo študijski krožki potencial, ki ga je vredno vzpodbujati.

Dragi člani in mentorji študijskih krožkov, želim vam uspešno vsidranje v svojem okolju, kjerkoli že ste. Naj vas vodi neumorna sila po spoznavanju novega in ohranjanju vrednega.

Knjigi KAKO OBOGATETI na pot

Petindvajseto obletnico delovanja in dosežkov študijskih krožkov smo obeležili z odmevno razstavo v ljubljanskem Tivoliju in besedami, ki zdaj v tretjem zborniku prehajajo med bralce. Več kot šestdeset avtorjev razmišlja o opravljenem delu predvsem z zadovoljstvom, včasih s presenečenjem. Pristno navdušenje je močna pedagoška sila. Res smo lahko ponosni nad odtisi študijskih krožkov po Sloveniji in tudi nad tem, da čar idealizma in entuziazma v njih ni ugasnil in jih dela žive in privlačne.

Še drži kar smo zapisali v zbornikih *Od zamisli do sadov* v prvem desetletju (2005) in *Iz korenin k novim izzivom za življenje* v skupnosti (2012), zato vabimo, da ju sem ter tja vzamete v roke. Černoša (2005) je na primer izpostavila »evropsko dimenzijo učenja z vidika odprtosti, kakovosti in dostopnosti« in ACS imenovala »pobudnika, koordinatorja, analitika in zagovornika«, ki je tedaj priporočal skupinske učne dogodke, razvoj IKT podpore, okrepitev gostote ŠK in še večjo kakovost stika z lokalnimi okolji (Bogataj, 2005). Danes je vse to del normalnega delovanja. Ohranili smo načela, redno usposabljammo mentorje, dokumentiramo in vrednotimo svoje delo ter se oziramo za prihodnjimi izzivi. Tudi nekdanji poudarki dr. Findeisnove – recipročnost, ustvarjalnost, skupinska akcija, interakcije in pogajanja so še aktualni, čeprav smo segli dlje, celo prek državnih meja in rezultate akcijskega raziskovanja razgrnili v mednarodnem zborniku *Lifelong learning devices for sustainable local development : the study circles experience in the cross border area Italy-Slovenia* (2015).

Nov nabor besedil je usmerjen v spremembe. Tiste, ki so že tu – podnebne, družbene in ostale. Zdi se, da je nekdanji vodja mednarodnega združenja za izobraževanje odraslih, prof. Reischman, iznašel dober pojem za identiteto izobraževalca odraslih: »specialisti za spremembe«. Spremembe terjajo odpornost in prilagodljivost hkrati, torej močno identiteto, relativno enotne interese, vsaj približno pravično porazdeljene vloške in koristi ter čimmanj zaviralnih asimetrij. Mentorji ŠK se v tem opisu in taki identiteti lahko prepoznajo. Omogočili so in še omogočajo, da je odtis študijskih krožkov pozitiven, ponekod trajen. Spremembe so stalnica, ki jo najbolj pozna zgodovina. Naša besedila se ob sprehodu skozi petindvajset let in sodobne izzive to pot ozirajo zlasti v prihodnje desetletje, v katerem izzivov ne manjka.

V Sloveniji danes živimo blaginjo s polno paro. Še razpolagamo z obiljem pitne vode in prostora, lahko dihamo, se družimo in potujemo, lahko javno izražamo svoje stališče. Precej nakupujemo. Ob tem marsikdo pozabi na medsebojno soodvisnost in revščino preteklih generacij ter, žal še vedno, tudi večine sveta. Še vedno si marsiko želi to, kar obeta naslov. Avtorji besedil dajejo odgovor. Prvič so med njimi tudi udeleženci ŠK. Izkušeni so v pravočasnih, pravičnih in v

prihodnost usmerjenih odločitvah, dozoreli v medgeneracijskem učenju, »koreninijo« v tradiciji in pronicljivo opazujejo možne poti v prihodnost ter so pri tem tudi kritični. Na spremembe so se odzvali s pravilnimi odločitvami, si sami našli smiselni cilj in zanimivo pot do njega ter pri tem niso prikrajševali drugih. S svojim dejavnim udejstvovanjem, ki ga ni brez učenja, nas vse nenehno bogatijo. Upravičeno jim torej velja prisluhniti, četudi o odločanju ne govorijo neposredno. Njihov zgled kaže, da je pravilne odločitve možno najti. Z različno močnimi akterji morda težje, ker mnogi lažje uveljavijo svojo formalno moč kot pa vstopajo v procese medsebojnega usklajevanja. Prilagajanje namreč terja pogajanja, argumente in čas, vse to pa je mogoče le z učenjem. Proces ima torej večjo težo kot stanje in naš tretji zbornik govori o procesih, saj je bilo analiz struktur doslej že dovolj.

Odločitve, drobne in usodne, so večinoma boljše (ne pa nujno hitrejše), kadar so plod več kot ene osebe. Pogosto ni dovolj skupen cilj, ampak je potrebna tudi skupna pot, težavnejša, a vsaj v teoriji že dobro preučena. Gre za socialno, izkušnjsko, participativno, skupno, akcijsko učenje v praksi študijskih krožkov, ki jih vodi ACS. To je dosegljivo bogastvo, možno le s soudeležbo.

Zbornik je namenjen utrditvi smisla študijskih krožkov, refleksiji opravljenega dela, okrepitvi identitete mentorjev, učvrstitvi sistemskih okvirov ter pogledu v prihodnost. »Hrbtenica IO v praksi« (Muršak, 2005) je v novem Zakonu o izobraževanju odraslih (2018), ki ureja neformalno izobraževanje, izgubila svojo poimensko pravno podlago. O sistemskih okvirih ŠK zato pišemo v začetku zbornika, kjer so zbrani tudi jubilejni nagovori ob razstavi fotografij na ljubljanskem Jakopičevem sprehajališču v parku Tivoli pomladi 2018. V nadaljevanju se sprašujemo, ali naj gremo v širino ali specializacijo kot nakazuje prispevek zagrebške projektne sodelavke. Zanima nas, ali bomo uspeli nadaljevati pričeto čezmejno sodelovanje, ki v Furlaniji Julijski krajini že redno rojeva sadove. Zanima nas tudi, kdaj se bosta srečali domača praksa dela z zemljo in potencial ŠK za spodbujanje pozitivnega odnosa do nje. Sprašujemo se, ali naj nadaljujemo s potepanji po Evropi ali naj kot gostitelji z zgledom raje (bolj) vplivamo na tiste, ki iščejo oblike in poti aktivnega prilagajanja na klimatske in družbene spremembe. Kako opustiti ne bistveno in trdno držati vajeti bistvenega? Kaj torej ohraniti in kaj dodati novega?

Na povabilo k pisanju se je odzvalo prek 60 avtorjev. Nekatera besedila so soavtorska. Med njimi so raziskovalci (5), nacionalni nosilci odločanja (4), mentorji (31), nekaj celo istih kot v zborniku ob desetletnici (Prah, Hrs, Dolžan Eržen) - in udeleženci (15). Pisale so zlasti ženske. Odziv dobre desetine moških daje nekaj dragocenega ravnotežja. Veselijo prispevki mlajših od 30 let, kar kaže, da kljub trenutno manjši zastopanosti mladih tudi oni prepoznavajo smisel in potencial ŠK. Zadovoljni smo tudi z dejstvom, da avtorji prihajajo prav iz vseh regij in predstavljajo tudi manjše kraje. Zbornik je nastal v souredništvu s profesionalno urednico go. Alenko Veber, oblikoval pa ga prof. Jiri Kočica, ki je avtor oblike

matične spletne strani (<https://sk.acs.si>) in je oblikoval tudi omenjeno razstavo. Prispevki govorijo o posebni in zelo osebni energiji. Za besedami je živa praksa, kar jim daje visoko legitimnost in privlačnost. Vsebina terminološke lupine je bogata. Pojem »študijski krožek« danes pomeni več kot je pomenil leta 1993 ali leta 2005, saj je v praksi uveljavil in razvil tudi svoje posebnosti glede na druge in tudi tuje prakse. V besedilih najdemo navdušenje, prestopanje navidezni meja, obvladanje strahu, postavljanje in prilagajanje pravil konkretni situaciji, mir zrelosti, izvirnost, pobude. O težavah poročila ŠK, ki so osnova analiz, večinoma molče, kar pa ne pomeni, da jih ni. Očitno jih je mogoče obvladati, zato upamo, da bolj krepijo kot motijo. Tudi naši predniki so imeli pogum in talente, le da jih sodobne novosti potiskajo v nevidnost. Toda potreba po osebnem stiku in zaupljivi, ustvarjalni skupini ne usahne in ostaja nenehen izziv. Nekdaj čislane objave so iz časopisov in revij prešle na televizijo in na splet. Manj je priložnostnih tiskanih brošur, nastajajo pa že prvi pregledni zborniki dolgoletnih izvajalcev. Žal nam je za odličnimi mentorji in tudi člani, ki ne morejo biti več z nami. Veseli pa smo občin, med katerimi nekatere redno sofinancirajo dejavnost ŠK. Ti so potencial celo za zelo osebne kotičke npr. demenco v visoki starosti in poezijo. Zato velja poudariti, da manj vidne prakse niso nič manj vredne in da ne gre vedno le za spodbujanje lastne volje, ampak tudi za spodbujanje institucij. Tako so si našo tivolsko razstavo krožkarji iz Centra Dolfke Boštjančič lahko ogledali šele, ko so vse okoliščine dovoljevale njen obisk in ne na dan otvoritve – navdušila pa jih ni nič manj kot zbrane maja 2018. Krog je torej res najširši »simbol dialoga, skrivnostnega hrepenenja po popolnosti in harmoniji, način bivanja v svetu, budnost, povezanost in dobrohotnost« (Kopeinig, 2018).

Za prilagajanje spremembam sta pomembna tudi samouresničevanje (Jelenc Krašovec, 2005) in samozavest (Dolžan Eržen, 2005) ter spoznanje, da se talent in ustvarjalnost ne starata. Krožki vse to omogočajo in povezujejo med seboj in s pokrajinskim mozaikom Slovenije, ki mu je omenjena razstava sledila: »Vnema in strast, da bi stvarjem prišli do dna in da bi se naučili kaj novega« ter »moč iskrene želje po prenosu določenega občutka tu presega dokumentarnost in preprosto postane umetnost«. »Učenje ... v smislu dekodiranja, dešifriranja vezi z umrlimi predniki, nami, ki smo živi ter med tistimi, ki bodo šele prišli«, je »za naš prostor izredno pomembno ... ker ... pogloblja razumevanje krškega in izjemno zapletenega prostora odnosov, pogloblja razumevanje psihološkega prostora in povečuje občutek smisla ter pomena bistvenih bivanjskih razsežnosti, kar je tudi bistveno zagotovilo, da ostanemo in obstanemo« (Kočica, 2018).

Vodstvo ACS in MIZŠ lahko torej še naprej pričakujeta stalne in raznorodne pobude za kadrovske, finančne in razvojne podpore študijskim krožkom. Državi, ACSju, izvajalcem pa tudi stroki njihov obseg in kakovost prinašajo dodano vrednost, razvojna sredstva in pozitiven naboj, zato že nekaj časa

terjajo preskok v novo kakovostno raven. Predlagamo vzpostavitev voljenega in plačanega Odbora praktikov s štiriletnim mandatom, ki bi bil regijsko strukturiran in bi koordiniral prakso na regijski ravni. Vstop v omenjen organ bi omogočala volja za to delo in reference, vodil pa bi ga nacionalni koordinatorski, ki bi bil dolžan upoštevati regijske ugotovitve in pobude.

Študijskim krožkom in njihovim mentorjem, tudi tistim, ki mentorstva začasno ali sploh ne zmorejo več, se velja globoko prikloniti in zahvaliti za izdelke, dosežke, vsebine, prepoznavnost, ugled in »odtis«, ki so ga v teh letih sooblikovali. Vse to je navdih in energija dejavnim in novim na tem področju. Nepoznavalcem voščim bralnega užitka, ki naj izzove do mere, da iz cone udobja vstopijo v življenje tudi z učenjem v študijskih krožkih.

Mentorji v Parku Vigeland, Oslo, 2005, foto: Marijan Račnik

Sistemsko umeščanje delovanja študijskih krožkov

POVZETEK

Prispevek se posveča vprašanju družbenega potenciala študijskih krožkov za blaginjo slovenske družbe. Prepoznava njihovo več kot dve desetletji dolgo prakso in vlogo ohranjanja in krepite socialnega kapitala in akcije v skupno dobro. Zanje predstavi strateški okvir dokumentov izobraževanja odraslih (strategijo VŽU, 2007, ReNPIO 13-20, ZIO-1, 2018) in jih opredeli kot strukturni model skupnostnega učenja s svojim mestom med neformalnimi izobraževalnimi programi.

KLJUČNE BESEDE

Slovenija, študijski krožki, izobraževanje odraslih

Za vse, ki že dolga leta spremljamo razvoj študijskih krožkov kot ene izmed pomembnih oblik neformalnega izobraževanja odraslih, že dolgo ni več vprašanje, ali so, potem ko smo jih v naš prostor vpeljali po zgledu nekaterih skandinavskih držav, v tem prostoru tudi zaživeli. Da so danes zelo živi, delujoči, ustvarjalni, da dajejo rezultate, ki presegajo meje posamičnega študijskega krožka, saj se prelivajo v lokalna okolja in tako prispevajo h kakovosti življenja v skupnosti, dokazujejo številne zgodbe, ki jih prinaša ta zbornik. Vprašanje, ki se mi zastavlja, pa je: Ali smo v študijskih krožkih doslej zares že prepoznali ves njihov družbeni potencial in ali smo tako v stroki kot v politiki naredili dovolj, da bi ta njihov družbeni potencial kar se da dobro uporabili za razvoj različnih vidikov slovenske družbe? Ker je prav, da se ob takšni refleksiji našega preteklega dela zazremo tudi v prihodnost, pa se mi kar samo po sebi poraja tudi vprašanje: Kaj v stroki in politiki še lahko naredimo, da bi v prihodnje kar najbolj podpirali prav ta družbeni potencial študijskih krožkov v korist prebivalstva Slovenije? Seveda iskanje odgovora na ta vprašanja presega vsebino tega prispevka, hkrati pa so to vprašanja, ki si jih moramo vedno znova zastavljati vsi, ki imamo kakršno koli možnost in priložnost vplivati na prihodnji razvoj študijskih krožkov. Glede na to, da bomo prihodnje leto začeli pripravljati novo resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih ter da se hkrati napovedujejo tudi široke razprave ob pripravi nove bele knjige o izobraževanju odraslih, so ta vprašanja več kot aktualna.

Sama k takšnim skupnim strateškim premislekom, ki nas čakajo v prihodnje, lahko prispevam nekaj uvodnih razmišljanj. V svojih premislekih izhajam iz tega, da je eden izmed pomembnih temeljev izobraževanja odraslih prav prispevek, ki ga ta vrsta neformalnega učenja odraslih daje k razreševanju

družbenih problematik in k blaginji in razvoju skupnosti. Študijski krožki nas namreč že v svojem bistvu nagovarjajo k premisleku o komplementarnem so-bivanju individualne in skupnostne dimenzije tega izobraževanja. Skupnostno izobraževanje odraslih lahko v družbi odigra vlogo nekakšnega družbenega veziva (Bourdieu 1986, Coleman 1988), s tem ko s svojo dejavnostjo prispeva k integriranju ljudi v skupnost, h krepitvi vezi ter izgradnji socialnega kapitala. Prispeva k povezovanju ljudi in njihovemu aktiviranju za izvajanje skupnih akcij ter udeležanje skupnih ciljev, ki so v korist skupnosti. Govorimo o kakovosti medsebojnih odnosov, ki veliko prispevajo k temu, da smo sposobni presegati naše partikularnosti oz. jih tvorno povezati za razvoj skupnosti. S tega vidika študijski krožki v lokalnih skupnostih opravljajo tudi pomembno socialno vlogo, ko prispevajo h krepitvi vezi med prebivalci v skupnosti.

Za študijske krožke, ki potekajo pod okriljem Andragoškega centra Slovenije, velja, da je zanje – čeprav velik del učinkov izobraževanja ostaja posamezniku – bistvena in dokumentirana usmeritev v skupno. Že krožek sam ni vsota posameznikov, ampak predstavlja potencial za sinergije med udeleženci, saj je udeleženec dolžan rezultate učenja javno predstaviti ter tako svoje okolje spodbuditi k aktivnosti. Njegove rezultate torej namesto pooblaščne avtoritete »preveri« domača skupnost ter tako poveže njihovo osebno, skupno in javno dimenzijo. Tako po vsej Sloveniji nastajajo ne le skupne, ampak tudi javne dobrine, npr. ureditve naselij (Knežak), pohodne poti (Menišija, Nežina pot na Kum), tiskane brošure, razglednice, zborniki in lokalni dogodki (Bogataj, 2018).

Če si ogledamo temeljne strateške dokumente, ki utemnjujejo pomen izobraževanja odraslih v celotnem sistemu vzgoje in izobraževanja, lahko ugotovimo, da le-ti področju neformalnega izobraževanja, kamor sodijo tudi študijski krožki, namenjajo potrebno pozornost. Strategija vseživljenjskega učenja v Sloveniji¹ opredeljuje, da je treba v nacionalni politiki ter v teoriji in praksi vzgoje in izobraževanja v Sloveniji doseči integracijo vseh področij vzgoje in izobraževanja v koherenten sistem, ki bo zagotavljal enakovredne in enakopravne možnosti za razvijanje in uresničevanje različnih zvrsti, oblik, vsebin in namenov izobraževanja in učenja. Upoštevati je treba obe razsežnosti vseživljenjskega učenja, in sicer: (1) razsežnost trajanja, ki označuje, da se učimo od rojstva, torej »od zibelke do groba«; (2) razsežnost širine, ki označuje, da se učimo tudi povsod (ne le v šoli) in kar koli (ne le šolske predmete, tudi za vse druge naše majhne in velike, življenjske in delovne potrebe). Cilj učenja ni le pridobitev izobrazbe in kvalifikacije za delo in poklic, temveč tudi pridobitev širokega znanja, spretnosti in osebnostnih lastnosti, ki jih potrebujemo, da bi lahko uspešno in kakovostno živeli in delali, kot posamezniki in v skupnosti.

¹ Strategija vseživljenjskega učenja v Sloveniji (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Tudi Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020 (ReNPIO 13–20) namenja tej vrsti izobraževanja odraslih posebno pozornost, saj prav splošno izobraževanje odraslih opredeli kot prvo prednostno področje nacionalnega pomena. Prihajamo v čas, ko bo treba opraviti analize in pokazati, koliko smo bili uspešni pri uresničevanju tega prvega cilja resolucije in koliko so k uresničevanju tega temeljnega cilja prispevali študijski krožki kot pomembna oblika splošnega izobraževanja odraslih. Tovrstne analize bodo dragocene, saj bomo iz njih lahko črpali strateške usmeritve za nadaljnji razvoj splošnega neformalnega izobraževanja in s tem tudi učenja v študijskih krožkih.

Zakonski okvir delovanja študijskih krožkov

V času, ko izpeljujemo zdaj veljavno strategijo ReNPIO 13–20, je bil januarja 2018 sprejet nov Zakon o izobraževanju odraslih (ZIO-1). Z vidika vzpostavljanja systemskega in zakonskega okvira za delovanje študijskih krožkov smo lahko z nekaterimi rešitvami, ki jih je prinesel ta zakon, zadovoljni. ZIO-1 je namreč namenil neformalnemu izobraževanju odraslih posebno pozornost. Njegov 21. člen namreč umesti neformalne izobraževalne programe za odrasle in dokaj natančno opredeli tudi vsebinska področja, na katerih naj bi se v prihodnje ti programi, za katere država tudi z ZIO-1 opredeljuje javni interes, razvijali. Med opredeljenimi vsebinami najdemo mnoge takšne, ki so jih doslej že izvajali številni študijski krožki. Za njihove izvajalce je to pomemben pravni okvir in nenazadnje tudi spodbuda, da se v prihodnje lotijo tudi vsebin, ki jih doslej morebiti v svojih lokalnih okoljih še niso obravnavali.

Vendar bi rada ob tem opozorila, da zakon v 21. členu govori o neformalnih izobraževalnih programih za odrasle, v drugi točki zakona je tudi zapisano, da ko se neformalni izobraževalni program za odrasle financira iz javnih sredstev na podlagi javnega razpisa oz. poziva, se v javnem razpisu oz. pozivu določijo tudi sestavine programa. ZIO-1 v 21. členu daje pravni okvir za razvoj in posledično tudi za financiranje tistih neformalnih izobraževalnih programov, ki so v javnem interesu. Prej neposredno, zdaj pa posredno daje pravni okvir študijskim krožkom, hkrati pa prinaša zanje tudi morebitne pasti. Ena od teh je v tem, da bi pripravljavci javnih razpisov in pozivov želeli enačiti neformalne izobraževalne programe za odrasle z učenjem v študijskih krožkih. To bi pomenilo, da bi od njihovih izvajalcev, ki se prijavljajo na javne razpise, zahtevali, da jim predložijo tudi program izvajanja študijskega krožka, kar pa je v nasprotju z zasnovo študijskih krožkov. Udeleženci namreč sami s pomočjo dialoga opredelijo temeljne cilje in vsebine izvajanja študijskega krožka.

Da bi se izognili morebitnim tovrstnim pastem, smo v stroki v javnih razpravah ob pripravi novega zakona predlagali, da se v ZIO-1 poleg člena o neformalnih

izobraževalnih programih za odrasle umesti tudi člen, ki bi opredelil pravni okvir za delovanje študijskih krožkov. Predlagali smo takšen zapis: »V podporo skupnostnemu učenju v lokalni skupnosti se odraslim omogoči učenje v študijskih krožkih. Študijski krožki, ki jih ureja ta zakon, morajo biti organizirani tako, da omogočajo povezanost učenja s spremembami v okolju.« Tako bi opredelili strukturo, hkrati pa tudi kadrovske pogoje za izvajanje te pomembne »nešolske« oblike skupnostnega neformalnega izobraževanja odraslih ter prispevali k opredelitvi minimalnih normativnih standardov kakovosti za njihovo izvajanje, če so financirani iz javnih sredstev.

Enega od razlogov za to, da s tem predlogom nismo uspeli, je mogoče iskati v dejstvu, da si glede tega v stroki nismo bili enotni. Tudi od dela stroke je bilo na naš predlog slišati kritiko, namreč: zakaj bi v zakon vključevali študijske krožke, ki so zgolj ena od oblik neformalnega izobraževanja, imamo pa še številne druge. Na to očitno nismo znali dovolj argumentirano odgovoriti, namreč da v tem primeru študijskih krožkov ne obravnavamo zgolj kot eno od oblik izobraževanja odraslih, pač pa kot strukturni model skupnostnega učenja, ki ga v Sloveniji razvijamo več kot 25 let. Izobraževalna politika je vsa ta leta njegov razvoj tudi finančno podpirala. Naš argument je bil, da bi ga bilo treba zato, ker gre za model, ki kaže dobre rezultate, tudi zakonsko zaščititi kot javno dobro. Zamudili smo priložnost, prav kmalu bodo, ob pripravi strateških dokumentov za naslednje dolgoročno obdobje, prišle nove. Upati je, da bomo z enotnim nastopom imeli več možnosti, da bi o pomenu tovrstnega sistemskega umeščanja študijskih krožkov prepričali tudi izobraževalno politiko.

Zakonski pogoji za kadrovanje

Druga novost, ki jo je prinesel ZIO-1 in pomembno vpliva na študijske krožke, je poimenovanje osebja, ki izvaja neformalno izobraževanje odraslih, in opredeljevanje kadrovskih pogojev za to osebje. ZIO-1 opredeljuje tri vrste izobraževalcev odraslih, in sicer:

- strokovne delavce v javnoveljavnih izobraževalnih programih za odrasle (19. člen),
- strokovne delavce v dejavnostih, to so: svetovalna dejavnost, razvojno-raziskovalne dejavnosti, druge dejavnosti (26. člen) in
- izobraževalce v neformalnih programih za odrasle (23. člen).

Osebje, ki izvaja študijske krožke, če vzamemo analogijo z neformalnimi programi za odrasle, za katero smo sicer že pokazali, da ni povsem pravilna, se po ZIO-1 umešča med »izobraževalce«.

Pomembno je, kako ZIO-1 glede na vpeljeno pojmovno razlikovanje med »strokovnimi delavci« in »izobraževalci« opredeljuje pogoje usposobljenosti za »strokovne delavce« in »izobraževalce«. Prav ta vidik je eden od ključnih za zagotavljanje kakovosti izobraževanja odraslih. ZIO-1 pri pogojih strokovne usposobljenosti opredeljuje, da morajo strokovni delavci v javnoveljavnih izobraževalnih programih za odrasle:

- obvladati slovenski knjižni jezik,
- imeti izobrazbo, pridobljeno po študijskih programih za pridobitev izobrazbe druge stopnje, oz. raven izobrazbe, pridobljeno po študijskih programih, ki v skladu z zakonom za visoko šolstvo, ustreza izobrazbi druge stopnje,
- imeti pedagoško-andragoško izobrazbo v skladu z zakonom, ki ureja organizacijo in financiranje vzgoje in izobraževanja, in
- imeti opravljen strokovni izpit s področja vzgoje in izobraževanja (19. člen).

Vse te pogoje morajo izpolnjevati tudi strokovni delavci, ki delajo v dejavnostih, opredeljenih z ZIO-1 (26. člen), in vodja izobraževalnega področja v javnih organizacijah za izobraževanje odraslih (35. člen) (Možina, 2018).

Zdaj pa pogledajmo, kako so pogoji usposobljenosti opredeljeni pri skupini »izobraževalcev«. Do skoraj tik pred sprejetjem ZIO-1 je bilo v predlogu zakona opredeljeno, da »morajo izobraževalci v neformalnih izobraževalnih programih za odrasle, ki se financirajo iz javnih sredstev na podlagi javnega razpisa oziroma poziva, izpolnjevati pogoje, ki jih določa neformalni izobraževalni program za odrasle« (23. člen).

V stroki smo zagovarjali stališče, da je z vidika zagotavljanja kakovosti osebja, ki deluje v neformalnem izobraževanju odraslih, v tistem, ki je v javnem interesu oz. ga država financira, takšna opredelitev v zakonu preveč ohlapna in neustrezna, saj ne pomeni ustrezne zaščite javnega interesa in udeležencev v neformalnem izobraževanju odraslih. Zato smo pripravili predlog amandmaja k 23. členu. Amandma k 23. členu, ki smo ga predlagali, se je glasil takole: »Pri določitvi pogojev, ki jih mora izpolnjevati izvajalec neformalnega izobraževalnega programa za odrasle, lahko minister, ko gre za programe neformalnega izobraževanja, ki se financirajo iz javnih sredstev, poleg pogojev, ki so določeni v programu, določi še druge izobrazbene pogoje in posebna znanja, ki jih morajo izpolnjevati izvajalci teh programov.«

Amandma k 23. členu, ki je bil sprejet v državnem zboru, se glasi takole:

»Pri določitvi pogojev, ki jih mora izpolnjevati izvajalec neformalnega izobraževalnega programa za odrasle za financiranje na podlagi javnega razpisa oziroma poziva, se določi tudi minimalno znanje oziroma delovne izkušnje izobraževalcev v neformalnih izobraževalnih programih za odrasle.«

Uspešni smo bili vsaj v tem, da je zdaj oblikovana zakonska podlaga, po kateri je treba pri vsakem javnem razpisu oz. pozivu določiti tudi minimalno znanje oz. delovne izkušnje izobraževalcev v neformalnem izobraževanju odraslih. Z vidika zagotavljanja kakovosti kadrov, ki bodo izvajali neformalno izobraževanje, predvsem tisto, ki je v javnem interesu oz. je financirano iz javnih sredstev, je to pomemben dosežek. Žal pa nismo uspeli v tem, da opredeljevanje tovrstnih pogojev ne bi ostalo zgolj na ravni javnih razpisov.

Ob tem je treba povedati, da tudi andragoška stroka zagovarja stališče, da je treba v neformalnem izobraževanju odraslih iskati manj regulirane načine, kot so tisti, ki jih lahko uporabimo v formalnem izobraževanju. Vendar popolna deregulacija pogojev za usposobljenost osebja – če govorimo o zaščiti udeležencev, posebej tistih iz ranljivih skupin, pa tudi o zaščiti javnih sredstev – ni dobra. Za težnjami po popolni deregulaciji tega področja v tem primeru ni strokovnih argumentov, v ozadju tega delujejo močnejše neoliberalne silnice, ki nas, skupaj s prevlado partikularnih interesov, silijo v popolno deregulacijo in demontažo vseh družbenih sistemov, tudi izobraževalnega. V izobraževanju odraslih, posebej v njegovem neformalnem delu – to velja tudi za študijske krožke, že zaradi narave tega izobraževanja ni mogoče zelo regulirati izhodov – nimamo npr. rigoroznega zunanjega preverjanja znanja, zato pa je edini vzvod, ki ostane državi, da zagotovi vsaj minimalne standarde kakovosti tega izobraževanja, ta, da regulira vhode – se pravi izobrazbo in/ali usposobljenost strokovnih delavcev, ki to izobraževanje izvajajo (Možina 2018).

Le upamo lahko, da bo v prihodnje kaj posluha na strani tistih, ki pripravljajo javne razpise za izvajanje študijskih krožkov, in dovolj komunikacije s stroko, kar bi pripomoglo, da bi se v javnih razpisih ustrezno opredelili tudi kadrovski pogoji za izvajanje študijskih krožkov. Ob tem je treba še opozoriti, da s tem, ko je ZIO-1 poimenoval osebje, ki izvaja neformalno izobraževanje odraslih, kot »izobraževalce« in jih tako razločil od »strokovnih delavcev«, kar je pojem, ki ga uporablja Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja, te »izobraževalce« izločil iz nekaterih finančnih shem, ki podpirajo usposabljanje in izpopolnjevanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju, oz. obstaja velika bojazen, da se bo to zgodilo. V nekaterih primerih smo na področju izobraževanja odraslih v zadnji perspektivi ESS namreč s tem že bili soočeni.

Kako naprej?

Če želimo tudi v prihodnje vsaj ohranjati že doseženo raven kakovosti delovanja študijskih krožkov, je nujno, da stroka in politika skupaj poiščeta ustrezne rešitve za zagotavljanje pogojev za kakovost osebja, ki študijske krožke izvajajo, in za zagotavljanje možnosti vključevanja tega osebja v temeljno usposabljanje in izpopolnjevanje za mentorje študijskih krožkov. Gre namreč za dve točki, ki

jih je zakon s tega vidika opredelil preveč ohlapno. Če tega ne bomo ustrezno korigirali z drugimi instrumenti, ki jih imamo na razpolago pri načrtovanju sistemskih in finančnih shem na ravni izobraževalne politike, tvegamo zniževanje že dosežene kakovosti slovenskih študijskih krožkov. Hkrati pa tvegamo tudi, da s tako pomembno obliko neformalnega izobraževanja odraslih, kot so študijski krožki, ki jih država že vse od njihovega nastanka sicer finančno podpira, v prihodnje ne bo mogoče več ustrezno prispevati k uresničevanju pomembnih strateških prioritet, ki si jih bomo zastavili z novimi strateškimi dokumenti.

Ob koncu želim izreči priznanje vsem mentorjem študijskih krožkov, ki se že vsa leta trudite in z uresničevanjem ciljev študijskih krožkov v lokalnih okoljih, v katerih delujete, veliko prispevate k temu, da se ljudje v teh okoljih povezujejo ob skupnih ciljih za blagor skupnosti. Na ta način skupaj z vašimi udeleženci študijskih krožkov prispevate, da so ta okolja vsebinsko bogatejša, humanejša in bolj povezana v skupnost.

VIRI in LITERATURA

- Bogataj N. (2018). Študijski krožki med skupnim in javnim, med racionalnim in iracionalnim. V: Ličen N. in Bezgec M. (ur.), *Sodobne paradigme raziskovanja izobraževanja in učenja odraslih. Eseji v počastitev jubileja Ane Krajnc*. Ljubljana. Filozofska fakulteta.
- Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital*. V: J. G. Richardson (ur.), *Handbook of Theory and Research for the sociology of Education* (str. 15–29). New York: Greenwood.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95–105.
- Možina, T. (2018). Je čas za delovanje in je čas za refleksijo – kdo smo izobraževalci odraslih in kakšna je naša vloga v skupnosti? V: Ličen N. in Bezgec M. (ur.), *Sodobne paradigme raziskovanja izobraževanja in učenja odraslih. Eseji v počastitev jubileja Ane Krajnc*. Ljubljana. Filozofska fakulteta.
- ZIO-1 (2018). Zakon o izobraževanju odraslih. (2018). Uradni list RS, št. 602-10/17-4/18.
- ReNPiO (2013). Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji 2013-2020.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Je diplomirana sociologinja in dr. pedagoških znanosti ter vodja Središča za kakovost in izobraževanje na Andragoškem centru Slovenije. Pri svojem delu se posveča predvsem razvoju kakovosti izobraževanja odraslih ter strokovnemu razvoju izobraževalcev odraslih. Je avtorica znanstvenih in strokovnih monografij ter avtorica ali soavtorica številnih programov za usposabljanje in spopolnjevanje za izobraževalce odraslih. Je vodja slovenskega nacionalnega omrežja svetovalcev za kakovost. Sodeluje tudi pri snovanju sistemskih rešitev na področju izobraževanja odraslih.

Razmislek o odločanju

POVZETEK

Nov vpogled v študijske krožke sloni na pregledu teorij skupnostnega delovanja, analizi motivov za usposabljanje in analizi odločanja v izbranih primerih. Analiza vztrajnosti in agilnosti ŠK pomembno dopolnjuje dosedanjih analize struktur. Motivi in vloge izpred petindvajsetih let se nadgrajujejo. Tovrstne skupnosti prakse v Sloveniji zato lahko razumemo kot infrastrukturo za prilagajanje spremembam.

KLJUČNE BESEDE

mentor, skupnost, prilagajanje spremembam, Slovenija

Uvod

Odločanje je izziv za posameznika pa tudi za majhno skupino. Doslej nismo obravnavali tega vidika participacije, čeprav že od leta 1993 usposabljam mentorje študijskih krožkov (ŠK) tudi za odločanje. Med mentorji je danes (1. 7. 2019) dejavnih 266, od tega 66 % (176) tudi zadnja tri leta (upoštevaje tudi leti 2016 in 2019).

Delovanje in učinki ŠK kažejo, da je bilo doslej sprejetih že precej dobrih odločitev. Njihovo zadnje skupno ovrednotenje in javno predstavitev prinaša spominski zbornik, posvečen profesorici Ani Krajnc (Bogataj, 2018). S sodelavkama jih je namreč prav ona prva predstavila slovenski javnosti v prvi številki zbirke Nove poti (Mijoč s sod., 1993). Odtlej je njihov razvoj vodil ACS in v tretjem zvezku zbirke Študije in raziskave postavil tezo, da je »bila odločitev za vpeljavo pravilna in da jih je treba nadaljevati« (Klemenčič, 1995). Dvanaesti zvezek te zbirke prinaša spoznanje, da je učenje brez strahov, pritiskov in napetosti učinkovito, zato »ima neformalno učenje prednost pred formalnim« (Bogataj, 2003). Odtlej predstavitev ne ostajajo zapisane zgolj v zbirkah, praksa pa se ne potrjuje le s tremi vrstami motivov:

- instrumentalnimi motivi (dostopnost znanj, vključevanje in participacija ranljivih ciljnih skupin),
- normativnimi motivi (pravica do vpliva na svojo situacijo, humanizacija medsebojnih odnosov) in
- političnimi motivi (demokratizacija in uveljavljanje kulture učenja).

Vse bolj se je namreč potrebno prilagajati spremembam v naravi (npr. klimatske spremembe) in družbi (npr. migracije) in tudi to postaja motiv sodelovanja v ŠK. Ker je za prilagajanje najprej potrebno opazovanje zgledov v podobnem

kontekstu, torej v lastni preteklosti, nato pa zbiranje izkušenj in znanj, ki omogočajo čimboljše odločitve, so ŠK zelo primerni. Izkazali so se namreč kot prilagodljivi prostoru in ciljni skupini, pogosto pa že povezujejo preteklost, sedanjost in prihodnost.

Namen prispevka je osvetliti odločanje v ŠK kot v pretežno samoorganiziranem procesu. Še naprej iščemo povezave z modelom trajnosti (Bogataj, 2011), ker jo je mogoče opredeliti (tudi) kot prakso vodenja, v kateri se struktura ujema z vlogami (Lang, 2013). Odločitve, ki to upoštevajo, so torej prave, zato je orodje, ki ga predlaga Lang (2013), naš metodološki okvir. Zaključke izpeljujemo v povezavi z lastnim opazovanjem usposabljanja mentorjev in prakse ŠK v zadnjem desetletju.

Pregled literature

Odločanje v samoorganizirani skupini in v razpršeni mreži ŠK izhaja iz razumevanja stanja in skupaj izbranega cilja. Delujemo v okviru nacionalnih strateških dokumentov, a primarno ne gre za to, da bi jim sledili, ampak za upoštevanje interesov sodelujočih in hkrati potreb okolja oz. konteksta. V ŠK prevladujeta srednja in starejša generacija (Cepin s sod., 2019), zato je treba resno vzeti sporočilo mnogih, ki vidijo smisel svojega delovanja v tem, »da prenesemo izkušnje mlajšim rodovom«. Njihov horizont je torej prihodnost (za druge), lastna vloga pa prenos svojih spoznanj in znanj nanje. Za ŠK sta to lahko pomembna kriterija odločanja, ker torej ne gre le za ravnotežje med sodelujočimi in ravnmi odločanja, ampak tudi za časovne izravnave in tehtanje med materialnimi in nematerialnimi vidiki razvoja.

Skupinsko dolgoročno delovanje (in odločanje) preučujejo različne discipline, zlasti v zadnjem desetletju pa postaja zelo pomemben odnos do okolja. Ugotovitve strokovne javnosti o tem povzemata Cundillova in Rodela (2012):

- zanimanje raste, zlasti med evropskimi avtorji in po letu 2006;
- motivi so tematski in konkretni (legitimnost odločanja, primanjkljaj dolgoročnega spremljanja, kakovost npr. vode);
- izhodiščne teorije so različne, izstopata teoriji posvetovalne demokracije (prim. Sovdat, 2017), komunikativne akcije (Habermas, 1981) in participacije (Leeuwis, 2000).

V njih je posebna pozornost namenjena dialogu. Leeuwis (2000) dialog opredeli kot »ustvarjalen skupni učni proces«. Dialog povezuje racionalne in iracionalne prvine problema, zato sodelujoči težko razumemo problem enotno. Posledica neenotnega razumevanja problema in razlik v zaupanju in moči vodi v neoptimalne odločitve (Cundill in Rodela, 2012). Ne gre torej za neznanje, ampak za neusklajenost razlik, včasih za nezrelost in sebičnost sodelujočih. Konflikte se razrešuje z razvijanjem zaupanja, pogajanjem in sposobnostjo oblikovanja izvirnih »win-win« rešitev. Vsi jih niso sposobni in voljni iskati. Mentor

ima pri tem posebno vlogo, v pomoč pa so mu tudi teoretiki. Toda Kolbov cikel izkušnjskega učenja ali Mezirowovo transformativno učenje obravnavata zlasti posameznika in spremembo, ki se mu z učenjem zgodi ali pa tudi ne. Za ŠK je uporabnejši Wengerjev koncept skupnosti prakse, ki njuna spoznanja nadgradi v skupnost posameznikov, sposobno oblikovati odzive. Ustrezna je tudi teorija kolektivne akcije (Ostrom, 1990). Cundillova in Rodela povzemata, da odločanje in skupinsko dolgoročno delovanje določajo kultura (!), zakonodaja, geografske značilnosti in ekonomska moč, kar potrjujejo tudi ključni avtorji andragogike (Illeris, 2007).

Moči velja usmeriti v izgradnjo in vzdrževanje (pozitivne) soodvisnosti v skupini in med ravnmi delovanja. Teorije, ki izhajajo iz preučevanja konkretnega vedenja s kvantitativnimi metodami, so s statističnimi analizami iger za gruč, slučajnostne in neslučajnostne (torej prostorske), pokazale, da na mreženje vplivajo ne le interes, ampak tudi ugled, mobilnost in starost sodelujočih. Cardenas in sod. (2017) so npr. ugotovili zmanjšano sodelovanje in participacijo, kadar je korist zelo slučajna in se cilj začne razlikovati med deli skupnosti. Sodelujoči v tem primeru izgubijo smisel, cilj in motivacijo za sodelovanje. Če ŠK razumemo kot učne gruč, moramo torej skrbeti za smisel celote in korist zanjo. Nihanja participacije nasploh velja interpretirati z razumevanjem družbenozgodovinskih kontekstov in ne le z instrumentalnimi motivi.

Kolektivna akcija torej temelji na smislu, cilju in koristih. Dialog jih uskladi in vzdržuje. Zato so potrebni redno srečevanje, »živ kurikulum« in skupno reševanje problema. Tim. kolektivna akcija je bila za ŠK že potrjena, in sicer za društvo Anbot iz Pirana (Tomšič, 2012).

V preglednici 1 primerjalno predstavljamo izbrane teorije skupinskega dolgoročnega delovanja.

Preglednica 1: Primerjava elementov skupinskega dolgoročnega delovanja

Skupnost prakse (Lave in Wenger, 1991, Wenger, 2006)	Teorija iger (Perc, 2010, idr.)	Upravljanje naravnih virov (Ostrom, 1990, idr.)
Tema, vsebina izvira iz konkretnega konteksta, problema v njem.	Odziv na tveganje	Upravljanje naravnih virov

Skupnost, kakršna se razvija v procesu socializacije	Prostorske gruče	Živa praksa pravil dolgožive institucije
Praksa, npr. jezik, zgodbe, in dokumenti; inovativno soočanje z novostmi/ izzivi		

Napačne odločitve prezrejo skupnostni vidik. To velja tudi za ŠK. Darwinistično načelo preživetja tekmovalno uspešnejših je namreč že zdavnaj dopolnjeno s spoznanji o empatiji in sodelovanju, ki ju na usposabljanjih mentorjev spodbujamo in poudarjamo. Tekmovanje in nato izločanje – tudi v imenu vključevanja in participacije – nista značilnost ŠK, čeprav je oboje v njih prisotno. Ni cilj sodelovati za vsako ceno ali ne priznavati tekmovalja. Gre za vsakokrat specifično ravnotežje med njima, ki je spontano in ne vsiljeno.

Študijski krožki so bili le kratek čas alternativni model učenja in socialno gibanje. Danes so v Evropi razmere drugačne, zato niso več ne eno in niti drugo. Hierarhični in kolonialistični modeli odločanja se ohranjajo le še v redkih nišah, medtem ko razvojni trendi pričenjajo vključevati in upoštevati sodelovanje (Perc, 2010, Skupnostno, 2013, del Gobbo in Bogataj, 2014). Sodelovanje ima svoje značilnosti in potek, ki jih delno predstavljajo navedene teorije, v vsaki situaciji pa je specifično. ŠK so na tem področju izkušeni, zato so razvojno pomembna infrastruktura. V učenje prinašajo koncept delitvene ekonomije, ki znižuje stroške, a ohranja funkcionalnosti. Gre za praktični odziv na omejenost virov in ne za politično gibanje.

Praksa ŠK je tako postavljena v novo luč: v ospredju je njihova mozaičnost in usmerjenost v konkretne probleme, sposobnost sodelovanja, soočanje s tveganji, (pravilno) odločanje. Le redki jih še vidijo le kot možnost koristnega preživljanja prostega časa zase. V delujoči infrastrukturi je namreč poleg ali namesto samopotrjevanja mogoče preizkušati novosti. Z uspešnimi inovacijami se prilagajamo na nepredvidljive posledice sprememb kot posamezniki, a tudi integrirani v skupnosti, ki niso homogene, ampak medgeneracijske in niso sledilci, ampak inovatorji. To predlagajo tudi novejši mednarodni dokumenti kot smer bodočega razvoja izobraževanja odraslih (The Future, 2019, European Education, 2019). Ni torej slučajno, da so ŠK uspešni na podeželju, ki se prazni zaradi blaginje dobička, zanimivi pa tudi za mesta, kjer vedo, da blaginja ni le stvar obsega oz. dobička, ampak tudi stvar kakovosti bivanja. Petindvajset let prakse pušča za seboj oprijemljive in trajne rezultate. Niso jih dosegli vsi, ampak le najprodornejši. Z njihovim zgledom želimo spodbuditi h kakovostnemu odločanju, ki ni stvar izobrazbe kot le enega merljivega kriterija, ampak modrosti, ki jo je težko izmeriti.

Material in metode

Skupino predstavlja ŠK, za skupnost pa v besedilu razumemo ljudi, ki jih povezujejo odnosi in hkrati prostor oz. teritorij, od koder so udeleženci ŠK ter ga s svojim akcijskim ciljem naslavljajo. Odločanje smo opazovali na usposabljanju in ob delovanju ŠK, in sicer s kvalitativno analizo poročil, osebnih stikov v obdobju 2008–2018 ter doslej neovrednotenih dokumentov o akcijskih ciljih (izbrali smo tri novejša publikacije). Uporabili smo sledeče kazalnike:

1. Za usposabljanje:

- motivi za usposabljanje
- odločanje v usposabljanju
- SWOT analiza
- vprašalnik za štiri skupine

2. Za delovanje:

- akterji (pobudniki, deležniki, politika, nosilci moči)
- institucije (model zastopanja, pravila interakcije, mehanizmi družbene participacije)
- vsebina odločanja oz. vodenja v praksi
- cilji ni nameni
- orodja
- integracija v politiko in stik med politiko in znanostjo

Analiza delovanja je potekala na izbranih primerih krožkov. Imeti so morali vsaj dvajset let izkušenj, biti aktivni zadnja tri leta (2016, 2017 in 2018) in v tem obdobju izdati broširano publikacijo. Želeli smo vključiti predstavnike različnih regij, krajev in tipov izvajalcev.

Enoti opazovanja sta bili dve: ŠK in mreža kot celota. V slednji za ključen kazalec kakovosti razumemo odzivnost udeležencev in okolja ter lokalno uporabnost učnih učinkov.

Viri podatkov so bile evalvacije usposabljanj, ki jih za mentorje organizira ACS (temeljno usposabljanje, izpopolnjevanje), in dialoško nastala gradiva z začetkom in zaključkom usposabljanja, ko se z udeleženci pogovarjamo o pričakovanjih in učinkih. Kazalnikov je bilo več: zadovoljstvo, skrbi, izobraževalni in akcijski cilji. Delovanje smo opazovali z osebnimi obiski, ob dopisovanju, s srečevanjem v obdobju 2013–2015, s fokusno skupino, izpeljano leta 2017 ob vprašanju »Česa ljudje v študijskih kroških nočejo in kaj v njih želijo?« in z analizo izdelkov.

Rezultati

Usposabljanje kot priprava na vodenje ŠK

Ob uvajanju ŠK v Slovenijo je bil motiv za sodelovanje predvsem osebno pova-

bilo (Mijoč, 1993, s. 98). Kasneje je prevladal konceptualni motiv – možnost učenja in aktivnosti, inovacij in osebnostnega razvoja (Klemenčič, 1995, s. 162–163). Oboje deluje še danes, a je nadgrajeno s prepoznavanjem skupnega motiva in smisla med udeleženci, kar odpira možnost za razvoj sinergij v skupini in z okoljem. Evalvacije že kažejo tudi nove motive za sodelovanje: »dober glas v lokalnem okolju«, možnost »državnega sofinanciranja« ter »neutilitarna organizacija ...s ciljem« (esk, 2018). Tega smo veseli, saj kaže na pravo »skupnost prakse«, pozitivne reference in živo prilagajanje kontekstu (Preglednica 2).

Preglednica 2: Kaj mentorja skrbi pred usposabljanjem in po njem (Štular, 2018)

OVIRE oz. SKRBI	
Pred usposabljanjem	Po usposabljanju, a pred izvedbo
OSEBNE (DISPOZICIJSKE)	
- slab dostop (težavna mobilnost na kraj izvedbe) - nezaželeni spomini - predsodki (»to so ženske zadeve«, »starostni šovinizem«) - preveč izpostavljena čustva - nostalgija/olepševanje preteklosti, - (Pre)široka tema - Nepripravljenost za osebno aktivnost (»ni mi več treba«, »v čem je smisel«)	- osvajanje novih znanj in veščin - aktiviranje - nov način razmišljanja - svoboda in spontanost - zgodbe, ki lahko oživijo
ODNOSNE OVIRE oz. SKRBI	
- zamere (lokalne/družinske/osebne) - predsodki	
STRUKTURNE OVIRE oz. SKRBI	
- razlike med udeleženci (v statusu, gmotnih razmerah) - nihanje udeležbe zaradi alternativ (delo, udobje) - pomanjkanje gradiva	- skrb, ali bodo pri dobili udeležence, - obdržali njihovo pozornost in zanimanje - dinamika skupine - usklajevanje časa: <i>prava mera med svobodo in vplivanjem / organiziranjem</i> -<i>uskladitev nasprotij med interesi, med pasivnimi in aktivnimi udeleženci</i>

Opomba: ležeč tisk: nanaša se na vodenje

Skrbi ovirajo motivacijo in jih stroka deli na osebne, odnosne in strukturne

(Muršak in Radovan, 2017). Usposabljanje zmanjša obseg odnosnih skrbi, ostanejo pa osebne (dispozicijske) skrbi in strukturna negotovost, ki jo povzročajo predvsem nedorečeni roki in obseg financiranja. Na osebne ovire je težko vplivati, strukturni negotovosti pa se je mogoče izogniti in tako olajšati odločanje v nepredvidljivih skupinskih procesih.

Spodbudo za udeležbo in vztrajanje izkušeni mentorji najdejo zlasti v razgibanosti dogajanja in v okolju, kjer ni »kompliciranja in omejevanja« (I4, julij 2018). Odzivnost povečujejo odkritost, možnost samopotrjevanja, izzivi, spremembe, dinamika, dobro vzdušje (npr. humor). Isto kažejo osebna opazovanja, ki hkrati nakazujejo kot ključna »delo za skupnost« in »pravičnost«. Kaže se tudi omejujoč vpliv medijev, denarja, napačnih interpretacij ter nepristnih stikov: »Združiti želimo prijetno s koristnim, ... doseči ravnovesje med strokovnostjo in sproščenostjo« (I1, julij 2018) ali »sodelovanje se prične s pozitivnim posameznikom, ki zbudi pozornost, ljudje mu sledijo, a hkrati spremljajo način njegovega delovanja, npr. ali dela zase ali zanje, ali je pravičen; dopuščajo napake, a so do njih kritični; zato je participacija kazalnik kakovosti, na katerega je včasih mogoče vplivati z mediji ali plačilom« (I2, oktober 2018).

Za odločanje je ključna motivacija ob nesoglasjih. Poveča jo skupen nadrejeni cilj, ker ne omejuje heterogenosti in razlik, ampak ohrani kohezijo, poveže in sproži učno transformacijo, npr. prilagajanje stanju ali spremembam. Zdi se lažje, kadar obstaja skupna preteklost/prihodnost ali celo identiteta, ki pa je lahko tudi prepreka, npr. zaradi že utečenih razmerij in vgrajenih zavor (npr. zamer, nepredelanih nestrinjanj ipd.). Taka občutja izražajo iracionalne elemente (strah, predsodke), na katere mora biti mentor posebej pozoren. Negativna nebesedna komunikacija ali umanjkanje dialoga sta velika ovira, zato je potrebno redno preverjanje motivov za sodelovanje in njegovo spodbujanje. Spodbude lahko strukturiramo v tipe:

- osebne (obetajoče novosti – npr. teme, pristopi, priložnosti, povezave),
- odnosne (empatija, sledenje interesom skupnosti, spodbujanje poslušanja, interakcije in sprejemanje, pomoč drugim, krepitev socialnih veščin in mreženja, prispevek k lokalnemu okolju),
- strukturne (koncept vodenja, brezplačnost, ohranjanje izročila).

Skupne akcije v večini ŠK pripeljejo do uspehov, vendar ne vedno in povsod. Temeljno usposabljanje pripravlja mentorje na vodenje skupinske dinamike in zmanjšuje ovire (npr. pomirja, blaži skrbi). Evalvacije kažejo visoko stopnjo splošnega zadovoljstva s temeljnim usposabljanjem (Slika 1), kar morda niti ne preseneča glede na petindvajsetletne izkušnje, posodobitve, več metodoloških različic usposabljanja (klasično večdnevno usposabljanje, multimedijско usposabljanje, učenje na daljavo) in izvajalce, ki so vsi tudi dolgoletni uspešni praktiki.

Slika 1: Splošna ocena usposabljanja za leti 2017 in 2018

Odločanje v poročilih in akcijskih ciljeh ŠK

Vsak ŠK je pristen in dinamičen eksperiment, ki poleg osebne koristi prinaša tudi skupni uspeh na dolgi rok. Zgled in navdih so majhni, a v svoje okolje odlično umeščeni razvojni prispevki, zbrani na spletni strani <https://sk.acs.si>, npr. restavracija starega pohištva (Radomlje, Piran), oskrba zapuščenih kapelic na Paškem Kozjaku (Slovenj Gradec) in železniške postaje (Ptuj), rokodelstvo (Cerkljansko), lesene strehe (Radlje ob Dravi) in kozolci (Sorica). Zgled so tudi večšine odločanja, npr. o gospodarjenju (Radeče), o inovativni kulinarčni ponudbi (Dutovlje, Dravska dolina), o prilagajanju pomanjkanju, tujim oblastem ali »železni zavesi« (Jesenice, Koper, Kranj, Poljanska dolina ob Kolpi). Za ŠK sta značilna tudi skrb za materni jezik (Črnomelj, Tolmin) in različne oblike ročne ustvarjalnosti (Idrija, Postojna, Šenčur pri Kranju). Tehnologija ni orodje odločevalcev za nadzor in izključevanje, ampak služi arhiviranju in komunikaciji, delno tudi (obvezni) javni predstavitvi in promociji.

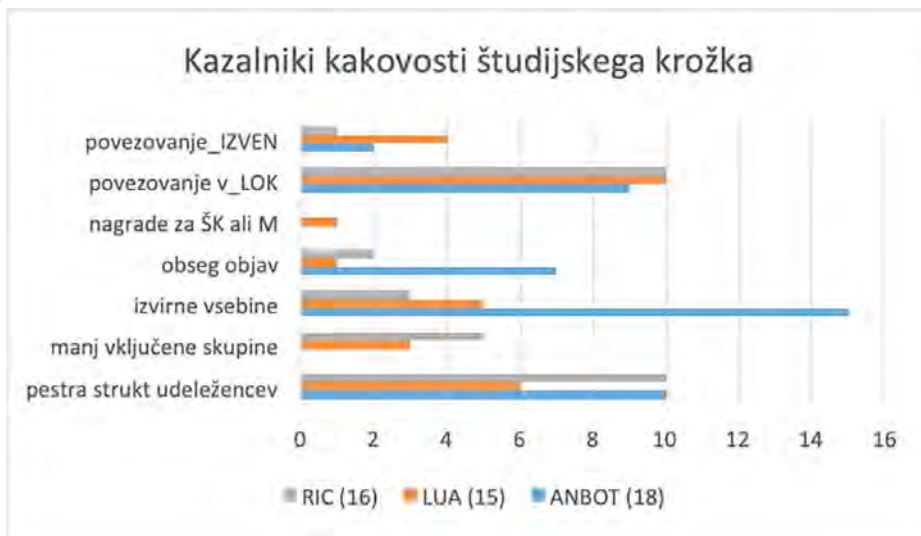
Skupina ne nastane spontano, ampak kot odziv na potrebe v okolju. V njej se povežejo po značaju različni posamezniki, ki ne le da smejo, ampak morajo ostati izvirni, saj prav izvirnost omogoča ustvarjalno napetost učenja. Skupno ne nastane iz želje po enakosti, ampak iz preglednega procesa izenačevanja. K cilju in njegovi realizaciji vsak prispeva kaj drugega. Konsenz ni mogoč, dokler obstajajo posamezniki, ki ga iz katerega koli razloga nočejo. Najverjetneje sodelujejo le tisti, ki z učenjem hočejo doseči kognitivno spremembo ter so zato voljni poslušati in – po potrebi in zaradi argumentov – svoje interese tudi spremeniti oz. prilagoditi doseganju skupnega cilja. Apatija, trdovratnost in zastojkarstvo na delu drugih zato ne pridejo v poštev, kar do neke mere pojasnjuje, zakaj brezplačna oblika učenja ni še bolj uveljavljena.

Pregled poročil ŠK za zadnja tri leta kaže, da je povprečno po 16 ŠK na izvajalca z dvema do štirimi mentorji in različnimi vsebinami takole izbiralo cilje:

- Izobraževalni cilj je pogosto izbran vnaprej, med izbranimi primeri najpogosteje v Društvu Anbot (15-krat), mentor ga sicer ni izbral nikoli, skupaj pa so ga izbrali trikrat (dvakrat ob začetku in enkrat sproti). »Vnaprej izbrani cilj« morda kaže na odzivnost na lokalne potrebe, kar potrjujejo srečanja z mentorico.
- Akcijski cilj je večinoma izbran skupaj, med izbranimi primeri v Društvu Anbot (dalje Anbot) še posebej, na Ljudski univerzi Ajdoviščina (dalje LUA) glede na posamezno situacijo, le v Razvojno izobraževalnem centru (dalje RIC) sta izobraževalni in akcijski cilj v enakem številu primerov izbrana vnaprej ali pa skupno.

Znanje, veščine in vrednote so kot cilj dosegli v LUA in Društvu Anbot. Načina dela na LUA niti ne pojmujejo več kot ločeni cilj. Tako interpretacijo je mogoče najti tudi v mnogih drugih publikacijah izvajalcev (npr. Kršak s sod., 60 let, 2019), torej se je način dela v ŠK že uveljavil in ne pomeni več posebnosti. Način delovanja opredeljujejo tudi kazalci kakovosti (Slika 2).

Slika 2: Samoocena kakovosti treh izvajalcev s primerljivim številom ŠK v obdobju 2016–2018

Med kazalniki kakovosti (Slika 2) izrazito prevladujeta struktura udeležencev in povezovanje z lokalnim okoljem, manj pa obseg objav in nagrad. To velja ne le za opazovano obdobje in izvajalce, ampak tudi za krožke kot celoto. Mentorji prepoznajo kakovost tudi v izvirnosti vsebin in medijski prisotnosti – med izbranimi primeri zlasti v Piranu, medtem ko v Ajdovščini izpostavljajo pomen nelokalnega povezovanja, v Novem mestu pa vključevanje manj vključenih

(tega npr. v Anbotu niso niti opazili). Mentor in nacionalni koordinator vplivata na interpretacijo kakovosti.

Kvalitativna analiza publikacije (kot akcijskega cilja) za izbrane izvajalce

Z vidika odločanja smo analizirali tri publikacije, ki predstavljajo akcijski cilj študijskega krožka:

- Vse se da (2018),
- Sivka (Mohorčič s sod., 2017) in
- Metodologija znanstvenih dialoških srečanj (2018).

Predstavljajo dve regiji in tri kraje: Primorsko »zastopata« Ajdovščina in Piran, Dolenjsko pa Novo mesto. Založnik publikacij sta dve ljudski univerzi (LUA in RIC) in eno društvo (Anbot). Publikacije so vsebinsko zelo raznovrstne: ena povzema delovanje društva (Vse se da, 2018), druga predstavi rastlino z različnih zornih kotov (Mohorčič s sod., 2017), tretja pa metodologijo promocije znanosti (Metodologija, 2018). Vse tri publikacije so izšle po zaključku določenega procesa in povzemajo bodisi dve desetletji delovanja (prva), študijski krožek (druga) oz. evropski projekt, ki je vključeval študijske krožke (tretja). Vse tri publikacije jasno opredeljujejo prostor oz. območje, s katerega udeleženci prihajajo in ki ga naslavljajo s svojim sporočilom. V nadaljevanju jih kratko povzemamo, v Preglednici 3 pa primerjalno predstavimo odločanje in vodenje v njih.

Zbornik Vse se da (2018) obsega 78 strani in so ga udeleženci pripravili kot strukturiran pregled društvene aktivnosti ob dvajsetletnici društva. Njegovi cilji so ohranjanje in negovanje dediščine, spodbujanje k vključevanju v učenje in prizadevanje za dvig kakovosti v lokalni skupnosti. Najobsežnejše posamično poglavje »Študijski krožki« predstavi enajst primerov. Značilnosti ŠK so opisane kot »srčnost, predanost, kreativnost, sodelovanje, želja po danju lepega, plemenitost, požrtvovalnost in prostovoljstvo« (s. 49), »nekaj, česar ne more nadomestiti komercialna ponudba in se ne more ovrednotiti« (s. 51), vidno pa je »v obliki zgodb, ki jih obiskovalec opazi in odnese domov«, kajti »ne modrujejo, ampak tisto, kar mislijo, da je treba storiti, storijo«. Pristni, spoštljivi in pozitivni odnosi – turbulentnejšim obdobjem navkljub – se izražajo s poosebljanjem (s. 56), domačimi imeni (Ata ali Mojster, s. 48) ali eksplicitno »medsebojno spoštovanje in prepoznavanje potencialov posameznika (s. 12); »podpora drugim (s. 30), kar morda najboljše povzamejo besede »za ljubezen namreč gre« (s. 49). Za skupnostne akcije sta Anbot in njegova predsednica (ter mentorica ŠK) Natalija Planinc prejela verjetno največ državnih priznanj med vsemi slovenskimi mentorji (več nagrad ob tednu VŽU, občinsko nagrado zlati lev in Steletovo priznanje).

Zbornik Sivka (Mohorčič s sod., 2017) je izdala Ljudska univerza Ajdovščina,

obsega 62 strani in je delo članic ŠK. V njem obravnavajo preraščanje skupine v skupnost, opišejo delovanje in sodelujoče ter teoretsko utemeljijo proces odločanja (Sovdat, 2015). Del zbornika je posvečen vsebinam učenja: zeliščem, sivki in spominom. To je prva publikacija ŠK, ki eksplicitno govori o odločanju kot oblikovanju »skupnega«. Skupinskemu odločanju pripisuje večjo legitimnost odločitev od predstavniskega načina odločanja, pri katerem lahko prihaja do sistematičnega izključevanja ali neustreznega naslavljanja večjih skupin interesov, posledično pa do konfliktov (ibid.). Ključno vlogo pripisuje spontanosti, aktivnosti in vključenosti v odločanje, zlasti za tiste, ki nosijo njihove posledice. Ob primeru delovanja ŠK Sivka se kaže želja, morda celo zahteva, da na lastno življenje in lastni smisel vplivamo s soodločanjem o stvareh, katerih posledice moramo nositi.

Zbornik Metodologija (2018) obsega 30 strani, razdeljenih v osem poglavij, napisali pa ga niso njegovi člani, ampak projektni sodelavci. Izšel je dvojezično, ker je bil del evropskega projekta. Vsebinsko obsega utemeljitev znanstvenih dialoških srečanj (ZDS), njihov začetek in moderiranje, znanstveno literaturo in kriterije (raba virov z visokim vplivom, udeležba laične javnosti, enakovrednost udeležencev, vključevanje in sprejemanje vseh mnenj, možnost preobrazbe zaradi znanja, samostojna izbira vsebin, soustvarjanje pomena, raznolikost skupine in solidarnost v njej).

Preglednica 3: Elementi vodenja za izbrane primere po Langu s sod. (2013)

	Primer 1 Društvo Anbot, Piran	Primer 2 LUA, Ajdovščina	Primer 3 RIC, Novo mesto
AKTERJI pobudniki, deležniki, politika, nosilci moči	Udeleženci ŠK z mentorico oz. predsednico društva Lokalni (občina, Fakulteta za turistične študije, LU Koper, Zavod za zaposlovanje, Letališče Portorož, mediji) Nacionalni (ACS, MK) – omejeno	Udeleženci ŠK z mentorjem Lokalni (LU kot založnik in organizator ŠK, občina Vipava kot sofinancer, župnija Podraga kot prostorski kontekst) Nacionalni (ACS, MK) – omejeno	Udeleženci, ki jih vodi moderator. Lokalni (RIC, ki partnersko sodeluje z občinami, institucijami in posamezniki kot akterji ZDS). Nacionalni (ACS, MK) – omejeno

INSTITUCIJE pred- stavnik, integrator v politiko	Predsednica društva je hkrati mentorica ŠK in vez s partnerji in mediji; integrira v politiko, občinske projekte, župnijo in druge akterje lokalnega dogajanja. Statut in delovanje društva slonita na poznavanju ŠK in učni dobi v njih, zato se pravila društva in ŠK ujemajo (aktivnost, učenje, prispevek k lokalnemu razvoju). Značilna je velika medijska zastopnost. Avtorji zbornika »konstituirajo lokalno identiteto, ker je nastala tesna povezanost med prostovoljnim delom in strokovnim znanjem« (s. 14).	ŠK zastopa mentorica, v drugih okoljih pa tudi drugi člani; prek nje poteka zveza z mediji. Partnerstva in integracija v politiko potekajo prek matične institucije; interakcija sledi modelu ŠK; zagotovljen je stik z znanostjo npr. raziskovalka IO je interpretirala proces učenja; ACS je razumljen kot koordinator.	Mentorica ŠK je zaposlena v instituciji, dostopa do virov prek knjižnic, portalov, izobraževanja in prireditev ter tako vpliva na poenoteno razumevanje problema in cilja, torej kakovost odločanja (Bogataj, 2018, s. 21) in možnost skupne akcije. Medsebojno dopolnjevanje terja več poslušanja kot govorjenja (s. 22) in preraščanje samopotrjevanja v preseganje samih sebe. ŠK to omogočajo, a šele z več dialoškimi izkušnjami. Skupina preraste v skupnost šele, ko izhaja iz dvosmernih odnosov, vzajemnosti, pravične solidarnosti s pogajanji.
--	---	---	--

Značilnosti odločanja in »skupne akcije«	Stalnost, načrtno povezovanje in učenje: »širjenje obzorja s potovanji in ekskurzijami«, ki so tudi »nagrada članom za delo ... in priložnost za tkanje vezi¹...« (s. 47). Skrb za pripadnost kraju ob akcijah (s. 30), »bogatitude dogajanja v starem mestnem jedru« (s. 30). Prilagajanje (»odziv ... kot odgovornost za prilagajanje okolju«). Odlični medsebojni odnosi (velik socialni kapital) in igraiva akcija (»igramo se«, s. 60)	Soodločanje o vsebini dela in učenja Skupna akcija ob konkretnem problemu Orodja: pogovor, redna srečanja, refleksivno transformativno učenje Odlični medsebojni odnosi (velik socialni kapital)	Dodana vrednost običajnemu ŠK (v obliki projektne naloge EU) Cilj in namen je dvojen – vsebinski in procesni: uveljaviti demokratični dialog, približati znanost javnosti. Pogovor je ključno orodje, zanj so opredeljene nekatere značilnosti v kriterijih ZDS.
---	---	--	---

Pestrost je za ŠK značilna in pomembna. Z vidika vodenja kažejo izbrani primeri z različnih lokacij in z različnimi vsebinami določene vzporednice:

- tipična je potreba po stiku med seboj¹, s krajem² oz. s prostorom kot »nepremično entiteto«;
- zaupanje (med seboj in matično institucijo) je prvi pogoj delovanja;
- teritorialna in interesna povezanost sta prepleteni;
- akterji so primerljivi: motor je mentor, delno tudi udeleženci, manj pa institucije, katerih vloga z višanjem ravni ŠK poenjuje;
- izziv sta tako stalnost kot enkratnost;
- vsi vsebujejo smisel (cilj in večplastno korist);
- dialog je osnovno orodje skupne akcije.

¹ Značilna so obdobja (mlade mamice na starševskem dopustu, brezposelni, inovatorji), stanja (osebe s posebnimi potrebami)

² Kraj določa rojstvo ali bivanje; pripadnost kraju in izražanje te pripadnosti se spreminja (npr. prehranjevalne in oblačilne navade, spletna tehnologija, nove oblike učenja, razvoj in vizija za prihodnost).

Vlog dialoga je več:

- Motivira, omogoči uskladitev z vzpostavitvijo komplementarnosti in enakovrednosti (ne enakosti). Ob nestrinjanju se išče nadrejeni cilj, primeren in sprejemljiv za vse sodelujoče, kar je treba preverjati in po potrebi prilagajati. V tem vidimo negovanje medsebojne soodvisnosti in (delno) pripadnosti kraju, območju oziroma okolju.
- Omogoča pretok informacij, idej, znanja, veščin, tudi odnosov po rahlih večsmernih vezeh, ki temeljijo na kraju (med domačini) ali interesu (med somišljeniki). Bližina oz. »skupni imenovalec« je lahko generacijska (sošolci, mladi starši, prijatelji), lokacijska (npr. sosedje) ali interesna (potreba po znanju, pozornosti, priznanju javnosti, zaposlitvi, druženju).
- Ustvarja vzdušje (humor, aktivnost, odprtost za drugačnost in spremembe), »energijo« (zaupanje, prostovoljstvo) in »odnosnost« (med seboj, do kraja); stremljeva k potrjevanju pobud in ne h kritiki ali izločanju.

Osebna srečanja ustvarjajo okoliščine za izenačitev razlik in nasprotij, povezave med interesi in argumenti. Nehierarhično vodenje upošteva ideje, stališča in udeležence, ki se morda drug za drugega (še) ne zanimajo, se morda ne strinjajo ali si celo aktivno nasprotujejo, in jih med seboj poveže. Ustvarjalna napetost je v ŠK kot medgeneracijski skupini večja kot v starostno homogeni skupini, hkrati pa je tudi potencial za vzpostavitev komplementarnosti večji. Ker razlike bolj odbijajo kot privlačijo, mora mentor skrbeti tudi za lastno energijo.

Analiza primerov kaže najtrajnejše vezi pri Anbotu, nekajletne pri LU Ajdovščina in začetne pri RIC-u. Vezi so najboljčutljivejši element celote in se spreminjajo tudi z rastjo pričakovanj, zato so v vseh primerih ogrožene. Čeprav napor udeležencem omogoča samopotrditev, vsak sam določa, kaj je zanj naporno. Zato v tej fazi verjetno »odpadejo« tisti z manjšo potrebo ali sposobnostjo kognitivnega prilagajanja. Po drugi strani aktivnost postopoma omogoči postati in biti to, kar posameznik je, omogoči javno izražanje. Če ali ko ta napor namesto posameznika opravijo in postorijo drugi, se njegov smisel ustavi na vlogi plačnika ali (večno dolžnega) prejemnika storitev, kar ubije njegov smisel in agilnost ter prispeva k apatiji in podrejenosti. Sporazumevanje je zato lahko doživetje in vir rasti samo po sebi.

V prispevkih tega zbornika zadovoljstva najdemo v obilju. Strah, da bi ŠK kogarkoli ogrožali, se zdi neutemeljen, saj zgolj participacija in pravilno odločanje v skupinski dinamiki sama po sebi še ne zagotavljata večje spremembe, hkrati pa akterji ŠK nikoli v dosedanjih 25 letih niso kazali tovrstnih motivov, idej ali dejanj. Prej obratno, petindvajsetletno delovanje ŠK kot drobno razpršene skupinske akcije prinaša večplastne koristi.

Ko na ŠK pogledamo kot na mrežo, lahko osnovna spoznanja le potrdimo, čeprav je večja in bolj heterogena. Enote (izvajalci in ŠK) so med seboj bolj

oddaljene, zaradi česar so razmeroma slabo povezane. Koordinator (ACS) poudarja pomen stabilnosti pravil, spodbujanja medsebojnega poznavanja in stikov, ažurnega in kakovostnega spremljanja in ugleda mreže. Odgovoren je za strokovne vidike delovanja, medtem ko finančne zadeve vodi skrbnica pogodb na MIZŠ. Učenje ostaja izvorni motiv nastanka in delovanja ŠK in tudi ustvarjalnega reševanja neizenačenosti v skupini. Za zdaj je neuspešen razvoj podskupin ŠK, npr. bralnih, jezikovnih in okoljskih krožkov, saj za njihov razvoj ni sredstev kljub večjim investicijam v druga področja izobraževanja odraslih¹. Še vedno razpolagamo le s 30 do 50 odstotki polne zaposlitve za koordinacijo in z minimalnimi letnimi materialnimi sredstvi za vzdrževanje spletnih orodij in za izobraževalne dogodke. Karavana ŠK je bila prvič proračunsko financirana leta 2019.

Terminološko se pojem »udeleženec« še ni polno razvil. V uporabi so pojmi »član« (čeprav ne gre za članstvo in še manj članarino), »slušatelj« (čeprav ne gre za pouk) in »učenec« (čeprav ŠK ne predstavljajo šolskega prostora). Tudi pojem »študijski« se deloma opušča, a bolj zaradi okrajšave kot zaradi česa drugega. Jasnejša postaja razlika med študijskimi skupinami U3ŽO in ŠK ACS.

Razprava

Skupnostni procesi nimajo zmagovalcev, ampak le nenehno dinamiko in predloge za prihodnost (nadaljevanje, spremembe, rešitve, dodane vrednosti ipd.) in (morebitno) akcijo. Zato ŠK kot prostorske gručice niso prostor za samopromocijo ali materialni dobiček. Njihovo bogastvo je v praksi, budnosti, prilagajanju (smisla in vsebine dela konkretnim potrebam), v odvrčanju strahu (pred spremembo, javnim nastopom, izražanjem stališča ipd.) in v živem stiku tudi, ko je ta naporen. Odnosi v njih so primerljivi s socialnim delom (prim. Čačinovič, 2002), kar se pokaže zlasti ob razumevanju in reševanju problemov. Zavedanje in spoštovanje soodvisnosti ob tem ni vedno prijetno ali lahko. Razlike med motivi in splet osebnega in skupnega interesa je namreč kompleksen in le v nekaterih skupinah in skupnostih prevlada skupen interes. Z njim uspejo sedanost preseči v dolgoročno trajanje. ŠK to pogosto uspe, zato njihov »odtis« ni slučajno odmeven in pogosto tudi trajen, terja pa to od mentorjev poseben napor in veliko znanja in spretnosti.

Če je prilagajanje spremembam nov motiv ŠK, so po petindvajsetih letih dovolj močni, da tveganje priznavajo in se z njim soočajo. Večja pozornost nadrejenih bi omogočila uveljavitev doslej zgrajenega, boljše sprejemanje »drugačnega« in »novega« in mentorje, ki udeležencu dovoljujejo biti šibek – ker ga drugi sprejemajo tudi z njegovimi slabostmi – in hkrati močan, da uveljavi svoje ideje, stališča in prednosti. Tudi zato ŠK ustrezajo ranljivim skupinam in uveljavljanju specifičnih vsebin.

Analiza odločanja kot elementa participacije je nov pogled na ŠK. Po mnogih

1 Npr. centrov VŽU, centrov za medgeneracijsko sodelovanje, medpodjetniških centrov itd.

analizah struktur, vpeljavi spletnih orodij in mednarodnih primerjav smo želeli nekaj novega na metodološkem področju. Primerjava teorij skupnostnega odločanja in preizkus orodja, ki ga predlagajo Lang in sodelavci (2013) dose-danje imperative dopolnjuje. Rezultati zato ne kažejo le legitimnosti in učinkov ŠK, ampak tudi njihove nove dimenzije npr. to, da je odločanje večinoma nepo-sredno in demokratično, o čemer smo že pisali (Bogataj, 2012, Sovdat, 2017 v Mohorčič, 2017). Razlika med pristnim in usmerjanim torej ni prikrita, etnološke vsebine pa niso slučajno že dolga leta vsebinsko jedro delovanja (Klemenčič, 1995, Dolžan Eržen, 2012 in 2019), ki ga potrjuje tudi »razvojna tirnica« sloven-ske kulture (Godina, 2016).

Zavzetost, konflikte, ustvarjalnost in »posebno energijo« smo dokumentirali in utemeljili s podatki (Bogataj, 2013, Bogataj in Lajovic, 2018) ter ugotovili, da jo manj kažejo strukture kot procesi komunikacije, vzajemnosti in odločanja. Da bi žlahtno skupnostno prakso ŠK ponovno prepoznale različne državne institucije, jo bo treba še naprej soustvarjati, dokumentirati in uveljavljati. Ima dobro osnovo, potrebuje sistemsko priznanje in umestitev. Prihodnost naslanjamo manj na navodila kot na kompetence sodelovanja in skupnostnega učenja ter nastajajoče kompetence trajnosti in zelenega dela.

Modela delovanja ŠK (Slika 3) slonita na dialogu in (rahlih) vezeh med udeleženci, pri čemer so NVO in zasebne ustanove večplastni akter, ki povezuje institucijo in civilno družbo, zato ŠK v tem okviru trajajo dlje, ustvarjajo večjo notranjo kohezijo, navzven pa boljše učinke, včasih tudi boljši medijski odziv.

Slika 3: Modela delovanja (trikotnik ponazarja matično institucijo, krožec pa ŠK)

model I (NVO, zasebna institucija)

model II (LU)

Interna dinamika odnosov je lahko vir velike energije, zadovoljstva in odmevnosti, lahko pa je tudi obratno. Preseganje monologa in praksa »živih« odnosov kot osnova »skupnostne akcije« sta namreč zahtevna, kar najbolje ve mentor ŠK. Bistveno lažje je vnaprej določiti pravila ali cene kot pa graditi identiteto na vzpostavljanju komplementarnosti, sinergij in iskanju nadrejenih ciljev ter preraščati delitev na »mi« in »vi«. Mentor odloča s skrajševanjem razdalje med besedami in dejanji, s soudeležbo v dogajanju, le v kritičnih tre-nutkih z odločnim osebnim posredovanjem. Za mentorja ŠK je potrebna bud-nost zato zelo naporna, vlaganje javnih sredstev v skrb zanj je zato popolnoma utemeljeno (Bogataj, 2018).

Zaključek

Vodenje ŠK kot samoorganiziranih enot, kjer se je treba odločati, ni lahko, ker poteka na več ravneh in je v stalni dinamiki. Tu ni dovolj le dialog, potrebni so tudi smisel in koristi ter refleksija in vzajemno prilagajanje (Kemp s sod., 2009). Bibliografija o ŠK je bogata, elemente odločanja in vodenja (akterji, institucije, vsebina vodenja) preučujemo šele po petindvajsetih letih. Gre namreč za iracionalne elemente interne dinamike, ki so težje merljivi, a teoretsko že znani, posamično pa celo že uporabljeni za analizo ŠK (Tomšič, 2012).

Strukturiran vpogled v »vmesno obliko« organiziranja, ki je blizu pristni primarni skupnosti in jo »nevidna roka trga« in administracija iztiskata na rob razvoja (Luckmann, 2007), smo naslonili na študijo vodenja (Lang s sod., 2013). Potrdila sta se navdušujoč sodelovalni duh in pozitivno vzdušje, kar je za učinkovitost učenja bistveno in česar ne morejo zagotoviti tehnične, tržne ali pravne prvine, saj s svojo okornostjo in možnostjo nepravičnosti dopuščajo odtujenost in apatijo. Ciljne skupine pri tem niso bistvene, saj gre za odnose so-delovanja v homogeni ali heterogeni skupini. Volja in prožnost udeležениh sta pod močnim vplivom odločitev mentorja in njemu nadrejenih ravni. Doslej so mentorji sprejemali odlične odločitve, zato jim tudi za prihodnje desetletje kar z besedami enega od mentorjev (Kalamar, 2018) želim moči, modrosti in »pravice do izbire in odločanja ter ohranjanja motivacije ... skratka optimiranega izobraževanja«.

VIRI in LITERATURA

- Bogataj, N. (2011). Kaj je skupno študijskim krožkom in trajnostnemu razvoju? V: Ličen, Nives (ur.), Bolčina, Boža (ur.). Neformalno izobraževanje za trajnostni razvoj : priročnik za delo v andragoških skupinah. Ajdovščina: Ljudska univerza, 2011. <http://www.lu-ajdovscina.si/mma/Publikacija-%20neformalno%20izobraževanje%20za%20trajnostni%20razvoj/2011022413212178/> (dostop 22. 8. 2019)
- Bogataj, N. (2018). Študijski krožki med skupnim in javnim, med racionalnim in iracionalnim. V: Ličen, Nives (ur.), Mezgec, Maja (ur.). Sodobne paradigme raziskovanja izobraževanja in učenja odraslih : eseji v počastitev jubileja Ane Krajnc. 1. izd. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete., str. 193-212 <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/download/125/218/3330-1?inline=1> (dostop 22. 8. 2019)
- Bogataj, N, Lajovic, F. (2018). Študijski krožki 2013-2016 = Study circles 2013-2016 : monitoring activities : spremljanje dejavnosti. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Arhiv družboslovnih podatkov. http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/studk_16.xml \$zProstdostopledodeladokumenta.
- Cardenas, J. C., Janssen, M., Ale, M., Bastakoti, R., Bernal, A., Chalermphol, J., Gong, Y., Shin, H., Shivakoti, G., Wang, Y., Anderies, J., M., (2017). Fragility of the provision of the local public goods to private and collective risks. V: PNAS, 114, 5: 921-925
- Cepin, M., Lajevic, F., Bogataj, N. (2019). Študijski krožki: prostor medgeneracijskega sodelovanja. Bogataj, N. (urednik). Študijski krožki : iz korenin k novim izzivom za življenje v skupnosti. Ljubljana: ACS: 110-145.

- Cundill G., Rodela R., (2012). A review of assertions about the process and outcomes of social learning in natural resource management. V: *Journal of Environmental Management*. 113: 7-14
- Del Gobbo, G., Bogataj, N. (2014). Izobraževanje odraslih za razvoj lokalne skupnosti : izkušnje čezmejnih študijskih krožkov. AS. *Andragoška spoznanja : prva slovenska revija za izobraževanje odraslih*, 20, št. 1, str. 7-194.
- European Education and Training Expert Panel. (2019). Issue paper – Demographic changes, Advanced Draft for the Forum, 13 s.
- Godina, V. (2016). *Zablode postsocializma*, (Knjižna zbirka Koda). 2., dopolnjena izd. Ljubljana: Beletrina, 377 str.
- Habermas, J. (1981). *The Theory of Communicative Action*. Boston, Mass.: Beacon Press
- Illeris, K. (2007). *How We Learn: Learning and Non-learning in School and Beyond*. London. Routledge 289 s.
- Kemp, R., Loorbach D., Rotmans, J. (2009). Transition management as a model for managing processes of co-evolution towards sustainable development. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, Online: 24 Nov 2009 P. 78-91
- Klemenčič, S. (1995). Učimo se v študijskih krožkih, Ljubljana, ACS, 234 s.
- Kršak, N., Novšak M., Kramperšek A. (ur). (2019). *60 let Ljudske Univerze Krško*, Ljudska univerza Krško, 129 s.
- Lange, P., Driessen, P.J., Sauer, A., Bornemann, B., Burger, P. (2013). Governing Towards Sustainability—Conceptualizing Modes of Governance. V: *Journal of Environmental Policy and Planning*, 15:3
- Leeuwis, C. (2000). Reconceptualizing Participation for Sustainable Rural Development: Towards Negotiation Approach. V: *Development and Change* Vol. 31: 931-959.
- Luckmann, T. (2007). Preface, V: Adam, F. (ed.) *Social Capital and Governance, Old and New Members of the EU in Comparison*. With a Preface by Thomas Luckmann, *Gesellschaftliche Transformationen/Societal Transformations* LIT VERLAG.
- Metodologija znanstvenih dialoških srečanj. (2018). Facepa. DIE (ur), RIC, Novo mesto.
- Mohorčič, N., Sovdat, I., Ličen, N. (2017). Študijski krožek Sivka. Ljudska univerza Ajdovščina. 62 s. [file:///D:/Users/nevenkab/Downloads/Zbornik%20%C5%A0tudijski%20kro%C5%BEek%20Sivka%20\(5\).pdf](file:///D:/Users/nevenkab/Downloads/Zbornik%20%C5%A0tudijski%20kro%C5%BEek%20Sivka%20(5).pdf) (dostop 22.8.2019)
- Muršak, J., Radovan, M. (2017). Razvoj spretnosti in kompetenc, značilnosti delovnega okolja in vključenost v neformalno izobraževanje. V: Javrh, P. (2017). *Poročilo o raziskavi spretnosti odraslih PIAAC 2016 – Tematske študije*, Ljubljana, ACS, 208-243.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the Commons*. Cambridge University Press.
- Perc, M., Szolnoki, A. (2010). Co-evolutionary games – A mini review. V: *Biosystems*. 99: 109-125
- Skupnostno učenje v čezmejnem prostoru : primer študijskih krožkov ob slovensko-italijanski meji. (2013). <https://sk.acs.si/objave/skupinsko-ucenje-na-cezmejnem-obmocju-primer-studijskih-krozkov-ob-italijansko-slovenski-meji> (dostop 20.8.2019)
- The Future of Education and Skills. (2018). *Education 2030. The future we want*. OECD, 23s.
- Tomšič, M. (2012). *Neformalno IO in ohranjanje kulturne dediščine*. Diplomsko naloga. Filozofska fakulteta, Ljubljana <http://www.pedagogika-andragogika.com/files/diplome/2012/2012->

Tomsic-Maja.pdf (dostop 22. 8. 2019)

Vse se da : petnajst let v Društvu Anbot Piran : 2003-2018. (2018). Društvo Anbot Piran. <https://sk.acs.si/objave/vse-se-da-petnajst-let-drustvu-anbot-piran> (dostop 22. 8. 2019)

Wals, A. E. J., Rodela, R. (2014). Social learning towards sustainability: Problematic, perspectives and promise, NJAS - Wageningen J. Life Sci.

Wenger E. (2010). Communities of Practice and Social Learning Systems: the Career of a Concept. V: Blackmore C. (eds.), Social Learning Systems and Communities of Practice. Springer, London; <https://wenger-trayner.com/wp-content/uploads/2012/01/09-10-27-CoPs-and-systems-v2.01.pdf> (dostop 23. 8. 2019)

Neobjavljeni viri

Kalamar, M. (2018). interna komunikacija

Štular, N., (2018). Interno neobjavljeno gradivo, 12 s.

11, 2 julij 2018, 13, oktober 2018

PREDSTAVITEV AVTORICE

Dr. Nevenka Bogataj od leta 1998 na ACS vodi slovenske študijske krožke (ACS) in je dejavna raziskovalka na preseku med naravoslovjem in družboslovjem. V zadnjem času preučuje skupnostno učenje ter agrarne skupnosti kot najstarejšo domačo prakso skupnega upravljanja z naravnimi viri. Vodi raziskovalno skupino ACS in redno objavlja v domačih in tujih publikacijah.

Mentorji v Parku Vigeland, Oslo, 2005, foto: Marijan Račnik

Postaviti lokalno pred globalno

Premisleki o pomenu študijskih krožkov v današnji globalizirani družbi

POVZETEK

Študijski krožki lahko pomembno prispevajo k razvoju lokalnih trajnostnih praks, čemur je namenjena osrednja pozornost v prispevku. V prvem delu prispevka podrobneje opredeljujem probleme in izzive v globalizirani družbi, ki kolektivno izgublja stik z naravo in samim seboj. Nadaljujem z iskanjem rešitev za nastalo globalno krizo, kjer zagovarjam tezo, da se razvoj lahko udejanja samo z rešitvami, ki so trajnostne na lokalni ravni, s katerimi se posameznik lahko sooča in poistoveti. V drugem delu prispevka opredelim pomen študijskih krožkov za udejanjanje globalnega na lokalni ravni. Študijski krožki naj v prihodnje še bolj udejanjajo medgeneracijsko povezovanje, globalne cilje trajnosti naj dosegajo skozi prizmo lokalnih rešitev, ter spodbujajo naj transdisciplinarno in socialno učenje, ki omogočata izmenjavo, soočanje, utrjevanje in spreminjanje stališč, znanja, spretnosti in praks.

KLJUČNE BESEDE

dediščina, medgeneracijsko sodelovanje, transdisciplinarnost, trajnost, študijski krožki

Uvod

Pedagoško (andragoški) premisleki o študijskih krožkih ob njihovi 25-letnici in času standardizacije vsega, od izobraževanja do vloženih kumaric, prinašajo svež veter, ki že dolgo piha na področju neformalnega izobraževanja odraslih (Urh in sod., 2012). Študijski krožki so po mojem globokem prepričanju pomemben prispevek k razvoju lokalnih trajnostnih praks, čemur namenjam osrednjo pozornost v nadaljevanju. V prispevku utemeljujem, zakaj je potrebno globalno razmišljanje o trajnosti realizirati z lokalnimi, avtentičnimi pristopi ter kakšna je vloga študijskih krožkov v procesu transformacije definicije razvoja.

Prestaviti globalno na lokalno raven

Človek je več kot samo skupek beljakovin, tvorjenih po navodilih njegovega genetskega zapisa, več kot njegova anatomija, fiziologija in vedenje; človekov fenotip obsega tudi interakcije njegovega genoma s fizičnim okoljem, torej vplive človeka na okolje in naravo. Richard Dawkins (1982) to poimenuje s terminom razširjeni fenotip (angl. extended phenotype). Razširjeni fenotip je izraziti tudi pri nekaterih drugih vrstah organizmov. Na primer, bober s svojo gradnjo jezov na rekah zelo spreminja ekosisteme. V nastalih jezerih najdejo

svoje zatočišče raznolike združbe organizmov. Med opaznejše arhitekturne formacije, ki jih ustvarjajo živa bitja, sodijo mravljišča, termitnjaki, satja, gnezda ptic, sistemi rogov in koralni grebeni. Razširjeni fenotip oziroma razvoj kultur človeške vrste je omogočil njegovo ekspanzijo na vse kontinente planeta Zemlja. V zadnjih stoletjih je človeštvo s tem veliko pridobilo. Objektivno je izboljšal kvaliteto naših življenj, povzročil pa je tudi velike spremembe v naravi.

V zadnjem času se uveljavlja poimenovanje geološkega obdobja od konca zadnje poledenitve (pred približno 10000 leti) kot antropocen (Waters et al., 2016). Antropocen opredeljuje najnovejše zemeljsko geološko obdobje, ko je razširjeni fenotip človeka postal globalni. Temelji na dokazih, da ljudje zdaj občutno spreminjamo atmosfero, hidrosfero, geosfero in biosfero planeta Zemlja. Tudi nedavno preminuli fizik Stephen Hawking je v zadnjih letih izdal številna opozorila, da je zaradi podnebnih sprememb, nevarnosti trkov asteroidov, gensko spremenjenih virusov, umetne inteligence, nevarnosti jedrske vojne in rasti prebivalstva naš obstoj na planetu vse bolj negotov. David Selby (2007) pravi, da mora vsakdo končno razumeti in se sprijazniti z dejstvom, da s sedanjim načinom bivanja ogrožamo dolgoročni obstoj človeka.

Svetovni vrh o okolju in razvoju v Rio de Janeiru leta 1992 je terjal zmanjšanje vpliva človeštva na Zemljo. Sprejeta je bila Agenda 21 za doseganje ciljev trajnostnega razvoja. Agenda 21 obravnava ključne okoljske in razvojne probleme ter izpostavi temeljne izzive prihodnosti. Ekološka zmogljivost Zemlje je namreč omejena. Ni je mogoče raztezati v neskončnost – niti z najboljšo tehnologijo. Da bi živeli v teh mejah in hkrati poskrbeli, da bodo tisti, ki imajo sedaj najmanj, lahko kmalu dobili več, bo potrebno storiti dvoje: povsod po Svetu zaustaviti rast prebivalstva, bogate države (mednje sodi tudi Slovenija, op. a.) morajo uravnovesiti in v nekaterih primerih zmanjšati porabo naravnih virov. To je mogoče doseči, ne da bi se odrekli mnogim koristim in udobju, ki jih prinaša sodobna tehnologija – pod pogojem, da tudi tehnologija spoštuje naravne meje. To je le nekaj poudarkov iz strateškega dokumenta z naslovom Skrb za zemljo, ki je nastal leta 1992 v Rio de Janeiru in bi moral biti obvezno čtivo vsakega prebivalca Zemlje.

Podnebne spremembe, ki polnijo vrstice dnevnega časopisja, so v svojem bistvo posledica spremenjenega družbenega podnebja, ki ga Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ III, 1979, str. 684) opredeljuje kot »duhovno ozračje, vzdušje«. V času velikih hitrosti prenosa informacij bi pričakovali vse večjo povezanost in posledično pretehtano odločanje v tem družbenem podnebj, družbeni klimi. Prav nasprotno, pa smo priča vse večji odtujenosti in razslojenosti ljudi, individualizmu in razpokam, predvsem v zahodni družbeni

klimi¹. Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (s kratiko UNESCO) si prizadeva za medkulturni dialog in pluralizem, ki temelji na spoštovanju medkulturnih razlik in ohranjanju skupne dediščine človeštva. V znak spoštovanja naštetega razglašča mednarodne in svetovne dneve, kot so npr. Svetovni dan manjšin, Svetovni dan znanosti za mir in razvoj, Svetovni dan beguncev, Svetovni dan prostovoljcev, Svetovni dan boja proti AIDS-u, Svetovni dan voda, Mednarodni dan gora, Svetovni dan okolja itd. Seznam mednarodnih in svetovnih dni je seznam ogroženih vrednot sodobnega časa. Seznam je iz dneva v dan daljši in je že prekoračil razpoložljivih 365 dni v letu. Na seznamu seveda ne boste našli mednarodnih ali svetovnih dni moči, pohlepa, imetja, vzvišenosti, vojn, izkoriščanja ali onesnaževanja, saj nam tega dandanes ne manjka. V spremenljivih in negotovih svetovnih razmerah se zdi, da se sleherni bori po svoje in upa na ugoden izid zase. Kaj pa za vse ostale/ostalo? Kdo so ti? Slovenci, kristjani, prebivalci Evropske unije, vsi ljudje, domače živali, vsa živa bitja, prihodnji rodovi, biotska pestrost v najširšem smislu? Zdi se kot, da družno (ne)zavedno izgubljam bitko s časom, ko bi lahko še kaj prilagodili, spremenili in popravili. Neizogiben se zdi Hardinov (1968) scenarij o tragediji na skupnem pašniku (beri: planetu).

Številni strokovnjaki, ki analizirajo nastalo družbeno krizo, opozarjajo na nujnost pravilne obravnave ekoloških, ekonomskih in socialnih sistemov. Velik izziv in hkrati problem današnjega časa je ohranitev, izgradnja in nega skupnosti, zasnovane na načine, da njihova življenja, podjetja, gospodarstva, fizične strukture in tehnologije ne ogrozijo zmožnosti narave za ohranjanje življenja (Capra, 2000). V kontekstu iskanja rešitev vse pogosteje uporabljamo besedo trajnost, redko kdo pa ve, kaj pomeni, in še manj pa jih je pripravljenih idejo dejansko živeti, kot pravi Anko (2013). Angleška beseda za trajnost je »sustainability« in izvira iz dveh Latinskih besed: »sus«, kar pomeni gor, ter »tenere«, kar pomeni držati (Cabezas, 2012). Pojem se je oblikoval iz potrebe, da bi človeštvo tudi v prihodnje lahko bivalo na planetu Zemlja. Trajnost torej pomeni »gor držati« oziroma vzdržati človeštvo na Zemlji (prav tam).

Dokument Skrb za zemljo (1992) omenja uporabo izraza »trajnosten« v več zvezah, kot na primer »trajnosten razvoj«, »trajnostno gospodarstvo«, »trajnostna družba« in »trajnostna raba«. Zapisali so, da je neka dejavnost trajnostna, če se lahko nadaljuje v nedogled. Zato ni odveč previdnost pri označevanju dejavnosti za trajnostno, saj se njen pomen, dolgoročni vplivi in posledice lahko pokažejo šele s časom, včasih šele s stoletji. Trajnost je namreč sposobnost dolgoročnega vzdrževanja raznolikosti in produktivnosti biosistemov v

¹ Pojem »zahodna družbena klima« ne pomeni regionalne zamejitve razprave o družbeni klimi, ampak miselnost, ki izvirno prihaja iz držav t. i. zahoda in postaja prevladujoča, globalna. Tako gre tudi razumeti pojem »globalizirana družba«.

prostoru in času. Seveda imamo v mislih sisteme, ki lahko vzdržujejo človeštvo. Najpogosteje uporabljano definicijo trajnosti je sprejela Brundtlandina komisija Združenih narodov (1987), ki je trajnostni razvoj definirala kot razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanjosti brez ogrožitve možnosti zadovoljevanja potreb bodočih generacij.

Trajnostna misel je tako stara kot človeštvo. Le pojem je nov. Razmišljanje o trajnosti je moč razbrati iz dialoga med Sokratom in Glavkonom v drugi knjigi Platonove Države. Sokrat in Glavkon teoretizirata o gradnji mesta. Ugotavljata, da mora razvoj mesta temeljiti na potrebah prebivalcev in razpoložljivih naravnih virih. Sokrat in Glavkon skleneta, da si bodo morali prilastiti kos ozemlja sosedov, če viri ne bodo zadostovali. Tako v državah nastajata pravica in krivica ter se začenjajo vojne. Medtem, ko so naši predniki razmišljali samo o svojem mestu, moramo danes razmišljati globalno, o Zemlji, o našem skupnem mestu. Tako nekoč kot danes, trajnostni način življenja ni edini možen način življenja, je pa edini način preživetja (Anko, 2013). Seveda Anko (2013) pri tem ne misli na preživetje posameznika, ampak na preživetje človeške vrste - življenja, kot ga poznamo. Anko zapiše, da »kadar gre za trajnost, ni situacij, kjer »dobijo« vsi. Največ izgube tisti, ki imajo največ – in prav ti se pridobljenega najkrčeviteje oklepajo. Trajnostnega razmišljanja in ravnanja ni mogoče ukazati, uveljaviti s silo. Prebudi ga lahko le človekovo etično gledanje na svet, ki ga obdaja. Trajnost uči odrekanja, samoomejevanja in samodiscipline. (prav tam.)

Trajnost (trajnostni razvoj) torej ni novost, novo je le poimenovanje za varstvo naravne in kulturne dediščine. Upal bi si celo trditi, da so definicije in izhodišča pojmovanja trajnosti zmotno (v nasprotju s tradicijo naravne in kulturne dediščine) postavile globalno pred lokalno, kar se odraža tudi v iskanju (ali implementaciji) nekaterih globalnih rešitev na lokalni ravni, s katerimi se (misleči) posameznik ne zna poistovetiti. Ne da se jih privzgojiti, ker jim primanjkuje intrinzičnosti. Problem jasno predstavi Selby (2017), ki pravi, da so v vzgoji in izobraževanju za trajnostni razvoj naravnemu svetu dodeljeni le instrumentalna in utilitarna vrednost. Taka podoba narave, ki prevladuje v konceptu izobraževanja za trajnostni razvoj, pomeni, da je manj verjetno, da bo učenec postal motiviran za skrb za naravo.

Zato kot alternative predlaga vernakularno učenje, ki temelji na spoznavanju lokalnega okolja, zakoreninjenem v tesni povezanosti z naravo, ki ima za posameznika intrinzični pomen. Izpostavlja tudi pomembnost čustvene povezanosti z naravo in multisenzornega učenja (torej izkustvenega učenja), ki pomaga učečemu najti tesnejše povezave s prostorom (ljudmi in naravo). Argument pravi takole: sami se zganemo le za varovanje tistega, kar smo vzljubili, zato je negovanje občutka enosti s prostorom pomembno, če želimo imeti kakršnokoli možnost preoblikovanja globalnih okoljskih razmer. Strast je znanilka aktiv-

izma. (prav tam., str. 10). Prav v teh pogledih je dediščina drugačna. Dediščina vključuje različne vidike okolja (socialno, ekonomsko, ekološko). Dediščina se tvori iz medsebojnega vplivanja med ljudmi in prostorom skozi čas (Mastnak, 2009). Prenaša se iz roda v rod, v mislih ima pretekle, sedanje in prihodnje rodove, postaja vse trdnejša, ponotranjena in običajna. Prav to mora trajnost postati – običajna! Poskus preseganja instrumentalizirane interpretacije narave, zbujanja odnosa do nje, spoznavanje lokalnega okolja in pripadnosti temu okolju ter multisenzuornega učenja na primer predstavlja Temeljno usposabljanje za trajnostni razvoj (Anko s sod., 2018).

Nimamo več časa in prostora za reklo »zgodovina se ponavlja«. Pred zgodovino moramo stati z velikim spoštovanjem, se iz preteklih napak naučiti, da se usposobimo za opuščanje ciljev in dejavnosti, ki zaostrejuje okoljske in razvojne probleme ter znamo načrtovati razvoj tako, da bo upošteval nosilne sposobnosti ekosistemov in hkrati izboljševal kakovost življenja vseh, tudi revnih in obrobni skupin prebivalstva. Potrebne so spremembe vrednot, celovitejša ozaveščenost in etična drža do narave ter do soljudi sedanjih in prihodnjih generacij (Palmer in Neal, 1994). Za ta izziv potrebujemo generacije, ki bodo opremljene z energijo, moralno vzdržljivostjo, navdušenostjo in ekološkimi kompetencami. Te generacije pa potrebujejo novo razumevanje našega položaja v prostoru in v času (Sterling, 2001).

Maturana in Varela (1972) trdita, da je značilnost spoznanja učinkovita aktivnost, ki omogoča živemu sistemu (organizmu) obstoj v določenem okolju ter ustvarjanje lastnega sveta. Zavedajoč se tega, Anko (2001) poudari, da je otroke (in odrasle, op. a.) potrebno naučiti občutljivosti za oziroma na okolje, da bodo (a) videli, kar gledajo in razumeli najočitnejše sledi človekovega vpliva na okolje; (b) dojeli, da človeka pri tem ne vodijo le pohlep, objestnost in neznanje, ampak tudi nuja; (c) razvili občutek za prav in narobe in za tehtanje, ki naj bi se nikdar več ne ustavilo. Če želimo ljudem ponuditi možnost preživetja, potem jim moramo omogočiti razvoj odnosa do narave, ki bo imel več smisla in trajnosti kot ga ima današnji.

Študijski krožki kot prostor udejanjanja globalnega na lokalni ravni

Pri opredeljevanju pomena študijskih krožkov za udejanjanje globalnega na lokalni ravni se opiram na nekatere temeljne značilnosti modela študijskih krožkov ter podajam nekaj svojih premislekov o njihovem pomenu v procesu transformacije družb.

Med seboj povezani razlogi za okoljsko in družbeno krizo zahtevajo tudi med seboj povezane oziroma interdisciplinarne odgovore. Problemi se namreč ne pojavljajo po urejenih kategorijah znanstvenih ved (Sachs, 2008). Študijski krožki, čeprav oblika organiziranega izobraževanja odraslih, ponujajo veliko

mero izobraževalne svobode, ki jo opredeljuje tudi Ustava Republike Slovenije v 57. členu.¹ V skupini do dvanajst udeležencev, ki se srečujejo in načrtno učijo, vsi sodelujejo prostovoljno, odnosi niso hierarhični, skupina je heterogena (razlikujejo se po poklicnih, statusnih in demografskih značilnostih), pogosto prerasejo v dolgotrajnejše oblike sodelovanja in druženja (Černoša, 1997) ter lahko pomembno prispevajo k razvoju lokalne skupnosti (Bogataj in sod., 2013). Krožki imajo torej vse potrebne nastavke transdisciplinarnosti, ki je zelo obetavno gibanje, in spodbuja nov pristop k osvajanju znanj, spretnosti in veščin. Transdisciplinarnost vključuje dialog med naravoslovjem, družboslovjem in humanistiko, kot tudi dialog s civilno družbo, kjer se problemi vsakodnevno živijo. Želi si podreti zidove med znanstvenimi disciplinami in civilno družbo z namenom odkrivati nove vrste znanja. Ta znanja nastajajo skozi kompleksne in integrirane vpoglede ter v procesu medsebojnega učenja (Torkar in McGregor, 2012).

Študijski krožki so lahko torej za vsakega udeleženca kal etičnega samoizpraševanja.² Kal, ki ni nikoli neposredno izzvana, ampak je od nekdaj jedro človekove biti in razvoja človečnosti. Gardner (2006) v knjigi *Five Minds for the Future* utemeljuje pomen vseživljenjskega učenja. Etično samoizpraševanje potrebuje svojo izraznost v kontekstu vseživljenjskega učenja, da se lahko krepi. Gardner prepoznava pomen lokalne skupnosti, kjer se lahko posameznik dejavno vključuje in tvorno prispeva k razvoju družbe, za kakršno si prizadeva. Zato potrebuje sistem, kjer se lahko udejanja, kar lahko ponujajo študijski krožki kot sistem vseživljenjskega učenja (Del Gobbo, 2015). Najpogostejše izbrana tema študijskih krožkov v dvajsetletni zgodovini je dediščina (Bogataj, 2014). Študijski krožki so tak prostor oziroma primer hotenja, dejavnega (transformativnega) učenja, v katerem se lahko učimo simbolov, pravil, védenj, vedênj in vrednot človeške kulture. Zato predstavljajo spodbudno učno okolje za razvoj, obujanje in ohranjanje naravne in kulturne dediščine. Dejstvo je, da na globalna okoljska in družbena vprašanja ne bomo nikoli dobili

¹ V skupini do dvanajst udeležencev, ki se srečujejo in načrtno učijo, vsi sodelujejo prostovoljno, odnosi niso hierarhični, skupina je heterogena (razlikujejo se po poklicnih, statusnih in demografskih značilnostih), pogosto prerasejo v dolgotrajnejše oblike sodelovanja in druženja (Černoša, 1997) ter lahko pomembno prispevajo k razvoju lokalne skupnosti (Bogataj in sod., 2013). Najpomembnejši dejavnik študijskih krožkov so ljudje, njihovo znanje in izkušnje, ki jih prinašajo s seboj, ter njihova pripravljenost, da jih izmenjujejo z drugimi (Černoša, 1997). Primeri krožkov razpršeno dosegajo razvojni cilj, prilagojen kulturi in lokalnim potrebam (Bogataj in sod., 2013).

² V študijskih krožkih gre za vseživljenjsko učenje, ki krepi intelektualno rast udeležencev, vezi med ljudmi in pripomore k bolj kakovostnemu življenjskemu okolju. Ker »udeleženci krožka sami določajo vsebino, kraj, način in ritem učenja, sami načrtujejo način dela in se učijo toliko časa in tako poglobljeno, kakor si sami želijo.« (Urh in sod., 2012, str. 11).

univerzalnega odgovora, lahko pa se v procesih odgovarjanja na življenjske izzive potrudimo bolje razumeti univerzalije. Dediščina je kompleksna univerzalija. Konvencija o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine (1972) definira objekte in prostore naravne in kulturne dediščine kot »izjemne univerzalne vrednote«. Dediščina je po definiciji v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (SSKJ, 1970) opredeljena kot nekaj prevzetega iz preteklosti. Ko besedo razčlenjujemo ne moremo zaobiti medgeneracijske komponente, izražene kot vez med starimi starši (dedki in babicami) in njihovimi vnuki. Pomeni medgeneracijski pogovor o naravi (tudi človeški), ki je (bila) prednikom še posebej dragocena in bi jo želeli ohraniti za prihodnost. Dediščina je lahko nekaj, kar je privzeto od prednikov ali pa je nastalo v sedanjosti in je namenjeno prihodnjim rodovom (Anko, 2008). Kot taka dediščina predstavlja spomin na določeno kulturo, s tem pa vzpostavlja možnost graditve identitete določene skupnosti (Bogaert in Duser, 2004; Šmid Hribar in sod., 2009). Pri opredeljevanju pomena dediščine za človekovo življenje se opiram na razlago simbolnega sistema dedovanja kot četrte razsežnosti evolucije, ki jo utemeljujeta Jablonka in Lamb (2009); zanimajo ju predvsem kompleksne kulturne navade, ki so rezultat kumulativnih zgodovinskih procesov. Avtorici poudarjata, da dednost ni odvisna samo od genov, ampak da so lahko nekatere pridobljene informacije podedovane in spremembe »načrtne«. Simbolni sistem dedovanja se od drugih vrst biološke evolucije loči po tem, da temelji na informacijah naučenih s simbolnim sporazumevanjem. Njuna razlaga dedovanja lahko pomembno prispeva k razumevanju nastanka, ohranjanja in obujanja (poustvarjanja) dediščine ter k razumevanju pomena medgeneracijskega učenja za njeno ohranjanje (Šmid Hribar in sod., 2010). Podedovana in ustvarjena znanja, tradicije, vrednote, verska in druga prepričanja so dediščina človeštva, ki se je izoblikovala predvsem iz človekove potrebe po preživetju in kakovostnem življenju (Šmid Hribar in sod., 2010).

Prav preživetje vseh je v bistvu cilj nas naravovarstvenikov, ne pa marginalizirano ohranjanje preostankov (podedovane) naravne dediščine. Anko (2011) razmišlja, da je osnovni cilj v hotenju, da bi se ta ohranjajoči vzorec razmišljanja in ravnanja demarginaliziral – utrdil, pomnožil in razširil na podobne primere v prihodnje. Dediščina namreč ni nekaj statičnega, temveč je podvržena spreminjanju, spreminjajo pa se tudi človeške vrednote, zato je dejavna vloga učečega ne samo del učnega procesa, ampak tudi neizbežno potrebna drža učečega v odnosu do lastnega učenja.

Orefice (2015) pravi, da je učni proces v študijskih krožkih vzajemno povezan s kontekstom in vsebino znanja, osebnimi občutki in razmisleki, ki hkrati interpretirajo in transformirajo tako subjekt kot kontekst. Avtor še dodaja, da je za dosego le-tega potrebno participatorno delovanje. Irski pesnik William Butler Yeats je zapisal, da izobraževanje ni kot polnjenje veder, ampak kot prižiganje

ognja. Prispodoba izobraževanja kot »polnjenja veder« ustreza tradicionalnemu pojmovanju pouka kot transmisije – prenašanja gotovega znanja (podatkov), ki je velikokrat ločeno od konkretnih izkušenj in življenjskih okoliščin (Liversidge et al., 2009; Marentič Požarnik, 2000). S prispodobo »prižiganja ognja« lahko pojmujejo pouk kot transformacijo – učeči s svojo lastno mentalno aktivnostjo razvija spretnosti kritičnega mišljenja in išče ustvarjalne rešitve v danem naravnem in družbenem okolju. Nenehno se sooča in preizkuša v kontekstu vsakdana, kar osmišlja in konkretizira njegovo učenje ter ohranja naučeno v dolgotrajnem spominu.

Galleotti (2015) v svoji analizi študijskih krožkov ugotavlja, da le-ti pomembno prispevajo k uveljavljanju kulture trajnosti v lokalnih skupnostih s povezovanjem deklaracij, akcijskih načrtov in lokalnih projektov. Poudarek je torej na aktivnih, participatornih in interdisciplinarnih pristopih učenja, ki se izrazijo v posameznikovih pozitivnih dejanjih za družbene in osebne cilje (Hogan in Tormey, 2008). V tem pogledu so študijski krožki, kot priložnost vseživljenjskega učenja, primerna osnova za vernakularno učenje, kot ga definira Selby (2017). Del Gobbo (2015) razmišlja, da gre za neke vrste ekološki pristop k učenju, ki življenjsko okolje vidi kot skupek virov, ki jih je potrebno okrepiti, ter kot kontekst, v katerem moramo učeči delovati, da bi izboljšali življenjske razmere.

Velike spremembe v današnji globalizirani družbi so potisnile številna stoletna in tisočletna znanja ter modrosti na stranski tir. Starejše generacije izgubljajo svojo vlogo »nosilcev« modrosti, znanj in verovanj. Zamenjujejo jih digitalni mediji, ki so podatkovne zbirke. Manjka pa jim afektivni, moralno-etični kontekst, ki se lahko prenaša le osebno. To je kontekst, ki podatke umesti in osmišlja v prostoru in času. Mlajše generacije, t. i. digitalni domačini, pričakujejo, da bodo na spletu pridobili dodatne informacije o vsebinah, ki jih spoznavajo v šolah in v domači okolici. Navajeni so pregledovanja in soustvarjanja informacij o različnih temah na sodoben digitalen način (Šmid Hribar et al., 2010). Ali je to dovolj in zagotovilo za uspešno ohranjanje dediščine? Prepričan sem da ne, da to dediščino instrumentalizira, prav tako pa tudi naš odnos do narave in življenja.

Kako naprej?

Povezovanje bi morali v prihodnje načrtno plemenititi. Študijski krožki naj še bolj (1) udeležujejo medgeneracijsko povezovanje, med analognimi in digitalnimi generacijami, (2) postavljajo naj lokalno pred globalno perspektivo trajnosti, ter (3) krepijo družbo znanja in vezi z naravnim okoljem. Vse to je možno s študijskimi krožki doseči.

Najpomembnejša priložnost nadaljnjega razvoja študijskih krožkov je načrtno spodbujanje oblikovanja krožkov, ki imajo za cilj medgeneracijsko povezovanje. Potreben je premislek o načinih lokalnega povezovanja študijskih krožkov

s šolami in drugimi ustanovami (knjižnice, muzeji, taborniki, skavti...), ki izobražujejo prihajajoče generacije odločevalcev. Številni avtorji, kot na primer Palmer in Birch (2003), izpostavljajo nujnost povezovanja šol z lokalnim okoljem in nevladnimi organizacijami za spodbujanje večje okoljske ozaveščenosti in participatornosti mladih. Zakaj ne bi bili študijski krožki en od osrednjih katalizatorjev medgeneracijskega sodelovanja in sožitja? S predlaganim ne želim rušiti slovenskega sistema izobraževanja oziroma študijskih krožkov kot oblike andragoškega izobraževanja, ampak si s pobudo prizadevam za vsebinsko povezovanje med vzgojno-izobraževalnimi ustanovami izobraževanja otrok in mladostnikov ter neformalnimi oblikami izobraževanja odraslih. Šole in študijski krožki imajo številne skupne cilje (tudi cilje trajnostnega razvoja), zato se morajo vzajemno podpreti. Šolajoče otroke in mladostnike moramo spodbujati k aktivnemu vključevanju v lokalno družbeno okolje. Udeleženci študijskih krožkov, ki vsekakor predstavljajo družbeno dejaven del populacije, lahko s svojim zgledom in izkušnjami pomagajo mladim vlivati občutek družbene pripadnosti.

Študijski krožki ponujajo odprto, transdisciplinarno platformo za izmenjavo, soočanje, utrjevanje in spreminjanje stališč, znanja, spretnosti in praks, zato naj se ti usmerijo v iskanje lokalnih rešitev za globalne izzive, kot so upadanje biotske pestrosti, družbena neenakost in revščina, lokalna pridelava hrane, zeleni viri energije in bolezninske neskladja. Študijski krožki naj bodo tako prostor za pogovore in razmislek o globalnih problemih kot prostor iskanja rešitev zanje. Na globalne izzive sodobnosti bi se bilo potrebno odzvati z lokalnimi rešitvami, ki so pretehtane v procesih socialnega učenja. Po logiki »več glav, več ve« in doseže. Tako se rojeva inovativnost, gradi zaupanje, vzajemno delovanje in identiteta v skupnosti, ter posledično razvija trajnostna družba!

VIRI in LITERATURA

- Agenda 21, United Nations. (1992). <http://www.un.org/esa/dsd/agenda21>.
- Anko, B., Bogataj, N., Gaberščik, A., Mastnak, M., Ogorelec Wagner, V. (2007). Temeljno usposabljanje za trajnostni razvoj. Andragoški center Slovenije; <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-A0OEWESE/?&language=eng> (dostop 13. 12. 2018)
- Anko, B. (2001). Nekaj predpostavk za uspešno okoljsko vzgojo v osnovni šoli. V: M. Naji (ur.), Zbornik študijske skupine za okoljsko vzgojo. (str. 11-27) Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.
- Anko, B. (2011). Perspektive razvoja naše naravovarstvene vzgoje in izobraževanja. Varstvo narave, 25 (25), 5-19.
- Anko, B. (2013). Pojem trajnosti in razvoj ideje. V: Bogataj, N. (ur.), Znamenja trajnosti. (str. 17-20) Ljubljana, Andragoški center Slovenije.
- Bogataj, N. (2007). Razumevanje pomena gozda za trajnostni razvoj podeželja v študijskih krožkih: doktorska disertacija. Ljubljana, Univerza v Ljubljani Biotehniška fakulteta.
- Bogataj, N. (2014). Two decades of Slovenian adult education experience. Lifelong Lifewide Learning

= : LLL, 9 (24). http://rivista.edaforum.it/numero24/LLL24_Bogatai.pdf.

Bogataj, N. et al. (2013). Študijski krožki kot prispevek k razvoju lokalne skupnosti. Radeče, JZ KTRC, Ljubljana: DTP.

Bogaert, N., Duser, W. (2004). Digitalization of Cultural Heritage. <http://www.maerlant.be/cultureeler-fgoed/Inleidingengels.html>.

Cabezas, H. (2012). Foreward. V T. Theis, & J. Tompkin, (ur.). Sustainability: A Comprehensive Foundation. Huston, Rice University.

Capra, F. (2000). The Challenge of the Twenty-First Century. Tikkun 15 (1), 49.

Černoša, S. (1997). Analiza delovanja študijskih krožkov v Sloveniji. Andragoška spoznanja, 3 (2), 26-30.

Dawkins, R. (1982). The extended phenotype: The long reach of the gene. Oxford, Oxford University Press.

Del Gobbo, G. (2015). Study circles and innovation. V: Bogataj, N. (ur.), Del Gobbo, G. (ur.), Lifelong learning devices for sustainable local development: the study circles experience in the cross border area Italy-Slovenia, (Education, 1) (str. 59-71). Gorizia, Comitato regionale dell'Enfap del Friuli Venezia Giulia.

Galeotti, G. (2015). Capacity building and bottom-up process In the study circle project. V: Bogataj, N. (ur.), Del Gobbo, G. (ur.), Lifelong learning devices for sustainable local development: the study circles experience in the cross border area Italy-Slovenia, (Education, 1) (str. 72-87). Gorizia: Comitato regionale dell'Enfap del Friuli Venezia Giulia.

Gardner, H. (2007). Five Minds of the Future. Cambridge, Howard Business Scholl Press.

Harding, S. (2009). Gaia Awareness: awareness of the animate qualities of the Earth. V: A. Stibbe (ed.), The Handbook of Sustainability Literacy (str. 89-93). Faxonhole, Darlington, Green Books.

Hogan, D., Tormey, R. (2008). A perspective on the relationship between Development Education and Education for Sustainable Development. Policy and Practice. A Development Education Review, 6.

Jablonka, E., Lamb, M. I. (2009). Štiri razsežnosti evolucije. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo.

Lieberman, D. E. (2015). Zgodba človeškega telesa. Ljubljana, Umco.

Liversidge, T., Cochrane, M., Kerfoot, B., Thomas, J. (2009). Teaching science: developing as a reflective secondary teacher. Los Angeles, SAGE.

Malečkar, V. (2013). Delo z nadarjenimi učenci: kako uspešni so lahko študijski krožki v osnovni šoli. Andragoška spoznanja, 19 (2), 82-85.

Marentič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana, DZS.

Mastnak, M. (2009). Slovarček pojmov, povezanih s trajnostjo. V: Berilo o trajnosti. (str. 46-56) Ljubljana, Andragoški center Slovenije.

Maturana, R.H, Varela, F.J. (1972). Autopoiesis and Cognition: The Realization of the Living. Dordrech, Holland, Boston, USA, London, England, D. Reidel Publishing Company.

Orefice, P. (2015). The pedagogical model of sustainable participatory action research. V: Bogataj, N. (ur.), Del Gobbo, G. (ur.), Lifelong learning devices for sustainable local development: the study circles experience in the cross border area Italy-Slovenia, (Education, 1) (str. 59-71). Gorizia, Comitato regionale dell'Enfap del Friuli Venezia Giulia.

Palmer, J.A., Birch, J.C. (2003). Education for Sustainability: the contribution and potential of a non-

- governmental organisation. *Environmental Education Research* 9, 447–460.
- Palmer, J., Neal, P. (1994). *The Handbook of Environmental Education*. New York, Routledge.
- Platon. (1995). Država. Ljubljana, DZS.
- Sachs, J. (2008). *Common Wealth: Economics for a crowded planet*. London, Allen Lane.
- Sample, V.A., Sedjo, R.A. (1996). Sustainability in forest management: An evolving concept. *International Advances in Economic Research*, 2, 165-173.
- Selby, D. (2017). Education for sustainable development, nature and vernacular learning. *CEPS Journal*, 7 (1), 9-27.
- Skrb za Zemljo: strategija za življenje po načelu trajnosti (1992). (Caring for the Earth. A strategy for sustainable living, 1991). Gland. Maribor, Aram.
- Smernice vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj od predšolske vzgoje do douniverzitetnega izobraževanja (2007). Ljubljana, Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.
- Starchan, G. (2009). Systems thinking: The ability to recognize and analyse the interconections within and between systems. V: Stibbe A. (ur.), *The Handbook of Sustainability Literacy* (str. 84-88). Faxhole, Darlington: Green Books.
- Sterling, S. (2001). *Sustainable Education: Re-visioning learning and change*. Dartington, Schumacher Society, Green Books.
- Šmid Hribar, M., Torkar, G., Horvat, B., Vladušić, D. (2010). Pomen digitalne enciklopedije DEDI pri ohranjanju in soustvarjanju slovenske dediščine. *Etnolog*, 20, 177-189.
- Torkar, G., McGregor, S. L. (2012). Reframing the conception of nature conservation management by transdisciplinary methodology: From stakeholders to stakesharers. *Journal for Nature Conservation*, 20 (2), 65-71.
- United Nations Economic Commission for Europe (UNECE) (2004). Draft UNECE Strategy for Education for Sustainable Development. CEP/AC.13/2004/8. <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2004/cep/ac.13/cep.ac.13.2004.8.rev.1.e.pdf>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (1997). Educating for a Sustainable Future: A Transdisciplinary vision for Concerted Action. http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_a/popups/mod01t05s01.html
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2002). Education for Sustainability. From Rio to Johannesburg: Lessons learnt from a decade of commitment. Paris, UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127100e.pdf>
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) (2005). United Nations Decade of Education for Sustainable Development: Draft International Implementation Scheme. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001486/148654e.pdf>.
- Urh, D., Dolžan Eržen, T., Cepin, M., Bogataj, N. (2012). Študijski krožki: iz korenin k novim izzivom za življenje v skupnosti. Ljubljana, Andragoški center Slovenije.
- Waters, C. N., Zalasiewicz, J., Summerhayes, C., Barnosky, A. D., Poirier, C., Gałuszka, A., ... & Jeandel, C. (2016). The Anthropocene is functionally and stratigraphically distinct from the Holocene. *Science*, 351 (6269), aad2622.
- World Commission on Environment and Development (WCED) (1987). *Our Common Future*, Chapter 2: Towards Sustainable Development. Un-documents.net. <http://www.un-documents.net/ocf-02.htm>

World Conservation Strategy (1980). Living Resource Conservation for Sustainable Development. IUCN, UNEP, WWF.

PREDSTAVITEV AVTORJA

Izr. prof. dr. Gregor Torkar deluje na Univerzi v Ljubljani Pedagoški fakulteti, kjer študente, bodoče učitelje in vzgojitelje, poučuje biološke in okoljske predmete. Raziskovalno ga najbolj zanimajo vprašanja otrokove percepcije narave, ekološke pismenosti ter vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Kot koordinator ali znanstveni sodelavec sodeluje v domačih in mednarodnih projektih z izobraževalno in naravovarstveno vsebino. Dejaven je v tudi v pisanju učbeniških kompletov za osnovne šole, priročnikov za učitelje, didaktičnih iger in drugih učnih gradiv.

ŠK Od vznika do evra, Jože Prah, Magolnik, 2018 , foto: Iztok Gospodarič

Od »bele lise« do zgleda v Radečah in okolici

POVZETEK

V hitro spreminjajočih se časih, ki niso naklonjeni ohranjanju narave in skrbi za naš planet, postaja slovenski gozdni prostor vedno bolj pomembna sestavina trajnostnega razvoja našega podeželja. Naravno bogastvo in kulturna dediščina v obliki tradicionalnih znanj in obrti so neprecenljivo bogastvo in predstavljajo trdno podlago za celosten razvoj območja. K temu pa je nujno dodati napore za krepitev socialnega kapitala in ohranjanje vrednot podeželskega prebivalstva. Kmetje in mali lastniki gozdov imajo v povezavi z lokalnimi razvojnimi institucijami ključno vlogo, ki pa je lahko uspešna samo ob prepoznanju potrebi po vseživljenjskem učenju in medgeneracijskem učenju in druženju. Zelo uspešna oblika neformalnega učenja so študijski krožki (ŠK). Druženje podeželanov, ki jih povezujejo isti cilji, se odraža v novih idejah in projektih. Primeri dobrih praks dokazujejo, da je mogoče z načrtnim učenjem med sebi enakimi na načelih enakopravnosti in s srčnostjo doseči izobraževalne in akcijske cilje, ki jih drugače ne bi bilo mogoče realizirati.

KLJUČNE BESEDE

študijski krožek, vseživljenjsko učenje, ŠK Mauritius – primer dobre prakse

SUMMARY

In rapidly changing times that are not conducive to the conservation of nature and care for our planet, Slovenia's forests are becoming an increasingly important component of sustainable rural development. Natural riches and cultural heritage in the form of traditional skills and crafts are a priceless treasure and represent a solid basis for the integrated development of a region. To this basis, however, it is vital to add efforts to strengthen social capital and conserve the values of the rural population. Farmers and small forest owners have a key role to play in conjunction with local development institutions, but this role can only be successful if the need for lifelong learning and intergenerational learning and socialisation is recognised. One very successful form of informal learning are the study circles. These gatherings of people from rural areas who share the same goals are reflected in new ideas and projects. Examples of good practice prove that with knowledge exchange among equals on the principles of equality, and with a measure of courage, it is possible to achieve educational and action-related goals that would otherwise be impossible.

KEY WORDS

study circles, lifelong learning, SC Mauritius – an example of best practice

Uvod

Študijski krožki kot neformalna oblika izobraževanja odraslih predstavljajo stalnico vseživljenjskega učenja na lokalni ravni. S svojo bogato tradicijo in preminogimi prepoznavnimi rezultati so postali pomembna platforma za osebni in družbeni razvoj posameznika in skupnosti. Paradigma učeče se skupnosti je nadgrajena z osebnim angažmajem posameznikov, ki svoja bogata znanja in izkušnje nesebično delijo med seboj in jih plemenitijo. Premišljeno oblikovana načela delovanja krožkov ponudijo pot do samouresničitve in samospoznanja. V sodobni družbi, ki jo prehitujejo tehnični razvoj in mnogotere digitalne priložnosti, pa ŠK po svoji naravi delovanja ponudijo več. Virtualni svet ne more nadomestiti pristnega stika med člani krožka, ki svoje lastne ideje in potrebe po novih znanjih medsebojno delijo in krepijo. Kot so različne teme, ki jih ŠK obravnavajo, tako različni so tudi rezultati. Pravzaprav vsak krožek pušča za seboj sledi, ki se lahko odrazijo na zelo različne načine. Člani še po mnogih letih lahko opazijo svoj lastni razvoj, svoj napredek in prispevek skupnosti. Ne glede na to, kako so posamezniki vključeni v aktivnosti krožka, jim je dana enkratna priložnost za dvig samozavesti, jih opogumlja za korake v vsakodnevnem življenju in prispeva k višji ravni socialnega kapitala. Odlična organiziranost in izdelana mreža krožkov po vsej Sloveniji dodaja k prepoznavnosti in popularizaciji krožkov. Srečevanja članov na karavani ali ob različnih prireditvah, spoznavanje drugih in medsebojno spoznavanje dviguje kakovost družbe, katere del smo. Nastanejo zgodbe o uspehu. Nepogrešljive lastnosti uspešnega človeka so vseživljenjska vedoželjnost, učljivost, ustvarjalnost, delavnost, inovativnost in nenehna skrb za lasten osebni razvoj in čut za sočloveka in širšo skupnost. Ni naključje, da se je model študijskih krožkov kot orodje za kakovostno izobraževanje odraslih prenesel tudi preko meja naše države. Tuje skupine vedoželjnih organizacij in posameznikov, projektne zgodbe in promocija delovanja krožkov na mednarodni ravni so močno prispevali tudi k temu, da je pristojno ministrstvo prepoznalo vrednost in pomen krožkov in jih delno tudi finančno podprlo. Andragoški center Slovenije (ACS) je stkal bogato mrežo organizacij, institucij in predanih posameznikov, ki na temelju primerov dobrih praks tlakujejo pot članom in njihovim mentorjem. Slednji v svojem predanem delu na lokalni ravni, tam od koder prihajajo zgodbe in teme ŠK, povezujejo, spodbujajo in promovirajo posameznika in zastopajo potrebe, želje in cilje članov. Odlična usposabljanja mentorjev zagotavljajo, da ti izhajajo iz svojih ključnih sposobnosti in vrednot, ki jih, obogatena z novimi znanji, nesebično delijo. Predanost prostovoljskemu delu in pripravljenost iskati nova znanja in načine uresničevati v praksi so zagotovilo za trajno in uspešno delovanje študijskih krožkov. Mnogi med njimi so dosegli zavidljive rezultate. Nastalo je veliko projektov, delavnic, študijskih ekskurzij, taborov, prireditev, knjig ... vsaka od njih odstira del naše bogate naravne ali kulturne dediščine ali pa ponuja pogled na sodobno družbo in izzive v njej. So odraz medgeneracijskega sobivanja

in prenosa tradicionalnih znanj in bogatega ljudskega izročila na mlajše generacije in ključ do zadovoljne, z znanjem izpolnjene učeče se družbe.

Študijski krožki v Radečah

Včasih bela lisa na zemljevidu delovanja ŠK se je z leti spremenila v eno najbolj prizadevnih območij v Sloveniji, ki je študijske krožke prevzelo kot model za svoj prispevek k trajnostnemu razvoju podeželja, medgeneracijskemu druženju in učenju in kot most med lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi deležniki.

Študijski krožki v Radečah že vrsto let potekajo pod okriljem dveh organizacij: KTRC Radeče in Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS). Licencirani mentorji sodelujejo med seboj in so bili pobudnik podpisa dolgoročnega dogovora o sodelovanju med KTRC Radeče in ZGS na področjih:

- popularizacije gozdov, ki jo definiramo kot širjenje poljudnega znanja in informacij o gozdovih ter ozaveščanje javnosti o pomenu gozdov;
- na področju razvoja turizma v gozdu in gozdnem prostoru;
- na področju razvoja podeželja, kjer želita pomagati podeželskemu območju, pri spopadanju z ekonomskimi, socialnimi in okoljskimi izzivi 21. stoletja;
- na področju izobraževanja lastnikov gozdov, ki jih je v Občini Radeče več kot 2000, v pripravljanju izobraževalnih, praktičnih delavnic in tečajev, na katerih lahko poglobijo svoja znanja ter se seznanijo s sodobnimi orodji, načini dela ter osebno varovalno opremo;
- na področju medgeneracijskega in vseživljenjskega učenja, kjer želimo ustvariti razmere za to, da bodo vsem ljudem zagotovljene priložnosti za celosten razvoj njihovih zmožnosti in za povečevanje zlasti ravni in stopnje inovativnosti na vseh področjih, v gospodarskem, družbenem in političnem življenju.

Nastale so izjemne zgodbe, ki že vrsto let spodbujajo razvoj kraja in ljudi. Postale so vez med ljudmi in okoljem in prostor za vodeno, a spontano osebno rast in družbeni napredek podeželskega okolja. Zagotavljajo pomemben element trajnostnega razvoja, saj kmetje in lastniki gozdov skupaj z lokalno skupnostjo in ostalimi podeželani z roko v roki aktivno sodelujejo pri odločanju in sprejemanju zanje najpomembnejših projektih.

Študijski krožki Kulturno turističnega rekreacijskega centra Radeče Marija Imperl

Javni zavod KTRC Radeče je že ob ustanovitvi prepoznal potrebo, da lahko svojo vizijo lokalne razvojne agencije uresničuje le, če bo okolju ponudil priložnosti za izobraževanje in razvoj. V podeželskem okolju, kjer primanjkuje formalnih oblik izobraževanja odraslih, so ŠK postali most do znanja in medgeneracijskega učenja. Več kot petdeset krožkov, ki so v zadnjih dveh desetletjih potekali v tesnem sodelovanju z ZGS, je povežalo več kot tisoč članov,

mnogi izmed njih v kroških sodelujejo že vrsto let, ko se zaključi prvi, se veselijo naslednjega. Delovali so v domačem in mednarodnem okolju, sprejeli mnoge študijske obiske iz Slovenije in tujine in gostili cenjene osebnosti iz politike, kulture, izobraževanja. Sodelovali in predstavljali smo se Karavani študijskih krožkov, izpeljali nacionalno odprtje tedna vseživljenjskega učenja in prirejali parade učenja. Pravzaprav ni bilo v vseh teh letih večje prireditve v občini, kjer ne bi sodeloval vsaj en ŠK. Ukvarjali smo se z naravno in kulturno dediščino, trajnostnim razvojem podeželja in vlogo posameznika v njem, organizirali strokovne posvete na temo varovanja narave in tradicionalnih znanj in obrti, aktivno sodelovali pri graditvi splava in na prireditvi dnevi splavarjenja. Raziskovali smo dolino Sopot in življenje ob njej. Že imena prireditev govorijo sama zase: Od drevesa do knjige, Od ježice do potice, Od Jatne do Črnega morja, Ko si človek, gozd in voda podajo roko, Varujmo planet – uporabljajmo les in mnoge druge. Lesene skulpture, ki so plod dela naših članov, krasijo pristan pri TRC Savus ob reki Savi v Radečah, vezano na Savo pa smo izvedli tudi medijsko izjemno odmeven strokovni posvet. Naše aktivnosti so povezovale mnoga društva in organizacije, sodelovali smo z lokalnimi, regionalnimi, nacionalnimi in mednarodnimi partnerji. Študijske kroške smo vključevali v tri mednarodne projekte in izpeljali prvi mednarodni ŠK v Sloveniji. Izdali smo knjige: Gozdni sadeži – vrnitev h koreninam, Študijski kroški kot prispevek k razvoju lokalne skupnosti, Mavricij Scheyer – gozdarski strokovnjak in družbeni delavec v Radečah, pesmarico ljudskih pevcev, e-knjigo slovenski pragozdovi.

Posebno mesto pri delovanju ŠK ima tudi Hiša na Magolniku v osrčju neokrnjene narave. S prostovoljnim delom sodobno opremljena učilnica vseživljenjskega učenja je dajala več let varno zavetje vsem idejam članov krožkov, ki so se k njej vedno znova vračali in preživljali nepozabne trenutke učenja, druženja in povezovanja. Sova na vhodu v hišo molče vedno znova sporoča tudi naključnim obiskovalcem, da za učenje ni nikoli prepozno.

Študijski kroški Zavoda za gozdove Slovenije v Radečah

Jože Prah

Leta 1999 je ZGS ob sodelovanju z ACS usposobil prve mentorje ŠK in nastali so prvi ŠK v domeni ZGS na Svibnem, na Sopotah, Cerknici, Radljah ob Dravi, Sorici in drugje. Sprva se je veliko časa porabilo za pojasnjevanje, kaj sploh je neformalno izobraževanje in čemu je namenjeno. Zakaj se različni ljudje sploh zbiramo, zakaj smo skupaj, kaj želimo. Prebiti ta led začetnega zanimanja ni bilo težko. In tako smo ga s ŠK Svibno tudi zlahka prebili. Že na začetku smo si zadali jasno vizijo našega delovanja. Zbrala se nas je zares zanimiva družčina z izredno obsežnim spektrom hotenj in razmišljanj, vse pa se je dalo povezati s skupnim imenovalcem, ki se mu je reklo kakovostno povezovanje v kraju in izven ter močan naboj energije udeležencev po prostovoljnem delu.

Kraj Svibno, z močnim pridihom zgodovine, je bil nekako sam sebi zadosten.

Dogajale so se stvari bolj same sebi namenjene. Želeli pa smo več. In naprej: če smo želeli več, smo hoteli spoznati našo moč, ki je izvirala v vasi Svibno, ki živi pod ruševinami starega gradu. Skratka, sami sebe napolniti z močjo svojega kraja in potem to energije dati še svojim krajanom. Pa ne samo svojim sosedom. Povabiti medse svoje znance in druge. Vizijo kakovostnega druženja z jasnim ciljem vnesti v okolje. In dnevi dela dajo sadove. Oblikuje se sosednji krožek v dolini Sopote z mentorico, ki je bila tajnica v prvem krožku. Super! Nekaj povsem novega v dolini, ki se deli na več občin, več društev, kjer se ljudje ne družijo, so le sosedje. In ta energija kakovostnega druženja ustvari zagon za razmišljanje, da je lepo, če smo skupaj in kot takšni nekaj znamo, pa tudi veljamo. Pokažimo se! In tako postane dolina Sopote središče za obiske z mnogimi dogodki in več zgodbami.

Občine niso meje, le drugače se reče. Zakaj se ne bi povezali? Kako? S pohodom vendar! In tako se na deževno nedeljo zbere na skupnem pohodu več kot 100 krajanov z enim samim ciljem druženja in spoznavanja. Ta naboj sproži delo, dobro komunikacijo, ki je v ŠK zakon. Rodi se povsem nov, celosten in širok način razmišljanja in pogledov. Rodi se »oglarska dežela«. Čas je, da se predstavimo vsem v državi, in to ob osrednji prireditvi v Sloveniji, ob tednu gozdov, na Dolah pri Litiji, kjer ljudje znajo nekaj posebnega, znajo kuhati oglje. Iz obstoječih ŠK nastajajo vedno novi. Iz članov se razvijejo novi mentorji. Oblikuje se namenski krožek z imenom Kar dam, to dobim. Vodi ga mentorica, ki je že od začetka sodelovala pri snovanju vizije in poslanstva razmišljanja od spodaj navzgor. V njem se oblikuje povsem nova dimenzija krožkov, ki delujejo pod okriljem ZGS in hkrati tudi spodbudi razmišljanje, da je ZGS lahko povezovalni člen krožkov, ki delujejo na podeželju.

Gozd, lastniki gozdov, kmetje, podeželani ... snovalci razvoja. Ali znamo dovolj ceniti funkcije oziroma vloge gozda? Jih poznamo? Jih znamo zaviti v »celofan« in prodati? Ali nas cenijo tisti, ki prihajajo k nam? Že imamo nova razmišljanja in hotenja, ki se povežejo v ŠK Od vznika do evra. Vrtimo se v krogu in dajemo, pa tudi veliko sprejemamo. Še veliko je krajanov, ki veliko znajo in želijo to pokazati. Pa hitro nazaj v središče. Se povezati, pokazati in zapeti. In že je tu ŠK Ljudski pevci Svibno. Ob zloženkah, knjigah ... nastane tudi zgoščenka, ki govori iz nas. In v širitvi je umetnost, kako znati biti širok in biti majhen. In kako naj ta majhnost sama daje velikost, ki je tržno blago z izjemno veliko dodano vrednostjo. Je v nas samih in prehaja iz nas na celoto.

Nov izziv pa je pomenilo usmerjeno povezovanje institucij za razvoj podeželja. Nov list delovanja skupaj s KTRC Radeče je nadgradil paradigmo željo gozdarjev iz ZGS, da bi na podeželju našli nov stik z lastniki gozdov. Kajti prav dobro vemo, da se morajo državne institucije, državne službe približati podeželju oziroma zadihati skupaj z njim.

Študijski krožek Mauritius – primer dobre prakse

Na KTRC Radeče in ZGS smo se 2013 zavedali, da se nam naslednje leto približuje obletnica smrti Mavricija Scheyerja, ki je bil po rodu nemški Čeh in ena izmed najpomembnejših osebnosti v gozdarstvu iz druge polovice 19. stoletja. Njegovo najpomembnejše delo je brošura Navod, kako naj ravnaajo kmetje in cele soseske z gozdom – prva slovenska gozdarska publikacija, s katero je želel predvsem kmete poučiti o ustreznem gospodarjenju z gozdovi. Bil je nadupravitelj gosposke gozdne posesti v Radečah (danes Jatna), kjer je pogozdil več kot 400 ha goličav, postavil gozdno železnico in sodeloval pri postavitvi parne žage. Bil je tudi nadzornik pri gradnji znamenitega železnega mostu v Radečah, nadzornik pri gradnji lokalnih cest, pionir arheoloških izkopavanj, vidna oseba v družbi in politiki v kraju, predvsem pa izjemen gozdarski strokovnjak. Cesar ga je odlikoval z zaslužnim zlatim križcem s krono. Umril je leta 1894 v Radečah.

Ideja za raziskovanje se je porodila mentorjem. In vprašanje: Zakaj študijski krožek?

Odgovore smo oblikovali v točkah:

- človekov potencial
- oblikovanje idej
- pomembna povezanost, komunikacija
- neformalno izobraževanje

Vedno je vprašanje, kako začeti. Moto za lažji odgovor smo iskali v misli: Vsako okolje je nekaj posebnega in lepega, lačno novosti. Zakaj smo danes tukaj?

Zbralo se je 13 udeležencev, ki smo si na prvem srečanju porazdelili delo in določili cilje. V paleti izobraževalnih ciljev smo se vprašali: Kaj se bomo naučili, kaj bomo pri sebi spremenili, s čim bi se radi spremenili? Odločili smo se. Temeljito spoznati življenje in delo Mavricija Schayerja, gozdarskega strokovnjaka, ki je zadnjih 25 let svojega življenja živel in ustvarjal v Radečah. V paleti akcijskih ciljev smo se vprašali: Kaj bomo naredili, kako bomo to predstavili, kaj bomo v okolju dosegli? Dogovorili smo se za pripravo dogodkov v počastitev njegove 120. obletnice smrti. Ti dogodki so bili na različnih krajih:

- Jatna – Magolnik, 26. 9. 2014: postavitve table na Pristavi in srečanje podružničnih šol pri Hiši na Magolniku na svetovni dan turizma (Jože, Marija, Jolanda, Marko).
- Radeče – Brunk, 30. 5. 2014: simpozij PORP, spominsko znamenje na pokopališču, cesta Hotemež–Brunk, izdaja biltena in prireditev.
- Železni most v Radečah ob občinskem prazniku 26. avgusta (1894 je bil

odprt železni most v Radečah) bomo predlagali imenovanje nove ulice po Mavriciju Scheyerju; spominsko znamenje na hiši, kjer je živel; razstavo o mostu in Scheyerju (Železni most, med gozdom in tehnično dediščino).

Poleg dogodkov želimo izdati spise njegovih del. Dodobra opozoriti javnost na njegova dela. Pripraviti trajna spominska znamenja. Posebno pozornost nameniti medijem. Poslati pismo o nameri s prošnjo za sodelovanje v častnem odboru pomembnim posameznikom iz gozdarstva, gospodarstva, politike, umetnosti in kulture.

ŠK je imel 12 srečanj, opravljenih je bilo 45 ur skupnega dela in prizadevanj. V poročilu za ACS smo zapisali: »Študijski krožek Mauritius se uvršča na področje etnologije (dediščine, identitete), postal je del širše celote in se je umestil v program dela Občine Radeče. Izobraževalne in akcijske cilje smo si določili na začetnih srečanjih, za njihovo uresničitev pa smo vključili ustanove, ljudi, literaturo in pisne vire. Pri delu nismo imeli težav, pohvalimo pa se lahko s pisano sestavo udeležencev po starosti in izobrazbi, z izvirnimi vsebinami in obsegom medijskih objav. Dosegli smo izobraževalni cilj – pridobitev novih znanj o določeni vsebini – in izvedli naslednje akcijske cilje:

Preglednica 1: Akcijski cilji ŠK Mauritius

Pisna in tiskana gradiva (5. 9. 2014) Izdaja zbornika, Mavricij Scheyer	Naklada: 500 Založnik: ŠK Mauritius
Prireditev (1. 6. 2014) Prva najava dogodka na radeškem splavu	Trajanje: 3–7 ur Lokacija: obrežje reke Save in splav Število udeležencev (nečlanov ŠK): 80
Pisna in tiskana gradiva (1. 6. 2014) Izdaja zloženke o Mavriciju Scheyerju	Naklada: 3000 Založnik: ŠK Mauritius
Prireditev (5. 9. 2014) Predstavitve življenja in dela Scheyerja z gledališko interpretacijo v prisotnosti češkega veleposlanika	Trajanje: 3–7 ur Lokacija: Občina Radeče in PORP Radeče Število udeležencev (nečlanov ŠK): 80
Prireditev (8. 9. 2014) Razstava knjig in strokovnih del in načrtov Mavricija Scheyerja	razstava Trajanje: do vključno 2 uri Lokacija: PORP Radeče Število udeležencev (nečlanov ŠK): 120
Otvoritev spominskega znamenja, srečanje podružničnih šol, prireditev ob svetovnem dnevu turizma (26. 9. 2014)	Opis: otvoritev lesene skulpture Mavricija Scheyerja na Pristavi pri Svibnem

Vsebinsko, delo, akcijske cilje in rezultate smo uspešno predstavili v naslednjih medijih: RTV Slovenija I., Kmečki glas, Posavski obzorik, lokalna TV, Novi tednik Celje, Radio Kum, Glas dežele, Dolenjski list, spletna stran KTRC Radeče in ZGS.

Stroški izvedbe ŠK znašajo okoli 10.000 evrov. Sredstva so prispevali Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, lokalna skupnost, donatorji in sponzorji in izvajalska organizacija.

V zaključni akciji ob občinskem prazniku občine Radeče smo bili še posebej veseli obiska cenjenih gostov iz Slovenije in tujine: veleposlanika Češke republike dr. Petra Voznica s soprogo, dekana BF Univerze v Ljubljani prof. dr. Igorja Potočnika, prodekana za gozdarstvo na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani prof. dr. Roberta Brusa, direktorja Zavoda za gozdove Slovenije Damjana Oražma, podpredsednika Zveze lastnikov gozdov Slovenije Janeza Beja, predsednika Društva lastnikov gozdov Sopote–Laško Herbija Blatnika, predsednika Zveze gozdarskih društev Slovenije Jožeta Falknerja, predsednika Društva inženirjev in tehnikov gozdarstva Brežice Franca Žiberta, poslanca Državnega zbora RS Matjaža Hana, nekdanjih županov Franca Lipoglavška in Ludvika Sotlarja, predsednika sveta regije Posavje Mirana Stanka, generalnega direktorja direktorata za gozd MKO Jošta Jakša, vodje OE ZGS Brežice Nika Rainerja, županje Občine Radeče Rafaele Pintarič, vodje gozdarskega in lesarskega oddelka v Tehniškem muzeju Slovenije mag. Vladimirja Vilmana. Opravičil se je aktualni minister za kmetijstvo in okolje mag. Dejan Židan.

Delo ŠK se bo ohranilo tako na osebni ravni kot na ravni skupine in lokalne skupnosti in širše. Na udeležence je krožek deloval izobraževalno, socializacijsko in sprostitveno. S svojim delom je pomembno vplival na lokalno dogajanje. Zaključne misli smo strnili v stavka: »Drevo, beseda in človek, trije samotarji sredi ravnine. Strmijo drug v drugega, od vekomaj povezani s skrivnim spominom.« Tako je razmišljal Edvard Kocbek.

Predstavitev zbornika in članov ŠK (Zapis s svečane prireditve)

V uvodu Marija Imperl, ki je direktorica KTRC Radeče in mentorica več ŠK, razmišlja o tem, zakaj smo se zbrali tako različna društva, od gospodinje do profesorja, kako smo delali in kaj nas povezuje. Županja Rafaela Pintarič prepozna vrednost Mavricija Scheyerja za lokalno skupnost in govori o pomembnosti vsakega člana v lokalni skupnosti za dobrobit in skladni razvoj. Vodja podružnične šole Svibno, Jolanda Mohar, pove, da vsak izmed nas lahko doda kamenček v mozaiku širjenja identitete kraja, nekaterim je dana priložnost, da lahko svoja znanja in izkušnje prenašamo na mlajše generacije, z njimi raziskujemo, analiziramo, se učimo, iščemo nova znanja in vedenja o naših lepih Radečah. Melita Simončič, zaposlena na Občini Radeče, zadolžena za družbene

dejavnosti, se v svojem spisu sprašuje, kdo je bil ta Mavricij, zakaj o njem mlajši Radečani nismo nič vedeli, čeprav je tu živel kar 26 let in bil aktiven na vseh področjih, na gospodarskem kot družbenem, deloval kot inovator, pisec. Mavricij Scheyer, njegovo življenje in delo, Oskar Zoran Zelič, svobodni raziskovalec in umetnik, ljubiteljski igravec je tokrat v vlogi Mavricija Scheyerja. Zoran zna odpirati liste zgodovine in pričarati zgodbe ljudi, ki so naredili ta svet. Domačin Drago Samec, višji bibliotekar, je v svojem delu S poti do bibliografije Mavricija Scheyerja zbral in natančno opisal njegovo delo. Presenetil nas je tudi z odkritjem obeh Mavricijevih knjig, Navod, kako naj ravnaajo posamezni kmetje in cele soseske z gozdom ter Tablice, iz katerih se izvé, kako se obsežek lesa v kubične mere prerajta.

Radečani smo ponosni na svoj železni most čez Savo. Kaj vse je bilo potrebno storiti, kako lobirati, bi rekli danes, opisuje Duška Kalin, profesorica zgodovine na KTRC Radeče. Marsikdo lahko iz arhiva prepozna svoje dede. Železni most je kovičen. Kaj to pomeni, pa je opisal Jožef Hiršelj, zaposlen na Osnovni šoli Marjana Nemca v Radečah. Za skladen razvoj podeželja je sodobna cesta ključna. Da, to je vedel že Mavricij, ko je posodabljal cesto iz Hotemeža do Brunka, prav dobro pa to vsakodnevno občuti tudi Duška Skoporc Zavrl iz Brunka.

Danes imamo veliko gozdov, za časa Mavricija jih je bilo za polovico manj, zato je lesa primanjkovalo, in to še pred 150 leti. O gozdu in gozdarstvu za časa Mavricija piše Mateja Kišek, doma od Gašperjevega kostanja, ki je takrat že prav dobro spremljal, kaj se dogaja v sosednji Jatni. Jatna je bila za časa Mavricija posekana, les speljan po železnici do parne žage na Jagnjenici, razžagan v pragove in prepeljan v Zidani Most. Mavricij je dal zasaditi velike goličave na več kot 400 ha, danes bi rekli z zavestjo trajnosti. V tem času je pozimi delalo v gozdu tudi 400 drvarjev, danes pa skoraj ni domačinov, ki bi sekali v Jatni, in ni več gozdne uprave v Radečah. Še 1958 se je sekalo nekaj manj kot 5 m³ lesa na hektar, danes celo 10 m³. Misli ob zaključku zbornika je strnila Cveta Hudoklin, dolgoletna ravnateljica radeškega vrtca. Uvod v zbornik so prispevali: dr. Petr Voznica, prof. dr. Igor Potočnik in prof. dr. Robert Brus.

In kaj bi na vse to rekel Mavricij Scheyer?

Delo ŠK Mauritius ni obogatilo samo lokalnega prostora, temveč širše tudi slovenskega in ga povezovalo z Republiko Češko. Oddan je trajen spomin človeku, ki je napisal prvo slovensko gozdarsko knjigo.

Zaključek

Država danes na podeželju ustvarja veliko raznih služb, zanj namenja veliko denarja, vendar s premalo zavedanja, da so podeželje predvsem podeželani (kmetje, lastniki gozdov ipd.), ki si želijo ... Ali sploh vemo, kaj? Ali pa si prevečkrat že kar službe določijo vprašanja razvoja? In potem tudi odgovore.

Temu se podeželani seveda ne upirajo, kvečjemu zamahnejo z roko in karavana gre naprej.

Takemu razmišljanju in trošenju energije bi morali večkrat odločno reči »stop«. Kajti vemo, da se lahko ta »pot« tlakuje drugače, z drugačnimi členi. Te člene pisanega mozaika imamo v Sloveniji v več okoljih. Se pravi, da imamo dobro prakso. Zakaj ne bi takšnih okolij nagradili in pokazali javnosti. Verjemite, da dober glas izkaže veliko priznanje, in to predvsem snovalcem. Ali tudi drugače, zgledi vlečejo. Vse to pa prinaša dobre rezultate in spet smo na začetku, pri kakovostno »vodenih« druženjih. Ti so osnova, da bomo v nas samih spodbudili iskrice, ki bodo zanetile željo po spoznavanju in nadgrajevanju naše okolice in samega sebe. Študijski krožki so lahko oblika izobraževanja podeželja, razvoja lastnika gozda. In vseživljenjsko učenje naj postane stalnica v blaginji tako nas samih kot okolja. Za vse to pa potrebujemo mentorja, opremljenega z novim znanjem in novo motivacijo, kakor tudi znanstveno institucijo, ki zna dobro voditi, prepoznati hotenja okolja in časa.

Plemenita paradigma delovanja ŠK, ki jo lahko poimenujemo z besedami »vrednote in lepote vseživljenjskega učenja«, naj ne išče razlik v iskrivosti znanja, temveč naj bo na prvem mestu iskrivost srca in intuicije. Sprašujmo se: Ali znamo biti drugačni? Ali se znamo poslušati? Znamo biti iskreni? Znamo premagati revščino pohlepa in vsevednosti vsiljevanja paradigem oblastniških ljudi in politik? Ali živimo in imamo svojo vizijo lepote? Ali imamo vizijo skupnosti, države? Znamo biti vsakodnevno aktivni, odprti in srčni? Prihodnost naj pripada vsem nam, ki smo mladi in se ne želimo razvrščati po generacijah, temveč po svoji srčnosti in igrivosti. Znamo vzeti prihodnost v svoje roke?

Prav je, da povemo naša hotenja, občutenja in jih delimo s skupnostjo v povezovalnosti in spoštovanju. Le tako bo mogoče oblikovati strateške prioritete in krovne cilje do leta 2030, 2050. Le tako bomo prišli do akcijskih načrtov! Le tako bomo lahko v realnosti pili prelesti naših hotenj! Temeljni pogled vizije naše skupnosti naj bi bil zbran pod stebri: kakovost življenja, zaupanja, inovativnosti, identitete in znanja ter veščin. Kakovost življenja je nekaj, k čemur stremimo vsi in doseči moramo spremembe, ki nam bodo omogočale dejanja v praksi, ki ne bodo samo po želji lobijev in multinacionalk. Naše razmišljanje naj gre v smeri družbene odgovornosti, da živimo bolje in bolj zadovoljno. Da smo bolj odprti in inovativni kot posamezniki ali tudi družba. Danes, tukaj, mi si znamo zaupati! Ponesimo to luč zaupanja tako v svoje kot lokalno okolje in tudi v državo. Mi to znamo, mar ne?

Raznolikost v družbi je pomemben aksiom spoštovanja družbenih vrednot, kot so solidarnost, strpnost, medsebojno sodelovanje, varnost in mir, pri tem pa je pomembno, da se zavedamo ne le svojih pravic, temveč tudi obveznosti in dolžnosti, kot smo jih zapisali v strategijo 2050. V ŠK nas ni strah in imamo notranji mir in pot, ki vodi k ozaveščanju in naši kreposti. Ne želimo agresivnih

odnosov ali nadvlad. Še manj manipuliranja, temveč srčnosti in ljubezni. Želimo se povabiti k spoznavanju vrednot znanja in učenja ter podajanja. Znamo podariti in želimo, da bo tisti, ki je ob meni, še bolj drugačen in z njim jaz še bolj drugačen. Izobraženost naj pomeni čustveno dozorelost, in da tisto znanje, ki smo se ga naučili, znamo čutiti s srcem. Zavedajmo se, da smo del inteligence, da smo del veselja. In da je mnogo znanja skritega povsod okoli nas in v inteligenci veselja. To znanje ni vedno vidno, vendar obstaja in mi ga danes čutimo. Ali zares v svetu velja največ to: da vse vemo?

Veliko odgovorov, pa tudi vprašanj se nam poraja ob čutenju in čudenju v inteligenci narave, v inteligenci fotosinteze in paradigmi krožnosti ter pretakanja. Nič ni odveč in nič ni več vredno. Vse se daje in spoštuje. Vse se podpira in vse je vtkano v tančico skrivnosti gozdne mane! Bodimo srčni in se zavedajmo, da zmaguje tisti, ki se razvija, povezuje in daje, in tisti, ki vlaga v osebnostni razvoj!

PREDSTAVITEV AVTORJEV

Marija Imperl iz Radeč je človek, ki v svoji lokalni skupnosti povezuje in motivira na vseh področjih delovanja, še posebej pa pri vseživljenjskem učenju in medgeneracijskem druženju. Po poklicu diplomirana ekonomistka vse življenje dopolnjuje svoje znanje in veščine. Usposobila se je za mentorico študijskih krožkov, se izobraževala na področju trajnostnega razvoja podeželja in pridobila mednarodno licenco za učiteljico joge. S sodelavci je izpeljala mnoge projekte, ŠK, povezala mnoga društva in podjetja ter izvedla tudi prvi mednarodni ŠK v Sloveniji. Model študijskih krožkov je predstavljala v različnih evropskih projektih kot odlično orodje za razvoj socialnega kapitala podeželja. Za svoje delo je prejela nagrado ACS.

Jože Prah iz Sevnice je gozdar, zaposlen na ZGS. Njegovo delo je prepoznano na mnogih področjih, ki se prepletajo in dopolnjujejo. Izjemno ljubi naravo in se ji predano posveča. S ŠK živi že več kot dvajset let. Je mentor, ki je za svoje dosežke prejel občinsko priznanje in priznanje ACS. Njegovi krožki so stalnica, ki plemeniti življenje podeželanom, jim vliva znanje in spodbude, opremljene z informacijami in podprte s predanostjo do dela z gozdom in za naravo. V okolju uživa velik ugled in spoštovanje. Je predsednik Društva lastnikov gozdov, predsednik Kluba oglarjev Slovenije, podpredsednik Turistične zveze Slovenije, predsednik komisije za evropske pešpoti, predsednik MDO Zasavje in drugo. Je vizionar z jasno zastavljenimi cilji za blagor človeka in narave.

ŠK Svibno, Jože Prah, Svibno pri Radečah, 2018, foto: Tatjana Kavsek

Goška fakulteta in več kot dve desetletji razvoja na Vipavskem

POVZETEK

Besedilo opisuje vlogo študijskih krožkov, ki jih organizira Ljudska univerza Ajdovščina v ruralnem okolju Vipavske doline. Iz različnih praks in izjav mentorjev in udeležencev ter novinarjev povzamemo, da so študijski krožki (ŠK) izredno pomembni za lokalno okolje. Vse teme, ki jih člani obravnavajo, prispevajo k lokalnemu razvoju. Izstopajo teme, povezane z obdelovanjem zemlje, vrtnarstvom, zeliščarstvom, trajnostnim razvojem. Z znanjem, ki nastaja v skupinah, se razvijajo tudi inovativne prakse, iz katerih izhajajo nove potrebe po znanju.

KLJUČNE BESEDE

znanje, druženje, inovacije, skupina, lokalno

Uvod

Na Ljudski univerzi Ajdovščina (LUA) spodbujamo delovanje ŠK, saj predstavljajo prostor medgeneracijskega sodelovanja, sožitja in učenja. Povezujejo različne generacije, ki jih zbližujeta skupni interes in želja po znanju. Krepijo medsebojno zaupanje in pogosto povezovalno vplivajo na skupnost, še posebej v vaseh in manjših krajih. Za uspešno delovanje krožka je zelo pomembno, da kar v največji meri izhajajo iz potreb tako ljudi kot okolja, v katerem delujejo, kar je razvidno tudi iz vsebin naših ŠK.

Da je tovrstna oblika učenja lahko izjemno učinkovita in pomembno prispeva k razvoju posameznika in skupnosti, smo bili prepričani že takoj, ko se je pojavila v slovenskem prostoru. Ljudska univerza Ajdovščina je ena od prvih organizacij v Sloveniji, ki je začela izvajati študijske krožke. Pohvalimo se lahko z več kot dvajsetletno tradicijo delovanja krožkov. V tem času smo izpeljali več kot 80 krožkov z najrazličnejšimi temami. Njihove vsebine so se vseskozi odzivale na potrebe ljudi in okolja, iz ŠK so nastali novi proizvodi, predlogi za razvoj praks.

Z nekaterimi smo bili vključeni tudi v mednarodne projekte (npr. Green education), pri nekaterih sodelujejo tudi raziskovalci, npr. dr. Jasna Fakin Bajec in dr. Nives Ličen (gl. Ličen, Findeisen, Fakin Bajec, 2017), pri drugih pa strokovnjaki z določenega področja, npr. zeliščarji (mag. Stipe Hečimović), pomembno je, da so med mentorji ljudje, ki so bili za svoje delo nagrajeni in uživajo ugled v skupnosti. Naši mentorji so prejeli nagrado ACS, občinsko nagrado, nagrado krajevnih skupnosti. V besedilu bomo predstavili nekaj izstopajočih tem, ki smo jih pridobili iz izjavami mentorjev, udeležencev, novinarjev.

Pomembne teme v študijskih krožkih

Med pomembnimi temami so vrtnarstvo, zeliščarstvo, sadjarstvo. Ta znanja so pomembna za vse udeležence. V ŠK Na vrtu, ki deluje na Gočah, so na zaključni prireditvi dejali: »Študijski krožek, prosim lepo, to ni zabava za gospodinje, to je resna stvar; je kot neke vrste goška fakulteta.«

Vsebine postavljajo v ospredje stik z naravo, možnost pridelave v domačem vrtu, izdelave naravne kozmetike. Na srečanjih vedno nekaj izdelajo, to je praksa v ŠK Sivka in ŠK Na vrtu. V ŠK Na vrtu so izdelovali na primer žajbljeve bombone, zeliščno sol, korenčkovo maslo, ognjičevo mazilo ipd. Teme, ki so jih obravnavali skozi pogovor in različno gradivo, so bile raznolike: načrtovanje vrta za naslednjo sezono, spoznavanje različnih načinov kolobarjenja, razlike med semeni, pridelava semen na domačem vrtu, setev in vzgoja lastnih sadik, priprava vrta za poletne dni, spoznavanje bolezni in škodljivcev ter priprava naravnih škropiv in gnojil.

V ŠK Sušenje sadja, ki deluje na Brjah, se udeleženci naučijo pripraviti in sušiti sadje. Spoznavali so, kako so sadje sušili včasih in kako ga sušimo danes. Prvi ŠK je Vera Kodrič vodila že leta 2004 v Krajevni skupnosti Budanje. V letu 2005 je teme obravnavala v aktivu kmečkih žena Zgornje Vipavske doline, v naslednjih letih pa po raznih krajevnih skupnostih in društvih. V letu 2016 je predavala in prirejala delavnice v prostorih Učnega centra Brje. Na podlagi dolgoletnih izkušenj in ob pomoči strokovne literature je za udeležence uredila tudi priročnik Priprava in sušenje sadja. ŠK so bili dobro obiskani. Udeleženci so prihajali iz vipavske, goriške in kraške regije. Predvsem smo zadovoljni, ker nekateri načrtujejo, da bi sušenje sadja postala dopolnilna dejavnost in v tem vidijo dodaten vir zaslužka. Tudi ŠK Sivka se že nekaj let posveča spoznavanju zelišč, njihovi pridelavi in shranjevanju.

Drugi obsežen sklop delovanja ŠK je ohranjanje kulturne dediščine na različnih področjih (pletenje košar, prehrana, ročna dela, etnobotanika). Tem temam se posveča npr. ŠK Od nitke do čipke. Izdelovanje čipk je izjemen estetski doživljaj. Po besedah ene od udeleženek: »Zame je čipka kot živi organizem, ki prikazuje trenutek krhkosti življenja. Je nežna, a hkrati močna, predvsem pa lepo ponazarja čudovito sliko, ki jo dobimo, ko prepletemo naše niti usode.«

Tretji sklop predstavljajo različne kreativne delavnice. Eden od teh krožkov je Kreativno šivanje. Iz odpadnega tapetniškega blaga so njegove udeleženke šivale toaletne torbice, nahrbtnike in denarnice za drobiž. Študijski krožek so sklenile z manjšo razstavo. V zahvalo so sešile deset okrasnih blazin za klopi v kuhinji LUA.

»Šivanje mi v življenju veliko pomeni. V študijskem krožku sem lahko posredovala svoje znanje, vendar so me udeleženke presenetile s svojo zagnanostjo in željo po ustvarjalnosti na tem področju. Zelo lepo je bilo slišati dekleta, ko so

pripovedovale, da so se naučile šivati doma od svojih mam, babic in tet. Nekatere so bile izkušene in izučene šivilje. Nekatere so se s šivalnim strojem srečale prvič,« je povedala Metka.

Naslednji sklop so teme, s katerimi mislimo na življenje in vsakdanje prakse. Med te lahko uvrstimo izobraževanje za starše, vadba joge, izobraževanje ob knjigah, iskanje smisla življenja ipd.

Alenka je zapisala: »Kot knjižničarka sem vedno rada srečevala nove ljudi, spoznavala njihove bralne navade in v pogovorih z njimi tudi njihov odnos do življenja. Pri svojem delu sem pogosto ugotovila, da ljudje preberejo strokovno knjigo, ne morejo pa si o njej izmenjati svojih mnenj. Zato sem se odločila voditi ŠK. Udeleženci smo se srečevali enkrat do dvakrat mesečno in se pogovarjali o temah, ki spodbujajo osebno rast, izboljšajo samopodobo in komunikacijo. Za iztočnico smo si običajno izbrali strokovno literaturo s področja psihologije, medosebnih odnosov, vzgoje, najbolj dragocena pa je bila izmenjava lastnih življenjskih izkušenj in znanj. Obogatilo nas je spoznanje, da tudi drugi podobno doživljajo stiske in preizkušnje in da se vedno najde kdo, ki nam lahko pomaga. Pogovarjali smo se tudi o tem, kako obogatiti svoj prosti čas, organizirali predavanja, včasih pa smo medse povabili ljudi, ki v svoje okolje izžarevajo posebno energijo in ustvarjalno moč. Nekaj let smo v lokalnem okolju lepili tudi letake s prijaznimi in navdihujočimi mislimi, ki so marsikomu polepsale dan. Sporočilo krožka je tudi, da je od naše življenjske usmeritve odvisno, ali jemljemo svet kot neprijazen, nevaren, ali znamo v tem edinem svetu, ki ga imamo, poiskati tudi lepe stvari. V vseh letih sodelovanja in vodenja študijskih krožkov so stiki z udeleženci tudi mene obogatili in iz njih so se stekala iskrena prijateljstva. Ena izmed misli, s katerimi smo razveseljevali ljudi: »Če človek nosi svojo lastno svetilko, se mu ni treba bati teme.« (judovski pregovor)«.

Mentorstvo in osebni razvoj

Mentorstvo v naših ŠK prevzemajo strokovnjakinje (večinoma so ženske), ki pa jih ne odlikuje zgolj strokovno znanje, ampak uživajo tudi ugled v skupnosti. Kljub temu pa je mentorstvo za posameznice velik izziv. Nataša Mohorčič je takole dejala:

»Ob ideji, da naj bi vodila študijski krožek, sem najprej začutila strah, potem pa so se pojavila vprašanja: Bom zmogla? Sem prava za to? Kako? Kaj pa, če ...? Zmagala je radovednost in želja po novih izzivih. Naredila sem korak v zame popolnoma neznan svet mentorstva. Začela so se odpirati vrata, ki so bila do sedaj tesno zaprta. Skupaj s krožkom smo odprli vrata v velike in male vrtove različnih zeliščarjev. Spoznavali smo zelišča, njihovo vsestransko uporabnost, njihove izdelke. Začeli smo gledati malo širše in poskrbeli, da so ljudje v naši

okolici spoznali, kako poteka Zelemenjava¹, kako lahko naredimo izdelke, ki čim manj škodujejo okolju. Študijski krožek je pomagal tudi meni pri osebni rasti. V letih, ko je potekal, sem prejela priznanje ACS za promocijo učenja, opravila sem mentorski izpit in dobila tudi novo zaposlitev in dobre sodelavke na Ljudski univerzi v Ajdovščini. Lahko bi rekla, da mi je popolnoma spremenil življenje. Danes, po šestih letih, lahko rečem le: krasni ljudje, nova znanja, posebne vezi, veselje, ... – Ja, če vse to sešteješ in pomnožiš, dobiš študijski krožek Sivka.« Glavni cilj srečanj ŠK je pridobivanje znanja, vendar pa je za nekatere pomemben tudi osebni razvoj. Udeleženka je povedala: »Kar mi je ta krožek dal, je samozavest, da si sam tudi del nečesa in da včasih tudi moja mala izkušnja in malo znanje komu kaj pomaga. To mi pomeni največ. Za nič na svetu ga ne bi zamudila.«

Graditev skupnosti: širše in ožje

Udeleženci naših ŠK prihajajo iz različnih regij, vendar pa osrednje jedro navadno sestavlja skupina iz ene ali dveh vasi. Tako so dejali: »Za vas Goče je bil študijski krožek velikega pomena, vaščani so se povezali in družili.« Za ŠK Zeliščna mavrica pa pravijo, da »poteka v duhu srčnosti, predanosti in ustvarjalnosti.«

Udeleženke pogosto prepoznajo dragocenost v tem, da je vsaka od njih pripravljena nesebično in z veseljem deliti in širiti znanje in izkušnje. Krožek doživljajo kot »zdravo družbo«, ki hoče delati dobro v korist ljudi in narave. »Koliko ustvarjalne energije, ljubezni, trdega dela, potrpežljivosti, tudi nočnih ur, odpovedovanja, pa tudi znanja, je vloženo v to, kar delamo! V skrbi za boljši, manj obremenjen, prijaznejši jutrišnji svet,« je zapisala Marjetka.

Tudi druge izjave potrjujejo zadovoljstvo, da si izmenjajo znanje. Poleg tega pa je pomemben tudi humor, dobra volja, odkrivanje ustvarjalnosti.

Udeleženke ŠK se povezujejo z različnimi društvi. Tako je ŠK Od nitke do čipke pripravil razstavo klekljanih izdelkov oz. novoletno okrasitev prostorov ljudske univerze in razstavo v sodelovanju z Društvom klekljaric idrijske čipke.

Naš pogled na študijske krožke

Na LUA poteka mnogo srečanj, ki so povezovalna. Trudimo se, da bi s ŠK ustvarjali mreže med različnimi skupinami ljudi, tako smo se povezovali z različnimi društvi in karitativnimi organizacijami, prirejamo okrogle mize, ki ŠK povezujejo z zunanjim okoljem.

Izkušnje kažejo, da se zamisli, nastale v ŠK, prenašajo tudi v druga okolja, zato menimo, da je tak način izobraževanja pomemben za razvoj znanja v skupnosti. Omenili smo, da so ŠK razvijali različno znanje, v 20 letih delovanja lahko opazimo tudi to, da so zdaj »modne« take teme, spet drugač pa drugačne. Zdi

¹ ŠK Sivka je na tržnici v Ajdovščini večkrat priredil Zelemenjavo in tako v lokalnem okolju spodbudil drugačno razmišljanje o izmenjavi pridelkov, sadik, semen.

pa se nam pomembno tudi to, da so ŠK razpršeni v okolju. Potekali so tako v mestih kot na podeželju, na območju od Predmeje na Gori, Lokavca, Dornberka do Ajdovščine, Brij, Vipave, Budanj, Vrhopolj, Podrage, Slapa in tudi na Gočah. ŠK so povezovali mlade, srednjo in starejšo generacijo, manj in bolj izobražene, osebe z različnim družbenim statusom, iz različnih ranljivih skupin. Znanje in spretnosti jim dajejo nove možnosti ter samozavest in marsikateri posameznik se odloči za nadaljnje, tudi formalno izobraževanje.

Tudi po mnenju Bože Bolčina so ŠK sinonim za radovednost, svobodo, odprtost, enakopravnost, za veselje do učenja v skupini enakih. Zato ni naključje, da so med nagrajenci TVU iz našega okolja tudi ŠK in njihovi mentorji ali pa skupine, ki so nastale iz študijskih krožkov.

Razvoj ŠK

Razmislek o razvoju lahko naslonimo na besede novinarka Primorskih novic, Alenke Tratnik. »Kot novinarka Primorskih novic sem se v pogovoru z mentorji in udeleženci študijskih krožkov LUA ali z zaposlenimi večkrat srečala z rezultati njihovega dela. Ob vsaki priložnosti me je presenetilo, koliko žara in truda so posamezniki vlagali v svoje učenje in v prenos znanja ter izkušenj na druge. Nova znanja odpirajo nove poti do ljudi in omogočajo nove dejavnosti. Prepričana sem, da s svojimi aktivnostmi pomembno gradite medgeneracijsko sožitje, prinašate razvoj v svoja okolja ter z novim znanjem osmišljate in bogatite tudi lastno življenje. Mi pa vaše zgodbe z veseljem prenašamo širše v goriško regijo in po vsej Primorski. Vsem vključenim čestitam ob 25-letnici delovanja in vam želim še nadaljnje uspešno delo.«

Študijski krožki morajo tudi v prihodnje slediti potrebam ljudi, okolja in razvoja družbe. Naj omogočajo uporabno znanje, zadovoljstvo, nova prijateljstva in poslovne priložnosti. Naj prinašajo nove brošure, filme, prireditve, zaposlitve ... Kajti ti rezultati in učinki dela spodbujajo naprej k učenju in razvoju vse, tako posameznike kot ljudske univerze, mentorje, predstavnike lokalne skupnosti in financerje.

Zadovoljni smo, da so ŠK lahko med seboj tako zelo različni, vsi pa, ob podpori Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, dostopni in brezplačni. ŠK nas povezujejo z različnimi organizacijami in širijo razvoj v lokalnem in tudi širšem okolju. Pomembno je, da AGC vodi delo ŠK in daje možnost, da se predstavimo na vsakoletni karavani študijskih krožkov.

Svoje poslanstvo vidimo v tem, da različne ŠK iz različnih vasi povezujemo med seboj in da mentorji uporabljajo raznolike metode dela. Tako se bo »dodana vrednost« ŠK, organizacije in medsebojnih vezi še hitreje širila. Tako bodo tudi drugi vedno bolj videli, kar je bilo zanje prej nevidno.

VIRI in LITERATURA

- Bogataj, N. (ur.) (2012). Študijski krožki: iz korenin k novim izzivom za življenje v skupnosti. Ljubljana: ACS.
- Ličen, N., Findeisen, D., Fakin Bajec, J. (2017). Communities of practice as a methodology for grassroots innovation in sustainable adult education. *Andragoška spoznanja*, 23(1), str. 23–39. <http://revije.ff.uni-lj.si/AndragoskaSpoznanja/article/view/7342>.
- Mermolja, E., Mohorčič, N. (2015). Študijski krožek Sivka in priprava dišečega mila. V: Ličen, N. idr. *Zeleno izobraževanje : izbrane andragoške prakse*. Ajdovščina: Ljudska univerza, str. 32–39 <http://www.lu-ajdovscina.si/projekti/2013102114460133/>.
- Mohorčič, N., Sovdat, I., Ličen, N. (2017). Študijski krožek Sivka. Ajdovščina: Ljudska univerza, <http://www.lu-ajdovscina.si/publikacije/>.

PREDSTAVITEV AVTORIC

Damjana Benec, univ. dipl. inž. agronomije, avtorica člankov v reviji *Bodi eko*, vodi delavnice o zeliščih, je strokovnjakinja za svetovanje s področja kmetijstva. ŠK Na vrtu, Goče.

Boža Bolčina, prof. ped. in psih., nekdanja direktorica Ljudske univerze Ajdovščina, mentorica in vodja študijskih krožkov na Ljudski univerzi Ajdovščina.

Alenka Furlan, univ. dipl. bibliotekarka specialistka, mentorica in vodja študijskih krožkov. Od 2001 je več let vodila bralni krožek *Žarek* v Knjižnici Logatec; v sodelovanju z LU Ajdovščina pa ŠK *Obudimo kulturno življenje v Lokavcu*, *Le eno življenje imam – ga lahko izboljšam?* in *Zorenja – spoznavam sebe, učim se ob drugih*. Krajevna skupnost Lokavec ji je 2015 podelila priznanje Edmunda Čibeja za dolgoletno delo na področju kulturnega, izobraževalnega in družbenega razvoja Lokavca. ŠK *Zorenja*, Lokavec.

Helena Furlan, dipl. org. menedž. kadrovskih in izobraževalnih procesov, organizatorica izobraževanja odraslih na različnih področjih, od leta 2011 svetovalka za kakovost v izobraževanju; mentorica ŠK.

Anja Godnič, univ. dipl. inž. agronomije, zaposlena kot svetovalka in odgovorna oseba za FFS v Agrariji Koron, Volčja Draga. ŠK Na vrtu, Goče.

Danica Gračan Jevtič, medicinska sestra. Leta 2010 je prejela naslov »najbolj srčna sestra v Sloveniji«. Nominirali so jo pacienti. Zeliščarska znanja je pridobivala na različne načine, tudi z lastnim delom na svoji zeliščni njivi na Brjah. V letu 2017 je pridobila certifikat za izdelavo Bachovih esenc in njegovo cvetno terapijo. Pri reviji *Naša žena* je v letu 2017 prejela zahvalno listino kot dobrotnik v akciji »Ljudje odprtih rok«. ŠK *Zeliščna mavrica*, Brje.

Vera Kodrič, administrativna tehničarka, upokojenka. Od leta 1974 je zunanja strokovna sodelavka LUA. Vodi program desetprstnega slepega tipkanja. Od 1975 je prostovoljka v organizaciji *Rdečega križa (RK)* v Ajdovščini. Dve mandatni obdobji je bila tudi predsednica Območnega združenja RK. Pri reviji *Naša žena* je leta 2011 prejela priznanje v akciji »Ljudje odprtih rok«. Leta

2016 je prejela občinsko priznanje za dolgoletno izobraževalno in humanitarno delo v občini Ajdovščina. Leta 2017 je prejela srebrni znak RK Slovenije za dolgoletno in uspešno delo v organizaciji RK. ŠK Sušenje sadja, Brje.

Nives Ličen, izr. prof. na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, vodja in mentorica ŠK, zunanja sodelavka na LUA. ŠK Šola za starše, ŠK Sivka.

Eva Mermolja, mag. medk. menedž., dipl. ekon., direktorica Ljudske univerze Ajdovščina, vodja in mentorica študijskih krožkov.

Nataša Mohorčič, univ. dipl. inž. zootehnike, po študiju je pridobila tudi certifikat NPK zeliščarka, ljubiteljica narave. Izdeluje različne čaje, sirupe, izdelke iz medu, mila, čistila, parfume in kreme ipd. Dobitnica priznanja ACS za promocijo učenja in znanja 2015. Mentorica ŠK Sivka, Podraga.

Saša Raspet, univ. dipl. inž. geodezije. Že od otroštva se ukvarja s klekljanjem. Pridobila je dovoljenje za označbo geografskega porekla Idrijska čipka in ima pridobljeno Nacionalno poklicno kvalifikacijo (NPK) klekljar/klekljarica. Kot mentorica že od leta 2012 vodi tečaje klekljanja. ŠK Od nitke do čipke, Ajdovščina.

Metka Samec, dipl. organizatorka, menedžerka; modna oblikovalka. Vodi kreativne delavnice in tečaje šivanja. ŠK Kreativno šivanje, Ajdovščina.

Alenka Tratnik, novinarka Primorskih novic.

ŠK Sivka, Nataša Mohorčič, Podraga pri Ajdovščini, 2018, foto: Tanja Štrancar

Kdo se lahko upira slonu?

Sistemiški razvoj žive dediščine v Gorenjskem muzeju

POVZETEK

Predstavljen je lok razvoja študijskih krožkov s poudarkom na interni dinamiki in odnosih za izbrane primere. Zanje je opisana tudi vloga mentorja, njegovi izzivi in odzivi. Primeri so predstavljeni ne le z rezultati, ampak tudi z učinki v širšem okolju. Besedilo ima bogato bibliografijo na visoki kakovostni ravni.

KLJUČNE BESEDE

Kranj z okolico, etnologija, uspešnost študijskega krožka

Uvod

Študijski krožki (ŠK) so zelo svobodna oblika izobraževanja odraslih glede tematike, obsega in ciljev. Imajo jasno strukturo delovanja in teoretično odlično postavljene odnose. Če mentor krožek vodi z ljubeznijo in veseljem, se oblikuje prijetna skupina, v kateri je vsak član sprejet in dobrodošel, da kaj prispeva. Vsak tudi najde svoje mesto in je spodbujen, da razdaja drugim bogastvo svojih spretnosti, znanja, duševnosti in duhovnosti.

Tematiko navadno določi mentor in potem zbere ljudi, ki jih ta snov zanima. Cilji, zlasti, koliko se bodo trudili, kaj se hočejo naučiti in kaj narediti, se oblikujejo skupno.

Kot etnologinja in kustosinja Gorenjskega muzeja sem izbirala teme, povezane z mojim muzejskim delom, pogosto z željo, da se sama poučim. Študijski krožki so me sami našli. Najprej sem bila povabljen, da kot mentorica delujem pri Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje v Kranju. Ponudila sem jim umetnostnozgodovinsko in etnološko spoznavanje mesta Kranj. Ko je pol leta kasneje v muzej prišlo vabilo z ACS na izobraževanje za mentorje študijskih krožkov, me je tedanja direktorica Majda Žontar spodbudila, da se ga udeležim. Tako sem leta 1995 postala mentorica ŠK po metodi ACS. Od tedaj sem izpeljala 27 različnih krožkov, vse na temo kulturne dediščine. V tem prispevku omenjam tiste, ki so najbolj uspeli. Usposabljanja, ki jih ACS pripravlja za mentorje študijskih krožkov, dajejo vsebinske odgovore na vprašanje, kdaj je krožek uspešen. Pri prvem usposabljanju pa se mentorji poučijo, da je dober ŠK sestavljen iz: 1. socialnih izkušenj, doživetij, 2. čustvenih doživetij, 3. strokovnega znanja. Če kateri dejavnik prevlada, lahko pride do deformacije študijskega krožka. (Urh, 2007, str. 15) V 25 letih se je zgodilo marsikaj, vendar sem se vedno potrudila pripeljati člane krožka do zaključka. Svoje razmišljanje, kako smo v različnih krožkih delovali, se učili in svoje znanje uporabili, sem usmerila

v iskanje skupnih značilnosti glede na sled, ki so jo posamezni krožki pustili v udeležencih, v mojem delu v muzeju ali v okolju. Našla sem tri skupine: prvi je skupno učenje profesionalcev in ljubiteljev pri odkrivanju kulturne dediščine, za drugo je značilno ustvarjanje v okviru t. i. participativnega muzeja, za tretje ustvarjanje povezav in skupnosti.

Prvega ne pozabiš nikoli

Svoj krožek pri UTŽO sem 1994/1995 vodila kot ŠK z imenom Odkrijmo svojo deželo drugim. Člani so mi bili pripravljeni slediti v zanje pa tudi zame nenavadno avanturo. Pri UTŽO je običajno, da je na eni strani mentor, ki razdaja svoje znanje, na drugi pa skupina, ki uživa v tem, kar mentor pripravi. Pri krožkih po metodi ACS pa so člani prav tako delovni in ustvarjalni kot mentor. V našem krožku smo s pogovorom najprej ugotovili, kaj se želimo naučiti in kasneje še kaj narediti. Spoznavanje Kranja nas je začaralo z ljubeznijo do domače okolice, poimenovali smo se domoznanski krožek. Našo strast in očaranost smo želeli hraniti z novimi spoznanji in izkušnjami pa tudi deliti z drugimi. Odločili smo se raziskati Kranj z okolico, zanimali so nas gradovi, dela arhitektov, zapuščina kranjskega slikarja Leopolda Layerja v cerkvah in stare obrti. Razdelili smo se v štiri skupine, vsaka se je ukvarjala s svojo nalogo. Vsaka skupina je ob pomoči literature ali s poznavanjem terena zbrala podatke, jaz pa sem organizirala ogled izbranih znamenitosti.

Odločili smo se izdati zloženko o vsaki izbrani temi. Vsaka skupina je napisala besedila za svojo zloženke, poiskali smo fotografije, gradivo sem oddala v tiskarno. V muzeju so nam ponudili možnost, da zloženke predstavimo na razstavi v galeriji Prešernove hiše. Z oblikovalko smo naredili plakate, si izposodili Layerjeve slike in staro orodje, vse namestili na stene in v vitrine ter pripravili odprtje razstave. Bilo je zelo naporno, a občutki ob odprtju so bili nepozabni. Nikoli niso mislili, da bodo pisali in postavili razstavo, preplavljalo jih je veselje, občutek moči in ponosa. Član krožka Silvo Mravlje je o našem delu napisal pesem:

Spoznavajmo svoje okolje in domovino

Precej ljudi preteklost proučuje,
a najde v vseh obdobjih le napake.
Še Svetopolk je večkrat kritiziran
zaradi svoje znane oporoke.

A v krožku študijskem skupina zbrana,
ta gleda le prekrasne slikarije,
obrti starih zbira še ostanke,
gradov propadlih išče razvaline.

Pregledali smo cerkve, galerije,
občudovali dela rokodelcev.
Še kakšen grad ostal je kljub ukazom,
da treba rušit gnezda je fevdalcev.

Če pa v bodoče naš zagon bo večji,
spoznali bomo še več domovine.
Tako lahko celo se nam primeri,
da najdemo Venetov ostaline.

Skupno učenje profesionalcev in ljubiteljev

Zbornik Stražiše pa Strašani

Nadaljevanje prvega krožka pri UTŽO nas je vodilo globlje v skupno učenje. Dogovorili smo se, da delo v tem ŠK nadaljujemo, vendar počasneje. Ker je bila navada, da se v okviru UTŽO srečujemo vsak teden ali na 14 dni, smo se odločili, da za delo ŠK po metodi ACS namenimo eno mesečno srečanje. Kot krožek UTŽO smo Gorenjsko spoznavali res v podrobnosti s predavanji in družabnimi ekskurzijami, naš predavatelj in vodič je bil pogosto umetnostni zgodovinar dr. Cene Avguštin.

V okviru ŠK pa je bilo bistveno opozorilo najstarejšega člana Mirka Križnarja, sicer našega ljubitelja teorije o Venetih, na bližajočo se 1000. obletnico prve omembe njegove rodne vasi, Stražišča. Izzval nas je, kaj bi lahko naredili za praznovanje, in odločili smo se napisati knjigo o bližnji in daljni preteklosti tega kraja, saj je bilo kar nekaj članov iz Stražišča in Bitenj. Kot etnologinja sem jim postregla z znanjem, kaj vse bi v takšno knjigo sodilo. Vsak član je izbral svojo temo, ali pa sta si temo razdelila po dva skupaj. Dali smo si dosti časa in šli večkrat na teren. Ker komuniciranje po e-pošti in z gsm-sporočili takrat še ni bilo običajno, je Alojz Zavrl oblikoval sistem medsebojnega telefonskega obveščanja, tako da sem vsakič poklicala samo dva člana, ta spet naslednja dva in tako dalje, dokler niso bili vsi obveščeni. Gospod Zavrl je bil edini član krožka, ki je postal prostovoljec v Gorenjskem muzeju.

Leta 1998 so bila besedila napisana. Pobudnik tega dela, Mirko Križnar, je bil tako uspešen, da je njegovo besedilo o stražiških kmetijah še tisto leto izšlo v knjižni obliki z naslovom Stražiške kmetije pri časopisu Gorenjski glas. Delo v okviru UTŽO je postalo težavno, ker je bilo težko najti kakšno novo zanimivo temo, zanimanje v ŠK je usihalo zaradi ostarelosti več članov, jaz sem pričakovala otroka; odločili smo se za razhod. Ostala pa je obveza, da naše besedilo izdamo v knjigi. Za sodelovanje smo poprosili domačina Matevža Omana, ki je naše prispevke dopolnil s svojimi, zelo sočnimi. Ker pa je bil urednik zbornika znanstvenih prispevkov, se je zdelo smiselno, da združimo obe knjigi v eno, za katero bomo lahko dobili sredstva. Tako je leta 2002 Gorenjski muzej ob 1000. obletnici prve omembe Stražišča založil zbornik Stražiše pa Strašan,

ljubiteljsko monografijo o vasi in z več znanstvenimi članki.

V tem svojem prvem krožku, ki je deloval tri leta, sem se ogromno naučila o Gorenjski, o delu z ljudmi, skupinami, o vodenju in organiziranju. Imela sem privilegij, da sem sodelovala z dr. Avguštinom. Še zdaj se srečujem z g. Zavrlom, ki je potem še dolgo hodil v muzej urejat arhiv korespondence družine Bregar iz let prve svetovne vojne (glej Budkovič, 2009).

Ne zaničujmo skromnih začetkov – sitarstvo

Med porodniško odsotnostjo so v meni dozorele nove zamisli. V ŠK sem želela še naprej raziskovati meni manj znano kulturno dediščino skupaj z muzejskimi in drugimi kolegi in kolegicami ter z ljudmi, ki to dediščino dobro poznajo, saj pripada skupnosti, v kateri so odraščali. Želela sem, da bi krožek trajal eno leto, potem bi začela z drugim. Leta 2000 smo se etnologi in arheolog zbrali v krožku Keramika, v katerem smo spoznavali tehnologijo izdelovanja lončenine ter lokalne oblike in okras lončenih posod. Z užitkom smo se učili od lončarke Barbe Štemberger Zupan, ki je kasneje postala tudi mentorica ŠK, veliko smo se pogovarjali.

Naslednje leto je bilo na vrsti sitarstvo, to je izdelovanje sit iz žime konjskih repov. V krožek sem privabila potomce sitarjev, ki so bili tudi zasebni zbiralci, druge domačine in kustosinje iz Kranja in Škofje Loke. Nekaj mesecev smo spoznavali stražiška sita, raziskovali, kako so jih sitarji izdelovali, in potem popisali sita, ohranjena v nekaj muzejskih in zasebnih zbirkah. Mira Perne, vnukinja sitarjev, je zbrala precej fotografij sitarskih družin in družabnega življenja, pregledali smo zasebne arhive dokumentov o prodaji sit. Takrat z delom krožka nisem bila zelo zadovoljna, saj je bila skupina generacijsko in socialno preveč različna, da bi se tesneje povezala. Krožek je kar usahnil, nobene prave energije ni bilo med člani, samo strokovno zanimanje. Bila sem razočarana, češ ta pa ni uspel. Ostala pa je očaranost nad barvitimi siti iz konjske žime. Ogrela je mojo mlajšo sodelavko, tudi članico krožka, kustosinjo Heleno Rant. Povezala se je z mlajšima članoma krožka Antonom in Milanom Bajžljem, ki sta raziskovala zapuščino svojega starega očeta, sitarskega podjetnika pred drugo svetovno vojno. Mira, članica krožka in obenem teta obeh fantov, nas je z veseljem povabila na sitarsko mešanico, jed iz kisle repe, fižola in ješprenja. Skupaj s kolegico iz Loškega muzeja v Škofji Loki Mojco Šifrer Bulovec so po Sloveniji popisovali sita še kar nekaj časa potem, ko krožek ni več deloval. Helena je nato vztrajno urejala zapiske o popisanih 134 sitih in razmišljali sva, kako bi jih predstavili javnosti. Odločili sva se, da pripraviva razstavo s katalogom k razstavi. To se je zgodilo leta 2007, pet let po prenehanju krožka. Pri pripravljanju te razstave z naslovom Iz Stražišča po Evropi je veliko pomagal Anton Bajželj, za katalog pa prispeval članek Sita iz konjske žime. S Heleno, ki se je želela naučiti tkati sita, sta opremila stare muzejske statve, na katerih sta ob odprtjih razstav in vodstvih demonstrirala tkanje sit. Helena je leta 2009 organizirala snemanje filma o

izdelavi sit v na novo postavljeni in opremljeni sitarski hiši Milana Bajžlja, nastopali smo že omenjeni člani krožka. Z Antonom sta napisala Sitarski priročnik - Navodila za izdelavo žimnatega sita, ki smo ga leta 2014 predstavili z razstavo in izdali kot elektronsko knjigo. Tako film kot priročnik sta dostopna na spletni strani Gorenjskega muzeja www.gorenjski-muzej.si.

Tokrat so naše delo ovrednotili tudi Strašani, ki so se množično udeležili odprtja, njihov zbor pa je ob tej priložnosti zapel nekaj pesmi. Še večje presenečenje je prišlo leta 2017 s pismom, ki ga je Heleni napisala Američanka Sherry Moreno iz Wichite v Kansasu. Zahvalila se je za priročnik (prevedla ga je ob pomoči googlovega prevajalnika!), saj je po njem izdelala sito iz žime.

Razstava Iz Stražišča po Evropi še vedno gostuje po Sloveniji, desetič je bila leta 2017 na ogled v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori. Krožek, ki ni bil nič posebnega, nas je ogrel za izjemno uspešno delo interpretacije zanimive kranjske dediščine.

Kroparsko umetno kovaštvo

Podobno je deloval krožek Kroparsko umetno kovaštvo, ki smo ga 2000/2001 pripravili v Kovaškem muzeju v Kropi. Prek zime smo se zbirali upokojeni kovači tovarne UKO Kropa ter muzejski delavci iz Kroke in Kranja, z nami je bila tudi dialektologinja dr. Jožica Škofic, ki je izrabila priložnost za pripravo slovarja kovaških izrazov v kroparskem govoru. Ob fotografijah iz muzejskega in tovarniškega arhiva smo obujali spomine na kroparske umetnokovaške izdelke. Zbrani podatki o več kot 1000 predmetih so bili temelj za nadaljnje raziskovanje kustosinje Kovaškega muzeja Saše Florjančič. Nastala je posebna številka muzejskega glasila Vigenjc ob 50. obletnici delovanja tovarne UKO Kropa leta 2006, raziskave pa še vedno potekajo.

Krožki, ki povezujejo ljubitelje s profesionalci, so bili nadpovprečno uspešni tudi drugod po Sloveniji, v mislih imam na primer mentorstvo kolegic Jane Adamič pri rudarjih v Zasavju in Karle Odar pri železarjih na Ravnah na Koroškem. Poklicno usposobljeni ljudje imajo potrebno strokovno znanje in rutino, ljubitelji pa svojo dediščino poznajo do podrobnosti in jih v ljubezni do nje preveva nalezljiva vznesenost. Poleg tega imajo krožki v primerjavi z individualno zastavljenim delom velik energijski presežek. V dobrem krožku člani med seboj sodelujejo, se dopolnjujejo, nadgrajujejo, zaradi socialne dinamike se pojavi močna motiviranost in moč, recimo temu kar sinergija.

Participativni – sodelovalni muzej

Muzeji so zavezani skrbeti za lokalno, regionalno in nacionalno dediščino. Obenem naj bi bili kraj prijetnega srečevanja različnih skupnosti ljudi, učenja in zabave. Ko muzej povabi svoje obiskovalce k sodelovanju pri določeni razstavi ali projektu, stopa na pot sodobnega participativnega muzeja, torej muzeja, v katerem lahko pri delu, načrtovanju in izvedbi posameznih projektov

sodelujejo ljubitelji ali člani skupnosti, katerih dediščino muzej predstavlja in ohranja. Od tega, kako vodstvo muzeja in zaposleni razumejo svoje poslanstvo, je odvisno, kako pomembno vlogo jim bodo namenili in kolikšen vpliv jim bodo dovolili. Študijski krožki so v slovenskih muzejih delo posameznih kustosov, ki vabijo ljubitelje oziroma svoje obiskovalce k skupnemu učenju, delu in doživljanju. Mnogim veliko pomeni, da lahko v muzeju razstavljajo ali pomagajo pri nastanku razstave ali knjige.

Ročna dela

Študijski krožek Vezenje je nastal leta 2006 na predlog tedanje direktorice Gorenjskega muzeja mag. Barbare Ravnik, saj je želela postati članica enega od krožkov. Ker vedno razmišljam, kako bi v krožku povezala različne ljudi, sem k sodelovanju povabila članice skupin za ročna dela iz Kranja in okolice, pridružile so se moje sodelavke. Za učiteljico vezenja sem poiskala Bredo Jamar z Bohinjske Bele. Zbranim sem predstavila muzejsko zbirko vezenin. Preživele smo prijetne urice s šivanko v roki, Breda nam je narisala prte in nas uspešno vodila, da jevsaka izvezla svojega. Svoje izdelke smo predstavili na razstavi v veži Mestne hiše v Kranju. Spoznala sem svet ženskih skupin za ročna dela in ob iskanju idej za razstave v programu za leto 2009 je dozorela želja, da v muzeju predstavimo skupine za ročna dela z Gorenjske. Na obiskih pri posameznih skupinah so mi vezilje pokazale stare družinske vezenine in dogovorili smo se za izdelavo novih na temo nageljna in božičnih praznikov. Na 200 kvadratnih metrih razstavne površine je nastala razstava starih in novih vezenin 24 skupin za ročna dela. Vezilje so bile navdušene. In leta 2011, ko je odpovedal eden od razstavljalcev in bi bilo razstavišče prazno, me je direktorica nagovorila, naj uresničimo željo skupin za ročna dela po ponovnem razstavljanju v muzeju. Pripravili smo razstavo Srečne čipke – pletenih, kvačkanih, klekljanih, šivanih izdelkov 18 skupin.

Poslikano pohištvo

Ob pripravi kataloga in razstave poslikanega pohištva iz etnološke zbirke našega muzeja sem vodila tudi dva krožka na to temo. Prvi, iz leta 2010/11, je združil ljubitelje in poznavalce lokalne dediščine iz različnih krajev Gornjesavske doline. Zbirali smo se v muzejski Kajžnikovi hiši v Ratečah, pogosto pa smo hodili tudi po terenu in si kot člani organizirali ogleda, povabila sem jih tudi v Kranj. Med nami je bil zelo dejaven devetdesetletni Stanko Košir, avtor 13 knjig o domačem kraju, upokojeni računovodja iz Rut – Gozda Martuljka. Želja, da bi videli res veliko poslikanih skrinj in drugega pohištva v zasebni lasti, se ni uresničila, ker je večina gradiva založena na podstrešjih. Imeli pa smo priložnost obiskati starejšo gospo, ki je bila pripravljena pokazati svojo skrinjo z rasi – tradicionalno rateško nošo, veliko dragocenost Ratečank. Rateška slikarka Ivica Branc, članica krožka, nam je bila pripravljena pokazati staro tehniko poslika-

vanja pohištva, imenovano flodranje, s katero so posnemali vzorce dragocene- ga lesa. Skupaj smo pripravili zelo uspešno delavnico, na kateri smo flodranje lahko preizkusili vsi člani krožka.

V krožek v Kranju 2012/13 sem povabila ljudi, ki se ukvarjajo s poslikavanjem na les kot ljubitelji ali kot slikarji panjskih končnic in motivov s skrinj, tudi restavrat- orji. Z njimi smo raziskovali tradicionalne, lokalne motive na poslikanem pohištvu. Obiskali smo tudi nam znane ljudi, ki te motive slikajo in prodajajo kot slike ali kot poslikano pohištvo. Članica krožka je bila tudi moja sodelavka, restavratorka mag. Irena Jeras Dimovska, ki nam je predstavila principe sodob- nega restavriranja poslikanega pohištva oziroma kopiranja starih motivov.

Slamnikarski muzej v Domžalah

Direktorica Gorenjskega muzeja mag. Barbara Ravnik se je z direktorjem Kulturnega doma Franca Bernika Milanom Mariničem dogovorila, da bi jim muzealci pomagali postaviti stalno razstavo o slamnikarstvu. Za izpeljavo projekta je izbrala Heleno Rant in mene. Imeli so nekaj predmetov, idejo, kje jih še lahko pridobijo, ljudi, ki bi lahko pomagali pri pripravljanju razstave, niso pa se strinjali, kje naj bi jo postavili. Pravzaprav niso imeli nobenega prostora, pač pa nekaj ljudi, ki so zagovarjali vsak svojo idejo. Muzejsko društvo Domžale je imelo bogat vsakoletni program, ki pa ni dosti prispeval k uveljavitvi slamnikar- ske dediščine.

S Heleno sva pomislili, da bi delo lahko najbolje opravili v ŠK, kjer bi si izmenjali znanje o slamnikarstvu in muzejskem delu pa še kaj drugega potrebnega bi se naučili. Idejo sta sprejela oba direktorja. Direktor Marinič je z našim vabilom v krožek povabil 12 ljudi. Na prvem sestanku je bilo čutiti veliko zadržanost, ker so udeleženci dvomili, ali je razstavo o slamnikarstvu sploh mogoče postaviti, saj dotedanja prizadevanja niso bila uspešna. Zelo sem pazila, da je imel vsakdo možnost povedati svoje razmišljanje. Vsi člani krožka so bili tako ali drugače povezani s slamnikarstvom. Med nami so bili direktorici Knjižnice Domžale Barbara Zupanc in Mestnega muzeja Kamnik etnologinja Zora Torkar, potomec slamnikarjev publicist Matjaž Brojan, učiteljica Vilma Vrtačnik Marčun, šivalka slamnikov Joži Košak, predsednik turističnega društva Igor Kuzmič, novinarka Vera Vojska.

Najprej smo obiskali Muzejsko društvo Žiri, ki je postavilo čevljarsko zbirko in je imelo vizijo čevljarskega muzeja v Žireh. Pogovorili smo se o ključnih vprašanjih delovanja in financiranja takšnih razstav in muzejev. Nato sva s Heleno pridobili slamnikarske predmete, ki so bili do tedaj postavljeni v Jamarskem domu na Gorjuši pri Domžalah. Matjaž Brojan nas je povabil najprej na ogled slamnikar- ske zapuščine svojih prednikov na svoj dom, nato na praznovanje v počitniško hišico na Jančah. Vsi člani krožka smo se učili drug od drugega zgodovino slam- nikarstva, postopke izdelave slamnikov, materiale ... Med nas je prišla tudi Saša Roškar, etnologinja, raziskovalka domžalskih slamnikarskih migrantov in z njo

celosten pogled na slamnikarsko obrt in industrijo.

Izkupiček prvega kroga druženja je bila razstava Slamnikarstvo – naš dolg do prihodnosti, ki je predstavila študijske krožke, še posebej našega, in vizijo, kaj pravzaprav želimo narediti. Postavili smo jo v domžalski knjižnici za DEKD leta 2011. Direktor Marinič je odkupil zasebno zbirko slamnikarskih predmetov in izdelkov, zdaj je bilo predmetov več kot dovolj. Za njihovo konservatorsko-restavratorsko obdelavo smo se dogovorili s Slovenskim etnografskim muzejem. Članica krožka je bila tudi Katarina Rus Krušelj, umetnostna zgodovinarica, pogodbeni sodelavka Kulturnega doma, ki je skrbela za program Menačnikove hiše. Iskali smo pot, da bi lahko opravila strokovni izpit za kustosa, s čimer bi načrtovani slamnikarski muzej pridobil strokovno usposobljenega človeka, mentorstvo je dobila v kamniškem muzeju. Izpit je uspešno opravila in res prevzela muzejsko delo v Kulturnem domu, zaposlili pa so jo lahko šele leta 2017. Pogovori o lokaciji slamnikarskega muzeja so napredovali, tako da je najemnik prostorov v Godbenem domu, član krožka Roman Kos, odpovedal dolgoročni najem, novi najemnik je postal Kulturni dom Franca Bernika. Razstavo smo začeli postavljati z učenjem, kaj moramo pripraviti in narediti, katere so stopnje postavljanja razstav. Razvil se je buren pogovor z različnimi mnenji o tem, koliko časa bomo potrebovali. Tik pred začetkom krožka sem pri Društvu moderatorjev Slovenije opravila spletno izobraževanje o uporabi različnih moderator-skih orodij. Tako sem vizualizirala različna mnenja in pripomogla k skupni izbiri datuma, ki se je sprva vsem zdel nedosegljiv.

Skupina je bila vedno bolj dinamična in vznemirjena. Direktor Marinič je projekt vodil iz ozadja, skrbel je za pogodbe in finance. V krožku smo poskrbeli za pridobivanje potrebnih znanj in strokovno literaturo, razvoj oblikovanja klobukov smo na primer spoznavali na delavnici s klobučarjem Sergijem Pajkom iz Ljubljane. Nato smo se lotili inventarizacije predmetov. O svojem delu smo sproti obveščali javnost prek občinskega glasila Slamnik. Dne 20. aprila 2012 smo muzej odprli in od tedaj dalje uspešno deluje. Leta 2013 je študijski krožek prejel tudi občinsko priznanje za postavitve slamnikarskega muzeja.

V zadnjem desetletju je po Sloveniji nastalo nekaj novih muzejev. Boljše gre tistim, ki imajo politično podporo, torej financiranje občine. Slamnikarski muzej pa je imel predvsem zelo dobrega direktorja z vizijo, ki je priskrbel sredstva in poiskal ljudi, za postavitve potrebno znanje pa dobil v Gorenjskem muzeju. Dobro delovanje ŠK je omogočilo, da so se povezali ljudje, ki so lahko začetno idejo pripeljali do odprtja in uspešnega delovanja, ki traja že šest let. Še vedno napredujejo v širjenju vedenja in doživljanja dediščine slovenskega slamnikarstva.

Sto in več let stara oblačila

Z nekaterimi ljudmi zelo rada sodelujem. Eden od njih je dr. Bojan Knific, s katerim smo pet let zapored raziskovali našo zbirko starih oblačil na seminarju

JSKD za krojače, šivilje in garderoberje folklornih skupin. Tako je dozorela ideja, da jih tudi razstavimo in objavimo v katalogu. Nisem se čutila poklicano, da to naredim sama, zato sem v ŠK povabila Bojana in mnogo drugih krojačev ter šivilj folklornih kostumov. Skupna strast do starih oblačil je bila tako velika, da so naša srečanja trajala po štiri, pet ur skupaj. V tem času smo pregledali eno skupino oblačil, izbrali najboljše kose, se dogovorili, kaj in kako jih izmeriti, pogovarjali smo se tudi o nevarnostih in napakah poustvarjanja oblačil. Skratka, naučila sem se toliko, da sem lahko pripravila katalog s 180 kosi oblačil. Člani krožka so pomagali pri obnavljanju oblačil za razstavo, pri pripravi oblačil za fotografranje in pri postavljanju razstave. Mnogi med njimi so ljubitelji, ki pa o starih oblačilih vedo več kot večina zaposlenih v muzejih.

Ustvarjanje povezav in skupnosti

Ko se člani krožka povežejo med sabo, nastane čustvena navezanost, enaka tisti med sošolci v osnovni, srednji šoli, ki lahko ostane za vse življenje. Na področju kulturne dediščine je to dragocena priložnost za združevanje ter ustvarjanje novih povezav in skupnosti. Poklicati nekoga, ga kaj vprašati ali prositi, je najmanjša zadrega, če je to »sošolec« iz krožka. V vsakem krožku v ta namen ustvarimo seznam kontaktov.

Stalno razstavo Prelepa Gorenjska smo začeli pripravljati kot študijski krožek sodelavcev. Leta med 2007 in 2013 so bila zame kot kustosinjo Gorenjskega muzeja naporna zaradi obsežnega dela pri postavljanju stalne razstave Prelepa Gorenjska v gradu Khislstein in vseh drugih razstav iz vsakoletnega pisanega programa. Ob podpori direktorice Barbare Ravnik smo tudi stalno razstavo začeli snovati in pripravljati kustosi, zbrani v ŠK. Lepo je bilo biti med kolegi za eno mizo, ko je vsak imel pravico in odgovornost, da predstavi svoje dosedanje delo, pa želje in vizije za stalno razstavo.

V obliki krožka smo delali, dokler je bilo mogoče uresničevati bistvena načela dela študijskih krožkov: da smo vsi enakopravni, da imamo vsi pravico biti slišani in prispevati svoj delež, da se o vsem skupaj odločamo in potem skupaj dosežemo zastavljene cilje. Ko je zavladala formalna hierarhija, takšno delo ni bilo več mogoče, medsebojno spoštovanje se je moralo umakniti vodenju ambicioznih posameznikov. To je bila kar huda izkušnja, ki me je okrepila, ker sem se prisilila odpuščati in ne gojiti zamer.

Obenem sem spoznala, kaj je ena večjih nevarnosti za dobro delovanje ŠK. Dobronamerne člane krožka je mogoče pripraviti, da upoštevajo pravila, ki si jih na mojo pobudo člani krožka na začetku druženja sami izberejo. Tisti, ki ne spoštuje drugih, ampak uveljavlja sebe in druge uporablja za svojo korist, pa zavira normalno delo krožka. Če je skupina dovolj močna, da ga izloči, se delo lahko nadaljuje, sicer ne.

Lončarji

Kako uspešen je lahko krožek, katerih člani se sestajajo le en mesec? V časovni stiski mi ni uspelo organizirati obljubljenega ŠK ob razstavi keramike z naslovom Glina roka ogenj. Potem sem vanj povabila vse gorenjske lončarje, s katerimi sem se uspela povezati. Udeležili so se ga štirje rokodelci, ki se z lončarstvom preživljajo, dva upokojena lončarja, brezposelna slikarka majolik, tri prostočasne lončarke in oblikovalka – interpretatorka kulturne dediščine. Osnovna ideja je bila pokazati jim našo tradicionalno gorenjsko lončenino in jih navdušiti za poustvarjanje. Pogovori v krožku v tem kratkem času, ko smo se intenzivno družili 25 ur, so zadevali v globino težav rokodelstva in poustvarjanja tradicionalnih izdelkov.

Član krožka Lojze Ravnikar, upokojeni lončar komendske lončarske zadruge, nam je v delavnici Slovenskega etnografskega muzeja, ki jo je tedaj vodil član krožka Urban Magušar, pokazal, kako se izdeluje tradicionalna komendska lončenina, kot je skleda, vrč, potičnica. Delavnica motivov na lončenini jim je odkrila številne kose lončenine iz depoja, ki jih niso še nikoli videli. Učili smo se risati motive poslikav, torej različne ornamente. Narisane vzorce so lahko odnesli s seboj in dve ljubiteljski članici, Marja Odar in Lidija Zdešar, sta izdelali skledo in skodelico za kavo s krožničkom s temi motivi. Ogledali smo si zasebni muzej lončenine in lončarsko delavnico v Komendi in Kamniku, naredili razstavo, lončarsko delavnico in zbirali stare kose lončenine v Ljubnem.

Več mesecev po koncu krožka so nekdanji »sošolci« pod vodstvom Tatjane Hlačer in Irene Radej pripravili prireditev v podporo izdelavi tradicionalnih majolik v Kamniku. Leta 2014 so v Kamniku odprli Hišo keramike. Krožek je res odmeval med udeleženci in zelo poživil dialog med njimi.

Kranjčani

Svojo magistrsko nalogo na oddelku za etnologijo ljubljanske Filozofske fakultete sem napisala na podlagi raziskav o življenju obrtnikov in trgovcev v Kranju med obema vojnama. Pri pisanju naloge sem spoznala marsikaterega Kranjčana. V meni je tlela želja po krožku, v katerem bi se pogovarjali o Kranju in obujali spomine na življenje v njem. Priložnost zanj je bila razstava o razcvetu Kranja sredi 20. stoletja z naslovom Gospodje in tovariši. Krožek je bil del programa, ki je spremljal razstavo. Vanj sem poleti 2015 povabila nekaj znancev iz mesta, saj se je na povabilo v Gorenjskem glasu javil samo eden, in še ta potem ni prišel. Dogovorili smo se, da se bomo spominjali Kranja, ko je bil še poln ljudi in lokalov, tako da bomo obravnavali hiše v mestu, njihove stanovalce, dejavnosti in dogodke po zapisanih virih in kakor se jih spominjamo.

Jeseni se je krožek razširil z novimi člani, ki so prišli na povabilo starih. Nikoli nisem nikogar zavrnila, saj je bil naš cilj čim več pogovora, čim več obujanja spominov. Zanimivo je, da so najbolj zvesti obiskovalci krožka moški, kar osem jih je. Pogovore smo snemali. Včasih smo se pogovarjali tudi o aktualnih temah,

kot je vzdrževanje starih meščanskih nagrobnikov na kranjskem pokopališču, promet v mestnem jedru, občinska politika do življenja v mestu. Spomine smo nekaj časa osredotočali na otroštvo, na prostore, kjer so se igrali, sankali, kopali, na šolo, praznike, ljudi ...

V razpravi, kaj bi lahko bil cilj krožka, so hitro prišle na dan ideje, kot priprava muzejskih večerov z obujanjem spominov na življenje v mestu, razstave, izdaja knjige. Povedali so, da hranijo še veliko svojih igrač, starih tudi več kot sedemdeset let. Nekateri so napisali svoje spomine, drugi so jih pripovedovali, jaz pa sem jih zapisala. Izbrala sem najstarejše igrače članov ŠK in nastala je prijetna razstava in katalog. Večino dela sem opravila sama v okviru svoje službe v muzeju. Dva muzejska večera so zelo prijetno zapolnili večinoma moški člani krožka s svojimi spomini in veseljem.

Tudi po razstavi smo se še naprej sestajali, čeprav za ta ŠK nismo bili uspešni pri razpisu Ministrstva za šolstvo. Na seznamu za vabila imam več kot 20 ljudi, redno jih prihaja več kot polovica. Pogosto jih moram spomniti, da sta dve uri že minili – bomo zaključili? Veselje ob spominjanju in ob možnosti pripovedovanja je res veliko. Posamezni člani so nas popeljali na ogled hiš, v katerih so preživljali otroštvo. Idej, kaj bomo počeli in s kom se bomo povezali, imamo še veliko, vse pa utrjujejo spomin na meščanstvo v Kranju, na nekdanje življenje v mestu, ki se je tako zelo spremenilo najprej po prvi in potem po drugi svetovni vojni, zdaj pa je tu vedno manj lokalov in obrtnikov, vse več pa albanskih priseljencev in drugih narodnosti.

V krožku se za zdaj spoznavajo samo Kranjčani, ki imajo v mestu korenine svojih prednikov, so tu odrasli ali še vedno živijo. Mnogi med njimi se prej niso poznali, zdaj se vezi med njimi krepijo in njihovo zanimanje za mesto narašča. In to se mi zdi v primerjavi s tarnanjem, kaj vse je z mestom narobe, res odlično. Pomembno je tudi, da mentor člane krožka veliko posluša, odkriva njihove interese, jih vodi na pot izkustvenega in doživljajskega učenja in od njih ne pričakuje več, kot so zmožni ali pripravljeni dati, torej da se druženje v krožku zaključí uspešno po meri udeležencev.

Za konec

Svoje misli o delovanju v ŠK sem napisala z željo, da zabeležim bistveno za uspešen vpogled in nadaljnje razmišljanje. Končam naj z mislijo, da so ŠK lahko zelo uspešni, četudi v času njihovega delovanja tega ni videti. Posejejo seme, ki pa potrebuje nekaj časa, da zraste in obrodi. Seme so lahko ideje in znanje, odnosi, občutki skupnosti, opravljeno delo.

Krožki so zelo vplivali na moje muzejsko delo in načrte, pridobila sem odlične zunanje sodelavce, iz gradiva, zbranega v krožkih, so nastali zborniki, razstave in katalogi. Vplivalo je na moje sodelavce v Gorenjskem muzeju, kar štirje med njimi so vsaj občasno mentorji.

Jože Dežman je s svojimi krožki pripravil kar nekaj publikacij, nekaj zelo poseb-

nih naslovov je navedeno v literaturi na koncu članka.

Druženje v krožkih je vplivalo tudi na člane krožkov, s katerimi smo skupaj preživeli vsaj 25, večkrat več kot 40 ur. Naučili smo se marsičesa in dosegli cilje, o katerih nismo niti sanjali, spoznali smo nove sodelavce in prijatelje ali se vsaj obogatili z novimi znanji in poznanstvi. Od leta 2015 se srečujem z ženami iz Smlednika in okolice, poimenovala smo se Zvedave punce. Ena od njih, Eva Fabjančič, zelo lepo polsti volno in je naša učiteljica polstenja. Izmenjujemo si različne recepte, se seznanjamo z uporabo zelišč, svoje izdelke razstavljamo na lokalni prireditvi Flancanje. Prirejamo ekskurzije, pogosto obiščemo kakšen muzej. Naša rdeča nit je spoznavanje samooskrbe na različnih nivojih življenja. Ena od članic je lani pridobila licenco za mentorico ŠK in je letos prevzela vodenje krožkav okviru Gorenjskega muzeja.

Včasih mi je bilo žal, da v krožku nismo naredili več, še večkrat pa sem bila prijetno presenečena nad pripravljenostjo in spretnostjo članov krožka. Potrdila se mi je tudi primerjava, ki sem jo slišala na enem od muzejskih izobraževanj. Skupino ljudi bi lahko ponazorili s slonom: nekateri so v ospredju kot rilec, drugi prodirajo kot glava z okli, večina je masa telesa, nekateri pa bi šli po svoje kot slonov rep, ki otepa sitne muhe. Kdo se lahko upira slonu? V vsakem človeku je zelo veliko bogastvo, ki zares zaživi, ko ga lahko deli z drugimi. Zato sem zelo hvaležna, da sem mentorica ŠK.

VIRI in LITERATURA

- Bajželj, A., Rant, H. (2014). Sitarški priročnik – Navodila za izdelavo žimnatega sita, Kranj: Gorenjski muzej.
- Bajželj, A., Rant, H., Jeglič, M., Dolžan Eržen, T. (2007). Sita: zakladnica črtastih in karirastih vzorcev: vzorci sit iz konjske žime sitarjev iz Stražišča, Bitenj in drugih vasi med mestoma Kranj in Škofja Loka. Kranj : Gorenjski muzej (Gorenjski kraji in ljudje. Zbirke, 2).
- Budkovič, T. (2009). S Turudijevim bataljonom na Soški fronti. Celovec: Mohorjeva družba.
- Dediščina slikarja Leopolda Layerja: Kranj in okolica (1995). Kranj: Študijski krožek »Od-krijmo svojo deželo drugim«, Univerza za III. življenjsko obdobje (zgibanka).
- Dežman, J. (2004). Moč preživetja: sprava z umorjenimi starši. Celovec, Dunaj, Ljubljana: Mohorjeva družba.
- Dežman, J. (2013). Kranjski Demos: študijski krožek. Kranj: Gorenjski muzej. Dolžan Eržen, T. (1996). Projekt študijski krožki v Sloveniji, v: Glasnik Slovenskega etnološkega društva = Bulletin of the Slovene Ethnological Society, letnik 36, št. 1, str. 47.
- Dolžan Eržen, T. (2000). Museums and Adults Learning. Perspectives from Europe, NIACE, Velika Britanija. Ur. Alan Chadwick in Annette Stannett, str. 77–80.
- Dolžan Eržen, T. (2005). Etnološki ŠK za našo samozavest. V: Študijski krožki. Od zamisli do prvih sadov v prvem desetletju, 2005, str. 122, ACS.
- Dolžan Eržen, T. (2008). Rade vezemo skupaj: vezenje nekdanj in danes na Gorenjskem. Kranj: Gorenjski muzej (Gorenjski kraji in ljudje, 31).
- Dolžan Eržen, T. (2012). 300 let slamnikarstva: 2012. Domžale: Kulturni dom Franca Bernika.

- Dolžan Eržen, T. (2012). An bot daš, – tri bote zgubiš. Študijski krožki med preteklostjo in prihodnostjo. V: Študijski krožki: iz korenin k novim izzivom za življenje v skupnosti. Ljubljana : Andragoški center Slovenije, str. 94–113.
- Dolžan Eržen, T. (2013). Študijski krožek Slamnikarstvo. V: Študijski krožki kot prispevek k razvoju lokalne skupnosti. Radeče : JZ KTRC, 2013.
- Dolžan Eržen, T. (2014). Srečne čipke: ustvarjanje in sodelovanje prinaša srečo. Kranj: Gorenjski muzej (zgibanka).
- Dolžan Eržen, T. (2014). Znanje interpretiranja dediščine za muzeje. Primer interpretacije sitarstva v Gorenjskem muzeju. V: Interpretacije dediščine. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, str. 80–93 (Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva, 48).
- Dolžan Eržen, T. (2015). Obleka, ki je naredila človeka: katalog sto in več let starih oblačil iz etnološke zbirke Gorenjskega muzeja. Kranj: Gorenjski muzej, (Gorenjski kraji in ljudje. Zbirke, 10).
20. stoletje. Umetno kovaštvo, graverstvo in cizelerstvo (2006). V: Vigenjc: glasilo Kovaškega muzeja v Kropi, leto 6, Kropa, Muzeji radovljiške občine.
- Gradovi: Kranj in okolica (1995). Kranj: Študijski krožek »Odkrijmo svojo deželo drugim«, Univerza za III. življenjsko obdobje (zgibanka).
- Križnar, M. (1998). Stražiške kmetije, Kranj: Gorenjski glas.
- Možina, J., Jagrič, J. (2004). Dosje (videoposnetek): Zamolčani – moč preživetja, Ljubljana RTV Slovenija, Izobraževalni program.
- Ostanki starih obrti: Kranj in okolica (1995). Kranj: Študijski krožek »Odkrijmo svojo deželo drugim«, Univerza za III. življenjsko obdobje (zgibanka).
- Stražiše pa Strašan: zbornik ob 1000. obletnici prve pisne omembe naselja Stražišče pri Kranju (2002). Kranj: Gorenjski muzej (Gorenjski kraji in ljudje, 20).
- Stvaritve znanih arhitektov: Kranj in okolica (1995). Kranj: Študijski krožek »Odkrijmo svojo deželo drugim«, Univerza za III. življenjsko obdobje (zgibanka).
- Urh, D.(2007). Študijski krožki, Besedilo za učno gradivo, ACS; Ljubljana.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Tatjana Dolžan Eržen, magistra etnologije, kustosinja v Gorenjskem muzeju v Kranju, mentorica študijskih krožkov. Od leta 1995 je izpeljala 27 krožkov s področja kulturne dediščine z različnimi skupinami in vedno z za skupino ukrojenimi načini dela in cilji.

Bralni in jezikovni ŠK ter snemanja nagrajencev priznanj ACS Študijskim krožkom ob njihovi 25-letnici

POVZETEK

Prispevek govori o razvoju bralnih krožkov ter mednarodni dejavnosti določenega obdobja. Iz portretov nagrajencev Tedna vseživljenjskega učenja pokaže različne vloge študijskih krožkov in predlaga zanje večjo podporo, da bi lahko res prodrli v »vsako slovensko vas«.

KLJUČNE BESEDE

bralna kultura, učenje jezikov, posebne potrebe, aktivno državljanstvo

Krožki so primerni za različne posameznike, različne skupine in različna okolja. Pred devetnajstimi leti sem se zaposlil na ACS, da bi začel delati pri projektu Beremo z Manco Košir (BMK). Takrat je bila ponujena zaposlitev zame v rabi in z andragoginjami naj bi se družil le kakšno leto ali dve. ACS sem poprej že kot študent obiskal s prof. Alojzijo Židanovo, a sem le malo vedel o izobraževanju odraslih in študijskih krožkih (ŠK). Zdaj sem še vedno tukaj. Nadomeščal naj bi Nevenko Bogataj, ki je bila takrat na porodniškem dopustu, nadomeščala pa jo je Vilma Malečkar. Moje pripravništvo je vodila Sonja Klemenčič.

Projekt BMK je bil namenjen širjenju bralne kulture in je bil prvi poseg v popolno vsebinsko svobodo ŠK. Mentorje smo usmerjali v branje predvsem slovenske literature. S prvimi devetimi mentorji sem spoznaval ta projekt in ŠK preko predavateljic dr. Mance Košir, dr. Mete Grosman, Nade Mulej, Natalije Žalec, Nataše Elvire Jelenc, dr. Sabine Jelenc Krašovec, dr. Silve Novljan in Sonje Klemenčič. Prvih devet mentoric je kljub »omejitvam« pokazalo domišljijo in vsaka po svoje je zapeljala svojo skupino v bralne dogodivščine. Ena od teh, Nataša Škofic Krajnc, je danes ena ključnih predavateljic na usposabljanju mentorjev ŠK.

Nadaljeval sem z jezikovnimi ŠK, ki mi jih je predala Nataša Elvira Jelenc, in sicer v okviru evropskih projektov ALLEGRO¹ (2002–2005), VIVACE² (2006–2009) in CODA (2013–2014). Namenjeni so bili učenju tujih jezikov v skupinah, ki imajo otežen dostop do učenja tujih jezikov. Državljan EU imajo namreč pravico deliti vizijo združene in večjezične Evrope, ne glede na njihov socialni status, posebne potrebe in druge omejitve. Že takrat smo verjeli, da dostop do (jezikovnega) učenja utrjuje družbeno povezanost in osebni napredek, spodbuja

¹ <http://allegro.acs.si/>

² <http://www.vivaceproject.co.uk/>

medkulturni dialog in spreminja življenje. Pri vseh treh projektih je sodelovalo 11 partnerjev iz 10 držav. Dosegli smo 50 organizacij izven področja jezikovnega učenja, izpeljali več kot 120 jezikovnih aktivnosti in vključili več kot 800 učečih med 3 in 85 leti starosti. Učili so se španskega, francoskega, nemškega, italijanskega, angleškega, nizozemskega, švedskega in poljskega jezika. V Sloveniji smo usposobili 27 mentorjev jezikovnih ŠK iz 21 organizacij. Izpeljali so 32 ŠK z več kot 260 udeleženci iz 13 različnih ciljnih skupin: zaporniki, mladi prestopniki, mladi v varni ustanovi, migranti, vojni invalidi, slepi in slabovidni, ostareli, študenti invalidi, onkološki bolniki, bolniki s cerebralno paralizo, poškodbami glave, motnjami v duševnem razvoju in s težavami z duševnim zdravjem. Projekt ALLEGRO je leta 2004 prejel evropsko jezikovno priznanje in bil uvrščen med 30 projektov v publikaciji Languages for Europe, ki promovirajo učenje jezikov. Leta 2007 je prejel še bronasto nagrado Lingua Evropske komisije.

ŠK so dobra praksa izobraževanja odraslih

Odkar sem odgovoren za portrete dobitnikov priznanj ACS, ki potekajo pod okriljem projekta Teden vseživljenjskega učenja, dobivam na ŠK še drugačen pogled. Priznanja za izjemne dosežke pri bogatitvi lastnega znanja ter za strokovne in promocijske uspehe pri bogatitvi znanja drugih podeljujemo od leta 1997. Podelili smo jih že 213 in tako počastimo dosežke tistih, ki z učenjem spreminjajo življenje.

Učenje pomembno vpliva na življenje posameznika in tudi družbe: na zdravje, zaposljivost, učenje naših otrok, finančno stanje ob koncu meseca ter tudi na to, kako razvito bo naše okolje. Javnost spodbujamo k vključevanju v učenje z zglednimi posamezniki, skupinami in organizacijami, ki so navdih. Dobitnike predstavljamo z video portreti na spletni strani³. Med njimi so tako ŠK kot mentorji. Prvi med ŠK je bil Muzejski ŠK iz Ilirske Bistrice, še iz časov, ko portretov nismo snemali. Kronološko si sledijo: Naredimo naš kraj lepši, ŠK pri Ljudski univerzi Slovenska Bistrica, Graščinski parki Šaleške doline, Ohranjanje dediščine, Beseda slovenske Istre, ŠK za nemški jezik, Tišina, Mala Gora – kraj lepih spominov in trdega dela, Med zgodovino in sodobnostjo, Naš les – naša priložnost in Ohranjanje kulturne dediščine – kako so včasih živeli. Med posamezniki so priznanje ACS dobili naslednji mentorji: Marjan Račnik, Jože Prah, Natalija Planinc, Alojz Lipnik, Marija Imperl, Slavica Borka Kucler, Nataša Mohorčič, Janja Urbiha in Minka Kočevar. Jasmina Levičar je priznanje dobila iz drugih razlogov, kasneje pa postala še mentorica ŠK. Na Srednji trgovski šoli v Ljubljani so mentorji dobili skupinsko nagrado.

Če sem ob projektu BMK podrobneje spoznal teorijo ŠK, z jezikovnimi ŠK pa njihovo organiziranje ŠK v različnih organizacijah in za različne ciljne skupine, mi delo z nagrajenci ponuja globlje in nove vpoglede. Osnovne podatke in

³ <http://tvu.acs.si/priznanja/dobitniki/>

dejstva vsebuje razpisna dokumentacija, celotno življenjsko zgodbo pa še bolj pokaže intervju, ki ga snemamo. Najdaljši je trajal tri ure in pol. Z analizo zaokrožim tri, štiri teme, okoli katerih nato zgradimo potret. S snemalcem v enodnevnem snemanju posnameva ne le nagrajence, ampak tudi njihove tim. »pomembne druge« ljudi, tudi do dvajset. V studiu nato iz posnetega gradiva, ki ga je včasih tudi več kot tri ure, iztisnemo ekstrakt v tri, štiri minute. Cenim priložnost, da lahko ŠK spoznam tudi intimno in čutim odgovornost za izkazano zaupanje. Kot velja med prijatelji. V zadnjih osmih letih se je nabralo devet takih portretov; trije ŠK in šest mentoric. Vsebinsko so si različni, so iz različnih regij in imajo različne izobraževalne in akcijske cilje. V bistvu se »vrtijo« okoli kulture (dediščina, glasba, turizem) in človekovega odnosa do narave (vrtovi, zelišča, gozd). Od nagrajenih članov ŠK se lahko vsi učimo vztrajnosti, natančnosti in podjetnosti.

Krožke, vsaj tri, v vsako vas

Nekoč sem opis ŠK strnil v najkrajšo možno definicijo: ŠK so oblika učenja v skupini za doseganje ciljev. ŠK imam rad, ker imajo že v svojem bistvu skupino, ki se uči, da bi spreminjala okolje. Okolje, naravno in družbeno, je namreč potrebno sprememb. Očitno je že, da smo kot civilizacija zašli in je za preživetje nujno, da kar najhitreje spremenimo svoj odnos do narave, seveda v ekološkem smislu, pa tudi v iskanju poti, da z njo ponovno vzpostavimo pristnejši stik. V mislih imam njeno trajnostno uporabo, zdravo prehrano in aktivnosti na prostem. Pristnejši stik pa moramo vzpostaviti tudi z drugimi: s sosedi, sokrajani, someščani, sodržavljanji, soljudmi. Seveda je pomembno, da se srečujemo ob ljubiteljskih in športnih dejavnostih, a skrbneje bomo morali stkati našo socialno mrežo, da ne bo 55.000 naših ostarelih mater živelo pod pragom revščine. Bližje moramo stakniti glave, da bomo dejavnejši in učinkovitejši, predvsem pa inovativni v naslavljanju izzivov lastnega lokalnega okolja. Če bi se vsak od nas uro na teden ukvarjal s svojo lokalno skupnostjo, bi vse te cvetele. Najprej pa pometimo pred svojim pragom. Dela imamo gotovo dovolj. ŠK lahko ponudijo odgovore na ta pereča vprašanja, so neke vrste prototipi (mikro) družbenih eksperimentov. So preprosti, skoraj naravni, prožni in prenosljivi na vsa področja in ciljne skupine. Še bolj bi morali biti dosegljivi. Ljudje naj jih uporabljajo, če jih potrebujejo, pa tudi če niso financirani. Le opolnomočeni posamezniki bodo polnovredni člani družbe in bodo lahko spreminjali sebe in svet na bolje.

Glavni razlog, da imam ŠK rad, so ljudje v njih. Ti vedno žarijo. Verjetno zato, ker so del skupnosti, ki jo sooblikujejo, se v njej potrjujejo in oplajajo, se v njej učijo o za njih pomembnih stvareh. Ali pa zato, ker so učinki njihovega učenja in dela očitni. Videni. Potrjeni.

PREDSTAVITEV AVTORJA

Darijan Novak je sociolog, dvajset let na ACS, dodatnih 5 v izobraževanju. V zadnjem času je najbolj dejaven na področju promocije izobraževanja in učenja, med svoje ključne interese prišteva neformalno in priložnostno učenje, aktivno državljanstvo in multimedije. Svoj poklic prostovoljno opravlja tudi v domači lokalni skupnosti, saj globoko verjame, da učenje in z njim pridobljeno znanje vplivata na kvaliteto življenja vseh, tudi tistih, ki se (še) ne učijo.

ŠK Beremo z Manco Košir, Jana Turk Šulc, Šmarje pri Jelšah, 2018, foto: Marko Samec

Vloga knjižnice ACS pri ozaveščanju o študijskih krožkih

POVZETEK

Prispevek predstavlja knjižnjico ACS in vabi k izrabi njene vloge ter k pravilnemu dokumentiranju, da bi bili izdelki ŠK vidnejši in dostopnejši najširšemu krogu današnjih in bodočih bralcev.

KLJUČNE BESEDE

informacija, publikacija, ACS, ŠK, specialna knjižnica

Uvodna povezava med knjižnico ACS in študijskimi krožki

Knjižnica Andragoškega centra Slovenije (ACS) je specialna knjižnica za področje izobraževanja odraslih. Na voljo je približno 10.000 naslovov knjig in serijskih publikacij ne samo iz slovenskega, ampak (predvsem) iz mednarodnega okolja. Deluje 26 let, torej od ustanovitve krovne organizacije za izobraževanje odraslih in vseživljenjsko učenje v Sloveniji.

V devetdesetih letih so se pri nas pod okriljem iste ustanove začeli razvijati študijski krožki. Do danes so dosegli nesluteno širino: v Sloveniji in zamejstvu jih je več kot 300. Na začetku so se ukvarjali predvsem z ročnimi deli, danes pa posegajo na vsa področja kulturne dediščine, medgeneracijskega povezovanja. Na začetku so se vključevali manj izobraženi posamezniki z veliko praktičnega znanja, danes je študijski krožek zanimiv in privlačen pravzaprav za vse. Je pomemben okvir vseživljenjskega učenja in prenašanja znanja na mlajše generacije.

Širjenju vsebine in bogastvu, ki ga na področje študijskih krožkov prinašajo mentorji in udeleženci, obvezno sledi večja odgovornost vseh vključenih. Ne gre samo za to, kaj ustvarimo, pomembno je tudi, da o tem ozaveščamo tako strokovno kot splošno javnost. Dosežki študijskih krožkov tako lahko doživijo še več pozornosti. Zato želimo v tem prispevku poudariti načine ozaveščanja in sodelovanja s Knjižnico ACS, ki lahko vsem sodelujočim v teh dejavnostih pride naproti.

V petindvajsetih letih delovanja se je na policah Knjižnice ACS nabralo 670 enot gradiva, povezanega s študijskimi krožki. Gre tako za znanstvene monografije, članke in druge prispevke, priročnike za mentorje kot publikacije o dosežkih: video posnetke, spletne objave, zloženke, zbornike.

Osnovne naloge knjižnice so nabava, hranjenje, obdelovanje in posredovanje gradiva. Nabavljamo tako knjige kot serijske publikacije, pomembne za vsa področja delovanja naših raziskovalcev in ostalih zaposlenih, mreže ljudskih univerz in drugih organizacij za izobraževanje odraslih, študentov andragogike in sorodnih ved ter zaposlenih v okoljih, ki jih te teme zadevajo. Knjižnica je sicer namenjena širši javnosti, članstvo je brezplačno, za obisk pa se je treba

najaviti. Precej gradiva, predvsem drobni tisk (letake, plakate), jubilejne zbornike in druge publikacije lokalnega pomena dobimo brezplačno: podarijo nam ga člani, obiskovalci in drugi. Tovrstnih daril smo veseli, ponudimo jih obiskovalcem in drugim interesentom. Obdelamo jih, tako da je informacija o njih dostopna širši javnosti preko sistema COBISS. Na ta način so v slovenskem vzajemnem bibliografskem katalogu dostopni tudi podatki o avtorjih, založnikih, kraju/letnici izida ipd. Ti so pomembni tudi za avtorje in založnike, saj pogosto predstavljajo kazalnike njihove uspešnosti.

Izziv pravnega dokumentiranja izdelkov študijskih krožkov in dodatne možnosti za promocijo

Zakon o obveznem izvodu publikacij (ZOIPub), Ur. l. RS, št. 69/2006, med drugim določa, da je treba izvod vsake publikacije zagotoviti v hrambo nacionalni knjižnici, saj se tako omogočata ohranjanje in dostopnost določenega števila izvodov vsega gradiva, izdanega, založenega, objavljenega, izdelanega ali razmnoženega v Republiki Sloveniji ali pa uvoženega in prilagojenega (npr. z uvodno besedo, podnapisi v slovenščini ipd.) za distribucijo pri nas. Gre namreč za nacionalno kulturno dediščino. Obvezni izvod publikacij omogoča izvajanje bibliografskega nadzora, izdelavo nacionalne bibliografije, pripravo podatkov o slovenski založniški produkciji. Zakon določa tudi vsebino kolofona – navedbo avtorja, založnika, letnice izida in drugih pomembnih podatkov o publikaciji. Vse te informacije so strnjene na podstrani Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK), ki med drugim hrani arhivske izvode slovenskih publikacij kot dela slovenske kulturne dediščine.

Z obveznim izvodom je neločljivo povezan kataložni zapis o publikaciji – CIP. Tudi tega dodeljuje nacionalna knjižnica. Pridobivanje CIP za klasične in elektronske knjige teče po dveh različnih postopkih. Odločitev, da bomo elektronsko različico knjige objavili na spletu, za seboj potegne tudi zahtevo po različici CIP za elektronske publikacije. Podrobna navodila so na podstrani NUK, za pomoč se lahko obrnete neposredno nanje ali na Knjižnico ACS. NUK te storitve opravlja kot del javne službe, torej so brezplačne. Pridobivanje CIP traja približno dva dni, pogosto še manj. Pomembno pa je, da oddamo publikacijo oziroma dokumentacijo, ki je ustrezno pripravljena. Na oblikovne zahteve, vezane na CIP, mora biti pozoren tudi oblikovalec publikacije.

Nadaljnji koraki so izdaja, promocija, prodaja, deljenje brezplačnih izvodov publikacije in podobnih gradiv (zgoščenk, zgibank, letakov) in njihova promocija – prijetna opravila, posebno če smo na delo ponosni. Pogosto pa se pozabi na obveznost do NUK, kamor je treba poslati obvezne izvode, da jih obdelajo in izpolnijo ustrezna polja v COBISS. Druge knjižnice zapis o publikaciji zgolj prevzamejo; tako nastaja enotna bibliografska baza. Delo avtorjev, urednikov, ilustratorjev in ostalih sodelujočih tako postane ustrezno ovrednoteno in razvidno v njihovih bibliografijah.

Naj za naše delo, prizadevanja, cilje in rezultate izvedo tudi drugi. Študijski krožki so bogat prispevek k izobraževanju odraslih. Zanje so značilni pristopi, ki jih na ACS podpiramo in o njih ozaveščamo. Strinjamo se s prostovoljstvom, enakostjo, demokratičnostjo v procesu učenja in odgovornostjo vsakega posameznika. Da bi njihovi dosežki dosegli primerno pozornost širokega kroga javnosti, kakršno bi si zaslužili, je študijskim krožkom na voljo tudi Knjižnica ACS. K temu lahko pripomore s priporočili za ustrezno obdelavo in objavo gradiv ter s promocijo v glasilu ACS, e-Novičkah, ki izhajajo v slovenski in angleški različici.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Ana Peklenik (ana.peklenik@acs.si), knjižničarka ACS

ŠK Vražje mamice in babice, Nataša Škofic Kranjc, 2018, foto: Sašo Kočevnar

0 izboru fotografij in razstavi ob 25-letnici ŠK

POVZETEK

Predstavljeni so kriteriji izbora fotografij in njihovo umetniško ovrednotenje

KLJUČNE BESEDE

fotografija, razstava, študijski krožek, učenje, Slovenija

Udeleženci študijskih krožkov oziroma fotografi so na povabilo ACS poslali v pregled in izbor več kot 150 fotografij, ki so bile pripravljene po naslednjih kriterijih:

- Vsebina
- Obležijo naj 25-letnico študijskih krožkov, ki jih koordinira ACS
- Izražajo naj prispevek k zdravemu naravnemu in bivalnemu okolju v Sloveniji
- Izražajo naj povezavo med ŠK in okoljem, naravnim in družbenim
- Tehnične značilnosti: visoka ločljivost, doba osvetlitev, ležec format, oprema s podatki o kraju, izvajalcu, mentorju in naslovu ŠK.

Nekatere so nastale kot dokumentarni posnetek, druge kot preiščeno, z vsemi detajli postavljeno, posebej osvetljeno, tako rekoč »odrsko« fotografijo, tretji kot »snap-shot«, narejen v žaru ŠK, ko se ljudje učijo drug od drugega, ko raziskujejo in urejajo nov odnos do določene teme. Med poslanimi ni skoraj nobene, ki bi lahko kakšen ŠK spravljala v zadrego.

Izbor fotografij za razstavo na Jakopičevem razstavišču v ljubljanskem Tivoliju, kjer so bile natisnjene na nalepko za pločevino širine 185 cm in višine 125 cm, nato pa še ožji, le izbranih 25 za spletno stran <https://sk.acs.si>, je po svoje nehvaležen, saj pri tem ne izbiramo le po enem kriteriju, temveč gre za nekakšen prerez vseh možnih kriterijev, pri katerih pa so morda le prevladovali naslednji:

- 1) likovna kompozicija (razmerja med vsebino in formalno rešitvijo)
- 2) neposrednost in prepričljivost
- 3) dokumentarna vrednost
- 4) pomenska, simbolna vrednost

Po svoji pomenski in simbolni vrednosti vsekakor izstopajo:

- fotografija bralnega krožka ŠK Vražje mamice in babic (foto: Sašo Kočevar, izvajalec Jerebika, Šenčur pri Kranju, mentorica Nataša Kranjc),
- fotografija kovčka s knjigo Kako sem prišel na svet in ostal živ (foto: Brbre, izvajalec LU Slovenska Bistrica, mentorica Maja Kanop Krevh)
- fotografija smejoče se Mance Košir, ki je zasnovala bralne ŠK in pripomogla

k bistveno večji prepoznavnosti krožkov tudi v javnosti in je dopolnjena s sliko pesnika Ivan-a Novak-a (Dnevi slovenske knjiga na Društvu slovenskih pisateljev, Ljubljana)

V dokumentarnem smislu si zaslužijo posebno pozornost fotografije, mnoge med njimi tudi izredno dobre v likovnem smislu in po kompoziciji:

- ŠK Od vznika do evra: gozdarji se odpravljajo v gozd z žagami (foto Iztok Gospodarič, KTRC Radeče, mentor Jože Prah),
- ŠK Istrska kuhinja iz roda v rod: roke oblikujejo hrano, (foto: Janja Turk, Memory, Dutovlje, mentorica Janja Turk)
- ŠK Sivka, ki je podobna, a hkrati precej drugačna fotografija rok, ki oblikujejo (šopke sivke) v Podragi, (foto Tanja Štrancar, LU Ajdovščina, mentorica Nataša Mohorčič)

Potem so tu izjemno premišljene fotografije Ubalda Trnkozyja (ŠK Dediščina okoli nas, ŠK Restavriramo in ohranimo, ŠK Med dvema stoloma, Anbot Piran, mentorica Natalija Planinc). Podobno kakovostno fotografsko gradivo smo dobili tudi s fotografijami iz Tolmina (foto Patricija Rejec, ŠK Med zgodovino in sodobnostjo, Posoški razvojni center, Tolmin), Istre npr. Pod Vardo zabavsko (foto Ennio Orfano, ŠK Beseda slovenske Istre, mentorica Nadja Rojac), iz Cerknega (foto Zoran Abram, ŠK Pletarstvo, ICRA Cerkno). Izjemna je tudi fotografija krškega fotografskega krožka (foto Lucija Pust, ŠK Čarobnost fotografiranja, LU Krško, mentorica Monika Novšak). Izjemne kompozicije, odlične svetlobe, premišljena globinska ostrina, kompozicije, ki dejansko upoštevajo najpomembnejšo serijo kompozicijskih načel, uporabljajo ritem, pomen prostora, izrazijo detajl in ga smiselno vpnejo v celoten kader, se ne branijo barve in izraza s kontrasti ... Skratka: fotografije, ki bi jih lahko šteli za umetniške, a hkrati v kontekstu razstave študijskih krožkov nosijo močno sporočilo skupine.

Prav vidik skupine, ki se trudi v izrazito nesebičnem in pomensko polnem javnem delovanju vnašati v lokalno okolje odkritja in znanja (ki so si jih pridobili v krožku ali pa so svoje izkušnje pripravljeni deliti v skupnosti in s tem obogatiti bližnje), je v določenih fotografijah zajet tako dobro, da imamo občutek, kot bi bili tudi mi del tega krožka.

Postavitev razstave je prostorsko določena – po razstavi se premikamo tako kot bi se premikali po pokrajinah Slovenije. Fotografije, ki prikazujejo delo ŠK v teh pokrajinah, so včasih dokumentarne, včasih kažejo tisto vnemo, željo in strast, da bi stvarjem prišli do dna in da bi se naučili kaj novega. Včasih so fotografije prave umetnine, z dobro osvetlitvijo, odlično idejo, posebno kompozicijo. Vendar velikokrat v zgodovino pridejo tudi fotografije, ki so bile mišljene kot dokumentarne, saj s svojo neposrednostjo in iskreno željo po prenosu določenega občutka presežejo samo dokumentarnost in preprosto postanejo umetnost.

Fotografije v originalnih velikostih so dovolj velike, da jih lahko brez težav uporabljate v tiskani obliki, kar bi še posebej priporočil, saj se taka razstava težko pripravi, za njo pa ne ostane ničesar, če ne dobi »kataloga« ali tiskane oblike, v kateri bi lahko strnili misli. To vlogo bi lahko prevzel krajši (minuta do največ tri) film spletne kakovosti ter nekaj stavkov o procesu in organizacijski sistemski (in sistematični) infrastrukturi študijskih krožkov nasploh.

Skupni imenovalec razstave je učenje. Učenje me je vedno spominjalo na neke vrste dekodiranje, dešifriranje tega, čemur je angleški filozof rekel družbena pogodba med našimi predniki, ki so že umrli, potem med nami, ki smo živi, ter med tistimi, ki še niso rojeni, ki bodo šele prišli. Živimo v za Slovence zelo kritičnem trenutku, ker, kot pravi dr. Matjaž Gams: "Slovence izumirajo". Dejansko nas je malo in smo ogroženi. Zato je vaše dekodiranje tega procesa in tega razmerja do tradicije ter do novih znanj in odkritij izredno pomembno za ta prostor. Za vsak kraj posebej. Delo študijskih krožkov namreč pogloblja razumevanje družbenega, krhkega in izjemno zapletenega prostora odnosov, pogloblja razumevanje psihološkega prostora in povečuje občutek smisla ter pomena bistvenih bivanjskih razsežnosti, ki so vedno povezane z učenjem in odnosom do tradicije ter z odnosom do razkrivanja in domišljanja realnosti. In prav vse to je tudi bistveno zagotovilo, da ostanemo in obstanemo.

PREDSTAVITEV AVTORJA:

Kipar, esejist in pesnik je diplomiral v Ljubljani, kjer je zaposlen kot profesor na Srednji šoli in kjer z družino tudi živi. Samostojno ali v sodelovanju z ožim krogom polja Sestava je imel okoli šestdeset razstav in dogodkov, med katerimi velja izpostaviti razstavo besedila 95 tez o umetnosti na vhodnih vratih galerij v New Yorku, na Dunaju, v Mariboru in Ljubljani ter stalne postavitve večjih kiparskih del na Pohorju, na Kemijskem inštitutu in v Celici v Ljubljani. Objavlja v različnih revijah in v posebnih knjižnih publikacijah, med katerimi je zadnja roman z naslovom Izvirnik (2019).

Ob otvoritvi razstave fotografij v ljubljanskem Tivoliju od 20. aprila do 5. junija 2018

Najprej lep pozdrav od tistih, ki smo se v okviru Ministrstva za okolje in prostor trudili, da je razstava uspela, in iskrena zahvala dr. Nevenki Bogataj, glavni koordinatorki tega pomembnega dogodka, vsem, ki ste prispevali tako tople podobe iz življenja in dela študijskih krožkov in projektov na našem okoljskem področju. Posebej pa se zahvaljujem umetniku Jiříju Kočici, ki je naše zamisli in včasih nerodne fotografije tako odlično prelił v veličastne slike in napise.

Imamo čudovito naravo. Po ohranjenosti naravnega okolja smo med prvimi na svetu. Naše naravno bogastvo so naši gozdovi, bogati ekosistemi s pestrim živalskim in rastlinskim svetom, obilje vode, razgibana pokrajina ... o čemer pričajo tudi številne podobe na razstavi. Ankete kažejo, da 70 % turistov prihaja k nam zaradi lepot narave. Zaradi njih smo lahko postali prva zelena destinacija na svetu. Vendar se moramo vprašati: Kako za naravo skrbimo, koliko obremenjujemo naše naravno okolje? Žal se uvrščamo med tiste države na svetu, ki za svoje življenje in delo najbolj obremenjujejo naravno in bivalno okolje. To pomeni, da porabimo največ naravnih virov in odlagamo v okolje največ odpadkov vseh vrst. O tem priča tudi majhen graf na enem od razstavnih panojev. Prikazuje okoljski odtis v kombinaciji z indeksom človekovega razvoja, kjer smo nekako na sredini držav članic EU. Dan okoljskega dolga (dan, ko smo porabili naravne vire, ki nam pripadajo za tisto leto) je bil lani (leta 2017) v svetovnem merilu 2. avgust, za Slovenijo pa že 13. maj. V letu 2018 je to že 11. maj!

Spodbuditi želimo, da vsak sam zase in kot skupnost razmislimo o našem okoljskem odtisu in se zavemo, da lahko k njegovemu zmanjšanju zelo veliko prispevamo. Vse, kar delamo, mora biti okolju prijazno, kar lahko storimo z zelenim gospodarstvom, trajnostno proizvodnjo in potrošnjo, trajnostnimi skupnostmi, ekološkim kmetijstvom in podobno. Trajnostni razvoj ne pomeni, da se moramo vrniti v kameno dobo! Pomeni cilj, da bi vsi bolje in bolj zdravo živeli. Zelene tehnologije za trajnostno prihodnost razvijamo tudi v Sloveniji: tak je primer električne mobilnosti (Andrej Pečjak, Pipistrel), ki izhajata iz naše kulturne dediščine, ki vključuje tudi tehnično znanje in inovativnost. Kulturno dediščino oživljate tudi v študijskih krožkih – imamo torej potenciala, s katerimi lahko postanemo zgled drugim državam pri odgovornem odnosu do narave, skrbi za okolje in za lastno zdravje. Priložnosti, da postanemo zgled so nenazadnje programi EU, kar razstava jasno kaže. Takšna vseevropska pobuda je tudi Evropski teden trajnostnega razvoja, povezan z: 1. uresničevanjem Agende za

trajnostni razvoj do leta 2030, ki ima 17 ciljev in 169 podciljev trajnostnega razvoja in 2. z uresničevanjem decembra 2017 sprejete Strategije razvoja Slovenije do leta 2030.

Želim vam prijeten in zanimiv ogled razstave! Hvala.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Doktorica psihologije z obilno prakso v šolstvu na vseh njegovih ravneh ter v raziskovanju kognitivnega razvoja je bila zadnjih dvajset let članica množice strokovnih teles, komisij, delovnih in medresorskih skupin, nadzornih odborov in delegacij (za koncepcijo OŠ, kurikulum gimnazij, ustanovitev Univerze na Primorskem, nacionalni raziskovalni in razvojni program, za večje EU projekte, Državni razvojni program in drugo). Zadnja leta v okviru Službe vlade RS za podnebne spremembe razvija, omogoča in podpira novejši razvojne pristope na teh področjih ter je še naprej raziskovalno in razvojno aktivna na najzahtevnejših interdisciplinarnih področjih.

ŠK Zgodbarnica, Patricija Dodič, Kozina, 2018, foto: Irena Štembergar

Zakaj so študijski krožki v Sloveniji izjemni?

POVZETEK

Zgoščeno so predstavljene znanstvene ugotovitve o učenju v študijskih krožkih, ki jih je avtorica v znanstveni bibliografiji analizala tudi sama.

KLJUČNE BESEDE

učenje, odrasli, Slovenija.

Na naslovno vprašanje odgovarjam v petih točkah, ki kažejo shemo petkotnika (gr. pentagona) ter z njimi utemeljujem, zakaj ste vi, ki ustvarjate ŠK, ne le pomembni, temveč izjemni. Vesela sem, da lahko povežem raziskave in prakso, saj sem sama začela kot mentorica v ŠK pred več kot dvajsetimi leti. In nekateri, ki so me inštruirali, ki so bili moji učitelji, so tukaj. Hvala, Natalija!¹ (Ličen s sod., 2012):

1. Študijski krožki ustvarjajo znanje za napredek, znanje za spremembo (K4C, več na UNESCO <http://unescochair-cbrsr.org/index.php/k4c-2/>² s povezovanjem ljudi. Pomenijo razvoj skupnostnega izobraževanja (community education), ki pa ni preslikava tujih praks³, temveč je bilo že od začetka povezano z zgodovinskimi značilnostmi izobraževanja, npr. izobraževanja v družtvih, kar je prispevalo k hitri širitvi med ljudmi, saj je del njihove kulture, del vzorcev učenja v lokalnem okolju.

2. Ljudje tovrstno učenje sprejememo kot pot preraščanja, če uporabimo prispodobo patra Gržana z otvoritve Tedna vseživljenjskega učenja. Z drugimi besedami je to ekspanzivno učenje⁴, širjenje zavedanja, zmožnosti/veščin, znanja in ustvarjanje celovite prakse in modrosti.

¹ Natalija Planinc, [http://www.primorci.si/osebe/planinc-natalija-\(nata%C5%A1a\)-/1316/](http://www.primorci.si/osebe/planinc-natalija-(nata%C5%A1a)-/1316/)

² Gibanje Knowledge for change: K4C (Znanje za spremembe); pomemben avtor je Bud Hall. Z znanjem spreminjamo skupnost tako, da povezujemo raziskovanje z uporabo t. i. Community Based Research ali CBR methodology) in spreminjanjem.

³ ŠK so se sicer začeli po zgledu krožkov v skandinavskih državah in ZDA, a so svojo prakso utemeljili v lokalno kulturo in tradicijo izobraževanja v slovenskem okolju. Skupnostno izobraževanje pomeni izobraževanje v skupnosti za skupnost, gl. <http://www.infed.org/community/b-comed.htm>. Zamisel je v Sloveniji nastala v 90. letih, vendar pa se je razvila zaradi ljudi, ki sestavljajo mrežo ŠK, v prakso, ki je že prerasla prvotne usmeritve in jih nadgradila, s tem pa razvila lokalno kulturo in znanje.

⁴ Expansive learning: avtor poimenovanja in modela je finski profesor Y. Engeström (<http://pagi.wikidot.com/engestrom-expansive-learning>). Za opis delovanja ŠK smo ga uporabili v brošuri ŠK Sivka, dostopno na <https://www.lu-ajdovscina.si/publikacije/>.

3. Učenje v ŠK je izjemno gibanje za razvoj socialnega kapitala ali dobrih odnosov in občutka pripadanja, kar je posebno pomembno v času, ko izgubljam skupine, kjer nastaja občutek pripadanja. Pomeni iskanje skupnega prek tradicije, dediščine, tehnologije, zdravilnih in okrasnih rastlin, mode, umetnosti ... Študijski krožki združujejo in ne ločujejo. So odgovor na hitre spremembe⁵ in so hkrati možnost za enak dostop do izobraževanja za vse ljudi. S svojo prakso razvijate socialno pravičnost v našem okolju. Pomembni so ljudje⁶ in kaj ljudje naredijo s svojim znanjem. Znanje je v interesu skupnosti in razvoja boljšega življenja ter socialnih sprememb.⁷ Gibanje ŠK s strukturo akcijskih ciljev uporablja znanje v dobro skupnosti.

4. V sodobnem času potrebujemo skupnosti, ki na osnovi znanja delujejo, ki iščejo nove poti razvoja, ki ne bo škodljiv, razvoj namreč, temveč trajnostni⁸ za celoten planet. Prav to počnete vsi vi v ŠK, usmerjeni ste v prihodnost, a istočasno v dialogu s preteklostjo. Vaše učenje je inovativno učenje, ki se dogaja v prav določenem – v vašem – okolju, zato lahko s svojim izobraževanjem spreminjate okolje, uvajate novosti, ki bodo nagovorile ljudi. Vaše učenje sestavlja posebno ekologijo neformalnega izobraževanja⁹, ki odpira razmislek o tovrstnih praksah tudi v drugih okoljih.

5. Vaše učenje je integrativno učenje in rezultat je (poleg znanja tudi) praktična modrost (phrónesis): v ŠK iščete odgovore na vprašanje, kako narediti pravo stvar ob pravem času na pravi način. Učenje v ŠK poteka kot integrativno/celovito učenje,¹⁰ vključuje vse zmožnosti in odnose, vključuje različne oblike

⁵ Zaradi fleksibilnosti pri načrtovanju in vodenju ŠK se lahko praksa prilagodi kateremukoli okolju in katerikoli skupini. Novejši izzivi, kot so klimatske spremembe, so tudi že našli odgovore v ŠK.

⁶ Gre za vse skupine ljudi; od ljudi s posebnimi potrebami, ki zmorejo ustvariti skupno sliko ali predstavo, do ozko specializiranih skupin, ki se družijo ob branju, ustvarjanju keramike ali sledenju izražanja živali.

⁷ O pomenu izobraževanja in animacije ljudi za razvoj skupnosti gl. tudi področje community psychology. Med avtoricami, ki razvijajo skupnostno psihologijo v Italiji, je Donata Francescato (gl. predavanje v ital. j. o skupnostni psihologiji <https://www.youtube.com/watch?v=ZNqIvbVXU6s>).

⁸ Agenda 2030, glej shemo na http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/politike_mrs/cilji_trajnostnega_razvoja/; glej tudi Latouche (2009)

⁹ Norman Jackson raziskuje ekologije učenja; <http://www.normanjackson.co.uk/>

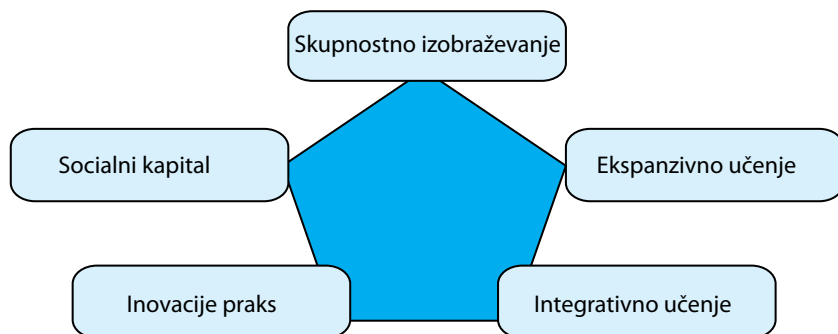
¹⁰ Integrativno učenje raziskuje in razvija Päivi Tynjälä. Eden od njenih projektov se nanaša na raziskovanje integrativnega učenja v povezavi s konceptoma modrosti (wisdom) in praktične modrosti (practical wisdom).

inteligentnosti (praktično, analitično in kreativno, socialno in emocionalno), vključuje učenje z delovanjem, to pa pomeni, da razvija praktično modrost (preudarnost, pametnost) in daleč presega tiste zmožnosti, ki so opredeljene z inteligenčnim kvocientom (IQ).

Teh pet točk izraža, zakaj ste vi, ki ustvarjate študijske krožke, tako pomembni za družbeni razvoj. Vaše učenje in prakso določajo naslednja načela: (a) delo poteka tako, da spoštuje pluralistične interpretacije problemov (več ljudi več ve, ljudje imajo različne poglede na probleme, skupaj poiščejo skupne cilje), (b) pri delovanju spodbujajo vključevanje vseh, pozorni so na neenake možnosti za dostopanje do virov izobraževanja v družbi, (c) spodbujajo socialno povezovanje in dejavnosti, ki povečujejo opolnomočenje ljudi, (č) dajejo glas skupinam, ki niso slišane, npr. ljudje s posebnimi potrebami, jezikovne manjšine, in pokažejo, zakaj so take skupine pomembne v družbenem razvoju.

Dajete glas ljudem, ki niso slišani, ustvarjate nove prakse, ste čuteči do okolja in oblikujete znanje za spremembe. Zato ste izjemni! Osnovnih pet gesel lahko ponazorimo tudi s skico.

Skica 1: Pet gesel študijskih krožkov v Sloveniji

Iskreno čestitam za vaše delovanje, ki diha v času in prostoru in prediha probleme z učenjem. Čestitam avtorju za postavitev razstave in Nevenki za dolgoletno vodenje mreže krožkov.

VIRI in LITERATURA

- Del Gobbo, G., Bogataj, N. (2014). Izobraževanje odraslih za razvoj lokalne skupnosti : izkušnje čezmejnih študijskih krožkov. *Andragoška spoznanja*, 20 (1), str. 7–19 Dostopno na <https://revije.ff.uni-lj.si/AndragoskaSpoznanja/issue/archive> .
- Latouche, S. (2009). *Preživeti razvoj*. Ljubljana: Založba
- Ličen, N., Tomšič, M., Planinc, N. (2012). Ohranjanje kulturne dediščine na presečišču med andragogiko in kulturno antropologijo : študija primera : društvo Anbot. *Andragoška spoznanja*, 18 (4), str. 74–87.

Spletne strani

<http://unescochair-cbrsr.org/index.php/k4c-2>

<https://www.lu-ajdovscina.si/publikacije/> .

<https://www.youtube.com/watch?v=ZNqlvbVXU6s>) .

http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/politike_mrs/cilji_trajnostnega_razvoja/ ;

<http://www.norman.jackson.co.uk/>

PREDSTAVITEV AVTORICE

Nives Ličen je profesorica na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, Oddelek za pedagogiko in andragogiko. Redno sodeluje z ACS in ga vključuje v raziskovalno in publicistično delo. Je avtorica obsežne bibliografije na področju izobraževanja odraslih, dostopne v nacionalni bibliografski bazi. Študijske krožke že od samega začetka pozna tudi iz osebne prakse na Krasu in dolgoletnega razvojno raziskovalnega sodelovanja z Ljudsko univerzo Ajdovščina.

Navdušenje pri uvajanju študijskih krožkov

POVZETEK

Podrobno so predstavljene težave pri uvajanju izobraževalne novosti v prvih letih po 1999 in prebojo s pomočjo multimedijskega kompleta kot orodja za usposabljanje. Skoraj dvajsetletna aktivnost je vključila približno 1000 udeležencev v okroglo 2000 ur učenja.

KLJUČNE BESEDE

pionirstvo, multimedijski komplet, uveljavitev

Uvod

S študijskim krožkom (ŠK) kot novo neformalno obliko izobraževanja odraslih sem bila že kar dobro seznanjena pred vključitvijo v program izobraževanja vodij in mentorjev ŠK na ACS v šolskem letu 2001/2002.

Priznati moram, da me je ideja in metodologija pritegnila tako osebno, pa tudi kot poslovna možnost za program dela v novo ustanovljenem Izobraževalnem centru Smeri.

Iskreno navdušena za ŠK sem pričala tudi sodelavki in odločile smo se, da naredimo vse potrebno, da bi se prebivalci Mežiške doline lahko množičneje vključevali v program izobraževanja. Tu bi si pridobivali znanje in veščine za osebni in strokovni razvoj ter reševanje problemov, ki otežujejo življenje v lokalni skupnosti. Istočasno pa bi učenje in druženje ljudi v ŠK prispevalo k nastajanju in h krepitvi socialnega kapitala, ki pripomore k povezovanju in sodelovanju ljudi v lokalnem okolju.

Bilo je leto 1999. Ideja oziroma odločitev, z današnjega vidika precej naivna in ambiciozna, je bila pri sodelavkah sprejeta. Najprej je bilo treba ustvariti okoliščine za uresničevanje naše zamisli, in sicer smo pričele delo z lokalnim okoljem in občinami ter s pridobivanjem in več novih mentorjev. Delo z lokalnim okoljem in občinami je obsegalo predvsem predstavljanje ideje ŠK v lokalnih časopisih. Pripravili smo gradivo o ŠK kot sodobni, demokratični obliki učenja oziroma izobraževanja odraslih v lokalni skupnosti. Naše prizadevanje smo naravnali tako, da župani spoznajo prednost učenja v ŠK ter se zavzamejo za sofinanciranje krožkov v svojih okoljih. Župani so nam dovolili predstavljanje gradiva na sejah občinskih svetov v občinah Mežiške doline (Črna, Mežica, Prevalje, Ravne na Koroškem) in Dravograd, kjer so nas občinski svetniki, župani in referenti za družbene dejavnosti zavzeto poslušali, a finančne podpore vseeno niso odobrili. Študijske krožke smo predstavljali tudi drugim ciljnim skupinam v občinah (upokoјencem, invalidom itd., svetovalnim službam na

osnovnih šolah in v vrtcih, v domu starostnikov, centru za socialno delo ipd.). Kratkoročni rezultati teh aktivnosti so bili redki, ker nismo pridobili finančnih sredstev, dolgoročno pa smo občane vendarle seznanili z novo obliko učenja odraslih.

Tudi pri pridobivanju in usposabljanju mentorjev smo se srečevali s finančnimi težavami. Že za večdnevni program izobraževanja na ACS smo potrebovali denar. Spoznali pa smo, da zgolj navdušenje še ne zadostuje za doseg cilja in smo za nekaj mesecev opustili svojo zavzetost za »našo idejo«. Ostala je zelo živa in kmalu se je začelo nekoliko svetlikati, ko so okoliščine, povezane z usposabljanjem mentorjev, postale za nas ugodne. Uspeli smo s pomočjo multi-medijskega kompleta za izobraževanje mentorjev ŠK (1999), ki je kandidatom za mentorje ŠK omogočal izobraževanje na daljavo in izpit pred komisijo na ACS. V ravenskem Izobraževalnem centru Smeri smo kupili tri komplete gradiva in z veliko vloženega dela pridobili kandidate. Pripravljali smo se individualno in se občasno dobivali v prostorih ŠK. Naše priprave je spremljala Nataša Elvira Jelenc. Izpit nas je opravilo devet kandidatov, izpitna komisija pa se je pripeljala na Ravne.

Zaključek

Vse le ni bilo zaman – zaradi našega takratnega navdušenja lahko zdaj praznujemo 15. obletnico organiziranja ŠK v ravenski izobraževalni organizaciji Smeri. Prve krožke smo izpeljali v šolskem letu 2002/03; v tem letu jih je bilo opravljenih 11 s šestimi mentoricami in enim mentorjem. Potekali so v občinah Črna na Koroškem, Ravne na Koroškem, Prevalje in Dravograd, kar je bilo v skladu z našo prvotno zamisljo o pokrivanju Mežiške doline in Dravograda.

Do 2018 je bilo v organizaciji Smeri opravljenih 93 krožkov. Pri povprečni udeležbi okrog 10 članov na en krožek zneso to 930 udeležencev in pri povprečno 20 urah na krožek, je to kar 1860 izvedenih ur izobraževanja odraslih v našem okolju. Nad tem rezultatom smo predvsem zaradi naših udeležencev zelo navdušeni in ponosni.

Sklepne misli

Obletnice, rojstni dnevi ali druge prelomnice v življenju posameznika, obletnice institucij, projekta itd. običajno spodbudijo razmislek o prehojeni poti, refleksijo o opravljenem delu, o ljudeh na tej poti, o počutju, veselju, navdušenju, razočaranju.

Čisto človeško je, da se ob praznovanju najprej spomnimo veselih, srečnih in uspešnih dogodkov. Manj uspešne, ki nam jih ni uspelo zadovoljivo izpeljati ali pa se ni izšlo tako, kot smo načrtovali ali pričakovali, radi odrinemo ali izbrišemo iz spomina. Toda ravno iz v nekem trenutku manj uspelih zgodb

oziroma situacij se človek ob primerni »zdravi kritičnosti« lahko največ nauči, se razvija in raste, utrjuje in gradi potrpežljivost ter vztrajnost. To pa so vrednote, ki človeku lahko pomagajo pri doseganju ciljev in življenjskega optimizma in navdušenja, zaupanja v delo, ki ga opravlja.

Poudariti želim predvsem to, da je pri uvajanju novosti, ki niso odvisne le od posameznika, potrebno veliko navdušenja in hotenja ter dobre volje in mladostne zagnanosti. »Ne moreš navdušiti drugih, če sam nisi navdušen.«

PREDSTAVITEV AVTORICE

Ana Pavše vodi Izobraževalni center Smeri na Ravna na Koroškem. Potrdilo o usposobljenosti za »vodjo krožkov« je prejela od ACS 16. januarja 2002 in odtlej v rednem stiku z njim vodi študijske krožke z različnimi ciljnimi skupinami.

ŠK Mati fabrika, Karla Odar, Ravne na Koroškem, 2018, foto: Primož Podjavoršek

II. Tuje prakse

LLL and study circles in FVG

ABSTRACT

A project Study Circles was coordinated by ENFAP (Gorizia) in the period 2011-2014, later study circles were implemented in Friuli Venezia Giulia. Achievements are documented in bibliography while most important is sustainability of activity. Presentation of eleven study circles informs on green and circular economy, production chains and biodiversity conservation. FVG has no regular training and coordination (yet).

KEY WORDS

study circles, community learning, rural development, sustainable development

POVZETEK

Po izteku čezmejnega projekta »študijski krožki«, ki ga je na italijanski strani med letoma 2011 in 2014 vodil center za poklicno usposabljanje ENFAP (Gorica) v sodelovanju s partnerji z obeh strani meje do bili študijski krožki implementirani v Furlanijo Julijsko krajino. Dosežke dokumentira obsežnejša bibliografija, bistveno je nadaljevanje dejavnosti v letih 2017 in 2018. Predstavljenih je enajst študijskih krožkov, dejavnih na področju zelene in krožne ekonomije, proizvodnih verig in zaščite biološke pestrosti. Furlanija Julijska Krajina (še) nima koordinacijskega telesa in izobraževanj za mentorje.

KLJUČNE BESEDE

študijski krožki, skupnostno učenje, razvoj podeželja, trajnostni razvoj

Introduction

It's a pleasure to have the opportunity to introduce some elements concerning the implementation in Region FVG of the study circles methodology as initiative deriving from the cross-border best practice of the project "Study Circles" conducted by the Italian vocational training organisation Enfap FVG in collaboration with Andragoški Center Slovenije, Posoški razvojni center and Ljudska Univerza Nova Gorica.

Initial steps of study circles development in Friuli Venezia Giulia

The "Study Circles" cross border laboratory for the development of human resources and cooperation networks promoting local resources" was financed by the European cross border cooperation Programme Italy Slovenia 2007-2013, Axis 2 - Increase competitiveness and development of a knowledge-based society" and led by Enfap FVG between 2011 and 2014. The bordering area developed local strategies of the "study circle" learning methodology which

is applied in non formal adult education and widely recognized for its being inclusive, supportive of active participation and community oriented.

The initiative was implemented in the bordering areas of FVG, Veneto and Slovenia by educational and training institutions/organisations together with local development agencies/institutions drawing on the good practices of Slovenia (national system) and Region Toscana (regional LLL integrated system articulated at local micro-level) due to the presence in the working team of the experts of Andragoški center Slovenije and Unesco Chair for human development and culture of peace of the University of Florence.

Activities mainly concerned rural areas focusing on issues such as promotion of sustainable agriculture, typical local products, preservation of natural environment, enhancement of local cultural and historical heritage, crafts revitalization, where awareness of local knowledge and identity is the key to upgrade the tourism offer and territorial marketing initiatives. More about in literature produced during and after the project (Galeotti et al., 2014, Del Gobbo, Bogataj, 2014, Del Gobbo et al., 2015, Bogataj, Del Gobbo, 2012 and 2015).

Follow up of the project on the Italian side

Due to the good results of the project and to the important prototyping action consisting in the definition of the set of competences of the professional profile of SC mentor and the drawing up of specific guidelines for the implementation of the model, Region FVG assured the follow up of the project incorporating the study circles methodology in its ESF Operational programme 2014-2020 yearly planning documents. The implementation of the system was conducted through the following main initiatives:

- Specific Programme 31/15 “training of mentors for the promotion of the study circles methodology” issued in 2015 financing two training courses for mentors which were implemented in different areas for the region
- Specific Programmes 77/17 and 77/18” promoted study circles in FVG region with priority for mountain areas.

Moreover, later this year, Enfap FVG produced the framework of competences concerning organisation and guidance of study circles which was published in the regional official repository of professional competences referring to the national and European qualification framework.

Results so far (until 2018)

The official public notices referring to the specific programmes above mentioned provided training for a group of about 20 SC mentors which the Regional administration promotes through an official list published on its institutional web site. The second step was to invite all recognized vocational training agencies to propose study circles initiatives involving local communities. The highlighted purpose was to enhance local knowledge and specificities. The first 11

projects were then proposed with an average number of 12-15 participants per group by 7 different organisations in 2017 and 10 of them were implemented basically in rural region of FVG (Table 1).

Table 1: Study circles financed by the regional Specific Programme 77/17 for the promotion of study circles, implemented in 2018.

Preglednica 1: Študijski krožki, ki jih je finančno omogočil regionalni Posebni program (77/17) promocije študijskih krožkov, implementiran leta 2018

SC TITLE/ Naziv ŠK	ORGANISATION	RESULTS/ Rezultati ŠK	PLACE/ Lokacija
Building a network tourist offer in the Torre and Natisone Valleys <i>Vzpostavitev mreže turističnih ponudnikov v Nadiških dolinah</i>	Enfap FVG Gal Torre Natisone	Elaboration of network tour packages proposals concerning food and wine and sports offer (slow tourism) organisation of an educational tour <i>Priprava potovalnih predlogov o ponudbi hrane, vina in športa (počasni turizem) ter organizacija izobraževalne poti</i>	S. Pietro al Natisone Špeter Slovenov Udine (UD)/Videm
Developing Karst and Trieste as a green and sports area <i>Razvoj Krasa in Trsta kot zelenih športnih območij</i>	Enfap FVG Gal Carso	Elaboration of the tourist product "Alpe Adria trail experience" enhancing natural and cultural capital of the area. <i>Priprava turističnega produkta "Izkušnjska pot Alpe Adria"</i>	Trieste (TS)/Trst

Trieste (TS)/Trst	Cramars	Production of an application for the visitor promoting the local sites (mountain area). <i>Oblikovanje aplikacije za promocijo lokalnih gorskih lokacij</i>	Forni di Sopra e Forni di Sotto (UD)
Communication Platform of the "Dolomiti friulane" <i>Komunikacijska platforma furlanski Dolomiti</i>	Ial FVG Ecomuseo Lis Aganis -UTU	Setting up of a network of local ambassadors involving citizens and operators narrating the territory. <i>Vzpostavitev mreže lokalnih ambasadorjev – vključno z domačini in ponudniki opisov prostora</i>	Maniago (PN)
Entrepreneurial opportunities for the enhancement of fishing and the coastal area <i>Podjetniške priložnosti za razvoj ribištva in obalnega območja</i>	Enfap FVG FLAG – GAC FVG	Elaboration of action plan for the development of an entrepreneurial initiative in the field of fishing tourism and production of a pamphlet to disseminate the knowledge exchanged in the group. <i>Priprava akcijskega načrta za razvoj podjetniških pobud na področju ribiškega turizma in zgibank za izmenjavo znanja skupine</i>	Marano Lagunare (UD)

Green economy: good practices for re-use and sustainable economy <i>Zelena ekonomija: dobre prakse ponovne uporabe in trajnostne ekonomije</i>	lal FVG Maistrassa Lega Ambiente	Exchange of experiences between the local re-use centre and the reuse centres of Vicenza, Ljubljana and Jesenice. <i>Izmenjava izkušenj med lokalnimi centri za ponovno uporabo Vicenza, Ljubljana in Jesenice</i>	Gemona (UD)/ Humin
From the land to the table: wellness, sustainable development, tourism <i>Od zemlje do krožnika: wellness, trajnostni razvoj, turizem</i>	Centro turistico alberghiero lal FVG	Elaboration of a cards game with iconic features of places and characters as a story telling tool. <i>Priprava kart za pripovedovanje zgodb o znanih lokacijah in značilnostih</i>	Caneva (PN)
Active community maps <i>Karte aktivnih skupnosti</i>	Centro solidarietà giovani "G.Micesio"	Elaboration of a map of local services for the elder and younger population in the mountain area of Carnia. <i>Priprava karte lokalne ponudbe za starejše in mlade v gorskem območju Karnije</i>	The whole Carnia area/ Karnija
Ancient cereals for a new bread <i>Stare poljščine za novi kruh</i>	Cefap Forum economia solidale	Building of a network and elaboration of a road map for the activation of a local agri-food chain of bread. <i>Izgradnja mreže in karte poti za aktiviranje lokalnih prehranskih verig za kruh</i>	Tolmezzo (UD)/ Tolmeč

Improvement of city center attractiveness (for entrepreneurs) Povečanje atraktivnosti mestnega centra (za podjetnike)	Ecipa, CNA Comune di Monfalcone	Strengthening of marketing and communication competences supporting new entrepreneurial experiences. <i>Okrepitev trženja in komunikacije kompetenc, ki podpirajo nove podjetniške izkušnje</i>	Monfalcone (GO)/ Trbiž
--	------------------------------------	--	---------------------------

Sustainability of the model

Talking in terms of sustainability of the FVG SC model we can say that the global vision concerning the scope of implementation of the study circles non formal learning methodology lies in the regional notice specification deriving from the original pilot action and further detailed.

The connection between the methodology and local development is enhanced by the setting of the following priorities in terms of SC practice that is:

- green economy,
- blue economy,
- enhancement of local specificities and circular economy,
- sustainable tourism and promotion of an integrated offer,
- new entrepreneurial initiatives and territorial marketing,
- protection of biodiversity,
- forest-wood chain (in mountain areas),
- agri-food chain (in mountain areas).

All activities are implemented in the framework of the new 2017 regional legislation concerning training and guidance in Lifelong learning promoting both formal and non formal learning and supporting the implementation of the new competence certification and validation for the acknowledgement of formal, non formal, informal learning.

In FVG there is no agency coordinating and monitoring the implementation of the methodology and taking care of the training or refreshing of mentors. At the moment the only unifying element is the "official" mentors' knowledge and ability to implement the methodology and we could consider this a potential weakness in the system and something to keep investing on.

Another important element of sustainability of study circles for local development in the regional context is represented by the network of relations promoting SC initiatives locally. This is also an important feature of the original pilot model which has been maintained and promoted. Each study circle project has

to be based on local need analysis and preferably supported by one or more partners (stakeholders) locally. This is an important guarantee not only in terms of reaching out real needs of participants but also in terms of follow up of the group undertakings and initiatives which a local partner may then support or even finance according to the bottom-up approach to development.

New study circles projects have been submitted in the call opened in Summer 2018 based on the same type of local development priorities. The initiatives are open to all the adult population living in the region (residence or domicile address). Study circles group usually tend to have a follow up with people keeping to stay in touch and meet in order to develop joint initiatives.

In terms of future cross-border initiatives it would be interesting to support the establishment of new connections and exchange of experience between groups with similar interests across the border. New initiatives concerning SC mentors' professional upgrade and the creation of an SC mentors's community would also help qualifying and giving stability to the system.

VIRI in LITERATURA

- Bogataj, N., Del Gobbo, G., Slaniska, E. Study circle for local development : lifelong oriented models and operators competences in the cross border area Italy- Slovenia = Circoli di Studio per lo sviluppo locale : modelli lifelong oriented e competenze delloperatore in area transfrontaliera Italia-Slovenia. Form. insegnamento (Online), 2012, anno 10, nu. 2, str. 255-268.
- Bogataj, N. (ur.), Del Gobbo, G. (ur.). Lifelong learning devices for sustainable local development : the study circles experience in the cross border area Italy-Slovenia, (Education, 1). Gorizia: Comitato regionale dell'Enfap del Friuli Venezia Giulia, 2015. 170 str., ilustr. ISBN 88-467-4434-9.
- Del Gobbo, G., Slaniska, E., Bogataj, N. Elements for Impact assessment : collective learning outcomes towards a cross-border lifelong learning system for local development. V: BOGATAJ, N. (ur.), Del Gobbo, G. (ur.). Lifelong learning devices for sustainable local development : the study circles experience in the cross border area Italy-Slovenia, (Education, 1). Gorizia: Comitato regionale dell'Enfap del Friuli Venezia Giulia. 2015, str. 105-121.
- Del Gobbo, G., Bogataj, N. Izobraževanje odraslih za razvoj lokalne skupnosti : izkušnje čezmejnih študijskih krožkov. AS. Andragoška spoznanja : prva slovenska revija za izobraževanje odraslih, ISSN 1318-5160. [Tiskana izd.], 2014, letn. 20, [št.] 1, str. 7-19
- Galeotti, Glenda (avtor, urednik), Bogataj, N., Slaniska, E. (avtor, urednik), Del Gobbo, G., Sinkovic, E. Linee guida per la costruzione del sistema transfrontaliero dei circoli di studio = Smernice za vzpostavitev čezmejnega sistema študijskih krožkov. Gorizia: Comitato regionale dell'Enfap del FVG, 2014. 1 mapa (35, 34 str.), ilustr.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Elena Slaniska (slaniska@enfap.fvg.it; www.enfap.fvg.it) works as project designer and manager at ENFAP FVG, a vocational training organization dealing with active labour market policies. She has extensive experience in the context of cross-border cooperation EU funded programmes both in the educational field and in the regional development and business support field. Project manager of the "Study Circles" project financed the CB cooperation programme Italy-Slovenia where she practiced as study circles mentor. She managed to provide sustainability of the study circles project after project expired.

Experience with study circles in the new context

ABSTRACT

The text shortly describes an EU project focused on development of a new educational tool on the basis of comparative analysis of situation in the three neighbouring countries. Lessons learned include study circles (SC) and enhancing their role to new target groups and new educational approaches.

KEY WORDS

LLL, education, training, innovation, forest management, sustainability

POVZETEK

Besedilo kratko predstavlja evropski projekt, v okviru katerega je bilo razvito novo izobraževalno orodje na podlagi primerjale analize stanja v treh sosednjih državah. Študijski krožki so ena od dobrih praks, ki povečuje dostopnost ciljnih skupin in izobraževalnih pristopov

KLJUČNE BESEDE

VŽU, izobraževanje, usposabljanje, inovacije, upravljanje z gozdom, trajnost

Introduction and project methodology

During the implementation of the ERASMUS+ project Cooperation for innovative approach in sustainable forest management training - CIA2SFM (2015-2018) Slovenian Institute for Adult Learning introduced study circles methodology during our capacity building trainings. It was completely new to me. To be honest, I even doubted that it can be used in the forestry context. More about the project is available at the project's website - www.cia2sfm.org. On the website it is possible to access the e-course Sustainable forest management: from theory to practice, that was developed collaboratively by seven partners in four languages (Croatian, English, German and Slovenian), upon simple registration. The site also provides Handbook for users. Within the frame of the project we did analysis of training programmes relevant to our project's target groups and performed in the period 2016-2015. Results were published in publication written by Krajter Ostoić and others (2017) in which SC is discussed as an example of innovative approach to adult learning in project countries (Austria, Croatia and Slovenia). E-course was tested on target groups by project partner. In total, testing included 3 pilot trainings with in total 22 participants.

Field based part of results

Training participants, who were mostly of forestry background, enabled prac-

tical experience with the learning tool. We were able to talk to study circles members in Slovenia about their experiences which triggered our interest to read and learn more about the methodology and its application in forest related context. One of our pilot trainings was done in Slovenia with SC mentors. Some of them also participated in the project's final conference in Zagreb in June 2018 where we all discussed our experiences with SC methodology and how it could be used in forest(ry) related trainings in future.

Lessons and suggestions

We agreed to include SC methodology in our e-course Sustainable forest management: From theory to practice that was developed collaboratively with project partners from Austria, Croatia and Slovenia. The course was designed for forestry and nature protection professionals, private forest owners and entrepreneurs in forestry.

Communication between forestry practitioners and public is especially important nowadays. I find this methodology especially useful for reaching out to private forest owners that are often dormant and not particularly interested in their forest ownership. Study circles can help them learn about their forest and forest management, connect with their neighbours, exchange experiences and advices, and as a result increase their social capital.

VIRI in LITERATURA

Official project's website: www.cia2sfm.org

Krajter Ostoić, S., Huber, P., Curman, M., Wolfslehner, B., Jandl, R., Bogataj, N., Rogelja, T., Breznikar, A., Krajnc, N., Horvatinčič, K., Tišma, S., Horvatič, M., Vuletić, D., 2017. Training programmes in sustainable forest management in Austria, Croatia and Slovenia. SEEFOR 8(2): 137-146.

CIA2SFM project reports

PREDSTAVITEV AVTORICE

Dr. Silvija Krajter Ostojić is a scientific associate working as a EU funds project manager; Her areas of research are perception and attitudes of citizens towards forests, urban forests and green space, (urban) forest policy and (urban) forest governance; E mail: silvijak@sumins.hr

An insight into Swedish study circles practice for forest related issues

ABSTRACT

Sweden as a model for study circles has already been generally compared with Slovenian reality while perspective of stimulating forest owners with this form of learning is still to be done. Pros and cons as seen from the Swedish practice perspectives are listed.

KEY WORDS

Sweden, Slovenia, forest owners, study circles

POVZETEK

Švedski model študijskih krožkov je že bil okvirno primerjan s stanjem v Sloveniji, ni pa še prišlo do primerjave perspektiv spodbujanja lastnikov gozda s to obliko učenja. Argumenti za in proti so naštet z vidika Švedske prakse.

KLJUČNE BESEDE

Švedska, Slovenija, lastniki gozda, študijski krožki

Introduction

High proportion of forests in the landscape, high numbers of non-industrial private forest owners and female share among them makes comparison of Sweden and Slovenia interesting. The first insight has been provided years ago (Gougoulakis, Bogataj, 2007) as a kind of cross-check after introduction of Swedish model to Slovenia. New waves of development followed and here we present an example of comparison between the two countries in stimulating forest owners participation in education, training and active management of nature as exemplified with forests.

Institutional support of Slovenian Forestry Service (SFS) stimulate forest owners participation with study circles as a method of their activation. However, despite this is done regularly for more than two decades, it is relatively marginal in frame of educational activities. Recognition of female forest owners, new educational tools (see Krajter Ostojić et al., 2018) and materials e.g. booklets, CD presentations and other references is only a drop in the seaside of activities organized to activate forest management. However, local people at different locations are highly motivated to attend study circles organized by SFS. Swedish national network of foundations that offer short educational activities and study-circles is well known and still active. These are for example Vuxen-

skolan (more at <https://www.sv.se/>), Medborgarskolan (more at <https://www.medborgarskolan.se/>), Studieförbundet (<https://www.studieförbundet.se/>) or the largest one ABF: <https://www.abf.se/>). Slovenia has one coordinator of study circles – Slovenian Institute for Adult Education (<https://sk.acs.si>). Web-site access to the rich bibliography on Slovenian practice is available at <https://sk.acs.si/objave> and is partly in English. We lack of insight into the specific professional field and opportunity for its comparative analysis.

Swedish practice as seen through the perspective of educational policy
Swedish study circles are only occasionally forest related. An example are campaigns conducted in partnership with various companies in the forest sector:

- “Richer forests” started in late eighties (1980) and continued until nineties;
- “Greener forests” campaign lasted from 1999 until 2003 with a stronger focus on nature conservation.

Approximately 104.000 forest owners received some 10 hours of training this way. Campaigns were considered a great success by both, internal and external evaluators (e.g. Ulicka et. al, 2004). The main finding was that they improved general knowledge in forest and environmental matters what was then considered vital. Most of literature with detailed evaluations is in Swedish language. Recently the role of campaigns was taken over by electronic services with the main argument of cost efficiency. Their effect is unclear. Forestry agency cooperates with study circles organisers Studieförbunden when peoples knowledge about particular issues needs to be improved. Forest agency conducts forest related study-circles, provide the training material and sometimes take a role of an instructor.

Due to the Swedish culture of “few hours a week in a study-circle” originally political frames became generally useful. However, there is also a consensus on weakening of this sort of education due more efficient (or more focused and less general) educational tools and lack of young participants. Study-circles still fill an important role in society by enabling participation and a “introduction” into a new field. They might be regarded an introductory - motivational base (Ostojič et al., 2018). As locally organized they also enable campaigns or consensus adapted to the local situation. In 2018 kind general evaluation of a long-term practice of study circles for Swedish forestry was provided by Ing. Sjölander as follows:

Pros:

- Quite simple for introductory level.
- Easy to include a discussion phase. E.g. you can start with an knowledge based introduction for a few meetings – and then go into a discussion within the study-circle.

Cons:

- It takes more effort than webinars or other electronic service.
- Easiest to address those already interested, but through social networking also empowers less interested.

VIRI in LITERATURA

Gougoulakis, Petros, Bogataj, N.. Study circles in Sweden and Slovenia - learning for civic participation. V: Adam, F. (ed.). Social capital and governance : old and new members of the EU in comparison, (Gesellschaftliche transformationen, Bd. 11). Berlin: LIT. cop. 2007, p. 203-235.

Krajter Ostoić, S., Huber, P., Curman, M., Wolfslehner, B., Jandl, R., Bogataj, N., Rogelja, T., Breznikar, A., Krajnc, N., Horvatinčić, K., Tišma, S., Horvatič, M., Vuletić, D.. Training Programmes in Sustainable Forest Management in Austria, Croatia and Slovenia. South-east European forestry, ISSN 1849-0891, 2017, vol. 8, iss. 2, 10 str. <http://dx.doi.org/10.15177/seefor.17-13>, doi: [10.15177/seefor.17-13](https://doi.org/10.15177/seefor.17-13).

Ulicska, H., Jannsson, Angelstam, P., 2004. Heltidsskogsägare minst positiva till naturvård – men rätt utbildning kan ändra attityder.

<https://www.slu.se/globalassets/ew/ew-centrala/forsk/popvet-dok/faktaskog/faktaskog04/fs04-01.pdf> (accessed 12 Dec, 2018)

Websites: <https://sk.acs.si>

PREDSTAVITEV AVTORJA

Eric Sjöllander is a decision maker at the Swedish main institution for forest management at the national level; E mail: erik.sollander@skogsstyrelsen.se

III. Udeleženci in mentorji ŠK o tem, v čem se študijski krožki ločijo od drugih oblik izobraževanja?

Ostati v svojem bistvu to, kar študijski krožki so

POVZETEK

V Krškem so študijske krožke prezkusili takoj po njihovi vpeljavi v Slovenijo. Predstavljeni so njihova stabilnost in hkrati razvoj, mentorji kot ključni »motorji«. Posebej dragocena je predstavitev osebne izkušnje mentorstva in refleksija 25 letnega delovanja.

KLJUČNE BESEDE

Posavje, mentor študijskega krožka, ljudska univerza

Delovanje študijskih krožkov na Ljudski univerzi Krško sega v leto 1994/1995, ko je na ACS potekalo usposabljanje za nove mentorje. Takrat je bilo to za nas, izobraževalce odraslih, nekaj povsem novega, drugačnega, zanimivega, zato sem se ga z veseljem udeležila. Kasneje so se v usposabljanje vključile tudi moje sodelavke, saj so potrebe po neformalnem učenju v lokalnem okolju nenehno naraščale in so bili študijski krožki najboljša in najprimernejša oblika učenja za odrasle. Še najpomembnejše je bilo, da so bili vseskozi brezplačni in »odprti« za vse. To pomeni, da ni bilo omejitev pri vključitvi in so si člani lahko vsebino, cilje in aktivnosti izbirali sami. Vse to velja še danes s to izjemo, da moramo ŠK prijavljati na javni razpis Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Vloga usposobljenega mentorja se mi je vedno zdela zelo pomembna. Mentor je v njem »motor« neformalnega učenja. Je tisti, ki člane vabi, jih motivira za vključitev, za delo in učenje, usmerja aktivnosti in skrbi za napredovanje. Včasih povabi v ŠK zunanjega strokovnjaka, zlasti pri tečajnih oblikah in pri vsebinah, ki so za člane nove in preveč strokovne, da bi si lahko to znanje z nekaj srečanji sami pridobili. Mentor tudi dokumentira delovanje ŠK, sodeluje z mediji in o delu poroča odgovornim za finance. Rešuje »probleme« in je dostopen za vse. Pri delu mu je v oporo tudi organizacija, v okviru katere deluje, in strokovna služba ACS.

Ljudska univerza Krško je z usposobljenimi mentorji od leta 1995 do danes izpeljala več kot osemdeset različnih ŠK z več kot tisoč člani. Izvedeni so bili krožki s področja etnologije, zgodovine, ekologije, računalništva, tujih jezikov, ročnih spretnosti in ustvarjalnosti, osebnega razvoja, zdravja in komunikacije ter medsebojnih odnosov. Bili so tematski, diskusijski, tečajni in včasih tudi raziskovalni. Nekaj naših ŠK je preraslo v društva in zavode, nekaj pa jih je delovalo le eno leto, saj so dosegli zastavljeni cilj. Organizirali smo jih tudi v drugih občinah z zunanjimi mentorji, v Sevnici s Sonjo Bobek Simončič, v Brežicah z Antonom Miheličem. Prva leta je Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport financiralo le tri ŠK, z leti pa se je zaradi velikega zanimanja število

krožkov povečalo na šest. Študijski krožki Ljudske univerze Krško imajo ves čas tudi finančno podporo Občine Krško.

Na Ljudski univerzi Krško smo tačas usposobljene in dejavne štiri mentorice: Nataša Kršak, ki je tudi direktorica zavoda, Anja Brilej Bohorč, Andreja Bukovin-ski Juh in Monika Novšak. Imamo tudi zunanjo mentorico, ki z nami sodeluje občasno. Mentorice se sestajamo, izmenjujemo izkušnje, si pomagamo in za vsako novo šolsko leto pripravimo predloge za nove ŠK, ki jih prijavljamo na javni razpis MIZŠ in jih kasneje po potrebi delno spreminjamo ali prilagajamo željam in potrebam članov. Delo je najbolje začeti pozno v jeseni, saj je obisk takrat zanesljivejši, kot če se začnemo srečevati spomladi. Ugotovile smo, da je spomladi manj obiska, ker imajo člani že preveč drugih obveznosti. Izjeme seveda obstajajo. V začetku je ljudi težko navdušiti za aktivno sodelovanje, za samostojno delo, za študij gradiva in za predstavitve ter akcije. Za to je potrebno kar veliko energije mentorja in vztrajnosti, ki se sčasoma obrestuje. Iz izkušenj lahko rečem, da je v naših krožkih lažje doseči izobraževalne cilje kot pa akcijske. Večinoma se ti izoblikujejo med delovanjem študijskega krožka. Člani se večinoma ne želijo izpostavljati v domačem okolju. Morda bi to lažje dosegli, če bi izbrani krožki delovali več let zaporedoma. S tem bi se člani med seboj bolj spoznali in bolj povezali ter se znebili strahu, treme in vseh drugih predsodkov za delovanje v lokalnem okolju. Bi pa s tem zagotovo omejili vstop novih članov in ogrozili pestrost izbire vsebin ŠK na Ljudski univerzi Krško, kar pa vsekakor ni v našem interesu. Ljudska univerza je javni zavod, ki želi spodbujati vseživljenjsko učenje v lokalnem okolju, zato vsako leto prijavljamo in razpisujemo druge teme ŠK ter s tem omogočamo brezplačno učenje in pove-zovanje najširšemu krogu odraslih. Naše vrednote so dostopnost, odgovornost, kakovost, strokovnost in usmerjenost k ciljem in rezultatom. Temu skušamo slediti tudi v konceptu delovanja študijskih krožkov.

Zadnjih deset let se ŠK Ljudske univerze Krško predstavljajo na vsako-letnem Festivalu študijskih krožkov in skupin Ljudske univerze Krško v Tednu vseživljenjskega učenja, ki je tudi večletni projekt ACS. S predstavitvijo ŠK na »Festivalu LUK« želimo, da pokažejo svoje izdelke, pridobljeno znanje, izpolnijo zastavljen akcijski cilj, se med seboj spoznajo, družijo in zabavajo. Ta oblika se je izkazala za zelo dobro. Pohvalila jo je tudi podžupanja Občine Krško, gospa Nuša Somrak, ki se redno udeležuje naših festivalov in predstavitev ŠK.

Študijski krožki so se vse od začetkov razvijali pod okriljem ACS in posegli na mnoge ravni našega življenja in dela, v osebno rast, v naš odnos do učenja in v našo pripravljenost za sodelovanje pri razvoju lokalnega okolja. Kot dolgoletna mentorica lahko rečem, da je vloga ACS in dr. Nevenke Bogataj pri tem nepre-cenljiva. Nevenkina pisma nas spodbujajo, navdušujejo in tudi opominjajo ter vabijo k sodelovanju, izobraževanju in na karavane študijskih krožkov. Vsaka karavana je nekaj posebnega. Ob 25-letnici delovanja ŠK v Sloveniji je posebna, v pisni obliki. Med mentorji so se v teh letih spletla poznanstva in prijateljstva,

ki so se s podporo ACS in ministrstva povezala v mrežo mentorjev ŠK po vsej Sloveniji.

Mentorica ŠK po modelu ACS sem že več kot 22 let. V tem času sem vodila vsaj 50 ŠK. Moji spomini na prehojeno pot so lepi. Spoznala sem zelo veliko ljudi vseh starosti, različnih poklicev in z zelo različnimi potrebami in željami. V ŠK sem skušala povezati ljudi s podobnimi interesi, presegati stereotipe o nezmožnosti učenja brez učitelja, iskati skupne točke, ideje, načrtovati poti do cilja, organizirati izobraževalna srečanja, ekskurzije, predstavitve, festivale, deliti svoje znanje in izkušnje, se od drugih učiti in še marsikaj. Seveda se z udeleženci krožkov tudi veseliti in zabavati. Tudi z vodstvom zavoda nisem imela težav glede izvajanja študijskih krožkov.

Na začetku devetdesetih let še nismo imeli računalnikov, mobitelov, ne Facebooka in interneta. Računalništva smo se šele začeli učiti. Pa vendar je vse teklo. Tehnika in tehnologija je v tem času napredovala s svetlobno hitrostjo. Danes se nič ne zgodi brez Facebooka, e-pošte in e-storitev. Vse se seli v oblake, na internet in na računalnike. Pa vendar se želje ljudi in njihove potrebe niso tako zelo spremenile, kot bi pričakovali. Želijo si pozornosti, spoštovanja, osebnega pristopa, upoštevanja njihovih potreb in želja, zato so ŠK za večino odraslih še vedno nekaj posebnega in zanimiva popestritev izobraževalne ponudbe v lokalnem okolju.

Na Ljudski univerzi Krško se trudimo model delovanja ŠK prenašati tudi na druga področja. Zlasti programi neformalnega učenja v okviru Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje (UTŽO) pri nas v veliki meri potekajo v obliki ŠK. Vendar je bistvena razlika v tem, da jih izvajajo mentorji, ki niso usposobljeni na ACS, ampak v okviru programov in gradiv UTŽO. Ti krožki so namenjeni v glavnem samo starejšim oziroma upokojencem. Člani UTŽO plačujejo članarino. Udeležba v krožkih je za člane brezplačna, udeležbo v klasičnih tečajih starejši plačujejo po ceniku zavoda. Programi UTŽO so na osnovi javnega razpisa sofinancirani tudi iz sredstev MIZŠ RS ter proračuna Občine Krško.

Upam, da bodo študijski krožki ACS ostali v svojem bistvu to, kar so bili na začetku, pred petindvajsetimi leti. Odprti, dostopni vsem generacijam in tudi v prihodnosti strokovno podprti iz ACS ter sofinancirani od Republike Slovenije oziroma MIZŠ ter lokalnih sredstev. Ob 25-letnici ŠK v Sloveniji izrekam čestitke Andragoškemu centru Slovenije in še posebej dr. Nevenki Bogataj za njen osebni prispevek k strokovnemu razvoju in promociji krožkov. Nevenka zna prisluhniti mentorjem praktikom in razvijati ŠK v skupno dobro, za kar se ji osebno iskreno zahvaljujem. Študijskim krožkom v Sloveniji in vsem aktivnim mentorjem pa želim še veliko uspešnih let.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Monika Novšak je po izobrazbi predmetna učiteljica, zaposlena na Ljudski univerzi Krško kot strokovna delavka. V izobraževanju odraslih dela že več kot 30 let. Njena strokovna pot učiteljice se je začela na Osnovni šoli Tržišče, se nadaljevala na Osnovni šoli Ana Gale v Sevnici, šoli s posebnimi potrebami in nato v izobraževanju odraslih – na Delavski univerzi Sevnica. Od leta 1989 do 1999 (10 let) je bila direktorica Delavske univerze in knjižnice Krško ter Posavskega centra za permanentno izobraževanje, ki sta predhodnika današnje Ljudske univerze Krško. Od leta 1995 je mentorica študijskih krožkov. Pod njenim mentorstvom je bilo izpeljanih več kot 50 študijskih krožkov po modelu ACS.

Kokeževa lipa z napisom "Z jezikom smo ali nismo", (Florjan Lipuš),
Lepena pri Železni Kapli, 2018, foto: Lidija Golc

Vodenje študijskih krožkov je kot kuhanje

POVZETEK

Simbolna primerjava da vpogled v notranje odnose in njihovo dinamiko. Vodenje pestrosti proti demokratično izbranemu cilju ter javna predstavitev naučenega terjajo ne le veščine, ampak potrpljenje in naklonjenost.

KLJUČNE BESEDE

skupinska dinamika, kakovost, mentorjeve lastnosti

Razmišljanje

Vodenje študijskega krožka je kot kuhanje po receptu. Kuharske sestavine po navadi pred kuhanjem vnaprej poznamo, trudimo se slediti navodilom in predpisanim postopkom, saj nam upoštevanje recepta teoretično zagotavlja dober, okusen končni izdelek. Kljub receptu pa piko na i končni jedi dodajo malenkosti, nenapisani triki ter predvsem prava izbira in prava mera začimb. Te so pravzaprav glavna sestavina, ki zapolni jed in ji doda tisti pravi, prepoznavni, včasih celo gurmanski okus.

Seveda gre lahko pri kuhanju hitro tudi kaj narobe. Zgodi se, da se napake pojavijo že kar takoj, saj so lahko včasih že recepti nedodelani in nepopolni, zahtevajo veliko improvizacije, kar pa je lahko za kuharje začetnike zelo težavno. Res je, da začimbe lahko jed izboljšajo, nemalokrat pa se zgodi, da v loncu plava preveč pekočega čilija. Kako ravnati z ognjenimi temperamenti in popraviti okuse ter jih spremeniti v harmonično jed? Določene »kikse« se da popraviti, vendar so za to potrebne izkušnje s kuhanjem.

Tudi izkušeni kuharji, ki že dolga leta kuhajo po starih, preverjenih in večkrat preizkušenih receptih, ugotavljajo, da končna jed ni nikoli čisto enakega okusa. Tu se spet srečamo s pomembnostjo dobrih sestavin. Kaj so sestavine pri našem kuhanju? To so naši udeleženci. Oni najboljše začinijo študijske krožke. Prvo samostojno vodenje krožka je pravzaprav podobno prvemu kuhanju posebne specialitete. Kuhanje s sestavinami po receptu samo po sebi v teoriji sploh ni zahtevno, v praksi pa je nemogoče predvideti, kam nas bodo zapeljali različni okusi in v katero smer raziskovanja nas bodo vodile različne ideje in izkušnje.

Katere so osebne lastnosti, ki odlikujejo dobrega kuharja? Dober kuhar mora biti natančen, ustvarjalen ter se mora znati prilagoditi novostim. Mora biti odgovoren do svojih strank, svoje delo mora opravljati vestno ter biti

zanesljiv. In kaj loči dobrega kuharja od slabega? Radovednost in dvom ločita povprečnega od dobrega in celo izjemnega kuharja. Radovednost (in dvom) je tisto, kar žene k raziskovanju in zato napredku. Ni ponavljanja, lahko je samo novo. Izjemen kuhar je tudi izjemen organizator. Tiha kuharska mini brigada, ki se giblje popolnoma usklajeno, brez dvignjenih glasov ali prerivanja, tako disciplinirani in hkrati tako zelo mladi (povzeto po: Hiša Franko, blog, maj 2013). Tako je tudi pri vodenju študijskih krožkov. Kot vodja moraš biti hkrati nevtralen, da ne izstopaš iz skupine, kljub temu pa se zavešaš svoje odgovornosti za dobro izvedbo, dobro delo in dobro izkušnjo. Kot mentor moraš biti skoraj »neviden« in hkrati dovolj močan, da jih vodiš oziroma usmerjaš, jim pomagaš ostati pri temi. Model ŠK je pravzaprav kot neko ogrodje, skica (kot prazna pobarvanka), ki jo obarvamo s pisano paletno barv. Vsak drugače. Še nekaj je pomembno in velja tako pri kuhanju kot pri vodenju ŠK: »Too many cooks spoil the broth« (angleški pregovor, v prevodu: Preveč kuharjev uniči jed). Drži kot pribito.

Kdor koli torej kuha, naj bo to stari prekaljeni kuharski maček ali pa kdo drug, na koncu zaužijemo jed, in ne kuharja. Kuhar je samo vodja, kreativni mojster. Vodil je delo, skrbel, da se okusi povežejo, usmerjal ideje ter ves postopek pomagal zapeljati do trenutka, da je jed na krožniku. Potem ostane nekje v ozadju, jed se predstavi sama zase. Kaj se s postreženimi okusi, pisanimi paletami barv in opojnimi vonji zgodi v ustih, pa je odvisno od vsakih ust posebej.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Zala Zlatoper, univ. dipl. pedagoginja, smer andragogika, strokovna delavka na področju izobraževanja odraslih. Že deset let deluje v izobraževanju odraslih in vsa ta leta sodeluje oziroma pomaga v vseh fazah izvedbe ŠK. Pred enim letom je tudi sama dokončala usposabljanje mentorjev ŠK ter prevzela vodenje svojih prvih skupin.

Spomini na študijske krožke

POVZETEK

Mentorica se spominja delovanja v Domu upokojencev

KLJUČNE BESEDE

ranljivi, novost, projekt

Ko bi lahko čas zavrtela nazaj ... pa ne gre. Samo pajčevino lahko odstrem s spominov, spominov na ... gospe s srebrnim leskom v laseh. Pa ne le gospe, tudi nekaj gospodov je obiskovalo študijske krožke v Domu upokojencev v Postojni, ki sem jih začela voditi na pobudo Flore Otoničar iz jezikovne šole Athena, Postojna. Začeli smo s svilo, s pomočjo katere smo s prelivanjem barv izražali svoje občutke, misli in želje. Zamisli pa so nas vlekle naprej. Ustvariti smo želeli žive podobe nas samih in tako je zaživel študijski krožek Lutke, kjer je papir dobil dušo. Lutke so hlastale po življenju in tudi na glas spregovorile v kratki, komični ljubezenski zgodbi.

Kmalu smo študijske krožke popeljali na novo področje, in sicer v tuje jezike. Dve leti zapored smo se srečevali in obujali spomine na šolske dneve in praznike, kot smo jih doživljali pred mnogimi leti, ko smo bili še otroci. Nastali sta dve brošuri z zgodbami iz naše mladosti. Spomine smo prelili na papir v slovenskem in italijanskem jeziku. Kar nekaj udeleženk krožka je namreč v mladosti obiskovalo italijansko šolo, saj je bila Postojna z okolico pred drugo svetovno vojno del Italije. Ti krožki so na ACS vzbudili tolikšno zanimanje, da so v okviru projekta ALLEGRO povabili k nam na obisk skupino krožkarjev iz Anglije, ki se je učila slovenščino. Gostili smo tudi koordinatorje projekta ALLEGRO, katerim smo spekli pravo slovensko potico in jo pojedli ob srkanju pravega angleškega čaja. Zahvaljujem se vsem, ki ste z mano delili veselje, žalost, srečne in grenke spomine, trenutke, ki jih bom podoživljala, ko bom tudi sama imela srebro v laseh.

Prispevek je bil objavljen leta 2001 v Zborniku Doma upokojencev Postojna, ki je izšel ob 30. obletnici te ustanove.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Helena Kovač, mentorica študijskih krožkov prve generacije, dolgoletna zunanja sodelavka jezikovne šole Athena. Diplomirala je na Višji šoli za socialno delo v Ljubljani na temo študijskih krožkov z diplomsko nalogo Kvaliteta preživljanja prostega časa v Domu upokojencev Postojna. Vrsto let dela na Centru za tujce v Postojni, kjer se nenehno srečuje z ranljivimi skupinami.

»Kar v sebi gojimo, to raste. To je večni naravni zakon.«

Goethe

POVZETEK

Prispevek opisuje življenje skupine v njenem »zgodbarniškem svetu« in v izteku opredeli ključne značilnosti tega večletnega študijskega krožka.

KLJUČNE BESEDE

Kozina, pripovedovanje, branje, zgodbe

Kakšen je ali se zdi »zgodbarniški« svet? Resnično ga lahko poimenujemo tako. V šestih letih delovanja smo skupaj prehodili, bolj ali manj stalni člani ŠK Zgodbarnica, veliko prelepih, čudovitih poti. Čeprav sem poprej že deset let vodila tečaje, lahko rečem, da sem nad tako skupino še vedno navdušena, saj krožek nima osipa, udeleženci pa prihajajo od vsepovsod redno in še vedno z dobro voljo. Boljše skupine si res ne morem zamisliti. Morda za koga, ki ni vaju preprostosti in iskrenosti, preveč izstopamo iz povprečnosti, sama pa vem, da je to tisto, kar sem si želela: ustvariti homogeno skupnico, ki postaja, ali pa je to že, neke vrste družinica. Kakšen je torej naš svet zgodb? Pisan, barvit, dišeč in lep, pravljičen in resničen, skratka takšen, kakršnega si sproti ustvarjamo. Če je to pripovedovanje, zapisovanje, branje, pogovarjanje ali samo pristno druženje, potem vse skupaj lahko označim kot prelepo modrozeleno reko, ki se ne ustavlja. Prilagajanje skupini poteka neprestano in nezavedno, se ve. Predajamo se drug drugemu in hkrati samemu sebi, svojemu najglobljemu bistvu, s katerim se preko napisanega ali povedanega želimo izraziti. Ves čas smo energični, tudi strpni drug do drugega, in takšno energijo pošiljamo v prostor okoli sebe. Dokler je Zgodbarnica radost in užitek, se skozi jo lahko izražamo gladko, tekoče, lahkotno in predvsem učinkovito. Če si puščamo biti tisto, kar vsakdo od nas je, ne more biti dolgočasno. Vsak posameznik v skupini ima svoj zven, svojo barvo, svoj vonj, svojo magično moč. Komunikacija je pristna, odziv nanjo ravno tako. Če sogovornika z zanimanjem poslušamo, kaj nam ima povedati, če obenem izžarevamo tudi radostno energijo, potem težav ni. Tudi v skupini ne. Človek navsezadnje prej ali slej preraste svoje besede, je nekoč dejal Vitomil Zupan. Vsakdo oddaja in sprejema misli drugih, izraža svoja stališča in namene, izraža svoj slog. V šestih letih pripovedovanja, pisanja, druženja, pohajkovanja je skorajda vsakdo od »zgodbarničarjev« razvil svoj prepoznavni slog, nekateri so se izostrili, ena izmed članic pa se je opogumila in zgodbe izdala v knjižici Zgodbe in zgodbe Nete Vergan, ki doživlja »domoznanski« uspeh. Res je, v vsakem od nas, prav v vsakem, prebiva (ali se skriva) ustvarjalec, pisatelj, mo-jster, le spodbuditi ga je treba, mu omogočiti, da se izrazi na sebi lasten način.

Nekaterim je pisanje, pripovedovanje, beleženje zgodb metoda samoodkrivanja, neke vrste čiščenja ali sinteze. Prikliče se notranji Jaz, notranje bitje, ki se hvaležno odzove, in nastane zgodba. Nastane nešteto zgodb, ki se skrivajo v zgodbarniškem zborniku, na izposajo v Knjižnici Kozina in Kosovelovi knjižnici Sežana. Ker bi bila njegova knjižna izdaja za nas prevelik finančni zalogaj, si lahko privoščimo zbornik le v elektronski obliki. Kdor bi raje imel knjigo, pa si jo lahko sam natisne. Morda pa elektronska oblika sploh ni tako slaba, saj s tem malce prispevamo tudi k varstvu dreves, ki imajo povsem svojo čudovito zgodbo. V zborniku se predstavljajo »zgodbarničarji« in tisti, ki niso stalni del krožka, pa so si kljub temu upali svoje zgodbe poslati. Nekaj zgodb v razdelku Zgodbarničica so prispevali osnovnošolci bližnje osnovne šole. V enem izmed razdelkov je predstavljen drugi del tržaških zgodb ali anonimnih zgodb žensk, ki vsak dan odhajajo na delo v Trst kot družinske gospodinje, negovalke ali varuške. Zgodbe so enkraten zapis, saj o njih v Sloveniji (razen v eni diplomski nalogi) ni bilo še nič zapisanega. Zgodbe so lektorirane, vendar s pravo mero »svobodnosti«, saj le tako prikažejo avtorja, čas in prostor, v katerem živi in, nenazadnje tudi njegov slog, ki si ga prav iz omenjenih razlogov ne upam in nočem spreminjati. Pomembna je tudi komunikacija med tistim, kar sami pišemo in pripovedujemo, in hipotetičnimi bralci, poslušalci, gledalci, ki pa poteka, »kot se šika«, saj z nastopi v gosteh ali v domači knjižnici, prostoru, kjer se srečujemo, pričaramo prelepe večere, bodisi sebi ali drugim. »Naša osnovna strategija zaščite jaza, samoobvladovanja in definiranja sebe ni predenje mrež ali gradnja jezov, marveč pripovedovanje zgodb in še posebej povezovanje in kontroliranje zgodbe, ki jo pripovedujemo drugim – in sebi – o tem, kdo smo,« je trdil Daniel Clement Dennett III, ameriški filozof, pisatelj in kognitivni znanstvenik. »Zgodbarničarji« zgodbe radi pripovedujemo in beremo. Miha Mazzini je zapisal, da imamo na ustvarjalnem področju izboljševalce, ki predvsem brkljajo, in ustvarjalce, ki kaj tudi ustvarijo in naredijo velike premike, da jim lahko izboljševalci sledijo. Če se že moramo nekam razvrstiti, potem mi dovolite, da »zgodbarničarje« poimenujem velike ustvarjalce, dragocene tako za domoznanstvo kot nasploh. Je pa tako, da sta ideja in navdih le začetek potovanja, vztrajno delo pa učinek, ki se že šesto leto kaže v našem delu. Medtem smo s svojimi zgodbami obogatili strani ACS in spletni portal Kamra, kjer naše zbornike/zgodbe lahko tudi prebirate. Kakor koli že, kreativnost, radovednost, srčnost, pristni stik, povezovanje, pogovor, medsebojno spoštovanje in še bi lahko naštevala, so značilni za krožek, ki se vam v zgodbah na neki način povsem razgalja. Bralcem želim veliko užitka pri prebiranju raznovrstnih zgodb.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Rojena v Kopru, kjer je jezikoslovni šoli nadaljevala s študijem francoščine in slovenščine na Filozofski fakulteti za sredozemske študije, književnosti in jezike v Trstu. Zaključila ga je z odliko in pohvalo z diplomsko nalogo Zgodba stopinj: pesnik Boris A. Novak in njegova stičišča s

francosko literaturo, si nato pridobila pedagoško-andragoško izobrazbo in nadaljevala svojo pot tudi kot pesnica (Pet minut blaznosti, 2008, Črno obrobljene oči, 2009, Wada, 2014, Ljubimje, 2015, Ekstremofil, 2017, Poezija - bla, bla, bla od A do ...? / Poesia - bla, bla, bla dalla A alla ...?, 2016, antologija Olge Klajić - v poljskem jeziku itd.). Obiskovala je literarne šole in delavnice preko JSKD-ja, Beletrine in LUD Literature in sodelovala pri Mladih Rimah, objavljala na Radiu Aktual, Radiu Trst A v redni rubriki Knjižni namigi, Radiu Koper in v Literarnem nokturnu. Gostovala je na Festivalu žensk, 2011, na knjižnem sejmu, 2016, v Vilenici 2016 ter tega leta tudi prejela občinsko priznanje Občine Hrpelje-Kozina za aktivno delo na področju kulture. Patricija Dodič je umetniška duša, ustvarjalka, literarna urednica, kolumnistka, recenzentka, publicistka, mentorica ŠK, jezikovnih tečajev in kreativnega pisanja, moderatorka in organizatorica literarnih večerov, žirantka Mlade Vilenice, selektorica za seniorje pri JSKD, jezikoslovka in samostojna bibliotekarka, predvsem pa - knjigoljubka, knjigobubka = knjigožderka :). V knjižnici Kozina je vodila ŠK Spoznaj se, že nekaj let pa vodi ŠK Zgodbarnica in ureja, zbira in oblikuje zgodbarniške zgodbe, ki so bile objavljene v petih številkah zbornika Zgodbarnica. Več na www.primorci.si, <http://www.radio94.si/patricija-dodic-zaljubljena-v-ustvarjanje/>, <https://www.youtube.com/watch?v=FYZAn5AUewA> (od 13.48 minute dalje) in ŠK Zgodbarnica na <https://sk.acs.si/krozki/zgodbarnica>.

ŠK Zgodbarnica, Patricija Dodič, Kozina, 2018, foto: Marko Gabrovšek

Branje v Cerkljah na Gorenjskem

POVZETEK

Poleg kratkega orisa prizadevanj za višjo bralno kulturo je predstavljen še vedno boleč spomin na povojni beg domačinov zdoma v Avstrijo in razstava fotografij, ki ga je dokumentirala.

KLJUČNE BESEDE

Cerklje na Gorenjskem, zgodovina, fotografija, bralna kultura

Uvod

Ob 25-letnici delovanja študijskih krožkov pod okriljem ACS je tudi Klub Liberius Cerklje v času od 15. aprila do 5. junija z izbranim gradivom dopolnil razstavo na Jakopičevem sprehajališču v ljubljanskem Tivoliju. Izmed desetih poslanih predlogov sta bili izbrani dve fotografiji: utrinek iz Bralnega kroga z 91-letno zvesto bralko/stanovalko Doma Taber v Šmartnem pri Cerkljah na Gorenjskem ob prebiranju Poženčanovega berila, druga pa dokumentira razstavo fotografij o življenju Slovencev po drugi svetovni vojni v begunskih taboriščih na Koroškem.

Dvanajst let Kluba Liberius

Delovati, ustvarjati, spreminjati na področju kulture in umetnosti v domačem kraju – te želje so postale stvarnost z ustanovitvijo Unescovega kluba Cerklje 2006, ki se je 27. februarja 2015 preimenoval v Kulturni klub Liberius Cerklje. Njegovi člani si prizadevajo na raznih področjih umetnosti in kulture bogatiti, vplivati na podobo okolja in turistično ponudbo. Program se je iz leta v leto dopolnjeval z izbranimi praznovanji, začeni z otroškim božičem, obuditev semnja na rokovo, z vsakoletnim sodelovanjem ob dnevih evropske kulturne dediščine, jezikovnimi delavnicami, likovnimi in fotografskimi razstavami. V sodelovanju z ACS je zaživel bralni ŠK, ki širi zanimanje za knjigo, promocijo literature in bralne kulture.

Beg pred svobodo

Med številnimi projekti, prireditvami in predstavitevami je težko izvzeti le delček, a izbor razstavljenе fotografije je bil odločilen. Bilo je v maju 2007, ko smo predstavljali neizbrisno zgodovino našega naroda. Na razstavi, ki jo je pripravil takratni Unescov klub Cerklje v sodelovanju z Rafaelovo družbo ob njeni 100-letnici delovanja, je bil razgrnjen le delček neprecenljivega zaklada taboriščnih fotografov Marjana Hočevarja in Franceta Šetine, pa vendarle tolikšen, da smo začutili utrip življenja ljudi, ki so se v majskih dneh leta 1945

odločili za dolgo pot, za beg pred svobodo. Na tej poti je stopalo tisoče beguncev: možje, žene, očetje, matere, otroci, nekateri s kolesi, z avtomobili, vlakom, drugi z vozmi in vprežno živino, tretji peš.

Slovesnost odprtja razstave je spremljal kulturni program, obarvan s poezijo znamenitih beguncev. Pesem Ded modruje je napisal znani mladinski pesnik Mirko Kunčič, rojen v Lescah, avtor druge Županova pesem pa je rojak Joža Vombergar, čigar vnuk Ivan Vombergar je na klavirju spremljal oba samospeva, ki ju je za to priložnost komponiral skladatelj Janez Močnik.

Glasbeni gost je bil baritonist prof. Marko Bajuk, ki je posredno povezan s Cerkljami, saj je njegov ded ravnatelj Marko Bajuk pred dobrimi sto leti našel v Cerkljah in okolici nekaj zanimivih ljudskih pesmi (O velesovski nunici ...). Pesmi Še to pomlad in Bele krizanteme sta delo nadarjenega mladega pesnika Jožefa Šerjaka, rojenega na Trati, ki je maja 1945 po vrnitvi v Slovenijo izginil v neznanem breznu. Pesmi sta interpretirala prof. Mirjam Jereb Batagelj in Gregor Batagelj, hči in zet domačina Janeza Jereba, lani preminulega v Argentini. Dragocene spomine na begunsko gimnazijo v Peggezu s profesorjema dr. Božidarjem Bajukom in dr. Rajkom Ložarjem pa je ob odprtju razstave Beg pred svobodo predstavil vodilni slovenski klasični filolog akademik prof. dr. Kajetan Gantar, avtor spominov na mladost Utrinki ugaslih sanj.

Ob razstavljenem gradivu smo spoznali niz življenjskih zgodb iz našega domačega okolja. Prav vsaka se me je kot otroka svobode dotaknila in vsaka se je začela nekako takole: Odločili so se za pot. Na hitro so pobrali najnujnejše in se poslovili od tistih, ki so ostali doma, da bi varovali dom in živino. A zatikati se je začelo že pred Tržičem. Od tu dalje so pot nadaljevali peš, drug ob drugem, s skromno opremo, kar je pač posameznik lahko vzel v roke in se otovoril. Matere so prenašale v naročju svoje največje bogastvo – svoje najmlajše. Skozi ravnokar izkopani predor so stopinjo za stopinjo po blatu in vodi in truplih nadaljevali pot. Za ilustracijo: pod obok predora so vstopili ob večerni zarji in ob jutranji prispeli skozi dolgo temačno luknjo – redkokateri skupaj, večina vsak posebej, tako tudi družina, ki je štela 11 otrok. Oče in mati z najmlajšim v naročju sta vsakega posebej pričakala in tako so skupaj zbrani nadaljevali pot do Vetrinjskega polja, katerega nebo in zemlja sta pribežnikom ponudila zatočišče, za določen čas drugi dom.

Iz spominov magistre Milene Osenar, soproge univ. prof. dr. Edija Gobca, ustanovitelja in ravnatelja Slovenskega ameriškega raziskovalnega centra v Clevelandu, je razbrati: »... Cerklje so kraj mojega rosnega otroštva in lepih mladostnih spominov na farno cerkvico, udoben dom, dobre rojake in zlasti še na družinske sprehode v prelepo naravo. Spominjam se, kako veselje sta imela naša mama Albina z vrtom in atek Stanko, po poklicu brivec, s sadovnjakom in

knjigami. Vsak maj je bil posebno čudovit! Strašen pa je bil ta prelep mesec v letu 1945, ko smo zaman pričakovali svobodo. Čeprav je atek v začetku večkrat pomagal tudi partizanom in bil dvakrat od Nemcev zaprt, je kmalu spoznal, da rdeči revolucionarji s prevaro in terorjem vodijo tako zvani osvobodilni boj s ciljem svoje nedeljene oblasti in povojne diktature in se je zato pridružil domobrancem in postal celo njihov poveljnik v Cerkljah. V začetku maja so se trume beguncev z Dolenjskega, iz Ljubljane in od drugod, delno tudi preko Cerkelj, umikale proti Avstriji, večinoma prepričane, da gre le za kratek umik, saj so ljudje verjeli, da bojo zapadni zavezniki že v svojem lastnem interesu gotovo zasedli Slovenijo, ki bo potem postala resnično svobodna in demokratična dežela. Okrog 6. maja je odrinila na pot tudi Osenarjeva družina: oče Stanko, mati Albina in otroci: jaz Milena v starosti 6 let, pa petletni Peter in triletna Breda. Komaj osemmesečni sin Stane pa je bil prav tiste dni zelo bolan in bi gotovo ne preživel naporne poti, zato je ostal doma, najprej v varstvu družinske prijateljice in pozneje družine Kolarič. V Ljubljani je nedolžni otrok trpel stalna zaničevanja kot sin izdajalca, česar se je rešil šele v enajstem letu starosti, ko se mu je posrečilo oditi k domači družini v Cleveland. Po nekaj tednih smo se rešili lakote, dežja in blata, ko so nas preselili v begunsko taborišče Spittal ob Dravi. Moja mama Albina s tremi majhnimi otroki in njeni sestri Mici Kolarič in Ivanka Pograjec smo vsi živeli v eni sami sobi, v baraki številka ena. Ženske so se hitro znašle in začele izdelovati in potem Avstrijcem prodajati ročna dela, za izkupiček pa so nakupile krompirja, moke in druge hrane, tako da tudi otroci tam nismo nikdar stradali, večkrat pa so pogostile še druge rojake.

Po zaslugi dr. Bajuka in drugih šolanih beguncev je mladina začela obiskovati šole, jaz sama prvi razred osnovne šole, kjer se živo spominjam dobre učiteljice Anice Benedik, ki so ji komunisti dan pred poroko ubili ženina. Zdaj je v clevelandski okolici v zavodu za ostarele, kjer jo vsako nedeljo obiščem. Vkljub skrbni mami in tetam sem v Spittalu našla jetiko in sem morala po dveh letih za skoraj leto dni v avstrijski sanatorij. Zdi se mi, da je bil to kraj Scheifling, kjer sem se nevešča jezika znašla med samimi nemško govorečimi bolniki in uslužbenci. Nisem pa bila zanje izdajalka in so lepo skrbeli zame. Iz Spittala sem dobivala skripta, tako da sem skušala sproti predelati šolsko snov. Po povratku v taborišče sem od septembra 1949 do januarja 1950 obiskovala prvi razred klasične gimnazije. Spominjam se g. profesorjev Luskarja za latinščino, dr. Jegliča za matematiko, Vrhovca za slovenščino in dr. Ložarja za zgodovino ...»

Nekateri Cerkljani so prva begunska leta preživali v italijanskih taboriščih. Eden takih je bil že pred vojno uveljavljeni dramatik Joža Vombregar, čigar spomini na povojni čas so nastali ob zlati obletnici mature na šentviški škofijski klasični gimnaziji: »... Tri leta v Italiji so bila težka, pa tudi večkrat čudovito lepa. Že po nekaj mesecih življenja v taborišču sem postal uradnik v angleški pisarni. – Po

preselitvi v drugo taborišče sem postal, misli si, profesor slovenščine, deloma tudi nemščine in zgodovine, v nižjih razredih celo matematike! S pomočjo angleške uprave sem v taborišču ustanovil slovensko gledališče. Igrali smo skoraj vsak mesec drugo odrsko delo. Že v začetku smo ustanovili svoj pevski zbor in po enem letu in pol smo imeli koncert v eni največjih koncertnih dvoran v Rimu. Bili smo sprejeti tudi pri sv. očetu Piju XII. In smo mu zapeli tri naše Marijine pesmi. Sv. oče se ni mogel načuditi lepoti slovenske pesmi. Na osebno željo smo peli še pred italijansko kraljico, ki nas je bogato nagradila. Tedaj sem se seznanil z že umrlim p. Pijem, ki mi je povedal, da bomo šli v Argentino. Tako sem jaz prvi vedel za to preselitev ...«. Ljudmila Novak, takratna evropska poslanka, je razmišljala o ljudeh, ki so morali neprostoovoljno oditi od doma, sicer bi izgubili življenje. Mnogi so odšli v daljne dežele, kjer so jim ponudili delo in možnost preživetja. »Največji dosežek Evropske unije v petdesetih letih je ohranjanje miru po vseh grozotah vojn. Vendar ta mir ni samoumeven, zelo hitro lahko pride do konfliktov, če si ne bomo prizadevali za strpnost, dialog in sodelovanje. Zaenkrat znotraj EU ni potrebno bežati, pač pa postaja Evropa zatočišče mnogim lačnim, preganjanim iz političnih razlogov in iz družbe izločenim osebam tretjega sveta. Mnogi na poti v obljubljeni deželo izgubijo svoje premoženje, nekateri tudi svoje življenje. /.../ Imeti dom je velika sreča. Imeti dom v svoji domovini je dvojna sreča. Kdor ga ima, naj bo hvaležen in srečen ter razumevajoč do tistih, ki so vse to izgubili zaradi norosti in osvajalske pijanosti nekega temnega časa v zgodovini Evrope.«

Sklepno besedo je udeležencem namenil msgr. Janez Rihar, ravnatelj Rafaelove družbe, ki je navzoče ob bližnjem prazniku dneva državnosti povabil v Podbrezje k odkritju spomenika Karlu Mauserju, slovenskemu pisatelju, ki je bil rojen na Bledu leta 1918, preminil pa v Clevelandu 1977. Mnogi obiskovalci so na fotografijah prepoznali svoje sorodnike, znance ..., kar so dokumentirali z zapisom v priloženi dnevnik, vse zbrano pa ostaja dragocen vir pri raziskavi in pisanju o obdobju polpretekle zgodovine.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Daniela Močnik, 1951; mati štirih otrok, upokojena profesorica/svétnica in predsednica Kluba Liberius Cerklje, mentorica Bralnega študijskega krožka, za svoje življenjsko delo na področju kulture prejela priznanji Občine Cerklje na Gorenjskem in Zveze kulturnih društev Kranj. Ob življenjskem sopotniku in nepozabnem mentorju prof. Janezu Močniku je nastala vrsta zanimivih projektov: Otroški božič z ekskurzijo po poteh jasličarstva v Asissi, Rim in Neapelj ter koroški Trg/Feldkirchen, Gospodje Strmolski in Trubar, Poženčanovo berilo, Anton Aškerc kot poet v besedi in glasbi, Saša Šantel, Zadnja velesovska nuna, Čez goro k očetu, Mežanova slikarska kolonija ...

Ročna dela in kulinarika v Tišini tudi po 25 letih delovanja

POVZETEK

Opis razvoja in vsebin študijskih krožkov ter strukture sodelujočih kažeta inovativno delovanje in humanistično zasnovo, izjemne ročne spretnosti ter nevsiljivo domoljubno vez s prostorom, iz katerega prihajajo tako materiali kot navdih. Seznam nagrad mentorici in študijskemu krožku dokazuje prepoznavno kakovost, do katere vodi le vztrajno učenje.

KLJUČNE BESEDE

Tišina, Prekmurje, ročna dela, kulinarika, študijski krožek

Uvod

Študijski krožek Tišina je začel delovati 6. februarja 1995. Rdeča nit njegovega dela je iskanje ter ohranjanje naravne in kulturne dediščine, prenašanje znanja in veščin na zanamce, skrb za osebnostno rast, zdravje, humanost med ljudmi, starejša in mlajša ročna dela, priložnost predstavitve svojega znanja in nastalih izdelkov v javnosti.

Način delovanja in naše posebnosti

V prvi sezoni delovanja smo zbirali stenske vezenine z zanimivimi napisi v prekmurščini, učili smo se kopiranja vzorcev s pomočjo žlice in vezenja različnih vbodov. Med delovanjem in ob zaključku smo pripravili razstavo zbranega in na novo nastalih izdelkov. Srečanja se zdaj pričenjajo jeseni, delo pa običajno zaključimo junija naslednje leto.

Srečujemo se v Osnovni šoli Tišina, vseh 25 let pa nas materialno in moralno podpira Občina Tišina. Vključene smo večinoma ženske različnih starosti, stanov, statusov in izobrazbe, doslej nas je bilo okoli petdeset. Nekaj nas tu vztraja prav od začetka.

Posebnost ŠK je bil podmladek, ki so ga določeno obdobje predstavljale učenke osnovne šole. V veliko moralno podporo so nam moške oziroma žene in partnerji. Podrobneje spoznavamo hrano različnih krajev Prekmurja, njihove zanimivosti in posebnosti. Za vsak posamezni ŠK pripravimo kulinarično prireditev in razstavo nastalih izdelkov v sezoni ter jo obogatimo s kulturnim programom, v katerem nastopajo tudi otroci, vnuki ali sorodniki ter vedno novi lokalni kulturni izvajalci. Vsebina predstavljenega se nikoli ne ponavlja, saj vsako leto iščemo nove vsebine in sledimo novim trendom. Za izdelke uporabljamo naravne materiale, novejša materiale ter odpadni material – tako izdelkom dodajamo novo vrednost. V krožku znanje pridobivamo tudi s pomočjo zunanjih sodelavcev.

Odlično sodelujemo z lokalnim okoljem in smo pozneje ustanovljenim društvom zgled ubranega sodelovanja in predvsem vseživljenjskega učenja. Ne ostajamo le pri učenju različnih ročnih del in pridobivanju novih funkcionalnih znanj. Učimo se, in smo se tudi že naučili, večjega samospoštovanja lastnega znanja, občutka lastne vrednosti, racionalne uporabe prostega časa, poslušanja, druženja in drugih osebnostnih lastnosti, s katerimi pozitivno vplivamo na ljudi v lokalni skupnosti. Mnogo članov je izboljšalo samopodobo in pridobilo potrebne spretnosti in znanja za izdelovanje izdelkov, ki so lahko vir dohodka ali dopolnilna dejavnost v gospodinjstvu.

Vsebine naših ŠK

Ročna dela

Vseh 25 let nas povezuje ljubezen do ročnih del, recikliranje oblačil in izdelkov, ustvarjanje predmetov, ki krasijo nas in naš dom ter razveseljujejo prejemnike. Ročno izdelani predmeti iz naravnih materialov, ki jih je mogoče najti v našem okolju, ter iz različnih materialov, ki jih kupimo v specializiranih trgovinah doma ali v sosednjih državah so naš izraz skrbi za okolje in kroženje snovi v naravi. Učenje, delo in dosežke ŠK Tišina na področju ročnih del bi tematsko lahko razdelili na naslednje skupine:

- Dediščina: prepletanje starega in novega. Poseben poudarek je bil namenjen tradicionalnim ročnim delom in nastajanju novih izdelkov iz naravnih materialov (vezenine iz časa naših babic in novejši motivi; koruzno ličje – cekarji in okrasni lončki; šibje – košare in slike iz kuhane šibe; breza, sirek – metle; cvetje iz krep papirja; zdravilna zelišča – naša naravna dediščina ipd.).
- Odpadki za reciklažo z domišljijo, kreativnostjo in spretnostjo dobijo novo uporabno vrednost (oblačila, punčke iz cunj, igrače, krpanke, darilne vrečke in ogrlice iz starih koledarjev, suho cvetje ipd.).

Z ročnimi deli utrjujemo osebnost npr. natančnost, vztrajnost za aplikacije. Tako tudi premagujemo stres in oblikujemo samopodobo. Vrhunski izdelek terja potrpljenje profesionalk za zahtevnejša ročna dela, za katera je potrebno veliko natančnosti pa tudi opazovanje zgledov za npr. rišeljce, ječmeni vbod, križce, vozlane čipke, cvetje, nakit iz perlic in podobno.

Kulinarika

Skrb za zdravje, samooskrbo, kakovostno življenje in krepitev vezi med ljudmi v lokalnem okolju temelji na pripravi jedi z delavnicami na izbrano temo ter s strokovnimi nasveti ali krajšim predavanjem. Po strokovnem delu in kulturnem programu sledi druženje z družabnimi igrami iz mladosti naših babic. Tematsko prireditve delimo na različne tipe živil:

- Škrobna živila: tradicionalne in sodobne krompirjeve jedi, kaše, namazani krúji, s koruzo do zadovoljstva in sreče, testenine ipd.
- Sadje in zelenjava: vlaganje zelenjave na tradicionalni način, solata za petek

in svetek, sadje z našega vrta, druženje ob fižolu, kapusnice v prehrani ipd.

- Sladko in praznično: praznične dobrote iz kvašenega testa, med ipd.

Tudi kulinarčne teme utrjujejo vezi med ljudmi v lokalnem okolju, saj spoznavamo in predstavimo svojo občino in z izdelki in zelišči naših krajev prispevamo k turistični ponudbi.

Spoznavanje lepot Slovenije

Ob zaključku leta vedno pripravimo strokovne ekskurzije. Tako spoznavamo lepote Slovenije. Obiskali smo že veliko krajev od vzhoda do zahoda, juga in severa naše lepe Slovenije. Spoznavali smo rokodelstvo in domačo obrt, kulinariko, naravne znamenitosti, kulturne in prosvetne ustanove določenih krajev.

Nagrade ŠK Tišina in mentorice Mihaele Flisar

Za svoje delo smo prejelil več nagrad:

- leta 1999 priznanje LU Murska Sobota ŠK Tišina za izjemno uspešno delo,
- leta 2001 priznanje župana Občine Tišina mentorici Mihaeli Flisar za vodenje ŠK Tišina,
- leta 2005 priznanje Občine Tišina ŠK Tišina za uspešno desetletno delovanje,
- leta 2005 priznanje ACS študijskemu krožku Tišina za izjemne učne uspehe in bogatitev lastnega znanja,
- leta 2012 zahvalno listino župana občine Tišina mentorici Mihaeli Flisar za vodenje ŠK Tišina,
- leta 2015 priznanje Ljudske univerze Murska Sobota ŠK Tišina za dvajsetletno izjemno uspešno delo,
- leta 2015 je bila Mihaela Flisar nominirana in izbrana za Pomurko meseca za uspešno 20-letno vodenje ŠK Tišina.

Zaključek

Prehojena pot ŠK Tišina je zaznamovala mene kot mentorico, člane krožkov in lokalno okolje. S ponosom se oziramo po njej, zanamcem pa puščamo drobno darilo. S pomočjo ročnih del smo se veliko naučili in osvojeno znanje predstavili javnosti. V krožkih smo se naučili veliko novih tehnik pri oblikovanju izdelkov, poiskali in ohranili veliko starega. Vse to smo prenašali na otroke v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, na udeležence delavnic centrov medgeneracijskega učenja in drugim vedoželjnim. Pridobili in utrdili smo natančnost, vztrajnost ter tako razvijali učne in delovne navade, ustvarjalnost in pozitivno samopodobo. Veselje, veščine in znanja smo prenesli na mlade in v njih vzbudili veselje do izdelovanja ročnih del, ročnih spretnosti, delovnih navad, natančnosti, vztrajnosti in ustvarjalnosti. S prireditvami in prikazi družabnih iger, ki so nas včasih povezovala bolj kot danes, dokazujemo, da smo še vedno ljudje in da je znanje največje bogastvo. Tisto, ki ga posredujemo, in tisto, ki ga prejemamo. Trdim

lahko, da smo vsa leta delovanja postali znamenje trajnosti, saj sledimo njenemu ekološkemu, ekonomskemu in socialnemu vidiku.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Mihaela Flisar, organizatorka socialne mreže, mentorica študijskih krožkov in programa Projekt-no učenje za mlajše odrasle na LU Murska Sobota. Leta 1995 je v okviru prvega ŠK Tišina pričela spodbujati ustvarjalnost ženskih rok ter povezovati spoznavanje novega in ohranjanje starega. Delo z ljudmi jo veseli in bogati, pri delu je natančna in vztrajna. Ženske so tako v 25 letih v različnih študijskih krožkih dobile priložnost za nova znanja, za svojo predstavitev in potrditev. Zbrala je gradivo o dvajsetletnem delovanju ŠK Tišina in ga leta 2015 izdala v knjižni obliki pod naslovom Delo in dosežki Študijskega krožka Tišina. Njeno največje bogastvo pa je znanje, ki ga nenehno nadgrajuje in posreduje.

ŠK Tišina – narodni motivi na tekstilu (vezenine), Mihaela Flisar, Tišina, 2018, foto: Tomaž Lapoša

Način učenja za osebe s pridobljeno možgansko poškodbo

POVZETEK

V prispevku je predstavljena poškodba možganov, njene posledice in kako se te odražajo v življenju s takšno poškodbo prizadete osebe. Opisana je pomembnost učenja ter primernost študijskih krožkov (ŠK) kot način učenja odraslih s pridobljeno možgansko poškodbo.

KLJUČNE BESEDE

študijski krožek, pridobljena možganska poškodba, učenje

Pridobljena poškodba možganov

Glavo si lahko poškoduje kdor koli. Prav vseeno je, kdo je in kaj počne. Poškodbe so najrazličnejše, od blažjega udarca v glavo z minimalnimi posledicami, ali pa teh sploh ni, do hude poškodbe, ki posamezniku za vedno spremeni življenje.

Poškodba možganov prizadene vsa področja človekovega delovanja: gibanje, čutenje, zaznavanje in dojemanje okolja, odzivanje nanj, sporazumevanje, vedenje, čustvovanje. Potek okrevanja je dolgotrajen, končni izid pa odvisen od obsega, mesta in narave poškodbe, posameznikovih lastnosti in učinkovitosti terapevtskih programov. Posameznik s pridobljeno možgansko poškodbo se mora ponovno naučiti osnovnih življenjskih in delovnih vzorcev, dojeti pomen in smisel dogajanja okoli sebe in najti svoje mesto v njem.

Študijski krožek in pridobljena poškodba možganov

Prvič sem se s terminom ŠK srečala pred skoraj dvajsetimi leti, ko sem začela delati z osebami s pridobljeno možgansko poškodbo. Kot delovna terapevtka sem skupaj s prizadetimi izvajala dejavnosti za njihovo čim večjo samostojnost. To pomeni, da se ponovno naučijo osnovnih dnevnih opravil, kot so oblačenje, hranjenje, orientacija v ožjem in širšem prostoru, ponovna uporaba telefona, nakupovanje, samostojno pripravljanje obrokov ipd. Del mojih nalog je bila izpeljava terapevtskih postopkov v različnih skupinah. Uporabniki so si bili zelo različni tako po spolu, starosti, izobrazbi, motoričnih in kognitivnih sposobnostih, zanimanju. Na srečanju skupin smo se pogovarjali o temah, ki so jih zanimale, se učili in spoznavali nove stvari, ponavljali že znano. Uporabniki so se pogosto pritoževali, da niso v šoli, da so odrasli, da so se že dovolj učili ipd. Študijski krožki pa so se pokazali za idealen način izobraževanja in druženja za osebe s pridobljeno možgansko poškodbo. V njih so posamezniki preko pre-

teklih izkušenj in različnega predznanja ter sposobnosti lahko dosegali svoje cilje. Mentor je tisti, ki usmerja, spodbuja, povezuje aktivnosti, in ni učitelj. Tako so ŠK kot oblika neformalnega izobraževanja postali del programa za osebe s pridobljeno možgansko poškodbo.

Sodelovanje je prostovoljno, tako da se uporabniki sami odločijo, ali želijo v ŠK sodelovati. Člani skupine si izberejo temo in skupaj postavijo izobraževalne in tudi akcijske cilje. Vsak udeleženec, bodisi uporabnik, zaposlen ali gost, sodeluje po svojih sposobnostih in željah. Pri pripravi prispevka dobi posameznik ustrezno pomoč. Priprava vključuje aktivnosti za učenje načrtovanja, iskanje ustreznih informacij, orientacija v prostoru in času, branje in pisanje, uporaba računalnika, priprava slikovnega gradiva, ponavljanje ipd. Vse te aktivnosti vodijo k izboljšanju spomina, koncentracije, logičnega mišljenja, povezovanja znanja. Posameznik z različnim sodelovanjem (kot poslušalec, predavatelj, organizator posamezne aktivnosti) razvija skupinsko pripadnost, povečuje samoiniciativnost, pridobiva nove interese in se čuti sprejetega, koristnega ter uspešnega.

S temami, ki jih obravnavamo, se vključujemo v okolje, izdelujemo plakate, naredimo izdelke in jih nato predstavimo npr. na dnevu odprtih vrat ali kot samostojno razstavo. Velikokrat pa pričujemo in ozaveščamo družbo o poškodbi možganov že s tem, ko se učimo v okolju, obiščemo kulturno prireditve ali zgodovinsko stavbo, park ali pa sodelujemo na prireditvi Karavana študijskih krožkov.

In kako naprej?

Vsako leto, ko zaključujemo ŠK, se vprašamo, »kako naprej«? Vedno znova pridemo do enake ugotovitve. Četudi se uporabniki starajo, spreminjajo se njihove sposobnosti, upadajo interesi ipd., pa ostaja želja po drugačnem, zabavnem, igrivem učenju. Prizadevamo si uresničiti naše skupno načelo: se nekaj naučiti, ponoviti in obnoviti že znano in se pri tem imeti dobro. Vzeti učenje in znanje kot dobrino, ki nas bogati in povezuje. Mentorji moramo le poiskati način podajanja snovi, primerno skupini in sposobnostim posameznikov v njej. Na ta način prav vsak (uporabnik in zaposlen) doda svoj kamenček v mozaik našega skupnega učenja.

Veseli smo, da smo del velike družine »krožkarjev«.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Renata Levičnik, dipl. delovna terapevtka, zaposlena v CUDV Draga, VDC Mavrica (enota za osebe s pridobljeno možgansko poškodbo). Doslej je izpeljala več deset študijskih krožkov z osebami s pridobljeno možgansko poškodbo, več let je delala na TVU, se udeleževala kongresov Delovnih terapevtov Slovenije, bila mentorica študentom in pripravnikom delovne terapije, izpeljala preventivne delavnice z uporabnikom na osnovnih šolah na temo varnost v prometu in poškodba možganov ipd.

Zakaj in kako s študijskimi krožki v Centru KORAK?

POVZETEK

Prispevek na kratko predstavi pridobljeno poškodbo možganov (PMP), nekatere značilnosti oseb s PMP in odgovarja na vprašanje, zakaj so študijski krožki kot model neformalnega izobraževanja odraslih pomemben programski element v Centru, ki osebam s PMP nudi dolgotrajno in celostno rehabilitacijo. Prispevek na hitro osvetli nekatere vsebine že izpeljanih ŠK v Centru KORAK, predstavi aktualni ŠK s posameznimi izjavami udeležencev, izrazi kritiko kriterijev javnega razpisa za sofinanciranje programov in dejavnosti izobraževanja odraslih, na koncu pa razmišlja tudi o tem, ali imajo ŠK v omenjenem zavodu prihodnost.

KLJUČNE BESEDE

pridobljena poškodba možganov, študijski krožki, vsebine krožkov, kriteriji razpisa

Pridobljena poškodba možganov

»Pridobljena možganska poškodba je okvara možganov, do katere pride po rojstvu in ni posledica genetskih sprememb, degenerativnih procesov, kot je staranje ali nezgode pri porodu« (Antal idr., 2011). Poškodbo možganov lahko dobi vsakdo. »Prav vseeno je, kdo ste in kaj počnete. Poškodbe so najrazličnejše, od najblažjega udarca v glavo, katerega dolgoročne posledice so minimalne ali jih sploh ni, do katastrofalne poškodbe, ki nepovratno spremeni celotno življenje« (Powell, 1996). Proces rehabilitacije je najintenzivnejši neposredno po poškodbi, običajno so največji napredki doseženi v prvih šestih mesecih po poškodbi, vendar pa se rehabilitacija velikokrat nikoli ne zaključi. »Strokovnjaki se strinjajo, da se možgani celijo do dve leti po poškodbi, pa tudi po tem obdobju lahko osebe še vedno počasi napredujejo« (Antal idr., 2011).

PMP in ŠK

Huda poškodba možganov vnese v življenje posameznika (in njegovih svojcev) velike spremembe. Poškodbi sledi preplet različnih posledic, med katerimi so lahko tudi težave v gibanju, koordinaciji, ravnotežju, hitra utrujenost, pogosti glavoboli, senzorične motnje, težave z govorjenjem, spominom, pozornostjo, hitrostjo predelave podatkov, motnje izvršilnih funkcij, nemir, razdražljivost, izbruhi besa, impulzivnost, pretirana usmerjenost vase, apatija, depresija, tesnoba, pomanjkljiva samozavest ipd.

Študijski krožki so se v 15 letih socialnovarstvenega vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji v Centru KORAK izkazali kot dober primer prakse neformalnega izobraževanja, saj se zaradi premišljenega pristopa

razmeroma uspešno »spopadajo« s prej omenjenimi posledicami PMP, ki sicer velikokrat pomembno vplivajo na sposobnost in uspeh učenja. Spodbujajo medsebojno komunikacijo, sodelovanje, strpnost, ustvarjalnost, medsebojno pomoč, vzajemno učenje in delitev izkušenj. Spodbujajo pravico do izbire ter zavedanje o enkratnosti in pomembnosti vsakogar.

Cilje si krožek zastavi na temelju potreb, želja, pričakovanj in življenjskih okoliščin vseh članov. Tudi v nadaljevanju se lahko prilagajajo dinamiki skupine in spremenjenim interesom članov. Pri njihovem oblikovanju upoštevamo:

- pomembnost intelektualno spoznavnih lastnosti (različne učne stile, hitrost učenja, kakovost učenja, težave s spominom, pozornostjo, koncentracijo in nihajoče dnevne sposobnosti),
- raznovrstnost tehnik dela,
- raznovrstnost načinov učenja,
- motivacijo članov.

Študijski krožki omogočajo veliko fleksibilnost pri prilagajanju načina dela učni skupini (značilnostim članov), izbiro pravih pristopov in metod dela in dinamičen časovni načrt (število in trajanje srečanj, pogostost srečevanja, kraj srečanj ipd). Kot oblika neformalnega izobraževanja zaradi načina dela in odnosov v skupini zmanjšujejo strah pred učenjem in neuspehom, ki je s tem pogosto povezan, opogumljajo člane, da so ponosni na svoje velike in male dosežke, in vsakomur omogočajo, da sodeluje toliko in na tak način, kolikor sam tisti dan želi in zmore.

Pregled dosedanjih študijskih krožkov v Centru KORAK, Kranj

V Centru KORAK v sodelovanju z ACS ŠK izvajamo že od leta 2004. Vsako leto izpeljemo dva do tri krožke z raznovrstnimi vsebinami, ki vedno sledijo aktualnim dogajanjem, sposobnostim in interesom svojih članov. Njihovo širino je moč zaznati iz naslovov nekaterih krožkov, izpeljanih v preteklih letih: Dvig samozavesti z lastno aktivacijo, Bridge – medkulturno sodelovanje ob utrjevanju angleškega jezika, Kuhanje je lahko tudi zabavno, Možgani, Kaj pa naš vrt?, Spolnost, partnerstvo, družina, Prva pomoč na moj način, Spoznajmo Slovenijo, Kreativni tabor v Pineti, Dediščina prednikov in Zdrav obrok.

Aktualni ŠK v Centru KORAK

V letu 2018 so uporabniki Centra KORAK želeli nadgraditi znanja, pridobljena v predhodnem ŠK Zdrav obrok, in sicer na področju sladice. Tako v spomladansko-poletnem času poteka ŠK Zdrava sladica. Udeleženci so se najprej poučili o vseh sestavinah, s katerimi naj bi delali, nato so poiskali posamezne recepte zdravih sladice, zdaj pa se jih učijo pripravljati. ŠK je bil predstavljen tudi na dnevu za prostovoljce, zaključil pa se bo z izdajo namenske brošure.

O vzdušju in uspehih omenjenega krožka veliko povedo izjave članov:

»Veliko sem se naučila o sestavinah. Zelo zanimivo mi je bilo to, da pšenična moka sploh ni zdrava. Všeč mi je bilo, da smo se veliko pogovarjali in debatirali. Vsak je lahko prispeval svoje znanje. Super je bilo, da smo delali zdrave sladice in jih jedli brez pregrehe.« (Renata)

»Sprva se nisem želel udeležiti krožka, vendar me je zanimalo, kakšna je sladica brez smetane in sladkorja. Prvič sem šel in postalo je zanimivo. Zame je bilo koristno, glede na to, da sem na tem področju novinec. Mislim, da sem izgubil odpor do kuhanja in dobil zagon, ker mi stvari uspevajo. To znanje mi bo doma prav prišlo, sploh kadar bo žena bolna.« (Dušan)

»Super je bilo, ker smo se spoznali s sestavinami, ki jih nismo poznali, in ugotovili, da lahko uporabimo tudi manj škodljive in naravne sestavine. Bilo je poučno in uporabno, tudi družba je bila odlična. Zanimivo je bilo to, da so bile vse sladice zelo dobre in okusne.« (Simona)

Pogled naprej

Kot omenjeno, so ŠK pomemben vsebinski in metodološki element v programu Centra KORAK. Njihova izvedba je bila mogoča, dokler jih je sofinanciralo Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS, dosegali smo izobraževalne cilje ter jih javno predstavljali, kot predvideva model. Ker pa se ŠK v zadnjem času izbirajo preko javnega razpisa, katerega bistven kriterij je geografska lega, in ne npr. njihova vsebina ali ranljivost skupine, smo bili na razpisih 2016/2017 in 2017/2018, žal, neuspešni. To nas sicer ni ustavilo in ŠK za zdaj še ostajajo del našega vsakdanjika, a vsebine so zaradi omejenih finančnih sredstev okrnjene in akcijski cilji manj ambiciozni. Dobili so grenek priokus, saj jih umeščamo v program le zato, ker članom veliko pomenijo. Osebe po PMP potrebuje razno-liko, specifično in individualno prilagajanje v izobraževalnem procesu, zato upamo, da se kmalu ponovno znajdemo na »uradnem zemljevidu« izvajalcev ŠK, saj menimo, da tja tudi sodimo.

VIRI in LITERATURA

Antal, Z., Čeh, M., Danesh O., Erfurt, C., Gadnik, N., Helbert, C., Jagodic, D., Kalamar, M., Korošec, M., Lambert, A., Leban, T., Leitner, D., Patureau, F., Siebert, K., Stockinger, J., Šemrov, M., Terrien, A., Vešligaj D., J., Urban, D. (2011). Priročnik za delo z osebami s pridobljeno možgansko poškodbo. (str. 11). Ljubljana: Center za osebe s pridobljeno možgansko poškodbo Zarja.

Powell, T. (1996). Poškodbe glave. (str. 14). Ljubljana: Društvo Vita za pomoč po nezgodni poškodbi možganov.

PREDSTAVITEV AVTORJA

Marjan Kalamar, rojen 1977, univ. dipl. socialni delavec, je v Centru KORAK za osebe s pridobljeno možgansko poškodbo zaposlen od 2005, dela kot skupinski habilitator, samostojni svetovalec, od 2009 je tudi vodja rehabilitacijske enote. Je soavtor Priročnika za delo z osebami s pridobljeno možgansko poškodbo. Naziv mentor študijskih krožkov ima od 2006, od 2008 je v Centru KORAK, Kranj doslej vodil 12 študijskih krožkov.

Udeleženci ŠK na razstavi v Tivoliju, Center Dolfke Boštjančič, enota Mavrica, Renata Levičnik, 2018

Istrsko veselje srečanj in besed

POVZETEK

Dolgoletna sodelavka zbornika Brazde s trmuna predstavlja svoje začetke in doživljanje srečanj in dela istrskega ŠK. Z zanosom je podoživljala in tudi sooblikovala svoje kraje in ljudi.

KLJUČNE BESEDE

Istra, dediščina, zgodbe, zavzetost

Spominjam se časov po letu 2000, ko sva se s sodelavko Pino Pištan vračali domov s seminarja v Slovenskih Konjicah. Vso pot mi je živo in zelo doživeto pripovedovala o študijskem krožku (ŠK) Beseda slovenske Istre, v katerem je že več let sodelovala. Že naslednji dan sem dobila zajeten kup knjig, zbornikov Brazde s trmuna, in sicer do št. 10.

Z radovednostjo sem začela listati in prebirati vsebine, ki so jih do tedaj napisali moji predhodniki. V meni se je prebudila velika želja, da tudi sama kaj napišem, saj sem kot otrok v naši družini in okolju, v katerem sem odrasčala, pridobila neprecenljivo duhovno bogastvo o kraju in ljudeh ter njihovih navadah in o vsem, kar je bilo življenje istrskega človeka, Istrana. Tako sem na srečanjih spoznala še druge udeležence, bili so zelo zagnani. Z veliko vnemo do ohranjanja naše dediščine so raziskovali, pisali, ustvarjali.

Brez zadržkov sem postala del njih. Z veseljem in zanosom sem tudi jaz vlagala svoje znanje, izkušnje, energijo v naše delo za ohranitev naše istrske dediščine. Neprecenljivi so občutki ob izidu in predstavitvi novega zbornika. Nepozabni so trenutki ob stisku rok znanih in manj znanih ljudi, ki so prihajali na predstavitve. Hvaležna sem vsem, ki so mi pri tem pomagali s pripovedovanjem svojih doživetij in zgodb, predvsem mojim predhodnikom. Ne nazadnje tedanji mentorici in ostalim članom, s katerimi smo prehodili skupno pot. Vsa izdana gradiva – knjige – so danes bogat prispevek k preučevanju in ohranjanju resnične zgodovine minulih časov in ljudi v naši Istri.

Verjamem, da je moja zgodba, članek, postala kapljica v morju, ki se je zlilo v ocean vseh avtorjev, ki so ustvarjali v ŠK Beseda slovenske Istre.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Marija Šavron Jerman, upokojena vzgojiteljica, je sodelavka ŠK Beseda slovenske Istre v zadnjih desetih letih delovanja. Sodelovala je z zbiranjem pričevanj, pisanjem prispevkov in z recitiranjem na javnih predstavitvah. Dejavnost je tudi pri drugih animacijskih dejavnostih Kopra in istrskega podeželja.

Težave in njihovo reševanje z učenjem

POVZETEK

Upokojenci v Krškem s ŠK rešujejo (morebitne osebne) težave. Vtiskajo pretekla znanja v trajnejše oblike na primer fotografije in zapise, ki jih nato posredujejo v spletni svet in s svojo dejavnostjo oživljajo majhne kraje.

KLJUČNE BESEDE

Posavje, upokojenci, učenje, aktivnost

Študijski krožki na Ljudski univerzi Krško (LUK) so zanimiva dejavnost tudi za upokojece, ki nimajo več kakih posebnih dolžnosti. Na krožkih se lahko družijo z ljudmi s podobnimi interesi in tako kar najboljše preživljajo svoj čas. Pa gre res samo za to?

Prvega študijskega krožka (ŠK) na LUK sva se udeležila skupaj z ženo, in to predvsem zaradi zdravstvenih težav psihične narave. Prav takrat je namreč potekal na tej ustanovi ŠK za osebno rast, ki je izhajal iz teorije izbire avtorja dr. Viljema Glaserja. Ob najini prijavi je ena skupina to temo obravnavala že drugo leto, nova pa je delo začejala od začetka. Z ženo sva sodelovala kar pri obeh. Sodelovala sva štiri leta. Znanje, ki sva ga pri tem pridobila, nama je pomagalo, da sva se uspešno spopadla z najino težavo in jo vsaj močno omilila, če že ne povsem rešila. Tudi druženje s podobno mislečimi člani, njihove izkušnje ter pomoč mentorice je bila dobrodošla podpora pri najinem delu na sebi. S tem ko sva opustila nekatere vzorce v svojem vedenju, sva se rešila tudi nekaterih težav. K njihovem reševanju pa so pripomogli tudi drugi krožki, ki so potekali na LUK.

Med najinim obiskovanjem tedenskih srečanj se je žena srečevala tudi s članicami zeliščarskega krožka. V kratkih pogovorih z njimi je ugotovila, da ta tema zanima tudi njo. Tako je svojo dejavnost razširila še na to področje ter se naslednje leto vpisala v zeliščarski krožek.

Dve leti kasneje je bil ustanovljen krožek za folklorne ples. Ker žena v glasbi in plesu zelo uživa, se je vpisala tudi v to skupino. Skupina je dejavna in uspešna. Dekleta redno nastopajo na prireditvah LUK, večkrat pa jih povabijo tudi zunanji organizatorji prireditev.

Moj konjiček je fotografiranje. Prvo leto sodelovanja v krožkih sem tako poskrbel za fotografije udeležencev dveh naših skupin krožka za osebno rast. Že naslednje leto pa se je iz tega krožka oblikovala še ena skupina. Nastal je krožek Povezani, ki je prirejal zaključne izlete za člane vseh krožkov na LUK. To je bila enkratna priložnost zame in moj konjiček, saj sem vse naše izlete tudi dokumentiral s fotografijo. V naslednjih letih pa so me k sodelovanju, predvsem k

dokumentiranju njihove dejavnosti, povabile tudi zeliščarke in plesalke. Moje delo fotografa se je tako začelo širiti.

Ste vedeli, da je bila v Venišah, vasici pri Leskovcu pri Krškem, med letoma 1903 in 1912 cementninarska delavnica? Le malo ljudi to še ve. Žal pa nihče, kje je bila. Tistih, ki so to vedeli, ni več med nami; prav tako tone v pozabo vedenje, da je bila že pred nastankom modernih obrtniških dejavnosti na prostoru današnje Ulice mladinskih delovnih brigad pintarska (sodarska) obrt; kje so bile kovačije v Krškem in okolici?

Zabeleženi so bili večinoma le veliki dogodki v večjih krajih, življenje v majhnih vaseh pa tone v pozabo. Spoznanje o izgubi spomina na podrobnosti iz življenja naših prednikov mi je dalo idejo za krožek, ki bi se ukvarjal prav z raziskovanjem in zapisovanjem življenja in drobnih zgodovinskih dogodkov v naši okolici. Tako je pred štirimi leti nastal ŠK Spoznavajmo kraje v naši okolici. Takoj je bil dobro sprejet. Čeprav v začetku nihče ni imel večjih izkušenj s takim delom (razen mentorice), so se rezultati dela kmalu pokazali. Nastajali so fotografski zapisi o vaseh in naših ekskurzijah, ki so jih kasneje dopolnjevala besedila v letnem biltenu. V več letih je nastala fotografska razstava o nekdanjem in sedanjem Leskovcu, ki jo je dopolnjevala tekstovna predstavitev razvoja vasi. Kasneje je gradivo kot predstavitev vasi izšlo v obliki Power Pointa na zgoščenki. Danes člani našega krožka aktivno sodelujemo pri pripravi knjige o Leskovcu. Razmišljamo o prikazu našega dela na internetnih straneh. Za poskušino smo na Wikipediji že objavili nekaj podatkov o Žadovinku, majhni vasici, kjer naj ne bi bilo ničesar zanimivega.

Delo v skupini poteka v obliki predavanj, ki jih pripravljamo udeleženci ŠK ali vabljeni gostje, v obliki ekskurzij v posamezne kraje, obiskov muzejev in raznih predavanj. Vendar je to le manjši del dejavnosti. Veliko dela moramo opraviti v obliki priprav sami doma. Potrebno je mnogo ur za pripravo posameznega srečanja in potem še kar nekaj ur za obdelavo in morebitno publiciranje zbranega materiala. Dela je toliko, da močno posega v naš način življenja. Rezultati našega dela so opazni na dveh ravneh. Najprej obogatimo z novimi spoznanji sami sebe, s tem ko se seznanjamo z življenjem v naših krajih kot tudi s samim druženjem in delom v skupini. Po drugi strani pa so naša spoznanja tudi zapisana in s tem bolj ali manj dostopna širši javnosti.

Mislim, da je čas, da odgovorim na vprašanje v uvodnem delu: Ne, za mene ni samo to. Za mene so krožki na LUK način življenja. Prednost pred krožki imajo samo še vnuki in žena.

PREDSTAVITEV AVTORJA

Slavko Pirc, upokojenec od leta 2011, po izobrazbi inženir elektrotehnike je zgleden animator na LUK že vrsto let, povezuje in redno obvešča vse udeležence ŠK, v katerih sodeluje. Je skrben, sočuten in vsestranski sodelavec, ljubitelj zgodovine naših krajev, amaterski fotograf in skrben

mož, oče in dedek. Krožkov na LU Krško se redno udeležuje že od leta 2012 dalje. Predvsem ga zanimajo osebna rast, narava ter zgodovina Krškega in okoliških krajev. Pri delu je njegov redni spremljevalec fotoaparati.

ŠK Ujeti trenutki, Milena Korošec, Slovenska Bistrica, 2018, foto: Brbre

Naša istrska beseda

POVZETEK

Član ŠK predstavlja svoj pogled na dejavnost, ki odmeva prek državnih meja in celo prek morja.

KLJUČNE BESEDE

Istrske teme, Brazde s trmuna, Leda Dobrinja, Nadja Rojac

Počaščen in hkrati v zadregi sem sprejel vabilo mentorice študijskega krožka (ŠK) Beseda slovenske Istre Nadje Rojac, naj napišem nekaj uvodnih besed k 14. številki zbornika Brazde s trmuna. Počaščen zato, ker cenim od prvega do zadnjega člana oz. udeleženca ŠK. Počaščen tudi zato, ker me je že leta 1996, nekaj mesecev pred izidom 1. številke, pobudnica in prva mentorica ŠK Leda Dobrinja, povabila k sodelovanju pri nastanku in izdajanju tromesečnika Istrske teme, ki je bil dopolnilo oziroma neke vrste priloga Brazdam s trmuna.

Spominjam se svojega prvega srečanja z njo. Bilo je med mojim zadnjim dopustom pred upokojitvijo. Sredi julija leta 1996 me je prijatelj Milan Gregorič povabil na sestanek v uredništvo tednika Glas. V pisarni urednika, izdajatelja in glavnega pisca glasila Janka Tedeška je za računalnikom delal sošolec iz gimnazijskih let, Zdravko Vatovec. Nasproti Tedeška je sedela lepa in na pogled zadržana gospa. Takoj ob predstavitvi in stisku roke pa sem začutil potrebo, da bi jo bolje spoznal, saj je s prekipevajočo energijo v hipu prepričala sogovornika, da je pozorno sledil njenim zamislim in bil pripravljen zastaviti vse svoje sposobnosti za uresničitev njenih pogumnih zamisli. Po sestanku sva se z Ledo zadržala še dobro uro v bližnji kavarnici, kjer mi je razložila načrt o izdajanju glasila Istrske teme in me povabila v uredniški odbor. Niti na kraj pameti mi ni prišlo, da bi povabilo odklonil. Rekel pa sem ji, da bom rad pomagal pri iskanju podpornikov, da pa sem »antitalent« za pisanje.

»Kako antitalent?« je povzdignila glas Leda. »Kako pa si diplomiral in spisal diplomsko nalogo, za katero si celo prejel Prešernovo študentsko nagrado?«

»To je nekaj čisto drugega,« sem se branil.

»Nič ni drugega,« je nadaljevala. »Za začetek bomo ponatisnili del tvoje seminarske naloge o Piranu,« je odločno končala pogovor.

Tako se je začelo najino sodelovanje in moje zapisovanje preteklih dogodkov. Najprej o srečanju dijakov koprške, pazinske in rovinjske gimnazije, nato o 1. maju v Trstu leta 1947. Potem je sledil daljši opis izselitve mojih stricev v Argentino, ki je bil objavljen v dveh nadaljevanjih.

Zelo rad sem se udeleževal sej uredniškega odbora v Ledini hiši od Čiuda v Loparju. V tem času sem podrobneje spoznal tudi Ledino vzporedno oziroma

glavno dejavnost. To je bilo mentorstvo v ŠK Beseda slovenske Istre in vsakoletno izdajanje vsebinsko bogatega glasila Brazde s trmuna. Seznanil sem se tudi z drugimi, ki jih je Leda pritegnila k delu: kmetovalci, delavci, učitelji, profesorji, akademskimi slikarji, znanstveniki in raziskovalci, pa tudi diplomirani teologi in mašniki. Zato me je toliko bolj počastil Ledin predlog, da bi za 5. številko Brazd napisal zgodbo o desetletnem uspešnem delu Bertožana Ida Kocjančiča v Avstraliji in po vrnitvi v domovino.

Takšni so bili začetki, od takrat redno sodelujem s ŠK, zdaj pod mentorstvom Nadje Rojac, domačinke iz Gažona, ki je prav tako uspešna pri oblikovanju in izdajanju zbornika Brazde s trmuna. Vsa ta leta sledim predstavitev Brazd, obogatenim z recitacijami, pričevanji in odrskimi igrami njihovih piscev in sodelavcev. Še posebej mi je ostala v spominu predstavitev 5. številke v knjigarni Libris, ki jo je popestril Radoslav Kostantin s svojo slikovito narečno pripovedjo Bušca moja malvašija.

Ob izidu vsake številke Brazd ne pozabim enega izvoda poslati svojemu bratrancu v Santiago de Chile, ki v hrvaškem kulturnem centru revijo posreduje v branje istrskim izseljencem. Besede domačih avtorjev jim namreč blažijo nenehno domotožje. Ne morem mimo ugotovitve, da so Brazde s trmuna zame, moje razseljene sorodnike in številne tu živeče Istrane trdna opora za ohranjanje lastne identitete kakor tudi možnost za pisno izražanje svojih raziskav, doživetij in čustev. Zato so vsa prizadevanja za njihovo oblikovanje in tiskanje večkratno poplačani.

PREDSTAVITEV AVTORJA

Silvan Prodan, geograf, urbanist in pisatelj. V ŠK Slovenci v Istri oziroma Istrske teme je dejaven od 1997/98. V času izhajanja lista Istrske teme je bil član uredniškega odbora. V listu je začel objavljati prispevke in odtlej izdal osem samostojnih knjižnih del. Je tudi predsednik Kulturnega kluba Istra. Pri 84 letih zgledno skrbi tudi za svoj vinograd.

Spomini na Balintovo skupino

POVZETEK

Osebni utrinek o vključenosti v skupino, ki se je skozi leta spreminjala.

KLJUČNE BESEDE

Balint, spodbuda, 17 let

V skupino, ki je predstavljala ŠK, sem se vključila pred 17 leti, potem ko sem o njej slišala veliko koristnih informacij in se podrobno seznanila z metodami dela. Koncept timskega dela z izmenjavo izkušenj, aktivno poslušanje in refleksije članov sem v tistem času potrebovala, ker sem se soočala z velikimi izzivi tako v poklicnem kot zasebnem življenju. Stiske, dileme, strokovne zagate, ki smo jih obravnavali, so nas opogumljale, bogatile, spodbujale in usmerjale h kompetentnejšemu vsebinskemu pristopu pri reševanju dilem in težav z otroki, starši in sodelavci.

Skupina je rasla, se krčila in se spreminjala skoraj vsako leto, kar nas je kot skupino in posameznike bogatilo. Teme so bile različne, aktualne in pereče. Podpora, ki sem jo v skupini dobila, ko sem se soočala z izjemno zahtevnim primerom v svojem razredu, je bila zame neprecenljiva.

Skupaj smo se veselili in proslavili tudi različne dosežke članov na strokovnem in zasebnem področju. Izražali pa smo si podporo tudi v kritičnih trenutkih, v katerih se je znašel prav vsak med nami.

Podpiram prizadevanja za organiziranje takšnih skupin tudi v bodoče.

Slepa kura zrno najde

POVZETEK

Opis premagovanja ovir zaradi slepote je predstavljen tako, da utemelji udejstvovanje v študijskih krožkih pa tudi osebno držo vsakega od nas

KLJUČNE BESEDE

ovire, volja, priložnost

Za delo v ŠK sem se odločila, ko sem spoznala mentorja Staneta Padežnika ob temi Slepa kura zrno najde. Srečanje z njim in vključitev v ŠK je zagotovo vplivalo na to, da sem se lahko ponovno vključila v družbo in dosegla zastavljene cilje.

Prav tedaj sem se soočala z ovirami, ki so se v družbi zdele nerešljive. Zaradi osebne izkušnje slepote in gibalne oviranosti bi se morala po tedanjem razmišljanju družbe umakniti iz aktivnega življenja in dopustiti, da bi mene, moje življenje upravljali drugi. Namesto podpore pri iskanju rešitev, kako premagati ovire, sem se srečevala s prevladujočim razmišljanjem: »Če stvari ne zmoreš narediti na način, kot jih naredi večina, jih pač ne počneš!« Skoraj vse, kar sem želela početi, je bilo v tistem času nedostopno. Mentor in člani ŠK so imeli podobne poglede, kot sem jih imela sama, in so me podpirali pri mojih odločitvah in mi pomagali, da sem jih lahko uresničila. Tudi vsebina takratnega ŠK je prispevala, da sem pridobljena znanja, izkušnje in informacije lahko uporabila za vztrajanje pri svoji usmeritvi in vplivanju na spremembe v svojem okolju.

Na začetku me je privabila predvsem možnost, da se vključim v družbo s podporo ljudi, ki so se znašli v podobnih življenjskih okoliščinah kot jaz oziroma so imeli podobne izkušnje. V času, ko sem izgubila vid in gibalne sposobnosti, sem bila za okolico nesposobna oseba. Kljub temu sem se želela vključiti v družbeno dogajanje. Potrebovala sem podporo tistih, ki so že premagali podobne ovire. Kasneje pa je bil motiv za delo predvsem druženje z ljudmi s podobnimi interesi, želja po novem znanju in po tem, da skupaj kaj premaknemo v družbi. Pritegnili so me tudi program oziroma vsebine, s katerimi smo se srečevali in jih raziskovali. Zagotovo pa je sodelovanje pomenilo možnost kakovostne izrabe prostega časa. Vsi, ki smo sodelovali, smo s svojim delom prispevali k spremembam v svojem okolju. Rušili smo stereotipe o drugačnosti in ustvarjali družbo, ki v drugačnosti prepozna priložnosti za povezovanje, vključevanje in ustvarjanje enakih možnosti za vse, ne pa priložnosti za izključevanje.

Moj pogled na Balintov krožek

POVZETEK

Kratek prispevek predstavi vključitev v prvi študijski krožek. Nadaljnje izkušnje so pokazale pomen razvoja sodelovalnega odnosa iz razrešitve napetosti oz. tonusa med izključevanjem, nevednostjo, negativnimi čustvi in vključevanjem, znanjem in pozitivnimi čustvi.

KLJUČNE BESEDE

aktivnost, refleksija, sprejetost

V Balintov krožek sem se vključila na povabilo kolegice iz šole. Ideja se mi je zdela dobra, saj sem potrebovala nove pristope in metode dela pri svetovalnem delu v vrtcu. Njeno navdušenje nad strokovnim delom in pristopom me je spodbudilo, da sem se pridružila skupini, v katero so bili vključeni člani z različnih področij dela (šolstvo, sociala, zdravstvo, vrtec). Na prvih srečanjih sem bila bolj opazovalka. Želela sem se seznaniti z metodo dela in vlogo v skupini. Nerada sem se izpostavljala pred skupino, ki je bila že oblikovana, in kot se je meni zdelo, dobro vpeljana. Strah me je bilo, da ne bom dovolj dobro predstavila primera, trema, blokada – vse to me je spremljalo na začetku vključevanja v skupino. Med nami se je postopoma spletla neformalna vez, zaupanje in tako smo se srečevali v Balintovem krožku še mnogo let. Nekateri člani so odšli, prihajali so novi, nekaj »stalnih« pa nas je ostalo do konca delovanja krožka. Šla sem skozi daljši proces usposabljanja in v tem obdobju pridobila nekaj pozitivnih izkušenj. Ponosna sem na prehojeno pot in vztrajnost. Lahko trdim, da sem s sodelovanjem v skupini profesionalno in osebno pridobila veliko znanja in nove prijeme. V njej sem se počutila dobro, bila sem slišana, bila sem deležna podpore in razumevanja njenih članov pri predstavitvi primera. Običajno je bil predstavljen primer, ki se nas je čustveno zelo dotaknil, spodbudil negativna razmišljanja, čustva jeze, prizadetost, rušenje osebne integritete, kritiko ... Z opisovanjem podobnih primerov in mnenj drugih sem bogatila nabor izkušenj, kako ravnati, ko si v začaranem krogu in te zanesejo čustva. Spoznala sem, da se to ne dogaja samo meni, da imajo tudi drugi podobne ali še hujše izkušnje v službi in doma. Skupina mi je širila pogled, primer osvetlila iz različnih vzornih kotov. Nisi bil več v predoru, prikazala se je svetloba, razsvetljenje, nova energija. Postajala sem bolj odprta, strpna in empatična do ljudi okoli sebe, spremenila naravnost do njih in ugotovila, da sem opremljena za pozitivno komunikacijo in učinkovitejšo reševanje kritičnih primerov. Vsi smo ljudje, vsi potrebujemo podporo, sprejetost. Naučila sem se, da je treba osebo razumeti, jo videti kot celoto (kaj doživlja, kako se počuti ipd.), ne

pa je doživljati samo v okoliščinah, v katerih ravna neprimerno ali nespoštljivo. Ozaveščala sem svoje občutke, se učila poslušati sebe, poslušati člane skupine in ob tem razvijala komunikacijske veščine. Skratka, zame je postal pomemben odnos med pedagoškim kadrom in otroki, starši oziroma sodelavci, ki nas spravljajo na obrate. Kaj lahko naredim, da bo odnos sodelovalen? Tako kot je pred leti kolegica navdušila mene, lahko zdaj tudi sama prenesem navdušenje na vse, ki potrebujejo supervizijsko skupino in podporo pri svojem delu. Lepo je imeti ob sebi ljudi, skupino, v kateri si sprejet, si to, kar si, in to Balintov krožek nudi.

Varovanje gozda z oblikovanjem keramike

POVZETEK

Predstavljen je večleten razvoj ŠK, ki se uči oblikovati glino, jo glazirati, žgati in razstavljati na lokalni in nacionalni ravni. Vsebinsko gre za odziv na poškodbe gozda na Soviču po žledu.

KLJUČNE BESEDE

keramika, izvirnost, zanos, žled

Uvod

Študijski krožki s področja keramike so v Postojni ponovno zaživel pred približno petimi leti, ko se je zanje zavzela Jezikovna šola Athena, d. o. o., kjer deluje Flora Otoničar, odlična mentorica in pobudnica za aktivno ustvarjanje na mnogih področjih. Povabila me je, da bi sodelovala kot animatorka in predstavila glino kot živo materijo, ki jo lahko oblikujemo na različne načine in iz nje ustvarimo bodisi skodelico ali palčka in še marsikaj, kar nam duša narekuje. Navdušenje je bilo veliko in članice so se kar same poimenovala z zanimivimi izvirnimi imeni.

Študijski krožek Oblikovanje keramike

Imele smo štiri do pet srečanj s končno predstavitev izdelkov na razstavi. Za ŠK v oblikovanju gline se je hitro razvedelo, naraščalo je tudi navdušenje zanje, zato smo morale začetne korake kar nekajkrat ponoviti.

Začetne in hkrati stalne članice pa smo znanje nadgradile še s spoznavanjem glazur, oksidov in različnih tehnik žganja keramike. Po vsakokratnem končanem projektu je tudi pri stalnih članicah sledila razstava. Postale smo razpoznavne in si nadele svoje ime. Skupina se redno srečuje in iz ideje ustvari in realizira projekt.

Postale smo Varuhinje gozda, pa ne v dobresednem pomenu. Spoštovanju gozda in njegove lepote smo želele dodati svoj umetniški navdih in kulturni prispevek naši dediščini. Kot Varuhinje gozda smo se pojavile na bližnjem hribu Sovič, ki ga je pred leti prizadel žledolom, od katerega se drevesa še zdaj niso opomogla. Drevju in sprehajalni poti smo želele dati nekaj kulturnega pridihja z raznimi skulpturami, ptički, glinenimi listki itd. Podobna ideja je bila realizirana tudi v središču mesta, kjer smo na veje dreves obesile glinene drobne ptičke. Sledila je realizirana zamisel glinenih listkov kot dodatek Forme vive v Hrušici pri Podkrajju. Sicer pa smo v okviru ŠK razstavljale še v Slavini pri Postojni, v prostorih Zavarovalnice Triglav v Postojni, na MIZŠ v Ljubljani in še kje.

Zaključek

Menim, da so bila naša dela lepo sprejeta v okolici, kjer živim, pa tudi širše, in da moramo delo nadaljevati. Idej imamo še veliko in prepričana sem, da bomo zastavljene cilje uspešno izpeljale, saj nas nekateri projekti čakajo že to jesen. Dela se moramo lotiti še bolj načrtno in premišljeno, saj smo bile nekoliko razočarane, ko smo ugotovile, da so naše skulpture s hriba Sovič prav kmalu odšle z mimoidočimi sprehajalci. Upamo, da so na spoštljivem in lepem mestu v novem domu. Vendar nas te izkušnje ne ustavijo. Jeseni se bomo lotile nove postavitve skulptur na Soviču. Tudi pano z Jakopičevega drevoreda v Ljubljani želimo umestiti v ta projekt, za izvedbo katerega potrebujemo dovoljenje ustreznih občinskih organov. Mislim, da delim mnenje vseh, ne le svoje, da smo polne optimizma, novih idej in da bomo delo nadaljevale, saj smo odprte tudi za nove člane in pobude.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Maja Žnidaršič, upokojenka, pred tem pa zaposlena v administraciji, živi in ustvarja v Postojni. S keramiko se je začela ukvarjati pred več kot dvajsetimi leti. Znanje je pridobivala na različnih tečajih in ga z lastno prakso nadgrajevala. Kot aktivna članica v Društvu keramikov in lončarjev Slovenije vsako leto razstavlja na preglednih razstavah na Magistratu v Ljubljani. Razstavlja tudi na Hrvaškem, predvsem pa v okviru študijskih krožkov. Najodmevnejši v lokalnem okolju so projekti ŠK Varuhinje gozda.

ŠK Varuhi gozda, Flora Otoničar, Postojna, 2018, foto: Tomaž Penko

Neodkrita pot ŠK Drevesa pripovedujejo

POVZETEK

Udeleženka ŠK predstavi in komentira svoj vstop v ŠK in obzorja, ki jih ji je odprlo sodelovanje v njem.

KLJUČNE BESEDE

Izola, doživetje, sprememba, drevo

Življenje je včasih prav hecna stvar. Velikokrat nam vzame vajeti iz rok in nas zapelje z načrtovane poti. Nikoli nisem marala avtocest (a bodimo iskreni, večina nas v našem vsakdanu, vede ali nevede, drvi po njih), vselej so mi bile ljubše stranske ceste in poti, saj nikoli ne moreš zagotovo vedeti, kaj lahko odkriješ na njih in kaj se skriva za njihovimi ovinki. Žal pa je v našem drvečem času vožnja po stranpoteh pravo razkošje.

Na eno tako še neodkrito pot z imenom ŠK Drevesa pripovedujejo me je povabila mentorica Marina Hrs iz Mestne knjižnice Izola. Sama pravzaprav nisem vedela, zakaj sem pristala. Mogoče je bila kriva intuicija, ki mi je šepetala, naj se prepustim, nemara radovednost, želja po odkrivanju nečesa novega ali pa možnost, da s pripovedovanjem zgodb o drevesih ozaveščam ljudi, da so drevesa, kakor mi, živa in čuteča bitja. Veselo sem zakorakala po poti in moj pogled na svet ter doživljanje le-tega se je izrazito spremenil. Na pohodih, predavanjih ali med pripovedovanjem zgodb, obdana z naravo, sem naenkrat, tako kot se mi je to dogajalo v otroštvu, zaslišala bitje srca starega hrasta, ki mi je dajal senco, prisluhnila zgodbi kamnite poti, po kateri sem stopala, se predala vonjavam rož, ščeбетu ptic ... Skratka, začelo se mi je dozdevati, da vse že videno in znano gledam in spoznavam prvič.

Nekega dne, ob pitju jutranje kave ob morju, sem se spomnila na povzetek zgodbe o palmi, ki sem ga napisala pred leti. Zrla sem v palmo, ki me je takrat navdihnila, in vedela sem, da si zgodba želi biti napisana. Doma sem našla zapiske, jih pregledala in se lotila dela. Vse znanje, za katero sploh nisem vedela, da sem ga vsrkala v ŠK, je letelo na papir. Dodatno sem raziskovala teme, o katerih sem pisala, celo slike dreves in ptic, ki nastopajo v zgodbi, sem zalepila k zapiskom o njihovem življenju in njihovih značilnostih, študirala sem članke o vplivih človeka na okolje ..., predvsem pa sem ob vsem tem neznansko uživala in se čudila. In ko sem po skoraj letu dni imela ves potreben material, sem začela pisati zgodbo, ki se je v resnici nazadnje napisala sama, jaz sem bila le orodje.

Mogoče pa se bo v prihodnosti napisala še kakšna, zato se iz srca zahvaljujem ŠK Drevesa pripovedujejo in Marini za njihovo voljo, požrtvovalnost in srčnost.

Ustvarjalnost v Domu upokojencev

POVZETEK

Glina, svila, nakit, lutke in fotografija določajo skupno delo določenega obdobja

KLJUČNE BESEDE

ustvarjalnost, učenje, zadovoljstvo, terapija

Dom upokojencev Postojna že četrto stoletje gosti ŠK z najrazličnejšimi vsebinami. Delujejo v organizaciji in izvedbi Jezikovne šole Athena, d. o. o., Postojna in jih vodi mentorica Flora Otoničar. Koordinira jih ACS, sofinancira pa MIZŠ. Stanovalcem pomenijo posebno obliko ustvarjanja in prijetnega druženja, veselijo se skupnih ustvarjalnih delavnic. Učijo se novih znanj in spretnosti, ustvarjalno preživljajo prosti čas ter se s priložnostnimi razstavami vključujejo v lokalno okolje. V ŠK ustvarjajo glinene skulpture, svilene slike, nakit in drugo. Leta 2017 je Dom upokojencev praznoval 40-letnico delovanja. V letih 2017 in 2018 so potekali ŠK Oživljanje lutk. Ob 40. obletnici Doma smo oživili lutke, ki so jih ročno izdelali stanovalci pred 18 leti, in to v organizaciji iste ustanove in njenih mentoric. Stanovalci Doma so bili tudi avtorji besedila in igralci v lutkovni predstavi Ljubezen na morju. Z novo lutkovno igrico Vasovanje smo nastopili v Domu dvakrat, prvič za stanovalce in zaposlene in drugič za otroke Vrtca Postojna in dijake SGLŠ Postojna. Z lutkovno igrico Drugačen pa so se predstavili tudi člani ŠK, ki deluje na Jezikovni šoli Athena.

Skupno delo in ustvarjanje me še posebej povezuje s stanovalci. ŠK sem spremljala celotno obdobje tudi skozi objektiv fotoaparata. Poseben užitek je bil ob trenutkih, ki sem jih želela ohraniti za spomin na prijetno dogajanje in druženje z našo ustvarjalno skupino.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Ivanka Smrdel je delovna terapevtka v Domu upokojencev Postojna, kjer je zaposlena že 37 let. Študijske krožke spremlja prav od začetkov leta 1993, ko se je kot delovna terapevtka pridružila stanovalcem, ki so sodelovali v ŠK. Spomine na prijetno dogajanje in druženje ohranja z ustvarjanjem foto zgodb, saj je fotografitanje zanjo poseben izziv.

Kar delaš s srcem, je vedno prav

POVZETEK:

Utrinek s Ptuja dopolnjuje obširnejša predstavitev avtorice, leta 2018 imenovane za častno občanko Ptuja

KLJUČNE BESEDE

Potrč, literatura, pohodništvo, planinstvo, starost, ljubezen

Bralni krožek Beremo z Manco Košir društva za ohranjanje zdravja, naravne in kulturne dediščine Zreli vedež je včasih deloval tudi med počitnicami. Od vsega začetka (2001) ga vodim mentorica Viktorija Dabič. Srečanja potekajo v klubskem prostoru Doma upokojencev Ptuj ob ponedeljkih ob 9.30. Osrednja dejavnost je prebiranje del Toneta Partljiča Starec za plotom, Grob pri Mariji Snežni in Hotel sem prijeti sonce. Prihaja od 15 do 20 udeležencev, ki kljub visoki starosti še vedno radi povedo kakšno svojo izkušnjo. Najbolj očarljiv pri našem krožku je sprejem. Če se zadržim v avli in malo zamudim, me za »nagrada« preostali udeleženci pričakajo s pesmijo, ki jo zapojejo pred mojim prihodom – tudi zame, kot radi povedo. Izjemno vzdušje, izjemni ljudje. Tu in tam kdo tudi ugasne, se poslovi, vendar življenje teče dalje, lučke v očeh se znova prižgejo.

O AVTORICI – utemeljitev za naziv častne občanke

(Nataša Vuk, Komisija za odlikovanja in priznanja, Mestna občina Ptuj, 28. 5. 2018)

Viktorija Dabič prejema naziv »častna občanka« za zasluge prostovoljstva na Ptujskem, širjenja bralne kulture, medgeneracijskega povezovanja, ozaveščanja o etnografski dediščini, kulturnih in turističnih priložnostih Ptuja.

Ljubezen do lepe slovenske besede, literatov in kulturne krajine jo spremlja že od otroštva. Njen oče je že zgodaj prepoznal Viktorijino hrepenenje po lepotah slovenske krajine, zato sta skupaj raziskovala kulturne in naravne zanimivosti naše dežele, predvsem pa Ptuja z njegovo okolico. Vika (roj. Cvirn) je osnovno šolo obiskovala v Markovcih in na Ptuj. Po maturi na ptujski gimnaziji (1960) se je vpisala na Filozofsko fakulteto v Ljubljani in absolvirala študij slovenskega in angleškega jezika s književnostjo. Med študijem je v Študentskem naselju delovala kot knjižničarka in prostovoljka za pomoč tujim študentom pri učenju slovenskega jezika, organizirala krvodajalske akcije in mladinske delovne brigade.

Svojo službeno pot je začela na Ekonomski šoli Ptuj (1965). Naslednje leto se je zaposlila na Osnovni šoli Franca Osojnika na Ptuj (danes OŠ Ljudski vrt) in tam do konca svoje poklicne poti (1998) poučevala slovenski jezik s književnostjo. Slovenščino je poučevala tudi v programu dodatnega poklicnega izobraževanja odraslih v Tovarni glinice in aluminija v Kidričevem in na Kovinarski šoli na Ptuj. V devetdesetih letih je opravljala tudi funkcijo vodje študijske skupine

učitelj slovenskega jezika za Podravje.

Ob redni službi je bila zaposlena tudi z drugimi dejavnostmi: bila je dolgoletna vodja šolske knjižnice ter literarnega in planinskega krožka, mentorica bralne značke, organizatorka pohodov po slovenskih literarnih poteh ter vodja različnih tekmovanj iz znanja slovenskega jezika in planinstva. Na šoli je organizirala šolski radio, urejala šolska glasila in bila pobudnica izdelave Zlate knjige za odlične učence. Več kot desetletje je vodila tudi šolski turistični podmladek in se zavzemala za promocijo turizma med mladimi. Tako se je v osemdesetih letih aktivno vključila v organizacijo festivala Turizmu pomaga lastna glava, katerega namen je bil spodbuditi zanimanje mladih za turistično ponudbo domačega kraja, kot dolgoletna predsednica Zveze prijateljev mladine Ptuj pa je organizirala tudi številne pustne prireditve za otroke. Še danes jo nekaj vleče med otroke. V počitnicah vodi delavnice, v katerih raziskujejo skrite koticke Ptuja. Prepričana je, da so otroci najbolj dojemljivi za nova spoznanja, ki jih lahko pridobijo zgolj z izkušnjo. Naučiti jih doživljati naravo, jim ponuditi radost odkrivanja neznanega, je dober način, kako jih odtegniti od računalnika.

Je tudi aktivna planinka, članica Planinskega društva Ptuj in avtorica besedil s področja planinstva in turizma. Večkrat je prehodila Slovensko planinsko pot, uredila Zbornik ob 50-letnici PD Ptuj (2004) in bila sourednica planinskega vodnika Po gorah severovzhodne Slovenije (2007). Sodelovala je tudi pri izdaji priročnika Planinske obhodne poti (2008). Za svoje delo na področju planinstva je prejela več priznanj: bronasti častni znak Planinske zveze Slovenije (PZS) 1993, priznanje Športne zveze MO Ptuj (1994), častni znak Mladinske komisije PZS (1994), srebrno Bloudkovo značko (1988), srebrni častni znak PZS (1998), priznanje PD Ptuj (2002), plaketo PZS (2006) ter svečano listino PZS (2011).

Po upokojitvi je aktivna zlasti v društvu Zreli vedež Ptuj, ki skrbi za ohranjanje zdravja ter naravne in kulturne dediščine. Vedoželjne člane družijo literarni večeri, razstave, pohodi v naravo, ozaveščanje o pomenu ohranjanja naravne ter kulturne dediščine, branje in še mnoge druge aktivnosti. Večkrat letno se na Ptuj na njeno pobudo srečajo člani številnih društev od blizu in daleč. Študijski krožki Po poti Ivana Potrča in Matija Murka, na katere so privabili že več kot 4000 pohodnikov, so slikovit primer, kako srčno združujejo ljubezen do narave, kulture in soljudi. Leta 2001 je društvo na njeno pobudo prvič organiziralo zdaj že tradicionalni Pohod po poti Ivana Potrča in Matije Murka. Na njeno pobudo je bila postavljena tudi spominska plošča na rojstni hiši Ivana Potrča na Štukih (2001) ter spominska plošča dr. Alojziju Remcu v Miklošičevi ulici na Ptuj (2014).

Kot nosilka licence za vodenje ŠK BMK deluje tudi kot organizatorka prireditev za promocijo branja in učenja med starejšo in mlajšo populacijo. Društvo Zreli vedež, ki ga vodi že vse od ustanovitve (1998), je leta 2003 prejelo priznanje ACS za izjemne strokovne in promocijske dosežke pri bogatitvi znanja starejših. Stanovalcem doma upokojencev, katerih utrujeno oko ni več sposobno brati, a si kljub vsemu želijo prisluhniti lepi slovenski besedi, vsak ponedeljek popestri z branjem.

Gospa Viktorija sodeluje v projektu Slovenska pisateljska pot in je avtorica informativno turistične table na Štukih. Table slovenske pisateljske poti bodo postavljene po vsej Sloveniji in bodo enotne. S tem je gospa Viktorija uspela, da bomo zarisali našega Potrča na literarni zemljevid Slovenije, na kar smo lahko zelo ponosni.

Je dobitnica mnogih priznanj na področju kulture in turizma. Leta 2002 je za ustvarjalno delo na področju kulture prejela oljenko Mestne občine Ptuj (MOP), leta 2010 pa še veliko oljenko. Je tudi dobitnica priznanja Zveze kulturnih organizacij MOP ter jubilejnega priznanja Turističnega društva Ptuj (2006).

Dabičeva je bila po izboru bralcev v natečaju Ljudje odprtih rok revije Naša žena okronana z nazivom »dobri človek leta 2012«. To potrjuje, da je velik človekoljub, srčna in velikodušna oseba. Razdajanje v dobro skupnosti je način njenega življenja. Njeno srčnost, predanost, vizionarstvo, skrb za blaginjo vseh občanov in širjenje prepoznavnosti Ptuja najbolje opišejo njene lastne besede: »Če delaš s srcem, delaš vedno prav!«.

ŠK Ščipohod, Vika Dabič, 2018, Ptuj, foto: Vika Dabič

Utrinki iz glasila

Študijski krožki delujejo v Domu upokojencev Postojna in se redno predstavljajo v njihovem glasilu. Predstavljamo utrinke iz junija 2011.

Antonija Kerčmar: »Zadovoljna sem, da smo začeli delati z glino, saj me to spominja na delo z zemljo. Njive sem morala obdelovati vse življenje, in to sem zelo rada počela.«

Pavla Benčan: »Na glineno posodico sem narisala kvadratke. Kadar bo nosil sveti Miklavž, bi rada kaj dobila. Na nočni omarici bom pustila prav to posodico. Kot otroci smo dobili šibo in koren, orehe in hruške. Zdaj pa bomo verjetno dobili kaj drugega – morda kakšen bombon.«

Marta Česen: »Rada ustvarjam v družbi. Postali smo pravi umetniki, saj smo vse tako lepo naredili, da so k nam na ogled prišli tudi drugi stanovalci in zaposleni v domu ter nas pohvalili.«

Ivanka Smrdel, delovna terapevtka: »Naša druženja ob prijetnem delu mi bodo ostala nepozabna predvsem zato, ker sem videla v očeh ljudi iskrice sreče. Ob delu smo si povedali tudi marsikaj zanimivega.«

Flora Otoničar, mentorica krožka: »Večkrat bi se morali vračati k svojim staršem, starim staršem, prababicam in pradedkom, po modrost in delovno klenost«.

Utrinki o dostopnosti, sproščenosti in vodenju

Študijski krožki so odlična pridobitev za tiste, ki smo se pripravljene učiti vse življenje. Študijski krožki Etnološkega društva Hmeljarska vas so v našem okolju še posebej pomembni, saj smo mnogi odvisni od prevoza drugih in precej oddaljeni od drugih ponudnikov učenja. Oddaljeni smo tudi od drugih izobraževalnih središč (npr. Žalca) in v neposredni okolici nimamo ničesar podobnega. S ŠK pa nam je v domačem okolju omogočeno učenje o stvareh, ki jih še ne poznamo ali pa jih poznamo premalo. Nova znanja povezujemo z dragocenim druženjem. Mentorica Nevenka Jelen je doma iz naše okolice in jo cenimo zaradi njene predanosti in pripravljenosti družiti se z nami. Odlično zastavlja tudi teme krožkov in jih gradi na podlagi prejšnjih srečanj in pogovorov. Pozorna je na to, kaj nas zanima. Vzame si čas za vsakega posameznika, če je treba, še bolj se razveseli novih udeležencev, ki jih povabimo k sodelovanju. Upamo, da se bodo ŠK še naprej vsaj delno sofinancirali na doslej uveljavljen način, ker smo razen redkih posameznikov udeleženci krožka večinoma podeželski ljudje in se radi družimo in izvemo kaj novega. Vsem, ki so za to zaslužni, se zahvaljujemo za to možnost in vas lepo pozdravljamo.

Skupina udeležencev ŠK mentorice gospe Nevenke Jelen.

IV. Mentorji smo kar smo - »specialisti za spremembe«

Nismo (več) samo bogi, smo tudi bogati!

Sledi delovanja študijskih krožkov na Vrheh

POVZETEK

Opisi študijskih krožkov so umeščeni v prostorske značilnosti okolja in jih podajajo udeleženci. Začelo se je leta 2010 in hitro preraslo v odmevne uspehe in danes redno dejavnost, ki povezuje domačine ob zelo raznolikih temah, s čimer se preteklost prevaja v prihodnost.

KLJUČNE BESEDE

Kras, Griže, etnologija, simboli, ustvarjalnost, živa tradicija

Tudi mi smo zrasli s pomočjo študijskih krožkov (ŠK). Tu, z Vrhov, z zgornjega roba Krasa na stičišču s Kranjsko, se oziramo v dalj, na vzhod proti Nanosu, navzdol v Vipavsko dolino (SZ) in še dlje, proti Gorici, od koder so bili nekoč davno naši zemljiški gospodje, ki so krojili kulturo naših prednikov, pa na drugo stran po Krasu, tja do Šepulj, mejnega prehoda in Sežane, in še malo južneje do Lipice in primorskega zaledja, že skritega očem tistega, ki svet okrog sebe opazuje z Vrhov.

V zgodnjem otroštvu, ko je šla mama s trebuhom za kruhom v Ljubljano, sem se tu, v Grižah, držala za krilo stare mame Milje Marinkne, z njo hodila k vodnjaku po vodo, ob njej sem seveda tudi shodila in spregovorila. Se lahko zdi komu čudno, da me je popadla nostalgija? In me je – malo pozno sicer, že dosti po srečanju z abrahamom, v novem tisočletju, ko sta bila stara mama in stari oče že nekaj desetletij pod rušo – pripeljala nazaj v vas. Zgrabila me je neustavljiva potreba po zemlji, po rasti, po sodelovanju z naravo in z ljudmi ...

Od nekdanje starosvetne lepote ni veliko ostalo. Kar je bilo starega, je domačine spominjalo na boštvo (revščino), zato so vse, kar je dišalo po starem, odločno zavrgli, od večine hiš so ostali le obvezni gabariti, pa še ti le zato, ker je vas spomeniško zaščiten. Vse drugo je šlo svojo pot, življenje je teklo brez povezanosti s tradicijo. Hudo se je bilo soočati s tem, zato pa se mi je kaj kmalu porodila želja, da bi sama kaj prispevala k ohranjanju dediščine, da bi spodbudila odkrivanje korenin. Ta moja osebna želja je čudežno sovpadla s potrebo domačinov, da se združijo in kaj naredijo za razvoj na Vrheh, da podprejo dobre zamisli za turistično ponudbo, se predstavijo navzven ...

Olga Orel, Griže, nekdanja predsednica Razvojnega društva Vrhe (RDV), se začetkov spominja takole: »Leta 2010 smo na Vrheh ustanovili društvo, ker smo želeli podpreti mlade, ki so se zbirali in pridno vadili v Vrhovski vaški godbi. A

kaj bi z društvom sicer, nismo prav vedeli. Leto pozneje sem prevzela vodenje Razvojnega društva, domislili smo cilje in dali prednost razvoju, da bi ljudje imeli prihodnost, da bi bile Vrhe privlačne tudi za mlade. Ljudi nam je uspelo pritegniti že prvo leto, z razstavo in skeči na temo 'Griže moje none'. Posnetek prireditve smo prvič izdali tudi na DVD-ju in predvajal ga je KTV Kras. Društvu se je tedaj pridružila tudi Slavica Borka Kucler, ki je imela licenco za vodenje študijskih krožkov, in skupaj smo ugotovili, da bi bili krožki najprimernejša oblika raziskovanja, učenja in sodelovanja ljudi na Vrheh. Podprli smo krožke kot osnovno obliko razvojnih prizadevanj in ti so postali nepogrešljiva oblika delovanja v okviru RDV.«

A kaj razvijati, kaj ponuditi, česa se lotiti? Tu so prav prišla moja znanja in usposabljanja, na primer iz etnologije, moje življenjske ljubezni, bila je tudi moj vzporedni študij (ob filozofiji in sociologiji), ki pa ga nisem nikoli končala – zdaj pa se je pokazala priložnost, da nekaj tega preizkusim v praksi. Posebej dobrodošla se je izkazala moja usposobljenost za vodenje ŠK. Že med delom na Andragoškem centru Slovenije sem se navduševala nad dosežki krožkov, ki so resnično demokratičen, vsem odprt okvir (ne glede na status, izobrazbo, starost, socialne okoliščine itd.) za raziskovanje, ohranjanje naravne in kulturne dediščine, oživljanje starih znanj, veščin, pa tudi modrosti »naših starih«. Srečna okoliščina je bila, da sta se tudi tedanji vodstvi Razvojnega društva Vrhe s predsednico Olgo Orel in Krajevne skupnosti Vrabče s predsednico Irmo Lekše zavedali, da razvoja in z razvojem povezanih ciljev brez izobraževanja in najraznovrstnejših oblik vseživljenjskega učenja ne bo moč doseči. V tej točki smo se srečali. Prevzela sem načrtovanje dejavnosti vseživljenjskega učenja v okviru društva in krožkom so se odprla vrata. Odtlej ni bilo krajevnega praznika, da krožki ne bi predstavili vsaj ene izmed svojih dejavnosti. Kaj vse smo pripravili Vrhovcem in gostom od drugod v programih Nedelje na Vrheh (na nedeljo po velikem šmarnu)! Razstave so skoraj obvezne (stari predmeti, orodja, listine, stare fotografije, skice vasi z naborom domačih in ledinskih imen ipd.); včasih je bilo kakšno sporočilo bolje posredovati v obliki skeča, doslej smo se tako pogumno lotile treh tem (Moja prva pot v šolo – po spominih none Vide, O petero bratih in sestri – po spominih none Marije in Vide iz Griž ter Drevo življenja – skeč smo sestavile same za predstavitev na Karavani študijskih krožkov v Idriji, a je prišel prav za več drugih nastopov! Seveda smo z veseljem predstavile tudi noše, ki smo jih naredile: nedeljsko nošo severnokraškega tipa s poročno različico, domačo delovno obleko in črno bidermajersko obleko (značilno za prvo polovico 20. stol., vse tja do 60. let), ki smo jih izdelale same pod strokovnim vodstvom izjemne poznavalke kraške oblačilne kulture, Marte Košuta. Zbrale in v javnosti predstavile smo tudi ljudske pesmi, ki so se pele v času naših non, Vinko s svojo diatonično harmoniko pa je pravi predstavnik tradicionalnega vrhovskega godčevstva. On je tudi večš kamnoseških del in

skrbne obdelave kraškega kamna. S kamnoseškim mojstrom Jeramom iz Štorij sta organizirala kamnoseške delavnice in izdelki, čeprav začetniški, so bili vredni, da smo jih postavili na ogled kar dve leti zapored. Raziskovalec kulturne dediščine Krasa, Božidar Premrl, nam je na predavanjih in pohodih pomagal obuditi spomin na izjemnega kamnoseka, mojstra Matevža Guština – Celana, ki se je rodil v Sezani, živel na Grižah, umrl pa v Trstu.

Pred pozabo skušamo rešiti umetnost postavljanja suhih zidov. Tu so nam bili v veliko strokovno in izvedbeno pomoč člani Partnerstva za ohranitev in popularizacijo kraške suhozidne gradnje. Pod njihovim mentorstvom, z veliko vloženega dela domačinov in članov krožka se vrača v življenje nekdanji, z dvojnimi suhim zidom obdani in s kanalom za odvodnjavanje opremljeni vsotop v vas Griže. Ohraniti skušamo tudi vodne vire, na primer kale, jih obnoviti in ohraniti za zanamce. Uredili in s pojasnilnimi tablami smo opremili pot ob Krajnsku, potoku, ki izvira na Kranjskem in teče proti Raši. Ob njem je nekoč stalo in mlelo kar sedem mlinov, ki so zdaj v ruševinah. Je pa Pot ob mlinih lepa, ne prezahtevna pohodna pot, označena, še posebej privlačna spomladi, ko je v potoku dovolj vode, da nas očarajo brzice, tesni, tolmuni, ostanki zajetij in posebni kotički, kjer so bila nekoč perišča in kopalni kotički za ženske in – seveda druge – za moške.

Kulturni program Nedelje na Vrheh vsako leto pripravi druga vas – doslej Griže, Razguri in Štjak, lani Stomaž, letos pa se bodo predstavile Vrabče. Tako se zavest o pomenu raziskovanja kulturne dediščine, ohranjanja etnografskega in naravnega bogastva, obujanja starih znanj in sodelovanja ter učenja za različne namene krepi in širi v vse pore življenja na Vrheh.

Silvana Faganel, Vrabče, članica ŠK Noša, pesmi, viže in zgodbe ljudi na Vrheh: »Priključila sem se skupini, ki se je začela zbirati v Grižah, in kot sem jaz razumela, naj bi bila folklorna. Pojem in plešem rada, samo da se nekaj veselega dogaja in so ljudje zadovoljni. Pa ni bilo čisto tako. Preden sem prišla do petja in plesa, je bilo treba postoriti marsikaj, veliko šivov je bilo potrebnih, preden sem lahko oblekla svojo »slavno poročno nošo«, da o čisto novem bidermajerju, ki je sad dela v letošnjem krožku, ne govorim. Še se spomnim oblek, ki so jih nosile starejše žene, tudi stare slike kažejo, da so včasih nosile zlasti črna oblačila. Zakaj sem se najprej odločila za poročno nošo, še danes ne vem, vem le, da sem si vedno želela obleči lepo poročno obleko, bogato okrašeno s čipkami. Dolgo, zelo dolgo sem si šivala, izvezla bel poročni predpasnik. Pa ni v poročni noši samo bel predpasnik, ampak tudi plesirano krilo, spodnje krilo, opleče, ruta, peča. Koliko ur smo v skupini porabile za izdelavo noše, ne ve nihče. Kolikokrat smo ves teden šivale, ko je prišla naša učiteljica Marta, pa šok, saj je bilo pogosto treba podreti in narediti na novo, bolje. Takrat so nas spravile v boljšo voljo

članice, ki nikoli ne izgube smisla za humor, rekoč:

»Ja, že trikrat si odrezala, pa je še zmeraj prekratko!?»

Ali pa: »Si kot sveta Klara – podnevi šiva, ponoči para!«

Skupina me je spodbujala, ko sem izgubila že vso voljo. Tako sem vendarle vztrajala in ves vložen trud se je povrnil. Solze sreče so me oblile, ko sem nošo prvič oblekla in se predstavila širši javnosti, skupaj z ostalimi članicami krožka. S ponosom in pokončno držo jo z veseljem oblečem, ker se dobro zavedam, koliko odrekanja je bilo potrebno in koliko podpore sem bila deležna. Če ne bi bila vključena v ŠK, bi bila prikrajšana za veliko izkušenj, lepih uric, dela v skupini, nastopov, najpomembnejše pa je bilo sodelovanje, pomoč drug drugemu, druženje, izmenjava izkušenj in pa ponos ob predstavitvi v javnosti.«

Sonja Trampuž Nardelli, Sela, se začetkov sodelovanja v krožku spominja takole:

»Nekega dne mi je hčerka dala v roke listek in prečitala sem, da Razvojno društvo Vrhe organizira krožek s šivanjem oblačil, kakršna so nosile žene pred prvo svetovno vojno. Vabili so k sodelovanju. Rada šivam in kulturna dediščina me je vedno zanimala. Življenjska pot pa me je vodila po svetu in me spet privedla v domovino. Morala sem na novo pogledati na raztresene delce svojega življenja in jih nekako sestaviti v celoto. Tistega dne še nisem vedela, da se mi je ponudila priložnost, da mi to uspe. Šla sem v Griže, da bi se vključila v krožek. In zgodilo se je več, kot sem pričakovala. Člani krožka mi niso bili tuji, za Marto Košuta sem tudi že slišala. Kot strokovna vodja krožka je tudi mene vprašala, kaj pričakujem. Odgovorila sem, da sem prišla le pomagat šivat. Ona pa skoraj odrezavo: »Ne, ne, to pa ne gre! Vsaka od vas si bo sešila svojo nošo.« Kot bi me zadelo. Nisem se bala, da ne bi zmogla delati, skrbela me je sposobnost pripadati skupini, biti član. No, doživela sem, da sem bila sprejeta, razumljena. Tudi sama sem se potrudila, čeprav se je kdaj pokazal tudi kakšen odpor do mene ali zavračanje. Doživljala sem druženje iz več vidikov, kar se mi v begu skozi življenje ni dogajalo. Šivale smo, se pogovarjale. Včasih mi je, kot tudi nekaterim drugim, ponagajal slab sluh, a sem to sproti premagovala. Tako sem dočakala, da je oživel del mene, ki je bil dolgo zatiran. Začutila sem prebujanje odmrlih korenin. Vrnila sem se. In vendar sem še na začetku. Vrata so se komaj odprla.«

Sonja Trampuž Nardelli (Stršinova s Sel) pa ima tudi pesniško žilico. Takole je upesnila dogajanje in spoznanja, pridobljena v ŠK:

Kako do noše?

Danes se v noše oblečemo zato,
da pokažemo, kako je nekdanj bilo.

Nekoč so naredili vse sami doma,
kolovrat in statve, vse do blaga.

Lan so posejali na njivi Lanišče,

pozimi se usedli so za ognjišče.
So predli in tkali tkanino tako,
da bi oblekli se čimbolj lepo.

Dekleta so zrasla v dobre žene,
razumela in znala so prav vse.
Vsaka je plela in žela, obdelala lan,
je predla in tkala marsikateri dan.
Je obleko skrojila in jo sešila,
je vezla, je kvačkala, jo okrasila.
Šla je po vasi k maši lepo,
bila je vesela, da vidi jo kdo!

(Prvič povedano za praznik Nedelja na Vrheh, 19. 8. 2012.)

Vinko Mahnič, Divača, godec iz Griž, organizacijski vodja kamnoseških delavnic in delavnic obnove suhega zidu, pa nam sporoča:

»Vrhovcu s kraškim srcem je težko v par besedah napisati utrinke z delovanja študijskih krožkov. Zame je še posebnega pomena obnova suhega zidu v Grižah, ki smo se je lotili na tradicionalen način. Včasih so bili res mojstri suhozidnih gradenj, postavljali so mejne zidove iz kamna, in to znanje se mora ohraniti, oživiti. Tako bomo prispevali k ohranjanju in zaščiti narave in kulturne dediščine, s tem pa k ohranitvi matičnega Krasa.

Druga posebej pomembna dejavnost, ki smo se je lotili v okviru ŠK, je bila kamnoseška delavnica pri mojstru Gabrijelu Jeramu v Štorjah. Pri njem sem se učil obdelovati kamen. Pri obdelavi kamna se umiriš in poglobiš, doživiš tiho, v kamnu skrito življenje narave.

Pa igranje na harmoniko in petje naših ljudskih pesmi – to nam ohranja dušo, ponos in utrjuje samozavest ter pripadnost domačim krajem in ljudem. Spremljal sem tudi šivanje noš, ki so se jih naša dekleta, žene, naučile sešiti same, ob pomoči mojstrice s Kontovela pri Trstu, Marte Košuta, in naše mentorice Slave B. Kucler. S tem zapisom bi jima rad rekel »Hvala!«. Vse, kar delamo v RDV, v meni utrjuje samozavest in ponos, da sem, kar sem. Čutim, da to isto doživljajo mnogi Vrhovci, saj z delom v krožkih bogatimo naše kraje in ljudi.«

Irma Lekše, Krajevna skupnost Vrabče, predsednica, o pomenu študijskih krožkov:

»Na Vrheh smo z delovanjem študijskih krožkov obudili stara pričevanja in navade prebivalcev v nekdanjih odmaknjenih krajih občine Sežana. Z raznimi predstavitvami, nastopi in delovanjem ŠK so Vrhe postale prepoznavne tako v domačih vaseh, na območju Občine Sežana in navsezadnje tudi po vsej naši

domovini. Menim, da smo lahko krajan KS Vrabče ponosni na delo, ki so ga opravili tako člani ŠK kot tudi RDV. V imenu KS Vrabče se vsem sodelujočim zahvaljujem za ves trud in prosti čas, ki ga vlagate v delovanje ŠK. S skupnimi močmi se lahko res veliko naredi, z delom ste to dokazali. Želim vam še veliko uspehov in predvsem trdne volje pri raziskovanju življenja in dela naših prednikov.«

ŠK Suhi zid in Umetnost suhe gradnje, Slava Borka Kucler, Vrhe, 2018, foto: Slava B. Kucler

Študijski krožki lahko spreminjajo življenja

POVZETEK

Prispevek ovrednoti dolgoletne izkušnje, čustven naboj in preboje razvoja in delovanja študijskih krožkov.

KLJUČNE BESEDE

mentorice, koordinacija, drznost novega, predanost, smisel

Letošnja razstava ob 25. obletnici slovenskih študijskih krožkov (ŠK) v ljubljanskem Tivoliju, ki je na enem mestu ponudila slikovni prikaz številnih delujočih ŠK, njihovo raznolikost pridobivanja znanja na zelo drugačen način, čeprav zaradi omejenega prostora glede na ustvarjalnost vseh v Sloveniji delujočih krožkov nekoliko okrnjeno, je v mentorjih z dolgoletno delovno izkušnjo, med katere sodim tudi sama, vzbudila velik čustven naboj in spomine, prepredene z zadovoljstvom ob prehojeni mentorski poti in članstva v krožkih v Mestni knjižnici Izola.

Študijski krožki so nam pripeli krila

Z gotovostjo lahko zapišem, da so bili ravno ŠK tisti, ki so pred desetletji razgibali našo dejavnost, prebivalcem ponudili nove oblike učenja, posameznikom omogočili individualno učenje in krepili ustvarjalnost. Razgibali smo dogajanje v lokalni skupnosti, v ustanovi smo imeli vse možnosti, da v svojem okolju popostrimo, osmišljamo neformalne oblike učenja. Prva leta smo se tri mentorice, najprej Nadja Mislej Božič, za njo Špela Pahor, nato Marina Hrs, usposabljalale na ACS, kmalu zatem pa ŠK vnesle tudi v okolje, kjer neformalnih oblik učenja še ni bilo. Mentorice so ŠK pustili trajen pečat prav zaradi velikih možnosti ustvarjalnega, odprtega in prijaznega učenja v manjših skupinah, strokovna podpora ACS je bila s kakovostnim izobraževanjem tako na začetku, kot je še zdaj, odlično vodilo našemu delu. Izjemna koordinacija in dolgoletna predanost študijskim krožkom dr. Nevenke Bogataj iz te ustanove pa tisto, kar daje mentorjem poleg strokovne podpore tudi osebni in človeški pečat. Dr. Bogataj je posredovala pri premagovanju negotovih in neprijaznih časov, našla primerno besedo, ko je bila ogrožena naša prihodnost ali negotovo financiranje, bila vsa ta leta mentorjem velika spodbuda za nadaljevanje in vztrajanje. Hkrati pa se znala z vsakim posebej in skupaj z nami veseliti naših dosežkov in ustvarjalnih vzgibov. Zato na tem mestu pohvala in zahvala.

Zakaj smo poleteli tako drugače?

Prav ŠK Pravljičarstvo pod mentorstvom Nadje Mislej Božič je bil prvi, ki je v

izolsko knjižnico vnesel svežino, nekaj povsem drugačnega od takratnega delovanja. Tako je vrsta delavnic, kot so bile pravljíčne delavnice z vizualizacijo, razčlenjevanje pravljíčnega besedila, umetnost pripovedovanja (že takrat sta to virtuožno obvladovali izjemni slovenski pravljíčarki, najprej Ljoba Jenče, nato Anja Štefan, ki sta člane ŠK vpeljali v poglobljeno spoznavanje pomena simbolov in vrednot v ljudskih pravljicah), kasneje pa pisanje in ustvarjanje pravljíčnih zgodb, od članov terjala spremembo prevladujočih predstav. Odprto spregovoriti o svojih občutenjih in podobah, je pomenilo odstirati tančice in slediti drugačni dinamiki, ki smo jo spoznavali v času brez medmrežja, mobilne telefonije in sodobnih načinov komunikacije. Tovrstnih delavnic v Sloveniji ni bilo, če so bile, pa so bile posebnost in redkost. Ljoba Jenče je znala iz zbranih priklicati razmišljanje v podobah, kar je v vsakem udeležencu pustilo neizbrisen pečat. Za vedno. Njene delavnice vizualizacije so bile izjemne, podoba je sledila podobi, sporočila so posegala v najgloblje plasti podzvesti, kamor bi težko segli sami. Vsi udeleženci so prejeli močna sporočila in podobe. V skupinski dinamiki je energija in pretok sporočil tekel drugače. Nikoli ne bom pozabila sporočila, ki sem ga tedaj telepatsko prejela. Po nekaj nežnih udarcih na triangel je sledilo navodilo, da si z zaprtimi očmi predstavljamo sebe, ko se postaramo. Pomembno je bilo, kakšno sporočilo si pošljemo iz prihodnosti v sedanost. Takrat sem pred seboj videla obraz svoje babice, ki se je spremenil v mamo, sočasno sem postala ta obraz tudi jaz sama. Bil je obraz iz prihodnosti, v zrelih letih, nasmejan, radosten, prihajala sem si naproti, se iz neke točke opazovala. Bila sem opazovalec in hkrati jaz sama, do mene pa je telepatsko prihajalo kratko sporočilo, nedvoumno in jasno, sestavljeno iz treh besed: »Imej odprto srce«. To izjemno močno sporočilo, pridobljeno na delavnici ŠK, ki je povežalo preteklost in prihodnost, mi je potem ostalo trajna popotnica v delovnem okolju in zasebnem življenju. Ta prvi ŠK, ki je potekal v izolski knjižnici, je sprožil navdušenje, predanost in veselje za delo s ŠK, ki dajejo mentorju in članom širino, ustvarjalnost in nadgrajevanje znanja ali novo odkrivanje in spoznavanje neznanega.

Jagodni izbor študijskih krožkov

Vrstili so se mnogi ŠK. V ŠK Zgodbe so na primer nastajale pripovedi, ki so pozneje v obliki zgodb nekaterih članov izšle v knjižni obliki. Brali smo skupini ostarelih in slabovidnih v domačem okolju in v domu za ostarele. V ŠK Branje ostarelim in slabovidnim na domu smo s prostovoljci, ki so starejše obiskovali na domu in jim brali, pridobili nepozabne in dragocene izkušnje. Z bodočimi starši, dedki in babicami smo pridobili drugačne izkušnje v ŠK Beremo s starši, kjer smo poudarjali in odkrivali pomen branja v otrokovem najzgodnejšem obdobju in utrjevali prepričanje, da je živa beseda, ko otroka držimo v naročju, nenadomestljiva in da je vez, stkana med staršem in otrokom, neprecenljiva. Času za branje smo dodali čas za ustvarjanje, risanje, igro in igranje. V ŠK Po-

zor, otrok prihaja je dragocene izkušnje o nosečnosti, pripravi na porod, o zdravi prehrani, telovadbi za dojenčka, o porodu in poporodnem obdobju z bodočimi starši delila diplomirana babica, bogate izkušnje so dodale spremljevalke porodov. ŠK Svet v dlaneh s prikazom različnih kultur in dežel prinaša sporočila drugih in drugačnih, mnogim omogoča potovanja skozi slike, večkrat je otrokom v daljne dežele ponesel pripomočke za šolanje in ustvarjanje, mentorica Špela Pahor je letos izkusila in delila izkušnjo prostovoljnega dela z otroki v afriški sirotišnici. ŠK Živeti zdaj je mnoge popeljal v duhovna prostranstva z ljudmi, ki so bili pripravljeni deliti svojo življenjsko izkušnjo in pridobljeno znanje z drugimi. ŠK Šivilja in škarjice izmenjuje šiviljsko znanje in ustvarjalnost prenaša naprej ter obuja pozabljeno krojenje in šivanje. ŠK Drevesa pripovedujejo ozaveščajo o pomenu dreves in zelenila za ljudi in planet, odraslim in mladim prenašajo sporočila pravljič o rastlinah in drevesih, delijo izkušnjo glasbe rastlin, prirejajo učne pravljične pohode, ilustrirajo, pišejo zgodbe. Tako kot se spominjajo in pripovedujejo v ŠK Izolski spomini, kjer obujajo spomine iz preteklosti in jih kot zgodbe zapisujejo za prihodnost.

Tudi ta zapis je ena izmed zgodb. O tem, kako je mogoče ostati ustvarjalen vse življenje. Je sprehod skozi čas. Od tam do sem. Kako te ŠK prevzame, da mu ostaneš zapisan, ti spremeni in spreminja življenje, te oblikuje v radovednega raziskovalca, opazovalca in prostovoljnega udeleženca tega popotovanja, za katero veš, da je vredno, dragoceno in smiselno, ker ga deliš in ustvarjaš z drugimi.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Marina Hrs je rojena v Kopru. Leta 1985 je diplomirala na Fakulteti za družbene vede, smer novinarstvo. Po zaključenem študiju si je na Primorskem ustvarila družino in se na poklicnem področju preusmerila v knjižničarstvo, kjer skoraj tri desetletja vodi Mestno knjižnico Izola. To področje ji predstavlja neusahljiv vir navdiha in uresničevanje poslanstva – k ljudem in za ljudi. V prostem času ji je ljubo branje knjig, dragocen ji je čas, ki ga preživi v krogu svojih najbližjih, neguje prijateljstva, obiskuje kulturne dogodke, se uči in pridobiva nova znanja, plava, se spreha ob morju, nabira zelišča in se veseli življenja.

Priložnost za samoodločanje domačinov

POVZETEK

»Prebuja« v Istri v perspektivi študijskih krožkov je opisana z imeni, naslovi, letnicami, interpretacijo pa tudi vizijo za prihodnost.

KLJUČNE BESEDE

hiša od Ćiuda, Lupar enbot, istrske teme, istrska prebuja, slovenska Istra

Za mentorico študijskih krožkov (ŠK) sem se usposobila leta 1994 in odtlej predstavljajo ti krožki – ob manjših formalnih zahtevah in z možnostjo za sodelovanje oseb različnih poklicev in starosti ter ob odprtosti za ustvarjalnost – rdečo nit delovanja zavoda Vite v Istri¹. S študijskimi krožki so bili ustvarjeni zahtevni razvojni, kulturni in raziskovalni projekti širšega pomena.

Prvi ŠK je bil ustanovljen v Loparju leta 1994 pod geslom »Lopar včeraj, danes, jutri«. Predstavljal je obliko samoorganiziranja z namenom nekaj narediti za našo vas in jo popeljati na višjo raven v kulturnem, naselbinskem in morda v gospodarskem smislu. Prvi sestanek je bil v združenem domu in nanj sem povabila osebe živega duha, za katere sem menila, da smo dovolj usklajeni, da s skupnimi močmi premaknemo vas z mrtve točke. Posebej sem se usmerila na po vojni rojeno generacijo izseljenih staršev, ki so iz mest prihajali odprtega duha, vsaj srednješolsko izobraženi in z dobršno mero vere v življenje.

Lopar je od podeželskih središč in poti odmaknjena vas, v preteklosti ni razvila posebnosti, ki bi jo odlikovala in bi se nanjo lahko naslonila. Nekaj narediti v vasi in iz vasi, ki je bila še vedno zapisana propadanju in divji obnovi, brez arheoloških, stavbnih, naselbinskih, naravnih ali drugih posebnosti, je bila prava igra – da vidimo, ali lahko tu kaj naredimo.

Beseda je tekla o tem, kaj smo, kaj imamo, kaj lahko storimo. Začeli so se pisati in zbirati predlogi. Želela sem, da se zapišejo krajevne značilnosti in ljudski liki in vsemu skupaj dati višji ljudski ali literarni izraz. Pogovarjali smo se, kako oplemenititi vas, kaj bi ji dodali. Predlagala sem izdelavo grafike z motivom vasi, krožnik, razglednico; na plodna tla je padla misel o posredovanju kulturnih elementov skozi vaški grb; v zamisli se je krepila namera o izdelavi večjega kamnitega kipa. Po navdih smo odšli v Buzet in k Aleji glagoljašev, kjer nas je vodil buzetski kulturni delavec in kipar Alojz Čargonja. Ne vem, ali sem o muzeju v krožku govorila ali ne, zagotovo pa je bil v načrtu vse od začetka delovanja Hiše od Ćiuda. Bili so še drugi načrti, za katere še ni prišel čas, da bi ugledali luč sveta in vsi so bili povezani z animacijo domačinov preko ŠK.

¹ Iz teksta za publikacijo Tretja istrska prebuja in njene senčine. (Op. avt.)

Kmalu po nastopu leta 1995 pa smo v združenem domu priredili prvi večer za domačine – Večer ljudske ustvarjalnosti. Na njem smo postavili razstavo rezbarij ljudskega ustvarjalca Karmela Kleve iz Kort, osrednji del pa je bil recital ljudske besede. Vaščanov, ki so prišli od blizu in daleč, so se najbolj dotaknile besede moje sestre Dorce, ki je obudila spomin na Terzino, Andjilo, Betinko in nazadnje, v odobravanje vseh, izgovorila besede: »Ko govorimo o naši vasi, dajmo znat, da je Koper blizu Loparja in ne Lopar blizu Kopra.«

To pa je bil tudi večer, ko se je med navzočimi začulo: »Stante gor!« (»Vstanite!«) To v nežnost zavito zapoved je izrekel Dušan Jakomin, duhovnik in istrski buditelj, Mariji Franca, pripovednici iz Gračišč, ki je pred kratkim izdala svojo knjižico zgodb. Veliko je bilo ganljivih trenutkov in dvorana je vrvela od vznemirjenja in navdušenosti. Verjanko Babič je vse skupaj posnel na filmski trak in vsi smo se domov vrnili polni zanosa.

V času delovanja tega krožka se je dogajalo še več. Na mizi je stal niz keramičnih rustikalnih izdelkov Marte Koprivc Balaban iz Marezig – vaz, vrčev, solnic z odtisom vrečevine, vrisom rastlinskega motiva in napisom »su« (sol), izdelanih v okviru programa izvirnih uporabnih krajevnih spominkov »Kmečka Istra«. Fotografija priča, da so na večeru sodelovali Rafael Vidali iz Kubeda, Dušan Jakomin iz Škednja in da je zahvalo za sodelovanje in izdelavo predloga grba prejel mlad ljubljanski arhitekt.

Tu pa je tudi vsebina »senčin«, ki so se začele risati kmalu po začetku delovanja ŠK. Člani niso poznali naporov, ki so bili potrebni za hojo proti toku. Tudi niso vedeli za odpore in skrite čeri, na katere sem naletela pri delu. Če bi jim povedala za vsa nasprotovanja, kot skupnost ne bi doživeli tega zanosa, tega skoraj epopejskega obdobja, ki je ostal zapisan kot tretja istrska prebujna. Podeželje nikoli ne bi dobilo tolikšne motivacije za razvoj, v katerega so se vključile vasi s svojimi društvi in ki se je kasneje odvijal pod okriljem ustanov.

Pomembno vlogo za razvoj vasi je odigral tudi ŠK Lupar enbot, ki je začel delati v šolskem letu 1995/96. V njem so sodelovali starejši vaščani, s katerimi smo zbirali vire za vaško kroniko, podatke o delu in stare predmete. Starih predmetov je bilo tedaj zelo malo in ljudje jih več niso marali dati. Zato so jih posodili za razstavo, nekaj pa smo jih rekonstruirali. Vita je nekaj predmetov odkupila, nekaj pa restavrirala. Predmete sem zbirala že od mladih let in vse, kar ni bilo več uporabno, je romalo k meni. Komaj smo s starejšimi vaščani zbrali podatke za vaško kroniko, se je krožek nekako utrudil, čeprav je predstavljal pomemben dotok energije vse do postavitve začetne domoznanske razstave v Hiši od Bardinca.

Pomemben dogodek, povezan s tem krožkom, je bila domoznanska razstava v zadružnem domu. Sestavljena je bila iz povečav fotografij iz družinskih arhivov ter predmetov, ki sem jih dotlej zbrala sama in tistih, ki so jih vaščani posodili ali darovali za domoznansko zbirko. Na razstavi so sodelovali tudi novi izvajalci razvoja vasi, glavna gostja večera pa je bila dr. Marija Makarovič. Pobude in vaščanom naklonjene besede so nas tistega večera napolnile z energijo, projekt pa je prešel pod taktirko Mestne občine Koper.

Ob tej priložnosti smo se s sodelujočimi dogovorili, da damo pobudo, naj se vaški dom, zgrajen po vojni, doslej imenovan zadružni dom, poimenuje po padli mladinki Akvilini Bembič - Zdenki. Slike članov tega krožka vidimo tudi na otvoritvi zbirke v Hiši od Bardinca, kjer prikazujejo stara ženska gospodinjstva opravila in moška dela.

Jeseni 1995 je bil zasnovan najuspešnejši krožek Beseda slovenske Istre, ki deluje še zdaj. Glavni vsakoletni izdelek je bil letni zbornik Brazde s trmuna. Krožek sem vodila pet let, nato ga je prevzela mentorica Nadja Rojac, ki ga je z velikim uspehom vodila še deset let. Leta 2012 je krožek prejel Kocjančičevo nagrado za dosežke pri oblikovanju istrske istovetnosti. V zadnjem času sva z zadnjo mentorico združili moči, krožek se je pomladil in delo se nadaljuje z novimi načrti spet pod okriljem zavoda Vita. V publikaciji je predstavljen v posebnem poglavju.

Po letu 1995 je bil izdelan načrt še za dva krožka, to je Turizem ob vinski cesti in Razvoj podeželja. To sta bila zahtevnejša projekta in za pobudo v obliki krožka je bilo prezgodaj. Za prvega nisem našla zanimanja, na temo drugega pa se je srečala skupinica okoliških mož na Pomjanu. Na tem srečanju je bilo čutiti pomisleke in zadržanost ob zamisli, da bi pobudo prevzela neodvisna skupina domačinov, zato ni zaživel.

Leta 1998 je bil osnovan ŠK Istrske teme z istoimenskim listom in z oznako List za Slovence v Istri, ki se je kasneje spremenila v List za slovensko Istro. Kot Brazde s trmuna smo ga zasnovali in vodili domačini in sodelavci, s katerimi smo razvoj Istre videli v nadaljevanju prizadevanj, ki so se pretrgala s prvo svetovno vojno, fašizmom, po drugi svetovni vojni pa z nastopom socialističnega režima. Krožek je deloval kot uredniški odbor in izdal 12 tiskanih števil, leta 2010 pa še eno v elektronski obliki. O pomenu krožka in lista Istrske teme je pohvalno pisal dr. Franc Vodopivec. Tudi ta krožek ima posebno predstavitev v publikaciji.

Od leta 2012 ŠK Beseda slovenske Istre in Istrske teme tesno sodelujeta v raziskovalnem projektu o slovenskem staroselstvu in pri izdaji zbornikov Slovensko

staroselstvo in Istri (Koper: KD Beseda Slovenske Istre, 2015). Doslej sta izdala dva zbornika, delo pa se nadaljuje.

Leta 2007 smo dobili ŠK Ljudsko znanje o rastlinah ali Etnobotanika, ki je rdeča nit oblikovanja istrskega parka. Študijski krožek deluje nepretrgoma še zdaj, njegovi izdelki pa so razstave rastlinja na prostem in promocija ljudskega znanja o rastlinah in stare istrske ljudske kulture. Istrski park je bil uradno zasnovan leta 2000 s čezmejnimi razvojnim projektom Kraj, kjer počiva sonce, prvič pa je bil predstavljen na spletni strani www.istra-nasa.eu okoli leta 2010. V zadnjem času potekajo priprave za monografijo o njegovem nastajanju. Posebno vlogo pri tem imajo prav študijski krožki.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Leda Dobrinja, sociologinja, animatorka in zasebna raziskovalka slovenske kulture v Istri. Zaposlena pri Viti, zavodu za kulturo in izobraževanje, Koper-Lopar, kjer ŠK vodi od leta 1994. Je ena od pobudnic razvoja istrskega podeželja in t. i. tretje istrske prebuje v 90. letih, avtorica radijskih nizov in urednica publikacij Brazde s trmuna, Istrske teme in Slovensko staroselstvo in Istri. Prejemnica priznanja ACS za delitev znanja drugim v letu 1998.

ŠK Istrske teme in Ljudsko znanje o rastlinah, Leda Dobrinja, Sv. Anton pri Kopru, 2018, foto: Tomaž Zajelšnik

Študijski krožki v Halozah

POVZETEK

Na pobudo ACS, da ob 25-letnici študijskih krožkov (v nadaljevanju ŠK) po spominu opišemo naše delovanje in udejstvovanje mentorjev na območju Haloz (Ranfl Danica, Marija Pulko, Miran Reberc in Stanislav Golc), smo si na družabnem srečanju Kluba Halonga Cirkulane ob postavitvi haloškega klopota, 15. avgusta 2018, osvežili spomin. Leta 1996 smo se udeležili usposabljanja za delo v ŠK in se lotili dela. V prizadevanjih za hitrejši razvoj Haloz smo uporabili metode dela ŠK, ki so še danes učinkovite pri aktualnih razvojnih projektih na našem območju. Uspešno uporabljamo orodja, kot so: sociokulturna animacija, metode timskega dela, učenje drug od drugega, projektni pristop, modeli poslovne odličnosti, družbene odgovornosti in metode sistema zagotavljanja kakovosti.

KLJUČNE BESEDE

Haloze, študijski krožki

Naši začetki

Začeli smo pod pokroviteljstvom HALO, lokalne razvojne agencije d. o. o. danes ŠK delujejo v okviru PRJ HALO, podeželskega razvojnega jedra; izvajajo pa se v skupinah različnih društev, klubov, ki smo vseh teh letih organizirali in izvedli več kot 100 ŠK, med katerimi si posebno pozornost zaslužijo:

- ŠK Turistična ponudba na vinsko turistični cesti VTC 11 Haloze (1996),
- ŠK Klopotec kot simbol Haloz (1997),
- ŠK Zbirka značilnih haloških orodij na kmetiji (1997),
- ŠK Mednarodni kulturno-turistični center »Grad Borl« (1997),
- ŠK Strategija razvoja turizma po letu 2000 (1998),
- ŠK Podjetniški center Dolane (2000),
- ŠK Pospeševanje turizma na območju Haloz, Ustanovitev lokalne turistične organizacije GIZ RPT HEI (2001)
- ŠK Turistična vas Halonga (2002, 2007),
- ŠK Model merjenja učinkovitosti procesa implementacije razvoja podjetništva na lokalni ravni (2003),
- ŠK Razvoj turizma – priložnost za Haloze (2005),
- ŠK Program prireditev na območju Haloz (2006),
- ŠK Uporaba alternativnih virov energije v radioamaterstvu (2008),
- ŠK 90-letnica rojstva prof. dr. Vladimirja Bračiča (2009),
- ŠK Kulturna dediščina Haloz za Register žive dediščine RS (2010),

- ŠK Ustavimo zaraščanje Haloz (2011),
- ŠK Sami naredimo radijske antene (2013),
- ŠK Dobrodelni Binkoštni koncert (2015),
- ŠK Belanski govor (2015).

Zadnja tri leta so naši ŠK:

2016: Od orglic do ustne harmonike, Ozaveščanje o pomenu kulturne dediščine na območju Cirkulan;

2017: Mala šola igranja na orglice, Kako igrati na glasbeni instrument mandolino, Preživimo prosti čas s tehniko;

2018: Vsakdana uporaba sodobne informacijske tehnologije, Medgeneracijska pomoč pri reševanju socialnih ovir, Demenca kot socialni problem, Podobe preteklosti, ki izginjajo in Primerjava vinogradništva in vinarstva nekoč in danes v Halozah.

Večina ŠK je potekala in bila realizirana v okviru ACS, financiralo pa jih je MIZŠ. Nekateri so bili del širše zgodbe in so se le v določenih segmentih zanje uporabljale metode ŠK. Pomembni učinki in rezultati ŠK, ki jih navajamo le za nekatere primere:

Orodja za obdelavo vinogradov nekoč in danes (1996)

V ŠK smo identificirali in popisali ročna in druga orodja, ki so jih v Halozah uporabljali naši predniki in jih nekateri uporabljajo še vedno. Člani ŠK smo tudi ozaveščali prebivalce Haloz, da ne uničujejo ali prodajajo izvirnih eksponatov, ampak jih podarijo ali posodijo etnološkim zbirkam oz. jih hranijo sami. Nekaj let kasneje (2003) je bilo kot rezultat več ŠK ustanovljeno Društvo za ohranjanje dediščine Haloz s sedežem v Dravcih. Društvo je uredilo etnološko zbirko, ki je odprta za turiste, vsako leto pa organizira vsaj eno prireditev, na kateri se prikaže uporaba nekaterih orodij.

Turistična ponudba na vinsko turistični cesti VTC 11 Haloze (1996)

Skupaj s Projektnim svetom VTC 11 Haloze smo udeleženci ŠK sodelovali pri identifikaciji turističnih virov in pri oblikovanju celostne podobe VTC 11 Haloze. Izbrani logo je postal splošni prepoznavni znak v društvih, pri podjetnikih in na nekaterih proizvodih ponudnikov iz Haloz. Na območju VTC 11 smo sodelovali pri postavljanju več kot 50 usmerjevalnih tabel, žal pa smo jih morali po novi kategorizaciji javnih cest večino odstraniti.

Klopotec kot simbol Haloz (1997)

Člani ŠK smo zelo ponosni na rezultate ŠK Haloški klopotec. Temo Haloški klopotec smo izbrali predvsem zato, ker je klopotec modna muha za vse tiste, ki imajo na svojem dvorišču vsaj kakšen trs. Z množično uporabo se je začelo

tudi ponarejanje izročila klopotca, pa naj gre za njegovo izdelavo ali pomen. V ŠK smo poskušali ugotoviti, kakšen je bil klopotec v Halozah nekoč, čemu je služil, in ta spoznanja zapisati in predstaviti širšemu okolju. Svoja spoznanja smo predstavili tudi v brošuri, na filmu in na raznih prireditvah. Člani ŠK smo bili aktivni izdelovalci klopotcev in izdelali smo tudi ustrezne prototipe.

Prve zapise o klopotcu smo našli v literaturi študijske knjižnice na Ptuj iz leta 1695. Po nekaterih zapisih je služil za preganjanje kač iz vinogradov in pomagal mehčati grozdje. Danes klopotec oznanja začetek zorenja grozdja in hkrati opeva slavo gospodarja s svojo mogočnostjo. Neki mariborski zgodovinar poroča, da se je klopotec pojavil že leta 1573. Glede na obliko in velikost ločimo več vrst klopotcev: haloški, slovenjegoriški, avstrijskoštajerski. V ŠK smo opredelili dimenzije za klopotce in jih poimenovali: Velikan, Klopotec, Klopoček in Spominček. Klopotci se postavljajo od aninega (praznik sv. Ane) do velikih maš (praznik Marijinega vnebovzetja) in pospravijo ob martinovem.

V ŠK smo razvili javna pravila s kaznimi lastnikom klopotcev. Prve kazni so se izkazale za zanimiva družabna srečanja, kjer smo spoznali zgodbe, šege in pesmi, povezane s klopotcem kot npr: Naš klopotec v svojem klopotišču klopota »ded je babi kapo kupu«. Pravi pomen tega ŠK se je pokazal šele čez leta, ko so tudi turistična društva in druge organizacije začele dosledno uporabljati navodila za izdelavo klopotca in pravila za njegovo uporabo. Leta 2018 pa so stekle tudi priprave za vpis klopotcev z našega ozemlja v Register žive dediščine Slovenije. Na mednarodnem sejmu AGRA 2018 v Gornji Radgoni je bila na pobudo PRJ HALO organizirana okrogla miza Pomen klopotca za vinsko regijo Štajerske in sprejetih več sklepov, med katerimi je prvi, da je klopotec potrebno vpisati v register nesnovne dediščine.

Ustna harmonika in mandolina

Po ustanovitvi Kluba podjetniških svetovalcev in strokovnih delavcev HALONGA v občini Cirkulane (2012) smo člani sekcije za kulturo in šport pokazali zanimanje za igranje na orglice in mandolino. Razpisali smo ŠK in povabili še druge zainteresirane krajanke. V ŠK smo organizirali tudi malo šolo igranja na orglice. Nastala je skupina osmih orgličarjev, ki se ji pridružujejo novi in novi člani. Delujejo pod imenom Potepuhi in prirejajo nastope na lokalnih in drugih prireditvah. Člani dveh ŠK so se leta 2017 udeležili mednarodnega festivala Slovenija na Ohridu 2017, kjer so zastopali Slovenijo z igranjem na ustne harmonike/orglice ali na mandoline.

Medgeneracijska pomoč pri reševanju socialnih ovir

V sekciji za humanitarno in socialno pomoč, ki deluje v okviru Kluba HALONGA Cirkulane, smo dali pobudo za ŠK Vsakdanja uporaba sodobne informacijske tehnologije. Izmenjali smo si izkušnje pasti in odvisnosti pri uporabi sodobne informacijske tehnologije (računalniki, pametni telefoni, roboti idr.) med gener-

acijami. Izvedli smo lokalno raziskavo – anketo o praktični uporabi, problemih rabe informacijske tehnologije. Pokazalo se je, da smo uporabniki sodobne informacijske tehnologije v nevarnosti, da zaradi agresivne ponudbe postanemo njeni odvisni uporabniki. ŠK nameravamo nadaljevati, saj želimo postati bolj ozaveščeni in neodvisni pri naših življenjskih in investicijskih odločitvah.

V sodelovanju z Društvom upokojencev Cirkulane smo v Klubu HALONGA Cirkulane razpisali in prijavi aktualno temo ŠK Demenca kot socialni problem. Ne glede na naš življenjski slog, doseženo znanje in izkušnje, ki nas spremljajo vse življenje, se ne moremo izogniti simptomom bolezenskega stanja demence. S tem pojavom se srečujemo vsak dan v svojem socialnem okolju, v družini, blažimo in rešujemo pa ga v okviru zdravstvenih institucij, neprofitnih organizacij in v drugih civilnih združenjih. V ŠK smo izmenjali izkušnje pri prepoznavanju bolezenskega stanja in se lotili reševanja problemov, ki jih demenca prinaša. Udeleženci ŠK si želijo obravnavo poglobljenih tem s področja medgeneracijske pomoči.

Ob zaključku

Iz bogatih izkušenj pri organiziranju in izvajanju ŠK v Halozah lahko mirno trdimo, da je ponudba in pomoč ACS pri organiziranju in izvajanju ŠK naletela na plodna tla, saj so koristi neizmerne, predvsem pa:

- se učimo drug od drugega in si izmenjujemo izkušnje,
- s ŠK ustvarjamo intelektualni nemir in ustvarjalni izziv ter tako vplivamo na stalne spremembe, ki so gibalno razvoja,
- spodbujamo odkrivanje novih razvojnih potencialov,
- spodbujamo ohranjanje dediščine.

Glede na vse večjo globalizacijo in agresivno tržno logiko, politične manifeste in manipulacije nam delovanje ŠK in medgeneracijska samopomoč omogočata delček miru, zadovoljstva in varnosti.

PREDSTAVITEV AVTORJEV

Stanislav Golc, vodja/mentor ŠK od leta 1997; Sonja Golc, odgovorna za ŠK pri organizaciji PRJ HALO, podeželsko razvojno jedro od leta 2000 naprej.

Pet lekcij Janeza Evangelista Kreka

POVZETEK

Mlajši novejši mentor zgoščeno predstavi spoznanja ob lastnem soustvarjanju videofilma v okviru študijskega krožka ter vzporednice z načeli študijskih krožkov.

KLJUČNE BESEDE

Ljubljana, Krek, dokumentarni film

Priznam,

ko sem se spomladi 2017 pridružil ŠK o Janezu Evangelistu Kreku, nisem o tem človeku vedel skoraj nič. Tudi zdaj si ne domišljam, da ga dobro poznam. Me je pa v teh mesecih živahnih razprav in zanimivih intervjujev pri Kreku nagovorilo več vidikov, ki so pomembni tudi za delo študijskih krožkov. Naj jih naštejemo pet.

1) Samo začeti je treba

To misel je Krek ob več priložnostih izrazil kot skrivnost svojega dela. Zelo dobro jo je v intervjuju razložil Ivan Oman, ki je dejal, da je »Krek začel z delom tukaj in zdaj«. V nasprotju z mnogimi drugimi ni čakal na boljše čase, ampak je boljše čase začel ustvarjati sam.

2) Teoretična podlaga

Krekovo socialno delovanje je imelo dva temelja: najprej je bila osebna izkušnja revščine in čudovit zgled soočanja s tem izzivom, ki mu ga je zapustila njegova mama; potem pa tudi trdna teoretična podlaga, ki jo je pridobil med študijem na Dunaju. Tam je spoznal temelje socialnih problematik ter možne odgovore nanje.

3) Ne miloščina, ampak pravica

Po vrnitvi z Dunaja je Krek na prvem slovenskem katoliškem shodu 1892 dejal, da delavcem ne dajemo milosti, ampak pravico. Ni nekaj nezaslužnega, kar bi delodajalec iz lastne dobre volje dal delavcu, kakor oče sinu. Delodajalec potrebuje delo in ga mora po pravični ceni kupiti od delavca.

Kot razmeroma svežemu s.p.-ju mi je ta nauk hitro postal blizu. Spomnim se tistih začetkov, ko sem se počutil skoraj krivega, če sem za postavitev spletne strani postavil ceno 200 evrov. Ali pa strank, ki bi rabile »samo en kratek promocijski video«, ki mi tako ali tako (menda) ne bi vzel več kot dve uri dela. Tako,

za Bog lonaj ... Danes so cene brez slabe vesti višje. Pravične. Take, da meni in moji družini omogočajo dostojno življenje.

4) Posameznik proti sistemu

Krek je dobro začutil, kako nemočen je posameznik znotraj sistema. Brez podpore v skupnosti je lahka tarča manipulacij. Zato si je prizadeval za združevanje in uspelo mu je v pičlih 20 letih vzpostaviti mrežo kar 400 zadrug, poleg tega pa še številna društva in organizacije!

Združevanje pomaga posamezniku, za oblast pa vedno pomeni določeno tveganje. V tem se – po mojem mnenju – skriva razlog za precej mačehovski odnos države do gibanj civilne družbe, ki jih podpira ali sploh ne, lahko pa si s finančnimi bombončki kupuje njihovo naklonjenost.

5) Gorečnost za idejo

Ko smo v ŠK u razpravljali o predlogu za naslov filma, je bilo na Samo začeti je treba kar nekaj pomislekov, češ: »Pri nas se je ogromno stvari začelo, pa nič izpeljalo do konca.«

In tu nam je Krek spet za zgled. Ne le začeti, ampak goreti za idejo. Branko Cestnik je v intervjuju dejal, da je bila ta Krekova ljubezen do naroda skoraj nekaj mističnega. S takšno strastjo je želel pomagati ljudem, da bi jim bilo bolje. Ali pa, če si izposodimo Župančičeve besede: bolečine in sanje ljudi so v Kreka vžgale »pekočo stigmo«.

6) Študijski krožek

Vem, sem že porabil svojih pet vidikov, a tega moram dodati. Študijski krožek, v katerem je nastal dokumentarni film Samo začeti je treba, je sam po sebi zelo krekovski. Združil je ljudi povsem različnih profilov: od univerzitetnih profesorjev do multimedijskih navdušencev, od zgodovinarjev do ljudi, ki jim je Krek preprosto blizu.

Koliko prostovoljnih ur je bilo vloženih v študij, brskanje po arhivih, pa za snemanje, pretipkavanje in pripravo premiere! Vsak je nekaj prinesel in vsak nekaj dobil.

Samo začeti je bilo treba.

PREDSTAVITEV AVTORJA

Rok Pisk je zunanji sodelavec Socialne akademije. Kot milenijcu so mu blizu multimedija (večpredstavnost), delo v oblaku, obenem pa rad črpa navdih iz izročila ter zgodb ljudi, ki so pomembno zaznamovali našo zgodovino. Tako je v dokumentarnih filmih predstavil p. Ivana Žužka (1924–2004), Janeza E. Kreka (1865–1917) in Aleša Ušeničnika (1868–1952).

Študijski krožki so rezultat in hkrati sprožilec dialoga

POVZETEK

Prispevek predstavlja prakso zasebne jezikovne šole, ki je v 25 letih z vsebinskimi in metodološkimi inovacijami študijskih krožkov postala prepoznavna v lokalni skupnosti, njenih institucijah in medijih. Odziva se na aktualne izzive, s pomočjo ŠK dosega spremembe in na podlagi lastnih izkušenj opredeli razloge odmevnosti in uspeha ŠK.

KLJUČNE BESEDE

Notranjska, glina, angažirana umetnost, medgeneracijsko sodelovanje, uspeh

Uvod

Jezikovna šola Athena iz Postojne sodeluje v projektu študijskih krožkov (ŠK) nepretrgoma od samega začetka leta 1993. Od plahih začetkov so ŠK prerasli v proces, ki je spontano postal del življenja lokalne skupnosti. Njihov razvoj se nadaljuje v smeri vse večjega zavedanja moči, ki jo imajo kot živ organizem z inovativnimi pristopi na sooblikovanje strateških smernic razvoja lokalnega okolja, kjer delujejo.

Iz anonimnosti v središče dogajanja

Naši krožki so štiri leta delovali v medijskem mrku, nakar so leta 1997 stopili iz anonimnosti. Takrat se namreč prvič predstavijo v lokalnem časopisu Prepih, in sicer v članku z naslovom Nova znanja in veliko veselja v študijskih krožkih. V njem je mentorica Flora Otoničar že tedaj spregovorila o medgeneracijskem sodelovanju, torej veliko pred časom, ko je to postalo stalnica izobraževalnih procesov¹. Zdaj o delu ŠK v občini Postojna redno poroča lokalni časopis Prepih, članki se pojavljajo v Primorskih novicah, v internih glasilih različnih organizacij, v spletnih glasilih, na spletu, na lokalnem radiu in televiziji, krožki izdajajo zgibanke in brošure, prireajo se javni nastopi, okrogle mize in razstave. Skratka postali so prepoznavni in priljubljeni med prebivalci lokalne skupnosti. Širijo se preko občinskih meja, po Sloveniji in tudi zunaj matične domovine.

Kaj so študijski krožki?

Kot neformalna oblika izobraževanja temeljijo na dialogu in iz dialoga tudi izhajajo. Odzivajo se na potrebe okolja in ljudi, s svojim delovanjem pa z akcijskimi cilji vračajo koristi v okolje ter ga tako plemenitijo ter bogatijo. To je njihova dodana vrednost. Z najrazličnejšimi vsebinami so ažuren odgovor na mnoge

¹ Flora Otoničar v članku »Nova znanja in veliko veselja v študijskih krožkih«, lokalni časopis Prestop, september 1997, stran 11, založila Občina Postojna.

aktualne dogodke in situacije. Naj naštejemo le nekatere iz 25 letnega obdobja delovanja v naši organizaciji:

- aktivno vključevanje ranljivih skupin v okolje,
- zeleno gospodarstvo,
- sprejemanje drugačnosti,
- oživiljanje kolektivnega zgodovinskega spomina skupnosti,
- trajnostno gospodarjenje z gozdovi itd.

Zakaj so študijski krožki tako uspešni?

Odgovor je večplasten in odprtega tipa: ker so izobraževalna oblika, ki poteka od spodaj navzgor in ne obratno, kot večina ostalih izobraževalnih oblik; ker pobude izhajajo iz okolja in potreb ljudi; ker imajo za osnovo kulturni dialog kot sredstvo doseganja jasno zastavljenih ciljev.

Odmevni ŠK

V široki paleti več kot sto ŠK, ki so se zvrstili na jezikovni šoli Athena, naj opozorimo na ŠK Varuhinje gozda, ki deluje od leta 2016 in je v tem času prerasel že v pravo gibanje. ŠK se je odzval na žledolom februarja 2014, ki je prizadel nekatere dele Slovenije, med katerimi je bila občina Postojna med huje prizadetimi. Zbrala se je skupina ustvarjalcev ter razmišljala, kako z umetnostjo poudariti pomen primestnih gozdov za prebivalce ne samo z ekološkega ali ekonomskega vidika, temveč tudi v izobraževanju, turizmu, rekreaciji, zdravju pa tudi kot navdih.

V začetku je bil torej dialog, sledile so ideje in nazadnje akcija. Izdelali smo več kot 40 glinenih skulptur, ki smo jih s spremljevalnimi dogodki umestili na Sovič, vzpetino nad Postojno. Rezultati so bili presenetljivi. Dogodek je zbudil veliko zanimanja različnih društev, ki so se povezala z nami, vzpostavili smo stik, dialog in sodelovanje z enoto za turizem pri Zavodu Znanje ter z Zavodom za gozdove (ZGS).

Vodja območne enote ZGS Postojna Anton Smrekar je poudaril, kako pomembna je revitalizacija Soviča, ki je bil v žledolomu močno poškodovan, in kako pomembno je vzajemno sodelovanje, ki lahko pripomore k dobrim rešitvam¹. Vsi skupaj upamo, da bomo pritegnili tudi pozornost odgovornih v lokalnih skupnostih, da se bodo lotili ustrezne sanacije primestnih gozdov ter sanirano stanje tudi trajnostno vzdrževali.

Namesto zaključka

Študijski krožki nedvomno puščajo za seboj vidne sledi. Kažejo se kot spremembe v razmišljanju ljudi, v njihovem ravnanju, kot spremembe v odnosu do učenja, v razumevanju pomena inovativnih oblik pridobivanja znanja in na-

¹ Anton Smrekar v članku »Doživeto srečanje z Varuhi gozda«, ki je bil objavljen v lokalnem časopisu PREPIH, september 2017, stran 30, založila Občina Postojna

vsezadnje tudi kot fizičen odtis. S svojo neformalnostjo so vedno korak ali več pred togimi formalnimi strukturami in so sprožilec sprememb, ki se začnejo s kulturnim dialogom.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Flora Otoničar je ustanoviteljica ter vodja jezikovne šole Athena iz Postojne, vodja in mentorica ŠK prve generacije, vse od leta 1993 nepretrgoma vodi ŠK z najrazličnejšimi vsebinami. Je članica društva keramikov Gaja iz Postojne, ki je leta 2001 prejelo priznanje ACS za izjemne učne uspehe in bogatitev lastnega znanja. Kot predavateljica je sodelovala v projektu INTER-REG, katerega sad je bila paleta čezmejnih ŠK, danes pa zlasti ŠK v Furlaniji Julijski krajini. Je predavateljica v programu temeljnega usposabljanja mentorjev ŠK.

ŠK Varuhi gozda, Flora Otoničar, Postojna, 2018, foto: Tomaž Penko

Male štorije naše dediščine

POVZETEK

Filozofija Društva Anbot v veliki meri izhaja iz načel in prakse njihovih študijskih krožkov in tudi na najvišjih ravneh večkrat nagrajene mentorice. Predstavljen je petnajstleetni razvojni lok, trdno povezan z dediščino in njenim javnim uveljavljanjem. Vpogled v interno dinamiko, katere bistven element je učenje, kaže, da številne učinke in visoko odmevnost, ki presega lokalne meje. K prepoznavnosti so pripomogli mediji, povezovalno jedro množice majhnih dejanj vrhunske kakovosti pa je po mnenju članov »ljubezen« in dobro vodenje.

KLJUČNE BESEDE

Ubuntu, dediščina, celovitost, integriteta

Uvod in razvoj študijskih krožkov v Piranu

Najmočnejše izražen humanistični pogled na svet izraža afriška filozofija Ubuntu, ki jo lahko preprosto izrazimo kot: »Jaz sem, ker ste vi, ker smo mi. Osebe postanemo preko drugih ljudi.«

To filozofijo smo v sebi nosili člani študijskih krožkov (ŠK) v Piranu, čeprav zanjo daljnega leta 1995 še nismo vedeli. Staro zgodovinsko mesto je vse do danes doživljalo velike družbene spremembe. Avtohtono prebivalstvo se je z novimi mejami izgubljalo, v mesto pa smo prihajali ljudje z vseh koncev naše bivše domovine. Odločitev, da bo Piran postal naš dom, je terjala spoznavanje preteklosti, saj le na ta način lahko vzpostaviš spoštljiv odnos. Vseživljenjsko učenje v ŠK je v preteklih letih omogočalo povezovanje posameznikov, ki smo se v krožkih učili, se spoznavali ob najrazličnejših dejavnostih, bogatili z novimi znanji ter začeli vzpostavljati aktiven odnos do izjemno bogate kulturne in naravne dediščine.

Želja, da bi aktivno sooblikovali in bogatili naš življenjski prostor, je rasla ob uspešnih predstavitev na odmevnih razstavah. Ljudje so delovanje krožkov prepoznali kot pomembno učno okolje. Po dveh letih delovanja se je v krožkih oblikovala skupina posameznikov, ki se je leta 2003 preoblikovala v društvo Anbot. V ŠK so se vključevali člani z najrazličnejšimi znanji, ki so jih bili pripravljeni deliti z drugimi. Naučili smo se prepoznavati potrebe ljudi in vsebine krožkov naravnati tako, da smo bogatili sami sebe in naše življenjsko okolje.

Trajne sledi in dodajanje vrednosti

V mestu so v desetletjih delovanja ostajale trajne sledi naših prizadevanj. Z različnimi deležniki ves čas skrbeli za medkulturno in medgeneracijsko pove-

zovanje in sodelovanje. Veselilo nas je vključevanje udeležencev krožkov iz vseh obalnih občin, vključevanje pripadnikov različnih narodnosti in novih prišlekov, ki so se na ta način lažje socializirali.

Z odgovornim in predanim odnosom smo si pridobili velik ugled tudi v širšem prostoru. Uspešna promocija delovanja društva je pritegnila tudi pozornost andragoške stroke in tako je bila 2012 v okviru diplomske naloge diplomantke Maje Tomšič na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, opravljena raziskovalna študija z naslovom Neformalno izobraževanje odraslih in ohranjanje kulturne dediščine« – Študija primera društva Anbot. Rezultati te študije prikazujejo dejavnosti društva Anbot kot primer dobre prakse vseživljenjskega učenja v povezavi z ohranjanjem kulturne dediščine, kjer je prepoznati koncept skupnosti prakse in zdaj služi študentom kot študijsko gradivo pri spoznavanju drugih neformalnih oblik izobraževanja pri nas. Raziskava doc. dr. Nives Ličen, predavateljice na Filozofski fakulteti v Ljubljani, Ohranjanje kulturne dediščine na presečišču med andragogiko in kulturno antropologijo« – študija primera: Društvo Anbot Piran pa ugotavlja, da je izobraževanje v okviru društva Anbot Piran učinkovito pri konstituiranju lokalne identitete, ker je nastala tesna povezanost med prostovoljnim delom in strokovnim znanjem.

Praznovanje petindvajsetletnice

Petindvajsetletnica ŠK v Sloveniji je povezala najrazličnejša prizadevanja različnih okolij. Medsebojno druženje ob pogledu na pestro dejavnost nas je navdajalo z zadovoljstvom. Ob pogledu na raznolikost smo vsi s ponosom in zadovoljstvom ugotavljali, da je prehojena pot mnogokrat terjela veliko naporov, vztrajnosti in inovativnosti. Vsako življenjsko okolje kliče po določeni specifičnosti. Posamezniki, ki so prepoznali vrzeli v svojem okolju, zbrali voljo, pogum in energijo za bogatitev lastne osebnostne rasti in za blagor okolja, bi sami to težko zmogli. Ob strokovni pomoči, podpori in spodbudah vodje ŠK dr. Nevenke Bogataj smo mnogokrat presegali same sebe. Študijski krožki so pogosto gonilna sila pozitivnih sprememb, ki puščajo v okolju trajne sledi.

Učenje v ŠK pa ni zgolj pridobivanje novih znanj, krožki delujejo tudi kot pomembne socialne skupine, ki bogatijo in plemenitijo prostočasne dejavnosti. V njih se tkejo nova prijateljstva, vzgoja za prostovoljstvo in medsebojno pomoč in pomemben prenos znanja na mlajše rodove. Nemalokrat krožkarji v svoje dejavnosti vključijo svoje otroke in vnuke. Ob skupnem ustvarjanju se tkejo pristni in spoštljivi medsebojni odnosi. »Delati skupaj z njimi in ne za njih« je pogosto naš moto.

Male štorije naše dediščine so plod večletnega delovanja različnih študijskih

krožkov v Piranu. Povezovanje z lokalno skupnostjo, raznimi strokovnimi institucijami in sodelavci se je bogato obrestovalo. Razstava ob zaključku ŠK Male štorije naše dediščine v izjemnem prostoru križnega hodnika minoritskega samostana je pritegnila veliko pozornost domačinov in tudi turistov – obiskovalcev našega mesta. Turistični vodniki so prepoznali razstavo kot izjemno priložnost, da pripovedi zgodb ob fotografijah o slovenski Istri vključijo v organizirana vodenja.

Del zgodbe se je nadaljeval na razstavi v Jakopičevem drevoredu v Tivoliju v Ljubljani in nato še vse poletne dni v Pretorski palači v Kopru, kjer je tudi turistična informativna točka. Občina Koper pa je potniški terminal, kjer pristajajo križarke, opremila z velikimi povečavami, ki potnike vabijo in seznanjajo s posebnostmi kulturne krajine.

Zaključne misli

Mnogo truda in vztrajnosti je treba, da te okolje prepozna in sprejme. Brez nenehnega spremljanja življenjskega okolja, brez povezovanja in sodelovanja z drugimi deležniki bi zagotovo delovanje krožkov zamrlo. Predvsem pa so pomembni ljudje, ki z delom v krožkih postajajo vse bolj ozaveščeni in pripravljeni aktivno sooblikovati življenjsko okolje.

Neprecenljiva so strokovna srečanja na Karavanah študijskih krožkov, kjer si medsebojno izmenjujemo izkušnje, se oplemenitimo z novimi idejami ter dobimo ponovi zagon. Raznolikost naše dežele kliče po specifičnih pristopih, ki kar najbolj ustrezajo vsakemu okolju posebej. Ob spoznavanju in vrednotenju udeležencev Karavane spoznavamo lastno vrednost in pridobimo mnogo spodbud za nadaljnje delo. Vedno znova se razveselimo ponovnih srečanj s starimi znanci in sklepamo nova prijateljstva. To pa nas povezuje v veliko učečo se skupnost.

Ob Tednu vseživljenjskega učenja dobijo obiskovalci prirediteljev neizmeren nabor priložnosti za pridobivanje novih znanj in veščin. S svojim zgledom, pozitivnim odnosom in ponujenimi priložnostmi marsikoga pritegnemo k sodelovanju.

V društvu Anbot Piran se člani kalijo v ŠK. Ocenjujemo, da s svojo dejavnostjo:

- pomembno prispevamo k promociji naše kulturne dediščine,
- bogatimo kulturno dogajanje v starem mestnem jedru,
- se vseživljenjsko učimo,
- se medgeneracijsko povezujemo,
- širimo zavest o pomenu in vlogi prostovoljske dejavnosti,
- nudimo strokovno podporo drugim društvom,
- promoviramo primere dobre prakse sodelovanja med NVO, lokalno skupnostjo in stroko,

- se povezujemo z drugimi sorodnimi društvi,
- gojimo medsebojno pomoč, podporo in spoštovanje,
- aktivno sooblikujemo in izkazujemo pripadnost našemu mestu.

Društvo Anbot je preobrazilo Piran v pravo učečo se lokalno skupnost, kar je prepoznala naša občina in nam podelila priznanje.

Morda za zaključek prispevek novinarja, ki vse od prvih krožkov spremlja naše delo. Tudi po njegovi zaslugi so naši dosežki odmevni v širšem okolju.

Ko imaš rad Piran

Brez Društva za ohranjanje naravne in kulturne dediščine Anbot si danes Pirana ne predstavljam več. Pirančanom in tudi precej širše je znan kot fenomen, saj mu mnogo bolj prepričljivo, kot to uspeva za to poklicanim javnim in državnim strokovnim institucijam, uspeva vzbujati odgovornejši ter aktivnejši odnos do varovanja naše dediščine. Po ocenah mnogih gre za unikaten način, katerega uspeh se poleg strokovnega in zavzetega pristopa predsednice Natalije Planinc skriva v nadvse srčnih prizadevanjih idej polnih članov.

Ponosen sem, da kot novinar, ki od prvega intervjuja z Natalijo pred 15 leti naprej spremlja vaše delovanje, lahko pristavim svoj delček k prepoznavnosti vaše zgodbe za prijaznejše in še lepše življenje v mestu. Pirančane vam uspeva pritegniti v zanimive krožke in delavnice, posebno pozornost namenjate vseživljenjskemu učenju, medgeneracijskemu povezovanju in delovanju na področju vzgoje za prostovoljstvo ter se tesno povezujete s stroko, z lokalno skupnostjo in drugimi sorodnimi društvi. Na prireditvah opazno prispevate k bogatejšemu turističnemu, kulturnemu in tudi družabnemu dogajanju. Z vašo dejavnostjo je tako Piran veliko pridobil, saj je vaš prispevek mestu del zgodb, ki jih vsak obiskovalec opazi in odnese domov. To, kar ljubiteljsko ponujate okolju, ne more nadomestiti nobena komercialna ponudba in se ne more ovrednotiti.

Seveda za vsako uspešno zgodbo stojijo njeni junaki. Ko se srečujemo na piranskih ulicah in trgih, ko me zanese mimo vaše Trafike na Tartinijevem trgu ali delavnice na Župančičevi ulici, se težko zgodi, da me nasmejani obrazi ne bi prepričali, da se ustavim. Ste namreč družčina, ki se ob današnji vsakodnevni dirki v zaradi tehnološkega razvoja vse bolj razosebljenem svetu zna malo ustaviti, se kaj »starega« naučiti in ob kreativnem druženju tudi na vedrejši, nemalokrat celo kulinarično obarvan način vrniti v nostalgичne včerajšnje čase ter običaje.

Pirančani so ponosni na svoje mesto, a se tu in tam najde kakšen, ki ni zadovoljen ter tako ob kavici rad modruje, kaj v mestu ne velja in kako bi on to uredil, pa naj gre za prometne zagate, pasje kakce, golobe, podgane, smeti in

po njegovem še za 101 nemarnost. Ambotovce boste težko našli med slednjimi, saj o teh stvareh neradi modrujejo, ampak to, kar mislijo, da je treba storiti, storijo. To počnejo za svoje mesto in s tem tudi za sebe, za mene in tudi za tebe. (Janez Mužič)

Anbot – 15 let ljubezni do Pirana

Mesto Piran ima res nenavadni ohranjevalni mehanizem. Kadar se mu zdi, da je kakor koli ogrožen, postane žalosten, mil, neboljen in ni ga pravega meščana, ki mu ne bi na tak ali drug način priskočil na pomoč, ga branil, podpiral ...

In tako nastajajo civilne iniciative, društva za varovanje njegove dediščine in lepote, posamezniki, ki se noro zaljubijo vanj in so pripravljeni zanj narediti skoraj nemogoče stvari in podobno. In ker je Piran mesto zgodovine, kulture, dediščine in umetnosti, je prav tu potrebno največ bitk, saj razen razgledanih meščanov z malo poguma obstajajo še drugi, velikokrat z dovolj poguma, a skromno razgledanostjo in razumevanjem mesta, ki jim je Piran zgolj lovišče za zaslužkarstvo ali druge lastne interese. In edina pot za ohranitev tega izjemnega mesta pred takimi je ozaveščenost, razgledanost in rahločutnost čim večjega števila njegovih meščanov, ki se bodo znali postaviti v dovolj mestu v bran, ne glede na »nevarnost«, ki njemu ali posamezni enoti njegove dediščine preti. In tu, tu je Anbot odigral izjemno vlogo! Že 15 let oborožuje Pirančane z ozaveščanjem, izobraževanjem, delavnicami in drugimi programi o pomenu dediščine, identitete in avtentičnosti, da se lahko postavijo mestu v bran. Istočasno so odprto društvo za nove člane in mnoge ideje, radi imajo lepe stvari, se medgeneracijsko povezujejo, radi prikažejo in poučijo vsakega o tej ali oni spretnosti in še veliko je tega, s čimer vedno znova zaljšajo mesto in bogatijo slehernega znanja željnega. Ja, je že tako, da je Anbot nenadomestljiv tudi danes in sedaj.

Hvala vam, da ste!

(S. Simič Sime)

Udeleženka s Švedske v Piranu

Za nas, ki prihajamo iz tujine, je Anbot društvo, ki nesebično ohranja kulturno dediščino. S svojim delom bogati vzdušje našega kraja.

Z našimi krožki in delavnicami krepi sodelovanje in ustvarja pozitivno druženje. V Anbotu se počutimo vedno dobrodošli med njegovimi prijaznimi in veselimi člani.

(Anna, Vida, Walter)

Predstavitev dejavnosti Društva Anbot skupini strokovnih delavcev, zaposlenih na Centru za šolske in obšolske dejavnosti, v okviru projekta Skupaj za znanje na obisku v Piranu

/.../ Gre za društvo, katerega začetki slonijo na dejavnosti ŠK, ki so sčasoma

prerasli v bolj organizirano obliko delovanja v okviru Društva Anbot. Predstavljene dejavnosti društva imajo vse značilnosti skupnostnega učenja v najbolj žlahtni obliki, to pomeni, da vsebina učenja izhaja iz potreb in interesov lokalnih ljudi, da se pri opravljanju dejavnosti društvo povezuje z lokalnimi kulturnimi, izobraževalnimi, verskimi in tudi upravnimi ustanovami, rezultate svoje dejavnosti pa vedno predstavi v obliki prireditve, razstav in drugih oblik lokalni skupnosti in obiskovalcem Pirana. S svojo dejavnostjo povezuje lokalne prebivalce, omogoča ohranjanje kulturne in naravne dediščine, ozavešča različne generacije o pomenu dediščine kraja in pokrajine ter s tem prispeva k učenju, povezovanju, ohranjanju vrednot, navad in običajev ter kolektivnega spomina. Ohranjanje in predstavitev avtentične kulturne in naravne dediščine je še posebej pomembno na območju, kjer se srečuje vse več ljudi in kultur, gre v nekem smislu tudi za razsvetljevanje lokalnega prebivalstva o pomenu preteklosti za življenje v sedanjosti.

(Mag. Estera Možina, ACS)

Priznanja društvu in članom

2004 – priznanje ACS skupini: Študijskemu krožku »Ohranjanje dediščine« iz Pirana za izjemne učne uspehe in bogatitev lastnega znanja.

2005 – plaketa občine Piran Društvu Anbot Piran za vrhunsko organizacijo otvoritve državne prireditve DEKD – Dnevov evropske kulturne dediščine 2005 ter za izjemen prispevek članov društva k razvijanju vrednote prostovoljnega dela občanov za promocijo kulturne in naravne dediščine in turističnih lepot Pirana in Slovenije.

2006 – Steletovo priznanje Slovenskega konservatorskega društva ZVKDS Nataliji Planinc za pomembne konservatorsko-restavratorske stvaritve in dosežke na področju varstva kulturne dediščine in naravnih vrednot.

2009 – priznanje ACS posameznikom/posameznicam Nataliji Planinc iz Pirana za izjemne učne uspehe in bogatitev lastnega znanja.

2011 – zlata vrtnica Fakultete za turistične študije Portorož – Turistica Nataliji Planinc za mentorstvo študentom.

2012 – priznanje Krajevnega skupnosti Piran »Sol Pirana« članom Društva Anbot Piran za skrb in zavzetost, da bi bilo življenje v našem mestu še boljše in lepše.

2013 – plaketa Občine Piran Društvu Anbot Piran ob 10. obletnici delovanja za uspešno udejanjanje poslanstva, za posredovanje vrednot, izročil in tradicij domačega kraja, ljudi in zgodovine ter za izjemno dobro razvite kulturne in druge dejavnosti ter s tem za prispevek k razvoju kraja in promocijo Občine Piran tako v Sloveniji kot v tujini.

2017 – priznanje Turističnega združenja Portorož Društvu Anbot Piran za prispevek k razvoju turizma na destinaciji Portorož in Piran z utemeljitvijo: Odločili smo se, da priznanje podelimo vašemu društvu, saj zelo cenimo vaše

delo in doprinos k turistični ponudbi naše destinacije.

2017 – zlati grb Občine Piran Nataliji Planinc za dolgoletno delovanje na področju vseživljenjskega učenja odraslih in ohranjanja kulturne dediščine ...

Težko je biti skromen, če si dober!

ŠK Restavriramo in ohranimo ter Med dvema stoloma, Natalija Planinc, Piran, 2018, foto: Ubald Trnkoczy

0 Besedi slovenske Istre in Zgodbarnici

POVZETEK

Prispevek s perspektive udeleženca ŠK predstavlja petnajst let raziskovanja različnih tematik in dosežke ŠK. Pogosta je neenakost in podrejenost domačinov, zato je vpogled v lokalno dinamiko posebej dragocen.

KLJUČNE BESEDE

Istra, dobre ideje, oblike sobivanja, zgodovina

Petnajst let skupnega delovanja, kjer spoznaváš sedanje, še bolj pa preteklo življenje določenega območja odkriva urejenost življenja nekoč ter poskuša oživiti dobre ideje in oblike bivanja, torej take, ki zagotavljajo obstoj, se pravi dolgoročno preživetje v različnih življenjskih razmerah.

V ŠK Beseda slovenske Istre smo poskušali odkriti ljudi, ki so nekoč delovali na tem območju in so s svojim delom utrjevali samozavest prebivalcev ter tako tudi krepkejši gospodarski, kulturni in ekonomski položaj ljudi in dežele. Našli smo nekaj takih ljudi, vendar je bila tujčeva peta največkrat pretrda, da bi bili lahko uspešnejši. Če je šlo za duhovnike, je bila ali je morala biti vera na prvem mestu. Veliko smo se posvečali glagolici in njenemu izvoru, njeni šoli na otoku Krku. Ukvarjali smo se z vprašanjem, kje vse so glagolico kot črkopis staroslovanskega jezika uporabljali, saj z zapisi v cerkvah priča, da je šlo za slovenska ozemlja. O navzočnosti slovenskega človeka v tem prostoru, o njegovem vztrajanju in preživetju s pomočjo skupne zemlje govori tudi vaška lastnina. Takoimenovana srenjska lastnina je eden od elementov, ki v vaseh slovenske Istre, pravzaprav vse Primorske, od nekdaj in še danes pomaga preživeti. Juserska lastnina ali komunela oziroma »skupna vaška lastnina« se je v času habsburške vladarice Marije Terezije podeljevala vaškim skupnostim v oskrbo in uporabo. Žal se danes ta lastnina zanemarja in v denarni požrešnosti razprodaja, kot da se časi s težkim preživetjem ne morejo nikoli vrniti, čeprav poznamo ciklično spreminjanje gospodarskih razmer. Skrbimo le zase, za trenutno prepolne želodce, kako se bodo borili s preživetjem naši potomci, nas ne zanima. Tudi vojna ni nikjer izključena, saj človek pri vsej znanosti ni še izumil življenja brez vojne. Pogoji zanj se samo krepijo, saj je bila na primer vaška zemlja ali »komunela« v koprski občini nedavno odkupljena za potrebe drugega železniškega tira. Kjer so nekateri predlagali zamenjavo zemljišča in ne prodaje državi, je bila velika večina članstva proti. Propadla je dobra ideja za neznano prihodnost, pohlep po denarju je narekoval kratkoročno rešitev v škodo lokalnega prebivalstva.

Pomembno je raziskovalno delo študijskih krožkov, ki v osnovi dokazujejo, kdo

smo in od kdaj smo tu. V ŠK je za vse sodelujoče važno skupinsko medsebojno spoznavanje in spoznavanje življenjskega okolja vsakega posameznika. Krožki morajo ostati in delovati tudi v prihodnje, skrbeti je treba za njihovo pomladitev in v ta namen nagraditi tako posameznike pa tudi krožke kot celoto. Zdaj smo prevečkrat priča temu, da nagrajujemo vodstveni kader, drugih pa ne, in potem se člani krožkov počutijo zapostavljeni in pozabljeni, čeprav prav ti k uspehu ŠK večkrat odločilno prispevajo. Tako bi tudi spodbudili zanimanje pri ostalih članih. Seveda bi o delu ŠK morali pisati vsi spremljevalci: poslušalci, obiskovalci predstavitev, mediji, nekdanji mentorji, občinski predstavniki, skratka vsi, ki so povezani s to dejavnostjo in se jim to delo zdi potrebno. Žal je največkrat tako, da mediji le redko, če sploh, opazijo, kaj krožki počnejo, obiskovalce lahko velikokrat preštejemo na prste in tedaj se udeležencem ŠK zazdi, da jih nobeden ne vidi in ne sliši, če že, pa le zato, ker nimajo druge izbire. ŠK Beseda slovenske Istre je leta 2011 prejel Kocjančičevo nagrado za delo. Zaradi bolezni in starosti članstva je vseeno kmalu zatem prenehal delovati. Zaradi sprtosti občinske politike se Kocjančičeva nagrada ne podeljuje več. Ne glede na to ima ŠK v novi sestavi vse možnosti za nadaljevanje dela. Izgledi so obetavni.

Zgodbarnica

Pred približno desetimi leti sem spoznal bibliotekarko v kozinski knjižnici, Patricijo Dodič. Najino spoznavanje se je razvijalo z osebnim pogovorom pa tudi prek zbornika Brazde s trmuna, ki ga je enkrat letno izdajal ŠK Beseda slovenske Istre in se z njim predstavljala širši javnosti. Gospa Dodič je ugotovila, da se ukvarjam tudi s pisanjem, a da trenutno mirujem, in mi predstavila svoj ŠK Zgodbarnica ter me povabila k sodelovanju. Seveda je bilo zaželeno, da njeni člani tudi napišejo zgodbo, čim bolj redno obiskujejo srečanja v knjižnici in predstavijo (preberejo, pripovedujejo) tisto, o čemer pišejo. Zdelo se je zanimivo in po prvem srečanju se je tudi pokazalo, da je resnično zelo zanimivo. Zame še posebej, saj sem izvedel, da je to krožek, ki deluje pod pokroviteljstvom ACS, torej sem nevede pristal v že »znanem pristanu«. To spoznanje me je še posebej razveselilo, ker se je izkazalo, da je naša vez z ACS meni znana dr. Nevenka Bogataj.

Zgodbarnico sestavlja skupina odraslih ljudi, ki pišejo ali pripovedujejo zgodbe iz vsakdanjega življenja, svojega okolja in segajo nazaj v zgodovino naših krajev do prve svetovne vojne, kdaj pa kdaj tudi še dlje v preteklost. Zgodbe so se ohranile in se z ustnim izročilom prenašajo iz roda v rod. V večini zajemajo iz podeželskega življenja, občasno govorijo tudi o prepletanju vaškega življenja z meščanskim. Pričajo o življenju v Brkinih in segajo do Postojne, Sežane, vse do Kraškega roba in celo v Trst. Naše zgodbe se sicer ne nanašajo samo na preteklost, saj je zgodba vse, kar živimo, po večini pa je članom najlažje pisati o preteklosti. Zgodbe se zbirajo čez vse leto in na koncu izidejo v obliki zbornika,

ker trenutno druge možnosti ni. Zbornik predstavimo širši javnosti ob različnih dogodkih, ali na otvoritveni prireditvi ali ob zaključku »zgodbarniške sezone«. Srečevanje, druženje ali zgolj branje/pripovedovanje včasih prenesemo tudi v naravo k drugim zgodbarničarjem in v različna društva. Zgodba zares roma do ljudi in vse postane še pristnejše, bolj naše, bolj človeško.

PREDSTAVITEV AVTORJA

Ivan Novak iz Ospa je dolgoletni udeleženec številnih študijskih krožkov in soavtor v njihovih pisnih izdelkih. Odlikuje se zlasti po pesniškem izrazu, saj je izdal več pesniških zbirk ter je bil urednik Srebrnih brazd. Istran po rodu in bivanju je v zakladnico študijskih krožkov prispeval (tako zaželeno) moško noto, hkrati pa brez hrupa postavljal stvari na svoja mesta. Od njega smo se poslovili tik pred izidom tega zbornika.

ŠK Dialog v različnosti (čipka iz debele niti), Andra Marinko, Spodnja Idrija, 2018 ,
foto: Živa Marinko

Odtis študijskih krožkov na meni kot mentorici

POVZETEK

Sestavek predstavlja začetek, vzdušje in svoje občutenje mentorstva s primeri študijskih krožkov v krajih Radlje ob Dravi, Muta, Bolfenk, Sveti Anton.

KLJUČNE BESEDE

gozd, izobraževanje, lastnik, institucija

Kako se je že začelo? Vodja krajevne enote Zavoda za gozdove Tonka Modic me je vprašala, ali bi se želela vključiti v izobraževanje za mentorico študijskih krožkov (ŠK). Kaj to sploh pomeni? Ko sem izvedela, da v ŠK deluje moja draga prijateljica Nevenka, sem se takoj odločila. Ker se bomo v skupini učili, kar bomo želeli, sem vedela, da je ŠK nekaj za mojo dušo. Zaposlena kot revirna gozdarka sem takoj vedela, da bom brez težav oblikovala skupino lastnikov gozdov, ki se bo povezala v ŠK. In že je zaživel prvi, Šintlji, ki je povezal staro in mlado. Celo sina Petra sem kdaj pripeljala v krožek in je tudi on cepil lesene deščice za prekrivanje streh. Župan občine Muta je krožkarje povabil na svoj vikend, v vinorodne kraje. Razstava v občinski avli je dihala les, vonjala les in naša podpornica Berta nas je obdala z zelenimi kitami bršljana kot pozdrav gozda obiskovalcem razstave. Še zdaj me kateri od udeležencev ŠK Šintlji ustavi in vpraša: »A šintlov pa nič ne bomo več cepili? Bilo je zelo fajn!« Prvi izpeljani krožek bo vselej ostal prvi, tudi zato, ker sta nam neko sobotno popoldne na kmetiji Žaucerjevih s svojo prisotnostjo obogatili Nevenka in njena mala Nežka. Končali smo delo, pozitivna naravnost učeče skupine, druženje in izmenjava idej pa so takoj rodili nov ŠK. Šintlom so sledile Stezice, ki so gozdarje združile z ljubeznijo do zborovskega petja.

V naslednjem ŠK smo spoznavali zdravilno zelišče toter (navadni riček), ki ga še vedno gojijo pridne roke perniških kmetic. Ker je stiskanje totrovega olja bolj moško delo, smo bili v krožku žene in možje ter smo bili kar pisana družina. V ŠK Grašin–Muta smo kasneje oblikovali gozdno učno pot, ki je povezala različne institucije: občinsko upravo, osnovno šolo, več društev. S to potjo smo za seboj v prostoru pustili pečat in tudi občina Muta jo je vzela za svojo.

Študijski krožek je izziv in s sodelavci smo se lotili enega od gojitvenih ukrepov in obvejevanje gozdnega drevja. Proučili smo ga z različnih vidikov.

Družina je osnovna celica družbe in graditelj slehernega od nas. Naša družina je obikovala šolo na Bolfenku. Danes ne deluje več in tej nekdanji šoli smo posvetili naslednji ŠK. Čudovita izkušnja je bilo vanj povezati v v ŠK tudi brata in sestre. Da ne bi bilo zamer v lokalnem okolju, smo medse povabili tudi druge nekdanje šolarje. Prelep je občutek, da se nas je zbralo toliko in smo lahko skozi

druženje zbrali podatke, spomine in izdali knjižico.

Teme, vezane na gozd, so neizčrpne. Študijski krožek o gozdnih delavcih je pozabi iztrgal del preteklosti, čeprav smo se dotaknili tudi razmer, v katerih delajo gozdni delavci danes. Zapisane smo nadgradili s snemanjem pogovorov. Študijski krožek je tako postavil zasluženi spomenik gozdnemu delavcu v naših krajih. Delovanje v kraju bivanja ima prednosti in slabosti. Z antonskimi kmetkami smo v ŠK Ženske in gozd osvetlile odnos žena do gozda in spletle trajne medsebojne vezi. Voditi ŠK v domačem okolju je bilo lepo, zato smo takoj nadaljevali z novimi in ga poimenovali Pohodniški zakladi Sv. Antona na Pohorju. Spoznavali smo domači kraj, njegove naravne in kulturne spomenike, pripravili smo romarsko pot po Sv. Antonu, zbirali spomine starejših krajanov.

Spomini na delovanje krožkov so lepi, bogati, dragoceni. Sleherni krožkar se je izkazal kot pozitivna oseba, ki pridobljeno znanje in izkušnje z veseljem deli z drugimi. ŠK in udeleženci so me kot mentorico obogatili, izbrusili, navdušili. Je in ni pomembno, da jih okolje prizna, začuti. Mentor je za svoje angažiranje bogato poplačan z zadovoljstvom vsakega posameznika, ki se ŠK udeleži. Zato so krožki na meni pustili globok odtis.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Izviram iz številne pohorske gozdarske družine. Gozd je postal tudi moja poklicna izbira in tega nisem nikoli obžalovala. Delo z gozdom pomeni vselej tudi delo z ljudmi. Ko to dvojico povežeš, se poklicno in osebno izpopolniš. Študijski krožki pomenijo izzive, nova doživetja in prinašajo nova spoznanja.

ŠK Šintli, Jerneja Čoderl, Sv. Anton na Pohorju, 2018, foto: Jerneja Čoderl

Po sledih leoparda

POVZETEK

Po sledih leoparda na Kilimandžaro je film, ki predstavlja eno od oblik drugačnosti. Slepí in slabovidni so se odpravili na to pot, osvojili vrh Kilimandžara in se pri tem povezovali s tistimi, ki so razmeroma zdravi in jim je vsaka drugačnost izziv. Za dodano vrednost je bil ŠK tedaj finančno nagrajen. Izkazali smo se tudi s projektom in knjigo Ustvarjalnost ne pozna teme, v kateri so predstavljeni številni uspešni Slovenci z okvaro vida. Z drugačnostjo smo se prav tako srečevali v Balintovenm krožku pedagoških delavcev, ki sem ga vodil nepretrgoma dvajset let. Prispevek zato opisuje prizadevanja za kvalitetno sobivanje in pisanje scenarija za film o metodi proučevanja bistva problemov po načinu Michaela Balinta.

KLJUČNE BESEDE

sled, drugačnost, pedagoško delo, sobivanje, slepota

Uvod

Ena od oblik drugačnosti je lahko tudi povezovanje oseb z okvaro vida s tistimi, ki takšne težave nimajo, so razmeroma zdravi in jim je vsaka drugačnost izziv, posebno v okviru njihove stroke. Bralcem želim predstaviti dva svoja krožka, ki sem ju istočasno vodil nepretrgoma dvajset let, najdlje v okviru Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije. Največ poguma za delo v ŠK so pokazale ženske, saj se je v teh letih vanj vključilo le nekaj moških. Najstarejša med njimi je bila nekdanja medicinska sestra Milena, rojena leta 1929, slepa z ostankom vida, vendar najbolj živahna, saj si je edina upala plesati z menoj na potujočem splavu na reki Krki. Prvi krožek so sestavljali samo slepi in slabovidni ter po ena ali dve videči osebi, drugi (pedagoški) pa je imel mešano sestavo. Videčim pedagoškim delavcem so se zadnja leta pridružili še trije iz iste stroke, a z okvaro vida.

Dotakni se in poglej

Teme smo si izbirali sami. Postavljali smo si takšne izzive in cilje, ki smo jih kljub senzorni oviranosti (slepoti) zmogli uresničevati in doseči. Poleg izobraževalnih ali bolj teoretičnih ciljev smo si postavljali tudi konkretne naloge. Nekaj najbolj zanimivih in odmevnih ŠK: Najprej pomagajmo sebi je bila tema, pri kateri naj bi spoznavali pozneje oslepele osebe, njihovo psiho, preživljanje krize. Proučevali smo nekatere terapevtske metode za reaktiviranje in ponovno vključevanje v življenje in delo. Kombinacija pisanja poezije ter izdelovanja uporabne ali umetniške keramike s prodajo lastnih izdelkov se je izkazala za

učinkovito.

Odprava slepih in slabovidnih na Kilimandžaro je imela namen osvojiti najvišji vrh Afrike in tako preseči sebe in svojo slepoto. Vrh smo osvojili avgusta 1998 in na njem zapeli Zdravljico, žal brez našega videčega gorskega vodnika, ki se je zaradi slabosti med nočnim pohodom vrnil nazaj v kočo. S seboj je odnesel tudi reševalno vrv in opremo za prvo pomoč, a se je vseeno vse dobro končalo. V Mali šoli trženja smo iz digitalnih posnetkov s te poti pripravili didaktični film Po sledih leoparda, hkrati pa imeli video projekcije in predavanja o dosežkih odprave. Velika šola trženja je bila nadgradnja prejšnje teme, ob kateri smo se veliko naučili o trženju in promociji sebe, svojih dosežkov ter o uveljavljanju na mednarodnem festivalu. Ustvarjalnost ne pozna teme ni bil le ŠK, ampak naš večletni projekt, ki je zajel številne uveljavljene slepe in slabovidne ustvarjalce, na njegovi osnovi pa je pozneje nastala ilustrirana knjiga. Fizične prepreke na poti do intervjuvancev smo premagovali tako, da je najmočnejši član krožka na hrbtu prenašal slepo kolegico, drugi pa njen invalidski voziček.

Orientacija slepih in slabovidnih v urbanem okolju je ugotavljala črne točke v prestolnici, ki so najhujša ovira za naše gibanje. To je bila prava raziskava, v kateri nas ni ustavilo ne sneženje ne depresija druge najstarejše članice, ki smo jo vsakokrat izbežali iz hiše in pošteno nasmejali. Nastal je zemljevid do kulturnih in naravnih spomenikov na obrobju prestolnice, po katerih se lahko gibljejo in orientirajo tudi osebe z izgubo vida in si tako ustvarijo pregled nad širšim prostorom. Do nekaterih od njih smo se najdrznejši slepi in slabovidni, z vodenjem videčega, v gosjem redu odpeljali vsak s svojim kolesom. Tema se je navezovala na širši projekt Dotakni se in poglej, dopolnjen z mednarodno razstavo reliefnih slik ter z okroglo mizo, na kateri smo sodelovali tudi mi.

Drugačnost kot izziv za pedagoške delavce

Takoj potem, ko je svoje dveletno delovanje zaključila Balintova skupina pedagoških delavcev (vzgojiteljev, učiteljev, socialnih delavcev, psihologov, pedagogov, tudi univerzitetnih profesorjev) na Fužinah pod vodstvom psihiatra dr. Dušana Žagarja in Dušice Grgič, smo se leta 1996 nekateri člani zbrali v ŠK in nadaljevali. Če se ne bi mogli več srečevati in obravnavati pereče problematike iz svoje pedagoške prakse, bi nam to zelo manjkalo. Ker sem bil tedaj že usposobljen mentor, je naša skupina takoj začela delovati po andragoških načelih. Pritegnili smo nekaj novih članov in nadaljevali tematiko pod naslovom Balintov krožek. Strokovnega vodstva psihiatra sicer nismo več imeli, vsaj dva pa sva se čutila dovolj sposobna in izkušena za vodenje obravnave primerov iz pedagoške prakse po metodi Michaela Balinta, psihiatra madžarskega rodu in Freudovega učenca. Z leti je naša doslednost pri uporabi Balintove metode toliko dozorela, da smo o njej napisali scenarij za kratkometražni film. Ker za snemanje nismo mogli pridobiti finančnih sredstev, je to ostal projekt, ki bo

morda zanimal koga od naših kolegov ali naslednikov. Pozneje smo se vse bolj odpirali splošnejšim problematikam. Najpogosteje nas je privlačila integracija in inkluzija otrok s posebnimi potrebami v vrtec, osnovno in srednjo šolo. Zaznavali smo slabosti našega šolskega sistema, ki ni bil najbolj pripravljen na vključevanje »drugačnih« otrok v redne šole med zdrave otroke. Ugotavljali smo pomanjkljivosti v dodatnem izobraževanju pedagoških delavcev ter si še naprej izmenjavali izkušnje, znanja in poglede, pridobljene tudi zunaj poklicnega dela, kar je bilo zelo dragoceno. Spoznanja z izobraževanj v okviru institucije naše zaposlitve smo z veseljem delili z udeleženci krožka. Nekateri so čez leta vodili različne projekte, nas seznanjali z njimi, jih vedno tudi prediskutirali po Balintovi metodi in nas povabili vsaj na zaključno prireditev. Takšnih srečanj smo se vedno veselili, saj smo prišli do novih spoznanj in se tako bogatili, izbirali akcijski cilj. Tudi z obiski npr. z obiskom specialne vzgojne institucije ali prevzgojnega doma za mlade v Radečah smo pridobili dragocene informacije, ki so nam kasneje koristile pri vsakodnevnem strokovnem delu in delu v krožku, ki smo ga lahko obogatili z analitično, spoznavno in razbremenilno vlogo Balintove metode.

Trikotnik zaupanja

Posebno pozornost smo posvetili odnosom med otroki, starši in učitelji, trikotniku, ki ga mora izpolnjevati zaupanje in stalno sodelovanje, da ne prihaja do nepotrebnih težav, če pa že nastopijo, jih je mogoče s strpnim dialogom še pravočasno odpravljati ali reševati. Nekoč nas je izredno pritegnilo vprašanje: Kam gredo vsi tisti najstniki, ki ne zmorejo obiskovati rednega srednješolskega programa? Za katere poklice se sploh lahko izobražujejo in kako pridejo do njih? V ta namen smo si kot akcijski cilj in izziv zadali obisk Produkcijske šole v Jaršah v Ljubljani, kjer smo dobili odgovore na vsa svoja vprašanja. Od tam smo prišli bogatejši, informacije in izkušnje iz Produkcijske šole pa smo lahko takoj uporabili v svoji pedagoški praksi.

Kvalitetno sobivanje

V predzadnjem šolskem letu smo obravnavali vprašanje: Kako sobivati v sožitju?, do katerega smo prišli preko predhodne teme Otroci otrokom. V obeh primerih smo s ŠK spremljali večletni projekt Korak k sončku, ki ga je vodila naša članica Snežka Tešič, zaposlena na osnovni šoli v bližini našega shajališča. Namen ŠK projekta je bil oblikovati družbeno in socialno okolje, ki bo otrokom, drugačnim kot večina, omogočala enake možnosti. Odgovor na naše tematsko vprašanje se je izoblikoval z izkušnjami. Za kvalitetno sobivanje je treba vsem otrokom pomagati pri vključevanju v socialno okolje in popolnem sodelovanju v njem. Drugačnost je izziv, zato je izredno pomembno navajanje otrok na drugačnost slehernega člana skupine kot skupnosti. Vedenjske posebnosti otrok, ki izstopajo, morajo biti izziv za obravnavanje v skupini otrok in v skupi-

nah s starši. V ŠK smo se naučili prepoznavati različne vrste drugačnosti otrok, spoznali smo načine ravnanja z njimi in njihovimi prizadetimi starši ter dognali, kako prisluhniti sebi in sprejemati sebe, hkrati pa pravilno uporabljati tudi moč intuicije.

Naša spoznanja članov

Anekdote slepih in slabovidnih, ki so nam jih pripovedovali ljudje od vsepovsod, smo si pridno zapisovali in jih proučevali. Utrjujejo nam spoznanje, da imamo slabovidni podobne težave pri gibanju, spoznavanju drugih in posebno pri soočanju s svetom onih, ki vidijo. Trpke in vesele prigode, povezane s slepoto, nas vedno znova učijo, da je zbranost in osredotočenost pri vsem, kar počnemo, na prvem mestu, če naj bo neprijetnih izkušenj čim manj; da moramo vsaj mi gledati, če že niso dovolj pozorni videči, in da smo lahko najbolj slepi mi slepi sami. Večkrat se je tudi izkazalo, da mnogi zdravi ljudje ne znajo ceniti svojega zdravja, tako kot ne znajo uporabljati vseh svojih čutov. Potrditev slednjega smo večkrat dobili od naših videčih članov ali članic, zato smo jim zelo hvaležni, da so nam bili nesebično na voljo za spremstvo, vodenje ter gledanje tudi z njihovimi očmi. Prigode, zbrane v knjižni obliki, bi bile lahko zgled za delo in uveljavljanje tistim članom krožka, ki prihajajo za nami. Širokemu krogu bralcev pa bi približale občutke in izkušnje ljudi, na katere načrtovalci urbanega in digitalnega okolja nikakor ne smejo pozabiti in jim postavljati novih in novih ovir pri dostopanju do tistih javnih dobrin, ki so za večino samo po sebi umevne in pri njihovi uporabi ne čutijo omejevanja ali kršenja človekovih pravic.

Izkušnje vertikalnega povezovanja pedagoških delavcev

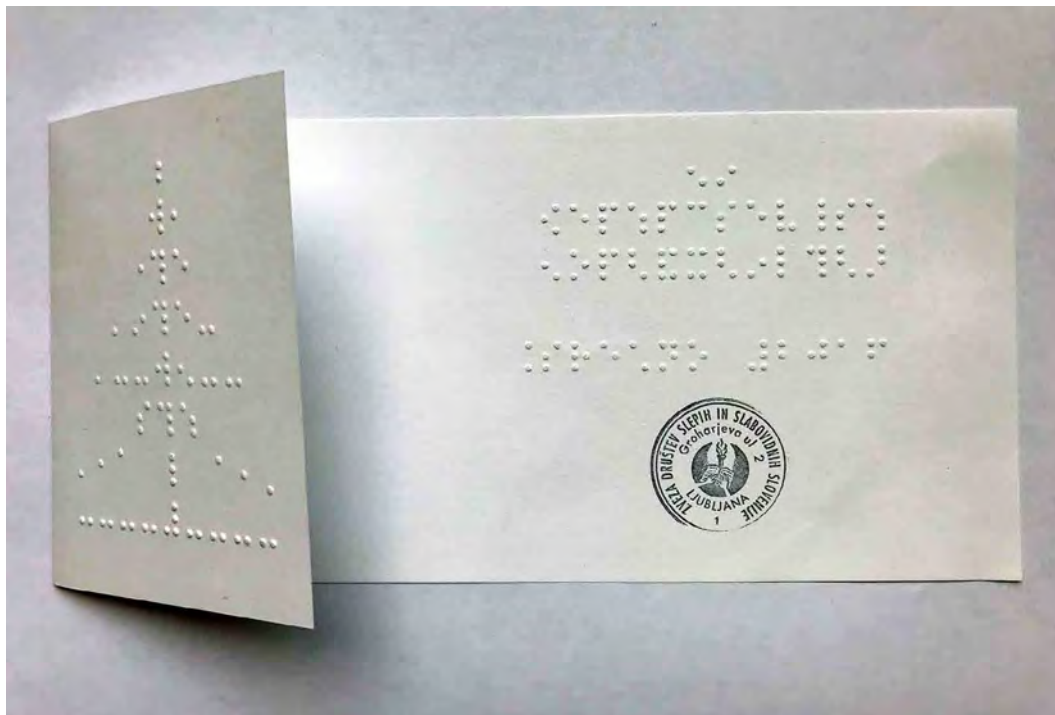
Študijski krožek zaposlenih v vzgoji in izobraževanju je pravzaprav primeren za delovanje v vsaki občini ali večjem kraju. Medse lahko sprejme vse, ki jih ne privablja le občasno prijetno druženje s kolegi, pač pa jih zanima tudi tista problematika, ki bolj ali manj žuli slehernega strokovnega delavca v šolstvu in o kateri je manj priložnosti za pogovor. Po naši izkušnji se lahko uspešno družijo in povezujejo pedagoški delavci v vertikalni verigi izobraževanja (od vrtca do fakultete), morda pa tudi kdo, ki ga to področje zanima le ljubiteljsko. Z delovanjem v lokalni skupnosti, pri vzpostavljanju stikov z mladino, starši, drugimi strokovnjaki, v sodelovanju z mediji in z javnimi nastopi lahko pomembno vplivajo na ohranjanje ugleda učitelja in zaupanja vanj, saj je nepogrešljiv oblikovalec človekove osebnosti, generacij, ki prevzemajo odgovorne položaje v družbi in njeni osnovni celici.

PREDSTAVITEV AVTORJA

Stane Padežnik, prof. zgodovine in sociologije, publicist, je dolga leta poučeval na srednjih šolah in v osnovni šoli, deluje na področju invalidskega varstva, v programskem odboru RTV

SLO ter v skupščini ZDSSS; tu je 20 let vodil po dva študijska krožka. Medijsko najodmevnejše uspehe so dosegli z osvojitvijo vrha Kilimandžara, z na tej osnovi izdelanim didaktičnim filmom Po sledih leoparda ter z raziskavo o najuspešnejših slepih in slabovidnih Slovencih, ki je bila objavljena v knjigi Ustvarjalnost ne pozna teme.

Luka Pavlin, Dušan Sterle, Stane Padežnik, Majda Muri z Zveze slepih in slabovidnih Slovenije

Zanimivo tudi za slepe in slabovidne

POVZETEK

Na Medobčinskem društvu slepih in slabovidnih (MDSS) v Kranju sta študijske krožke (ŠK) z različnimi vsebinami sprva vodili Majda Muri in Natalija Žitnik Metaj. Od leta 2017 za krožke skrbi Luka Pavlin. Člane društva za sodelovanje v ŠK motivirajo njihova socialna vključenost, aktivna udeležba in želja po izobraževanju.

KLJUČNE BESEDE

slepi, slabovidni, aktivna udeležba, motivacija, socialna vključenost

Uvod

Slepi in slabovidni se že več let sestajajo v prostorih Medobčinskega društva slepih in slabovidnih (MDSS) v Ljubljani in Kranju in na srečanju ŠK pod vodstvom usposobljenega mentorja urijo socialne veščine, pridobivajo nove izkušnje in spoznavajo različna področja. Želja po dodatnem znanju in novih izkušnjah je bila tudi razlog, da so se Dušan Sterle, Majda Muri in Stane Padežnik sredi devetdesetih let prejšnjega stoletja udeležili usposabljanja za mentorje ŠK, ki ga je organiziral ACS. Po končanem usposabljanju so začeli delati. Za koordinacijo ŠK pri ZDSSS je sprva skrbela Magda Kranjec, kasneje jo je nasledil Dušan Sterle, ŠK pa sta v okviru matičnih društev dolga leta vodila Stane Padežnik (Ljubljana) in Majda Muri (Kranj).

Odkrivanje področij dela

Člani MDSS Kranj so ŠK dobro sprejeli. Srečanj se je sprva, podobno kot danes, udeleževalo od 12 do 14 slepih in slabovidnih. Vključeni so bili tudi videči, ki so udeležence spremljali v neznanem okolju, na srečanju prebrali aktualno besedilo in podobno. Prvi ŠK, posvečen komunikaciji, je potekal v sezoni 1995/1996. Naslednja dva sta obravnavala sprostitvene tehnike oziroma sproščanje, kar kaže na to, da je bil stres že pred dvajsetimi leti velika ovira v vsakdanjem življenju ljudi. O krožku z naslovom Ko bom sprostil dušo, bom prišel do sočloveka, ki je potekal v sezoni 1997/1998, je poročal Gorenjski glas. Priprave nanj je mentorica opisala takole: »Odločili smo se kar v največji meri prisluhniti željam naših udeležencev, o čem bi želeli govoriti in kaj poslušati. To so bile sprostitvene vaje. Začeli smo sredi oktobra, se sestajali vsak drugi teden v prostorih MDSS v Kranju, končali pa v aprilu, ko začne vabiti narava in ponujati veliko sprostitve.

V ŠK vedno vsakdo predlaga in pripravi temo, potem pa se o njej pogovarjamo in dogovarjamo. Tako spoznavamo različne sprostitvene tehnike, poslušamo

jih na kaseti in jih tudi preizkusimo. Spoznavamo dinamično terapijo, jogo, masažo, vaje za sprostitev oči, refleksno masažo stopal, aromaterapijo, celo hipnozo in avtogeni trening, skratka možnosti je veliko. Vse to naj bi nam pomagalo v vsakdanjem življenju, ali kot pravi naš moto: Ko boš sprostil dušo, boš našel pot do sočloveka.« (Zavrl Žlebir 1998: 19).

Tudi na druge ŠK smo se pripravljali podobno. Pred začetkom so udeleženci ŠK mentorici predlagali teme, ki bi jih zanimale. Ta je nato zbrala gradivo in ga pred njegovim začetkom včasih pa kar sproti oblikovala. Dogovorila se je za prostor, poiskala morebitne predavatelje, oblikovala naslov ŠK in med drugim poskrbela, da je bilo gradivo za krožek dostopno vsem udeležencem. Ob strani ji je vedno stala Knjižnica Minke Skaberne pri ZSSS, ki je želeno gradivo prilagodila v zvočni zapis, brajevo pisavo ali povečan tisk, slepim in slabovidnim dostopno tehniko. Na uvodnem srečanju je gradivo razdelila udeležencem in ti so lahko pripravili temo za posamezno srečanje. Ob vsebinah kot na primer alternativna medicina, varovanje okolja, etnološke vsebine, likovna umetnost so usvajali različna znanja in spretnosti ter razvijali svojo samopodobo in samozavest. O svojih spoznanjih so pripovedovali tudi svojim bližnjim, kar kaže na to, da je ŠK v preteklih letih vplival tudi na lokalno okolje. Imel pa je tudi druge učinke. Nastali sta na primer slikarska skupina Tudi mi ustvarjamo na platnu kot posledica ŠK iz sezone 2009/2010 in skupina za samopomoč, nastala ob izteku devetdesetih let po izteku projekta Pomoč in samopomoč kasneje oslepelim. Posredno so pobudo zanjo dale tri udeleženske ŠK, ki so se po izgubi vida znašle v hudi osebni stiski. Njihove težave se z vsebino krožka sicer niso skladale, a jim je mentorica kljub temu želela pomagati. Tako se je povezala z znanci in različnimi strokovnjaki in na Društvo za razvoj preventivnega in prostovoljnega dela prijavila enoletni projekt, ki ga je finančno podprla tudi mednarodna fundacija Phane Lien.

Usposobljena mentorica za izvajanje ŠK je tudi Natalija Žitnik Metaj, ki je do zdaj vodila dva ŠK. V sezoni 2004/2005 je izvedla krožek Ali poznam svoj domači kraj, na katerem so udeleženske predstavile tradicijo, znamenitosti in posebnosti svojega kraja. V sezoni 2006/2007 so raziskovale skrivnosti slovenskih gradov in obiskale posestvo Brdo in Predvor.

Študijski krožek med nami živi še danes

Bil sem aktiven član ŠK in sem se spomladi 2017 udeležil usposabljanja za mentorje, k čemur me je spodbudila moja predhodnica Majda Muri. Po več kot dvajsetletnem delu se mi je odločila prepustiti vodenje. Jeseni sem začel svoj prvi samostojni ŠK in k sodelovanju povabil zainteresirane člane društva. Bližala se je njegova sedemdesetletnica, zato smo ob tej priložnosti pripravili zbornik, v katerem smo širši javnosti in prihodnjim rodovom predstavili delo društva in naše izkušnje s slepoto oziroma slabovidnostjo. Da bi po našem zborniku seglo čim več bralcev, smo se skušali izogniti suhoparnim prispevkom in vs-

ebino predstaviti v obliki pogovorov s člani društva. Na prvem srečanju smo določili okvirni koncept zbornika in intervjuvance. Pogovore smo nato posneli na diktafon, krožkarica jih je prepisala in po elektronski pošti posredovala uredniku. Okvirna vprašanja za prihodnjega gosta smo pripravljali skupaj že na izteku predhodnega srečanja ter, seveda, ob ob srečanju z njim. Tako so bili vsi vpleteni v delo in vedno znova motivirani za udeležbo. Spoznal sem, da dober akcijski cilj (v našem primeru je bil to zbornik) krožkarje povezuje, aktivna udeležba pa krepi njihovo samozavest in jih spodbuja k nadaljnjemu sodelovanju.

OB ŠK smo spoznali, da so med nami ljudje, ki se morebitnih novih življenjskih preizkušenj ne ustrašijo, temveč zberejo pogum in se z njimi soočijo. Zbornik smo zato naslovili z besedami Upam si, zato zmorem, vanj pa poleg pogovorov s člani društva vključili tudi biografije pokojnih članov, ki so pomembno prispevali k razvoju našega društva in drugih institucij, ki danes skrbijo za slepe in slabovidne. Pred oddajo gradiva oblikovalcu smo vsebino zbornika pregledali in dorekli še zadnje podrobnosti. Sogovornikom, ki so nam zaupali svojo življenjsko pot, smo urejene intervjuje v pregled poslali po elektronski pošti, tiste, ki elektronske pošte ne uporabljajo, pa ponovno povabili na srečanje in besedilo pregledali skupaj. Oblikovan in natisnjen zbornik so udeleženci prejeli na sklepnem srečanju, ki je bilo namenjeno druženju. Zbornik je danes dostopen vsem slepim in slabovidnim, saj je posnet v zvočnem zapisu mp3.

Kaj nas čaka v prihodnosti

Prihodnost je vedno negotova. Kot mentor ŠK pri MDSS Kranj upam, da bodo ŠK delovali tudi v naslednjih letih. Članom društva ponujajo možnost socialnega vključevanja in neformalnega izobraževanja, saj se na srečanjih učijo skupaj s prijatelji in znanci. Sproščujoče okolje pripomore k boljšemu doseganju izobraževalnih ciljev, krožkarje pa tudi motivira za delo. V prihodnje želim voditi čim bolj zanimive krožke. Velika ovira so finančna sredstva, saj jih je iz leta v leto manj in smo prisiljeni iskati nove. Dostop do izobraževanja za ranljive skupine kot so upokojenci, invalidi, brezposelni je povezan z njihovim vključevanjem v družbo – oboje pa je vedno težje, čeprav si tega verjetno nihče od nas ne želi. Pri pripravi novih ŠK bom upošteval priporočila svoje predhodnice, ki temeljijo na dolgoletni praksi. Teme bomo izbirali skupaj z udeleženci na podlagi njihovih predlogov. Vključil bom vse zainteresirane člane, kar jih bo motiviralo za sodelovanje na srečanjih, hkrati pa se bo na ta način povečal odziv. Cilje in vsebino bomo določili na uvodnem srečanju, saj bodo tako udeleženci začutili še večjo pripadnost ŠK. Zlasti se mi zdi pomemben konkreten akcijski cilj, ki člane motivira za delo, saj izhaja iz njihovih potreb oziroma želja. Še naprej si bom prizadeval tudi za promocijo našega dela in seznanjal širšo javnost z našimi rezultati, kar ima več pozitivnih učinkov (novi člani krožka, novi ŠK z ranljivimi skupinami in podobno).

Kitajski pregovor pravi, da je znanje zaklad, ki venomer spremlja svojega lastnika. Za prihodnost ŠK si želim, da bi tudi po 25 letih dela ostali vitalni, povezovali med seboj različne posameznike, jih izobraževali in tako notranje bogatili.

VIRI in LITERATURA

Pavlin, L., Žitnik Metaj, N., Zavrl Žlebir D. (2018). Upam si, zato zmorem: Zbornik ob 70-letnici Medobčinskega društva slepih in slabovidnih Kranj. Kranj: Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih.

Zavrl Žlebir, D. (1998). »Ko boš sprostil dušo, boš našel pot do sočloveka.« Gorenjski glas: leto 11, št. 6, stran 19. Kranj: Gorenjski glas.

PREDSTAVITEV AVTORJA

Luka Pavlin (1983) se je usposabljanja za mentorje ŠK udeležil spomladi 2017 in jeseni istega leta prevzel mentorstvo v prvem samostojnem krožku Kaj pa jaz vem. Po koncu krožka je ob 70-letnici delovanja MDSS Kranj izšel zbornik z naslovom Upam si, zato zmorem.

ŠK Preteklost Medobčinskega društva slepih in slabovidnih, Luka Pavlin, Kranj, 2018

ŠK kot študijski krožek

POVZETEK

Prispevek na inovativen način predstavlja prakso študijskega krožka v Posočju.

KLJUČNE BESEDE

študijski krožek, Posočje

Prišel. Pokazal. Očaral.

Končno je popustila poletna vročina. Petkov popoldan je vabil v kavarno na sproščen klepet s kolegi. Ob skodelicah zeliščnega čaja so besede razkrivale vsa pričakovanja za prihajajoči vikend. No ja! Takrat pa pride mimo ŠK, popolnoma preusmeri njihovo pozornost in s tem besedo.

– Poglej tistega tipa. Vedno je poln energije, ob vseh dnevih, letnih časih, letih

...

– *Letih? Ne razumem!*

– Pravijo, da je v Slovenijo prišel pred kakšnimi 25 leti in ves ta čas je – ma res ves čas – neprestano v akciji.

– *Torej tujec?*

– Seveda. Naj bi prišel iz Švedske, z nabitim kovčkom primerov dobrih praks in ne samo od tam, temveč tudi iz drugih držav. Očitno rad potuje.

– *Torej svetovljan?*

– Počasi, počasi. O kakšnem kovčku s primeri dobrih praks pa vi sploh govorite?

– *O tistih, ki govorijo o ustvarjalnem učenju odraslih, o medsebojnem sodelovanju, o akcijah za skupno dobro, lokalno skupnost ...*

– Hecen tip. Le kateri odrasel bi poslušal njegove govore o učenju, sodelovanju ... Manjka se nam takih filozofov.

– *No, prepričal naj ne bi toliko z besedo kot z dejanji. In prav z njimi si je tudi pri nas takoj pridobil veliko somišljenikov in si do danes spletel ogromno socialno mrežo, tako po mestih kot vaseh. In to po vsej Sloveniji.*

– A ti to resno? Ga takoj preverim ...

– *Uf, tudi če se posvetimo samo njegovi spletni strani, ne bomo končali do jutri zjutraj.*

– Hudo, poglej samo ta zemljevid in kaj vse počnejo s temi krožkarji ...

– *A omenja tudi Tmin?*

– Ne samo Tolmin, tudi Kobarid, Bovec, Knežo, Šentviško planoto, Log pod Mangartom in še in še. Celo sosede čez mejo je navdušil.

– *Sosede?*

– Ja, Italijane. Pred leti naj bi jih zapeljal in totalno navdušil s čezmejnimi krožki.

– *Zakaj pa misliš, da bi ga sicer videvali tu okoli? In to že leta.*

- Dobra družba?
- *Zagotovo.*
- Če me spomin ne vara, je bila ena prvih, ki je v Zgornjem Posočju poslušala te njegove primere dobrih praks gospa Mirjam Perovič, ki je z izvajanjem študijskih krožkov tu orala ledino.
- *No in danes?*
- Lej, tu piše, da od leta 2003 krožke izvajajo mentorji na Posoškem razvojnem centru.
- *Poglej to! Še neko nacionalno priznanje za izjemne strokovne in promocijske dosežke pri bogatitvi lastnega znanja in znanja drugih so dobili ...*
- No, pa lahko ta tip v svoj kovček pospravlja še naše primere dobrih praks in se z njimi hvali po svetu.
- *Kakšne naše primere?*
- Ja, vse te zgodbe študijskih krožkov v Zgornjem Posočju, ki jih pišejo naši krožkarji in mentorji ...
- *So me že sama ušesa ...*
- Si pa res hecen. Saj znaš brati ali pa si kakšen video zavrti.
- *Kje ti to gledaš?*
- Ja tukaj.
- *Se opravičujem, to res presega moje predstave o učenju.*
- Ti samo beri, poslušaj in se uči, na netu dobiš vse.
- *Na netu?! Saj vidiš, da imaš zadevo praktično pred svojim nosom. Pokliči in se prijavi.*
- No ja. Logičen sklep.

Le kdo je ta ŠK? Bi ga radi tudi vi preverili? <https://www.prc.si/dodatno/studijski-krozki>

PREDSTAVITEV AVTORICE

Patricija Rejec se je s študijskimi krožki seznanila že na začetku njihovega delovanja v Sloveniji, in sicer kot udeleženka enega izmed krožkov, ki jih je v Tolminu izvajala Mirjam Perovič. Pod njenim mentorstvom je kot animatorka soustvarjala prve ŠK na območju občine Tolmin. Od leta 2007 dalje je mentorica ŠK. Pohvali se lahko s pisano paletto 32-ih krožkov, pod okriljem Posoškega razvojnega centra, kjer je zaposlena kot organizatorka izobraževanj. Sodelovala je v čezmejnem projektu Slovenija-Italija Study Circles, ki je oral ledino tako v čezmejnih ŠK kot kot klasičnih v italijanskem prostoru. Pod njenim mentorstvom je ŠK Med zgodovino in sodobnostjo prejel Priznanje ACS za promocijo učenja in znanja odraslih za leto 2013. Okusite njene ŠK tudi z ogledom video predstavitev: Stkane zgodbe <https://bit.ly/33PTuSO> in Med zgodovino in sodobnostjo <https://bit.ly/1pcyg6J>.

V. Mladi na brvi med deljeno odgovornostjo in pogledom v prihodnost

Zgodovinski spomin na Jesenicah

POVZETEK

Ljudska univerza Jesenice že 15 let izvaja projekt Ohranjanje kulturne dediščine, ki poteka v obliki študijskih krožkov. Njegov cilj je spodbujati ljudi, da se zavejo pomena kulturne dediščine, da jo začnejo spoštovati, negovati in jo obogateno izročijo v dar in hrambo prihodnjim rodovom ter s tem vzpostavljajo medgeneracijski dialog. Zato zapisujemo spomine starejših o preteklem življenju na Jesenicah. Vsako leto izide knjižica z zbranimi zgodbami, ki so dokaz, da je zgodovinski spomin Jesenic močan, živ in je še danes osnovna gonilna sila za mnogotere dejavnosti.

KLJUČNE BESEDE

dediščina, osebne zgodbe, življenje nekoč, Jesenice, lokalno povezovanje

Uvod

Že 15 let dajejo Občini Jesenice pomemben pečat študijski krožki (ŠK), ki potekajo na Ljudski univerzi Jesenice in sistematično raziskujejo ter ohranjajo kulturno dediščino lokalnega okolja. Krožki skozi spomine ljudi o preteklih časih spodbujajo in širijo zavest o pomembnosti ohranjanja osebne in lokalne zgodovine, terjajo premislek o drugačnem načinu življenja in spodbujajo medgeneracijsko učenje in sodelovanje.

Začelo se je z recepti, ki so jih članice vestno zbirale in izdale v prvi knjižici Kaj so včasih na Jesenicah jedli? Kako pa so včasih živeli? je bilo naslednje vprašanje, ki je povzročilo, da so ŠK Kako so včasih živeli? prerasli v kontinuiran projekt Ohranjanje kulturne dediščine v lokalni skupnosti.

Vsako leto raziskujemo zgodovino druge krajevne skupnosti v občini, vsako leto se starim udeležencem pridružijo novi, vsako leto zapišemo nova osebna pričevanja o nekdanjem življenju, obudimo nove spomine, spletemo nova prijateljstva in izdamo novo knjižico. Brez teh knjižic bi bil jeseniški človek prikrajšan za marsikatero prijetno urico branja zgodb, ki jih je pisalo življenje v dolini plavžev, rdečega prahu in velikanske solidarnosti med pisano množico ljudi, ki so na Jesenicah iskali in našli svoj prostor pod soncem.

Sodelovanje v ŠK in raziskovanje kulturne dediščine nam je vsem v veselje

K raziskovanju so nas napeljale prepoznane potrebe in sodobne težnje po zbiranju ustnega gradiva na širši ravni ter prebujena občutljivost za ohranitev spominskega gradiva na lokalni ravni.

Študijske krožke izpeljujemo v sodelovanju z Občinsko knjižnico in Gornjesavskim muzejem, ki se v projekt vključujeta s strokovnim mentorstvom, in z

Občino Jesenice, ki je projekt finančno podprla.

Naš cilj ni le spoznati še neraziskane teme in okolja, ampak tudi poiskati pričevalce, ki bi bili pripravljeni povedati ali zapisati svoje zgodbe in spomine na preteklost. Le ta blede in se nam vse hitreje izmika, zato so ključni učni vir ljudje sami, njihovo znanje, spomini in ideje. Uporabljamo tudi različne materialne vire (izvlečke iz literature, krajevne časnike, različno video in avdio gradivo), spletne iskalnike in fotografije.

Na uvodnem srečanju z udeleženci postavimo skupne cilje in začrtamo okvir dela. Izberemo kraj skupinskih srečanj, vsako leto v tistem predelu Jesenic, katerega dediščino raziskujemo. Srečujemo se enkrat do dvakrat mesečno in ob prijetnem klepetu obujamo spomine na čase, ki so za večno minili. Raziskujemo zgodovino našega kraja, kulturno in športno življenje, šege, navade in druge dogodke, ki so zaznamovali posamezne predele Jesenic. Ljudje pripovedujejo zgodbe o stvareh, ki so jih osrečevale in žalostile, o dosežkih in trudu, ki so ga vložili vanje, o ovirah, ki so jih premagovali, in izkušnjah, ki so jih nabrali.

Vse to zapišemo.

Vsako leto decembra izide nova knjižica z zbranimi spomini in zgodbami – do sedaj jih je bilo izdanih 14, ki so vsem na voljo brezplačno. Knjižice predstavimo na slovesnem zaključnem srečanju, ki se ga vsakič udeleži več kot 100 udeležencev. V do zdaj izdanih knjižicah je zbrano kar 277 osebnih zgodb in spominov. Naj delimo z vami en hudomušen izsek iz knjižice: Kako so na železarskih Jesenicah včasih živeli?

»Včasih ni bilo mila za umivanje rok, kakor ga poznamo danes. Uporabljalo se je kalijevo poltekoče milo, ki so ga delavci pomešali s fino mletim livarskim prahom, da so dobili t. i. »šmiržajfo«. Tudi te ni bilo v izobilju in je bilo treba paziti, da je zadoščala za cel teden. Ko smo bili na počitniškem delu pri strojnih ključavničarjih, so le-ti to čistilo delili tudi s praktikanti. Seveda so opozarjali na racionalno rabo. Prijatelj tega navodila ni kaj dosti upošteval in »šmiržajfe« je hitro zmanjkalo. Treba mu je bilo dati nauk, ki si ga bo zapomnil. Tik pred koncem dneva je dobil nalogo, da odvijje vijak na stroju, ki je čakal na popravilo. Ko je odvil vijak, je nanj steklo nekaj deset litrov mazilnega olja. Jezen je zajel celo pest »šmiržajfe«, ki pa so jo pred tem zamenjali s kolomazom, pomešanim z livarskim prahom. Do pasu namazan s tem mazilom je šel pod tuš, kjer pa so že zaprli vročo vodo. Mast in mrzla voda sta povzročila, da se umiti nikakor ni dalo in se je tako »okrašen« moral obleči in oditi na kopanje domov.«

S takimi zgodbami razveseljujemo prebivalce našega kraja in iztrgamo pozabi marsikatero anekdoto, smešno, žalostno, poučno ... Razmišljanje o pomenu, ciljih in dosežkih projekta ter o njegovem prispevku k pozitivnim spremembam v lokalni in širši skupnosti ter k bogatitvi znanja drugih pa je v spodnjem zapisu podala večletna udeleženka krožkov – Štefaniya Muhar.

Kdor ne pozna preteklosti, bo težko celovito živel sedanost in prihodnost

Skoraj ni človeka, ki ga tako ali drugače ne bi zanimala preteklost. Nekateri jo raziskujejo po službeni dolžnosti, strokovno in na osnovi dejstev, drugim služijo pretekli dogodki kot ogrodje, ki ga napolnijo s svojo kritično mislijo ali domišljijo, nekoč pa so sposobni posamezniki kronološko zapisovali pomembne dogodke, da ne bi utonili v pozabo.

Živi pa še ena skupina ljudi, ki bi pretekle dogodke rada iztrgala pozabljenju preprosto zato, da ne bi brez njih preživeto življenje postalo siva lisa v mozaiku zgodb tega sveta. Prvi so zgodovinarji, drugi pisatelji, tretji kronisti in četrti udeleženci raziskovalnega ŠK na Jesenicah in v okolici. Že deseto leto se trudijo, da bi ohranili zgodbe o življenju ljudi na Jesenicah in njeni okolici.

Ideja se mi zdi vrhunska, saj jo prostovoljno in z veliko ljubeznijo in zanosom uresničujejo ljudje, mimo katerih življenje ni šlo kar tako, mimogrede. Mlajšim rodovom in sodobnikom zato hočejo zaupati, kako je teklo njihovo življenje v nekem posebnem času, prostoru, okoliščinah, družbenih razmerah, ki so se v času in prostoru spreminjale in delale življenje lepo in nepozabno, ali trdo in neprijazno. Samo tako bo mladi rod iz prve roke, ko bo nekoč le bral ta sporočila, spoznal, da generacija, ki piše svoje zgodbe, ni živel z visoko tehnologijo pametnih telefonov, računalnikov, pametnih gospodinjskih strojev in druge tehnike, brez katere si danes ne znamo predstavljati življenja in dela. V ospredju so bili človekova sposobnost, volja, pridnost, tudi nadarjenost in spoštovanje korenin, da hoče in mora na elementih tradicije graditi napredek in razvoj tehnoloških in človeških odnosov. To so ljudje, ki imajo radi življenje in so ponosni na svojo in skupno preteklost in hvaležni, da o tem lahko spregovorijo s človeško toplino, iskreno in odkrito, tudi kritično, čeprav le redko s pisateljskimi ambicijami.

Zgodbe imajo skupni imenovalec: povedati želijo, da je bilo in da je življenje lepo kljub preizkušnjam, ki jih to prinaša. Povedati hočejo, da je bilo to življenje brez pomoči strojev trdo, nevarno, a lepo zaradi medsebojne povezanosti, prijateljstva, sosedske pomoči in z manj tekmovalnosti, ki današnjega človeka peha v osamo, egoizem, dostikrat v osebno nesrečo ali vsaj samost, če ne samoto. Zdrav humor in preprosta kmečka pamet sta pomagala živeti in preživeti. O vsem tem in še marsičem drugem govorijo zgodbe.

Mesečna srečanja, na katerih spomini počasi najdejo pot na papir, rojevajo prijatelje ali vsaj dobre znance, ki so se pripravljani o nastajajočih zgodbah pogovarjati. Teh zgodb ne more nihče zanikati, lahko pa pove svoj pogled ali svoje pričevanje ob domnevno spornih dogodkih. Oba pogleda tako postaneta enakovredna, ker sta ju živeli in doživljali dve različni osebi.

ŠK vodijo mlajše organizatorke projekta, zato je druženje še posebej dragoceno, resnično medgeneracijsko. Ko spomini rojevajo spomine, se pogosto zgodi, da so nekatere stvari mlajšim tuje ali vsaj težko razumljive, starejši pa čutijo

nostalgijo po časih, ki so nepreklicno minili in jih lahko prikličemo v zavest samo z drobnimi knjižicami Kako so živeli ... Da to delo ni sizifovsko, dokazuje vsakoletni december, ko so v najkrajšem času razgrabljene in si jih je mogoče sposoditi le še v knjižnicah, čeprav si jih mnogi želijo imeti na domačih knjižnih policah. Treba je iskreno priznati, da so najlepše božično darilo sovaščanom in someščanom, saj le-ti s pomočjo tujih zgodb odkrivajo svoje, skoraj pozabljene spomine.

Še vsaj eno dobro plat imajo bolj ali manj dolge zgodbe iz preteklosti: ko jih berejo sorodniki, prijatelji in znanci pišočih ali naključni bralci, se medsebojno poznavanje in razumevanje pogloblja. Ljudje namreč navadno iz najrazličnejših vzrokov težko odkrivamo svoje življenjske zgodbe. Najpogostejša sta nestrpnost in pomanjkanje časa, ker starejši preradi pridigajo, mladi pa so po naravi uporniki in niso pripravljeni poslušati. A kar je zapisano, vedno dočaka prave čase. Pravijo, da zgodovino pišejo zmagovalci. Te knjižice nimajo ambicij zgodovinskega pričevanja, a tudi strokovnjaki pridejo kdaj na svoj račun, ko v njih slučajno odkrijejo kaj, česar niso vedeli, ali pa je znano osvetljeno z različnih zornih kotov.

In zdaj tisto, kar je zame najbolj pomembno.

Nekajkrat sem bila na svoje veliko veselje povabljenka k sodelovanju neposredno, včasih pa tudi posredno. V neizmerno čast si štejem, da lahko svoje spomine prispevam v dragoceni mozaik življenja v naši dolini. Zato sem enako navdušeno kot vse dosedanje sprejela zadnje raziskovanje življenja jeseniških železarjev, ne skozi zgodovinski pregled in statistiko, ampak skozi zgodbe, ki jih je pisalo življenje posameznikom in njihovim družinam.

Zaključek

Opisan projekt je primer dobre prakse, kako se da s sodelovanjem strokovnih organizacij, podporo lokalne skupnosti, usposobljenimi mentorji in s prizadevnimi in zavzetimi krajanji na enkrat, izviren način predstaviti kulturno dediščino nekega kraja, poskrbeti za njeno prepoznavnost in doseči, da so občani nanjo ponosni, da jo spoštujejo in obogateno izročijo v dar naslednjim generacijam.

PREDSTAVITEV AVTORIC

Štefanija Muhar je upokojena učiteljica slovenskega in ruskega jezika in aktivna udeleženka študijskih krožkov Ohranjanje kulturne dediščine. V osnovni šoli je poučevala pretežno slovenščino, poleg pa vodila umetniške in novinarske krožke. Na Jesenicah je sodelovala pri občinskem časopisu, bila lektorica v jeseniškem gledališču ter bila tudi scenaristka in moderatorica na različnih prireditvah. Za svoje delo je dobila več društvenih priznanj in plaketo župana občine Jesenice. Kot upokojenko jo zelo rado zanese tudi v literarne vode.

Polona Knific je univ. dipl. pedagoginja (andragoginja), magistra organizatorica, zaposlena

na Ljudski univerzi Jesenice in na področju izobraževanja odraslih deluje že 18 let. Pri svojem delu se posveča predvsem ranljivim ciljnim skupinam, kot so mladi osipniki, priseljenci, niže izobraženi ... Je organizatorica izobraževanja odraslih, mediatorica in več kot 10 let tudi svetovalka v svetovalnem središču. Mentorica ŠK je že od leta 2003; krožek Ohranjanje kulturne dediščine je prejel priznanje ACS za promocijo učenja in znanja odraslih 2015.

ŠK Kako so na Jesenicah včasih živeli?, Polona Knific in Lea Zlodej, Jesenice, 2018, foto: Anja Benedik

Izkušeni danes spodbujamo znanstveno dialoško komunikacijo

POVZETEK

V prispevku je dan kratek pregled delovanja študijskih krožkov (ŠK) v Razvojno izobraževalnem centru Novo mesto (RIC Novo mesto). Od izobraževalne sezone 1998/99 do danes je bilo v 127 študijskih krožkih 1494 udeležencev, ki so se skupaj učili skoraj 8300 ur. Mentorji v RIC-u Novo mesto ves čas skrbijo za razvoj dejavnosti – v zadnjem letu so jo nadgradili z uvajanjem znanstvene dialoške komunikacije.

KLJUČNE BESEDE

študijski krožek, Znanost za vsak dan, prenos znanja, Znanstvena dialoška srečanja, dialoška komunikacija

ŠK v RIC-u Novo mesto

V RIC-u Novo mesto se s študijskimi krožki srečujemo že vse od ustanovitve zavoda leta 1994, ko smo na usposabljanje za mentorje ŠK napotili prve kandidatke. Odtlej se je za vodenje ŠK usposobilo 11 mentoric, šest jih je še vedno aktivnih. Prvič smo organizirali ŠK kot pilotni projekt v sezoni 1998/1999. Z njimi smo želeli to obliko učenja približati odraslim v našem okolju. Nova oblika učenja je bila zelo dobro sprejeta, saj so raznolike vsebine – slikanje na svilo, pomoč otrokom pri učenju in reševanje težav, mladostnik in težave odraščanja, pogovori v angleščini in andragoški pogovori – pritegnile tako mlajše kot starejše, delovno aktivne, brezposelne, upokoјence in druge. Udeleženci so (bili) odlični promotorji učenja v ŠK, zato je dejavnost postala stalnica v RIC-evi ponudbi. Ob pomoči različnih sofinancerjev, predvsem MIZŠ in Mestne občine Novo mesto, pa tudi Ministrstva za zdravje in Ministrstva za kulturo, je bilo odraslim brezplačno učenje doslej na voljo v 127 krožkih. Vanje je bilo vključenih 1494 udeležencev, skupaj pa so se učili skoraj 8260 ur.

Ob bogatenju lastnega znanja so udeleženci ves čas aktivno prispevali tudi k bogatenju znanja v našem okolju. Izpeljali so skoraj 200 različnih aktivnosti, s katerimi so k učenju spodbujali druge, prispevali k promociji ŠK in k promociji vseživljenjskega učenja ter puščali sledi z različnimi prireditvami, razstavami, knjigami, zborniki, video materiali ipd.

Na tem mestu ne moremo natančneje predstaviti posameznih krožkov in njihovih dosežkov, saj bi bilo krivično postaviti v ospredje samo nekatere, za vse pa prostora ni dovolj. Zagotovo pa lahko poudarimo, da je rezultat pobude starejših udeležencev naša Univerza za starejše, ki je bila ustanovljena decembra 2000 na enem izmed srečanj ŠK. Starejši so se namreč v prvih letih dejavnosti najbolj množično odzvali na novo ponudbo in nas spodbujali, da jim omogočimo še kaj.

V več kot dvajsetletni tradiciji med številnimi ŠK, ki so potekali pri nas, bomo v nadaljevanju posebej predstavili krožek Znanost za vsak dan – znanstvena kavarina. To je eden izmed zadnjih krožkov, ki prinaša v našo dejavnost vsebinske in metodološke novosti, kar ilustrira tudi našo skrb za razvoj dejavnosti.

Študijski krožek Znanost za vsak dan

V izobraževanju odraslih je v zadnjih letih občutiti vse večje povpraševanje po ustreznih metodah demokratizacije znanja in izobraževanja na znanstvenem področju. Ta potreba prihaja zlasti iz delov prebivalstva z nizko stopnjo akademskega izobraževanja, saj so bili ti ljudje vedno izključeni iz znanstvenih krogov, vseeno pa jim v vsakdanjem življenju takšna znanja vendarle koristijo. ŠK Znanost za vsak dan je nadgradnja mednarodnega projekta ScienceLit – Science literacy for all!, katerega glavni cilj je ponuditi dostop do znanosti tistim, ki so na pragu socialne izključenosti. Zato velja kot prispevek, ki se trudi približati znanost odraslim, še posebej tistim, ki jim grozi izključenost. Na podlagi tega smo razvili enovit pristop Znanstvenih dialoških srečanj (ZDS), s pomočjo katerih se je dosegel »dialoški učni model«, kjer smo želeli odraslim omogočiti lažji dostop do znanstvenega znanja. Poleg tega smo razvili orodja, ki udeležencem pomagajo znanost razumeti, interpretirati in analizirati samostojno in neodvisno od drugih.

Znanstvena dialoška srečanja

V nadaljevanju bomo na kratko povzeli metodologijo ZDS in temeljna načela dialoškega učenja, na katerih temeljijo ZDS. Metodologijo ZDS je moč najti na interaktivnem vodiču, dostopnem na povezavi – <https://www.die-bonn.de/sci-encelit/default.aspx?lang=en&>.

Priporočila za izvedbo Znanstvenih dialoških srečanj

Metodologija projekta ScienceLit temelji na komunikativni metodologiji in učenju preko dialoga (Flecha, 1997) in se nadaljuje v eni od naslednjih uspešnih izobraževalnih akcij, tj. v Dialoških srečanjih. S tem projektom in zgoraj omenjeno metodologijo naj bi udeleženci dosegli naslednje cilje (glede na njihove izjave):

- Osvojili so osnovno znanstveno znanje.
- Naučili so se brati in interpretirati znanstveni jezik.
- Dojeli so znanstvene probleme in jezik.

Prvi pogoj pri ZDS je upoštevati dejstvo, da znanstveno oziroma akademsko znanje ni potrebno za vključitev ljudi v ZDS. Začne se z njihovim interesom, da bi se vključili v znanost. Udeleženci ZDS so tisti, ki izberejo dela za branje in razpravljanje. ZDS temeljijo na sedmih načelih dialoškega učenja (Flecha, 1997), saj se ljudje učijo preko interakcij in dialogov z drugimi. Na ta način se

znanje gradi skupinsko med udeleženci istega srečanja. Ta načela so naslednja: enakovredni dialog, kulturna inteligenca, preobrazba (premagati socialno izključenost), instrumentalni elementi, ustvarjanje pomena, solidarnost in enakost razlik (Metodologija Znanstvenih dialoških srečanj, 2018).

Uporabnost in koristnost študijskega krožka Znanost za vsak dan

Da bi spodbudili kritično razmišljanje, smo združili znanstvena spoznanja in odprto razpravo med širšo laično ali strokovno javnostjo. S pomočjo znanstvenih dialoških srečanj se je nadgrajevala in poglobljala »raziskovalna raven« udeležencev, zato smo v okviru novega ŠK, v sodelovanju z Občino Dolenjske Toplice organizirali Znanstvene kavarne. Na takšen način smo ponudili vsem, predvsem pa ključnim deležnikom v lokalnem okolju dostop do akademskih znanj, kar je pritegnilo širok krog publike različnih generacij. Odprta razprava v majhnih skupinah, zasnovana na »dialoški odprtosti«, pri čemer so svoje poglede primerjali udeleženci in strokovnjaki, je na eni strani močno poudarila vidik vzajemnosti, na drugi pa »odprtost« predavatelja in udeležencev ter »enakovrednost« (demokratičnost) vzgojno-izobraževalne komunikacije. Takšna metoda razvija in spodbuja k soustvarjanju znanja ter izoblikuje veščine za strpno in empatično sodelovanje, predvsem pa omogoča, da se izgubi strah pred tem, da izrazimo svoje mnenje. Dialoška kompetentnost ne pomeni za posameznika samo izoblikovanje veščin, potrebnih za ustvarjanje dialoga, ampak bistveno več – kaže se kot niz komunikacijskih strategij in taktik, ki odgovarjajo na potrebe posameznika ter delovnega in lokalnega okolja.

Uporabnost in koristnost doseženih rezultatov ŠK se na eni strani kaže v inovativnosti in kreativnosti ter ponuja rešitev za trajnostno izobraževanje. Po drugi strani pa je bil krožek s svojim delovanjem močno povezan z lokalno skupnostjo. Izražal je neusahljivo zanimanje in odkrivanje novih področij ter spodbudil osebni razvoj posameznikov. Poleg tega je zapolnjeval vrzeli na področjih, kjer so udeleženci čutili manjko znanja. Z razkrivanjem določenih tematik, ki so jih spoznali na predavanjih, so udeleženci lahko bolje razumeli mehanizme in dinamiko prenosa znanja ter novo pridobljeno znanje preizkusili doma.

Zato pa so bile, kakor je dejal eden izmed udeležencev, »vsebine Znanstvenih kavarn konstruktivne in zelo poučne, kar lokalno okolje potrebuje. Predvsem pa /so bili/ pomembni koraki, ki vse dejavnike v lokalnem okolju povežejo v mrežo ustvarjalnosti.« Iz informacij udeležencev lahko povzamemo, da bi jih glede na naravnost delovanja, dolgoročne usmerjenosti na Znanstvena dialoška srečanja in Znanstvene kavarne ter njihove vpetosti v lokalno skupnost prepoznali kot eno izmed možnosti za osebni razvoj in krepitev lokalne skupnosti. Iz tega pogleda je ravno ŠK Znanost za vsak dan – znanstvena kavarna

navdih in podlaga za nadaljnje raziskovanje, ki pri vsakem posamezniku pospešuje pretok znanja.

Na tem mestu predlagamo dejansko implementacijo ciljev Znanstvenih dialoških srečanj preko delovanja ŠK, kjer bi se povečala prizadevanja posameznikov po pridobitvi čim več znanja in veščin. V prihodnje bi bilo treba razmisliti o možnosti, da se jih organizira kot vsakoletna srečanja, in jim dati priložnost, da se postopoma razvijejo ter vpeljujejo vse elemente v svoje delovanje. Na takšen način bi ves čas dograjevali koncepte in razširjali možnosti tega neformalnega izobraževanja za odrasle.

Znanstvene kavarne pomenijo inovativnost in kreativnost ter ponujajo rešitev za trajnostno izobraževanje. S svojim delovanjem so močno vpete v lokalno skupnost. Menimo, da bi bilo treba v prihodnje zagotoviti ustrezno podporo okolja za njihovo delovanje, razvoj in promocijo, tako na nacionalni kot tudi na lokalni ravni, saj predstavljajo Znanstvena dialoška srečanja s ŠK Znanost za vsak dan priložnosti za povečanje znanja, ki pa imajo tudi širše pozitivne učinke.

Analizo ŠK bi za zaključek povzeli z mislijo enega od udeležencev, in sicer »da je prepletanje znanj in izkušenj, ki so jih pridobili na Znanstvenih kavarnah, nujno za vsakega posameznika, kar pa je pogoj za implementacijo trajnostnega izobraževanja ter za ohranjanje in izboljšanje kakovosti življenja vseh nas«.

VIRI in LITERATURA

Flecha, R. (1997). *Compartiendo palabras: el aprendizaje de las personas adultas a través del diálogo*, Barcelona: Paidós.

Interaktivni vodič po Znanstvenih dialoških srečanjih (2018). <https://www.die-bonn.de/sci-encelit/default.aspx?lang=en&>, German Institute for Adult Education Leibniz Centre for Lifelong Learning (DIE).

Science literacy for all! (2018). Metodologija znanstvenih dialoških srečanj, Evropska komisija.

PREDSTAVITEV AVTORIC

Marjeta Gašperšič (organizatorica IO, svetnica, mentorica ŠK)

Ana Marija Blažič je organizatorica IO, zaposlena v RIC Novo mesto. Deluje na področju informativno svetovalne dejavnosti v IO, poučuje v OŠ za odrasle Novo mesto in je večletna mentorica ŠK. Ima mednarodne certifikate s področja nevro lingvističenega programiranja, medkulturne kompetence sodelovanja v mednarodnih projektih, predvsem Erasmus+. V projektu ScienceLit – Science literacy for all! Je s soavtorji razvila koncept Znanstvene kavarne. Deluje tudi v muzejski pedagogiki, izvaja in organizira delavnice za otroke in mladino na lokalnih prireditvah, interdisciplinarno in aplikativno dopolnjuje vsebine OŠ (tudi za odrasle) in se ukvarja s terenskim raziskovalnim učenjem ter uveljavljanjem muzejev kot sooblikovalcev učnega procesa v vzgoji in izobraževanju. Zanimajo jo nove sodobne metode in različni didaktični pristopi. Predava na Zavodu RS za šolstvo, v srednjih šolah, na fakultetah, mednarodnih konferencah (SIRikt, ScienceLit, projekt EDUKA) in strokovnih

dogodkih. V Ozari Slovenija, Nacionalnem združenju za kakovost življenja (enota Črnomelj) je dolgoletna prostovoljka. Njeni pisni izdelki, knjiga ter članki, so dokumentirani v COBISS-u.

Karavana študijskih krožkov, Novo mesto, 2014, foto: Ana Granda Jakše

Zeleno delo

POVZETEK

Zeleno delo je delo, ki spoštuje človeka in naravo. Lahko predstavlja vir preživetja. Študijski krožki (ŠK) že prispevajo v sistem zelenih delovnih mest. V njih se poleg drugih močnih elementov izkazuje zelo visoka stopnja motiviranosti za delo v skupini, kar je ključen element tudi za iskalce zaposlitve na trgu dela. Razvoj sistema zelenih delovnih mest ima v ŠK podlago, ki je vredna upoštevanja in umeščanja v različne sisteme celotnega slovenskega prostora.

KLJUČNE BESEDE

zeleno delo, zelena delovna mesta, motivacija, trg dela, zaposlitev

Solčavska panoramska cesta

Minilo je že več kot 10 let, ko sem ob obisku Solčavske panoramske ceste prvič slišal za ŠK. Nekaj osnovnih obrisov koncepta te metode dela z ljudmi mi je ostalo v spominu, čeprav celote za povsem operativno delo nisem razumel. Predvsem me je kot zunanjega opazovalca nagovorila tale misel: »Če bi prvič prišel v neko sklenjeno skupino ŠK, bi se lahko zgodilo, da v prvem hipu ne bi mogel prepoznati, kdo je vodja skupine.« Kakšna dinamika torej vlada v takšni skupini? Kakšen je način vodenja in spremljanja skupine?

Študijski krožki so počasi pronicali v moje razmišljanje in vedenje. Ko sem po daljšem času ponovno prišel na Solčavsko, sem prepoznal sadove številnih začetnih idej skupine. Rezultati dela v lokalnem okolju so bili očitni in konkretni. Splet naključij, predvsem pa trdna odločenost, da želim končati podiplomski študij varstva naravne dediščine, so me napeljali na vsebino magistrske naloge, povezane s ŠK. Njihov bogat in pisan svet mi je pomagala odkrivati dr. Nevenka Bogataj, ki mi je vedno znova odpirala vrata ACS. Njena prodorna toplina mi je dajala moč in pogum na vseh stopnjah raziskovalnega procesa. Dolgoletne izkušnje in dragoceno znanje o ŠK je delila odprto in brez zadržkov.

Ključne ugotovitve raziskovalnega dela

Ključne ugotovitve raziskovalnega dela navajam v naslednjih vrsticah. Za ŠK je med drugim značilna zelo visoka stopnja motiviranosti za delo v skupini. Motivacija je ključen element tudi za iskalce zaposlitve na trgu dela. Pink (2011, cit. po Gabor, 2011:32) navaja tri dejavnike, ki najbolj motivirajo aktivnost ljudi:

- avtonomija (ljudje radi delajo, kar sami izberejo),
- mojstrstvo (radi se v tem mojstrijo),
- življenjski namen/smisel (če imaš opredeljen višji smisel, vse to lažje delaš).

Učinki ŠK na trg dela so lahko posredni (kot motivacijski moment, kot akcijski moment, kot antidepresivni moment) in neposredni (zaposlitev, samozaposlitev, honorarno delo). Človek lahko v razponu med življenjem in smrtjo od zgodnjega otroštva do pozne starosti dela (za preživetje) oziroma opravlja zeleno delo.

Zeleno delo

Zeleno delo je delo, ki spoštuje človeka in naravo. Lahko predstavlja tudi vir preživetja. Ni nujno, da se rezultat pokaže na tekočem računu ali s pogodbo o zaposlitvi oz. kot samozaposlitev. Večji kot je delež zelenega dela v življenju posameznika, več možnosti ima, da bo opravljal delo na zelenem delovnem mestu, ki ima značaj klasične zaposlitve. Rdeča nit prikazanih procesov je motivacija, zato ŠK že prispevajo v sistem zelenih delovnih mest.

Kot prehod na zelena delovna mesta lahko ŠK svoja načela uveljavijo do te mere, da osnovni cilj krožkov, ki je predvsem učenje, prične presegati izobraževanje in njegovo zaključno akcijo. Pozitivni finančni ali gospodarski učinki na posameznika ali na skupnost se pokažejo na primer s statusom udeleženca krožka, ki je oprt na zavarovalno podlago zdravstvenega zavarovanja. Če je vsebina ŠK in ljudi v tem procesu tako močna, da lahko ustvari tržno priložnost, potem lahko pride do pogodbe o zaposlitvi, ki ima lahko značaj zelenega delovnega mesta oz. do samozaposlitve ali honorarnega dela za dopolnitev osnovnih virov preživetja. Ni nujno, da viri tečejo preko tekočega računa posameznika ali skupine, saj je primer lahko popolna samooskrba s hrano v domačem gospodinjstvu.

Motivacija

Motivacija ali motiviranost, kot jo opredeli Kragelj (2016), je torej v ŠK predvsem posledica odnosov, politike ravnanja z ljudmi, socialne moči vodje in ustreznosti menjalnega razmerja. Je kazalec možnosti za aktivno sodelovanje, povezovanje ali celo zaposlitev. Sodelovanje v ŠK zato lahko pomaga tako iskalcem zaposlitve izboljšati delovne spretnosti in sposobnosti pa tudi odpreti lastno podjetje. To je ključna ugotovitev moje analize, izvedene v okviru magistrske naloge.

Aktivnost v ustvarjanju

Moja osebna izkušnja s ŠK preden sem vanje operativno vpet se naslanja na misel enega od intervjuvancev. Na vprašanje: »Kaj je za vas zeleno delovno mesto?« je odgovoril: »Ustvarjam tisto, kar je pametno, na pameten in primeren način resursov in ne povzročam škode ne ljudem ne okolici. Hec je v tem, da sem aktiven v ustvarjanju.«

Pri delu z iskalcem zaposlitve in z delodajalci prepoznavam vedno več primerov

zelenega dela. Prepričan sem, da je prav svoboden in ustvarjalen posameznik kot nosilec zelenega dela eden od pravih in resničnih temeljev za razvoj zelenih delovnih mest. Razvoj sistema zelenih delovnih mest ima v ŠK podlago, ki je vredna upoštevanja in umeščanja v različne sisteme celotnega slovenskega prostora.

VIRI in LITERATURA

- Gabor, P. (2011). Motivacija: delavnica: priročnik za inštruktorje. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje: 41 str. (neobjavljeno).
- Gabrovšek, M. (2015). Študijski krožki kot vir zaposlitvenih možnosti v sistemu zelenih delovnih mest (magistrsko delo). Ljubljana: Biotehniška fakulteta: 113 str.
- Kragelj, R. (2016). Povejte našim zaposlenim, da morajo biti bolj motivirani!? WTF!? <https://www.linkedin.com/pulse/povejte-na%C5%A1im-zaposlenim-da-morajo-biti-bolj-wtf-radovan-kragelj?forceNoSplash=true> (30. 7. 2016)

PREDSTAVITEV AVTORJA

Marko Gabrovšek je po izobrazbi gozdarski tehnik, univerzitetni diplomirani teolog in magister Varstva naravne dediščine, zaposlen na Zavodu RS za zaposlovanje kot svetovalec za zaposlovanje. Srčno rad dela z ljudmi, prosti čas pa preživlja v naravi, še posebno v gozdu. Študijske krožke je intenzivno spoznaval ob raziskovalnem delu ter se jeseni 2018 tudi sam usposobil za mentorja. Vsebine »zelenega dela« vpleta v svoje delo in življenje, zagotovo tudi v ŠK.

ŠK Možje in fantje v akciji, Marko Gabrovšek, Sv. Trojica nad Vrhniko, 2019, foto: Marko Gabrovšek

Doseganje in preseganje

POVZETEK

Avtorica predstavi bližnjo okolico Ljubljane in študijske krožke, ki jih je razvila v tem okolju in z oblikovalskimi kompetencami svoje institucije.

KLJUČNE BESEDE

trajnostno oblikovanje, odpadki kot priložnost, Etno – fletno, domoljubje, Sam svoje sreče kovač, osebna rast

Uvod

Trzin, ekonomsko razvit in nasploh napreden kraj med Domžalami in Ljubljano, se tako bliskovito širi in razvija, da se je v zadnjih letih skorajda zlił z Ljubljano. Lahko bi rekli, da mu nič ne manjka, po drugi strani pa veliko. Hiter razvoj kot posledica urbanizacije za seboj nosi posledice, tako okoljske kot kulturne in sociološke. K uravnoteženju hitrega urbanega razvoja z ostalimi elementi razvoja okolja lahko prispevajo tudi študijski krožki (ŠK).

Krožki v Trzinu

V Trzinu so se ŠK pričeli lansko leto. Domačini in okoličani so jih lepo sprejeli. V prvem krožku Iz odpadka do produkta so sodelovali večinoma okoličani, Trzincev je bilo manj. Z vsakim novim ŠK je rastlo zanimanje za tovrstno obliko delovanja. Kot domačinka, ki imam v Trzinu izobraževalno Akademije za dizajn in antropologijo ter podjetje In dekor-oprema interiera, čutim potrebo, da delujem prav od tod, saj tu najbolj zaznavam potrebe in neskladja.

ŠK Iz odpadka do produkta

V obrtno-industrijski coni Trzin, ki se nezadržno širi, delujejo številna uspešna podjetja z več kot 5000 zaposlenimi. Vsak proizvodni, predelovalni ali storitveni obrat se sooča z odpadnimi materiali in surovinami. Kot oblikovalka, ki se zavedam okoljskih izzivov sodobnega časa, skušam s svojim delom prispevati k rešitvi tovrstne problematike, zato sem k sodelovanju povabila tudi druge oblikovalce, arhitekte in ustvarjalce nasploh.

V okviru ŠK Iz odpadka do produkta smo od okoliških podjetij pridobili v dar ostanke materialov, ki v njihovem proizvodnem procesu niso več uporabni. V izjemno ustvarjalnem procesu smo iz tega izdelali uporabne ter oblikovno izpopolnjene izdelke, ki so bili na ogled na razstavi v okviru Dnevov evropske kulturne dediščine v dvorani Centra Ivana Hribarja. Nekateri so bili prikazani tudi na oblikovalski razstavi ter arhitekturni konferenci v okviru Meseca oblikovanja 2017 v Ljubljani. Problematika je aktualna, saj v Sloveniji vsako gospod-

injstvo ustvari 1,7 kg odpadkov na dan, večina odpadnega materiala (okrog 60 %), ki ga na deponije odlagajo proizvodna podjetja, pa je še uporabna, a se z njim ne ukvarjajo, ker je odlaganje za podjetje cenejše. Ustvarjalci, zbrani v ŠK Iz odpadka do produkta, smo želeli predstaviti odpadke in druge vire iz okolja kot morebitno poslovno priložnost, kot o tem govori članek v septembrski (2017) številki časopisa Odsev z naslovom Odpadki kot poslovna priložnost.

ŠK Etno – fletno

Sledili so krožki na temo raziskovanja lastne identitete, identitete kraja in naroda ter kulturne dediščine nasploh. Odziv in navdušenje za ŠK sta vedno večja. Med udeleženci sta bila tudi skoraj devetdesetletni Miha Velepec, nič manj aktiven kot najmlajši, enaindvajsetletni diplomant študija oblikovanja Rok Vojska, ki se je redno udeleževal tudi nadaljnjih ŠK. ŠK je potekal v prijetni izbi Jefačnikove domačije v Trzinu, ki je kot dom nekdanjega ljubljanskega župana Ivana Hribarja postala kulturni spomenik. Med drugim smo gostili prof. Dušico Kunaver – publicistko in eno najvidnejših ohranjevalk ljudske kulture na Slovenskem. Njene misli je v marčevski izdaji časopisa Odsev v članku povzela Tanja Bricelj: »Vsaka vas ima svojo šego, svoj glas, svojo pesem, svojo navado ... Imamo najstarejše glasbilo na svetu, piščal iz jame Divje babe, imamo najstarejše kolo na svetu, staro pet tisoč let. Kaj vse imamo! Zato naj se Evropa pride k nam učit, kakšno je nekdanje evropsko izročilo.«

Na sklepni prireditvi je Miha povedal, da ŠK obiskuje iz radovednosti in ker se želi učiti, njegova hči pa dodala, da se veseli četrtkov, ko bo oče spet lahko šel na krožek. Miha je tudi pevec v radomeljskem pevskem zboru in živa zakladnica ljuskih pesmi. Tako nas je tudi na srečanjih spremljalo ljudsko petje in del tega zanosa je Miha prenesel tudi na preostale udeležence. Svoje delo smo kronali z zapisom lokalne zgodbe, jo opremili z ilustracijami in izdali v obliki slikanice. Slikanica nosi naslov Ajdovski kevder, na kar smo še posebej ponosni. Namenjena je našim najmlajšim, da spoznajo avtohtone junake in se poučijo, da smo Slovenci narod z izjemno bogato naravno ter kulturno dediščino. V slikanici predstavljamo stare, že skoraj izumrle poklice, tradicionalno in zapostavljeno ocvirkovo potico – špehovko, opozarjamo na domača imena, nagovore in pozdrave. Zgodba govori tudi o rokovnjačih ter zaščitениh močvirskih rastlinah – okroglolisti rosički ter močvirskem tulipanu; razkriva skrivnostno jamo Ajdovski kevder, ki jo boste našli na območju trzinskega hriba Onger. Na slednjem so arheološke najdbe pokazale naselbine, ime pa je dobila po staroselcih, imenovanih Ajdi.

Ajdovski kevder priča o avtohtonosti ljudi, ki so v teh krajih živeli že več tisoč let pred našim štetjem. Glavna zgodba se spleta okrog trzinske sekire iz mlajše kamene dobe, ki je bila najdena v kamnolomu. Prednikom je služila za orodje, orožje, menjalno sredstvo, skratka zanje je bila neke vrste statusni simbol. Posebnost te slikanice je tudi nekaj nepobarvanih strani na koncu

slikanice, ki jih lahko otrok po svoje pobarva in s tem prispeva k soustvarjanju zgodbe. Opremeljena je tudi za otroke z motnjo branja – dislektike. Jesenska predstavitev slikanice Ajdovski kevder v trzinski šoli, knjižnici in v kulturno-turističnem društvu je bila lepo sprejeta in že snujemo ideje za nove krožke, ki bodo obogatili kulturno dogajanje v kraju.

ŠK Učimo se domoljublja in demokracije

Kot akcijski cilj ŠK Učimo se demokracije in domoljubja smo v dvorani CIH v Trzinu organizirali okroglo miza na temo domoljublja z uglednimi gosti; ministrom za kulturo Antonom Peršakom, znano publicistko prof. Dušico Kunaver, pevko Alenko Gotar, uglednim zgodovinarjem prof. dr. Stanetom Grando ter raziskovalcem izvirne zgodovine Simonom Prosenom, ki nas je s predavanji na ŠK seznanjal z manj znanimi dejstvi o izvorni zgodovini Slovencev. Domoljubje se začne s poznavanjem sebe in svojih korenin in zato je nujno, da zapolnjemo vrzeli na tem področju. Zanimanje je veliko, zato ne bo ostalo le pri tem.

ŠK Sam svoje sreče kovač

Tudi v ŠK Sam svoje sreče kovač je bilo vzdušje zelo sproščeno, prijetno domačnostno. In tak je tudi njegov namen: udeleženci razpravljajo o osebnih stvareh, a zgolj, če to želijo, saj je na prvem mestu občutek varnosti, kajti le v varnem okolju bodo lahko spoznali marsikaj novega o sebi in svojem načinu delovanja v življenju, se pogovorili o svojih osebnostnih izzivih ... Kot je na sklepni prireditvi – predstavitvi krožkov povedala članica Joži Rihter: »ŠK Sam svoje sreče kovač smo začeli s sloganom Leto 2018, moje najboljše leto doslej, učili smo se prepoznavati najboljše v nas in spoznavali orodja, ki nas pripeljejo do tega, /.../ pa tudi domače naloge smo imeli, kar prvo uro smo jo dobili,« je še hudomušno dodala.

Utrip v naših krožkih je lepo predstavila urednica časopisa Odsev Vesna Sivec Poljanšek v januarskem (2018) prispevku z naslovom Dva krožka in obilo zadovoljnih udeležencev. Citirala je izjavo ene od udeleženk: »Najprej sem se udeležila krožka Sam svoje sreče kovač, nato sem šla pogledat še v krožek Etno – fletno /.../ Na obeh je tako prijetno, da sem kar ostala, in to na obeh. Pa še veliko novega se bom tu naučila.« Jaz pa dodajam: »Tudi sama uživam v prijetni družbi in spoznavam čudovite ljudi. Čar tovrstnih krožkov je prav v tem, da lahko na njih vsak pri sebi odkrije najrazličnejše potenciale. Če povzamemo Brankine besede: »Na ŠK je preprosto »fletno«, in tako bo vse do spomladi, ko bomo predstavili rezultate našega delovanja!« Tako se je tudi zgodilo. Na pomladni prireditvi Krožek vseh krožkov smo predstavili rezultate dela vseh predstavljenih krožkov: Etno – fletno, Sam svoje sreče kovač ter Učimo se demokracije in domoljubja ter odlično ocenjeno in sprejeto knjigo Ajdovski kevder. Trenutno poteka ŠK Ustvarjaj in deli, kjer se učimo marketinških veščin.

Zaključek

Prijetno in spodbudno vzdušje na krožkih smo ustvarjali tudi s priboljški, dodatki ali smiselnimi dekoracijami, ki pa so se vselej ujemali s tematiko: na ŠK Etno – fletno smo pokušali špehovko in ocvirkovo potico, na ŠK Učimo se demokracije in domoljubja je mizo ob jerbasu z domačimi prestami vselej krasila slovenska zastava, na ŠK Sam svoje sreče kovač smo mizo okrasili z dišečim rastlinjem.

Domačno vzdušje smo pričarali z zakurjeno kmečko pečjo ali prižganimi svečami ter s toplo dišečo potico ali božičnim pecivom. Povsem spontano se se oglasile tudi slovenske ljudske pesmi, vsebinsko usklajene s tematiko.

Na krožkih, ki sem jih vodila, je bilo torej »fletno« in ustvarjalno. Sadovi našega dela in delovanja še vedno odzvanjajo, z nekaterimi od teh, zlasti s knjigo Ajdovski kevder, z razstavo Iz odpadka do produkta in okroglo mizo na temo domoljubja, pa naše delo, spoznanja in odkritja ostajajo neizbrisno zapisana v zgodovino kraja in regije.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Branka Urbanija je inovatorica, podjetnica, kulturna antropologinja, mama, trajnostno naravnana oblikovalka pa tudi ustanoviteljica in vodja izobraževalne Akademije za dizajn in antropologijo, katere stiliziran logotip predstavlja rožo življenja. Zavzema se za bolj prijazno in sočutno družbo, zdravo okolje in harmonične medosebne odnose. Svoje delo čuti kot poslanstvo in razume kot širšo družbeno odgovornost. Ni ji na primer vseeno, kaj in kako proizvajamo, uporabljamo, kupujemo in odlagamo. Ker v proizvodnih procesih prihaja do večje količine odpadnih snovi in polizdelkov, ki obremenjujejo okolje in predstavljajo podjetju strošek, je povezala oblikovalce, arhitekte in druge kreativne osebe v ŠK Iz odpadka do produkta Iz odpadnih materialov so izdelali nove uporabne predmete, ki imajo potencial tržnih produktov, blagovnih znamk. Vodi izobraževanja, ki delujejo celostno, torej upoštevajo fizično in materialno podstat bivanja, prostor duhovne in kulturne dediščine naših prednikov, okolje in naravo ter kreativnost človeka kot predvsem energijskega in duhovnega bitja, ki v 93 % deluje iz svoje podzavesti. Del teh izobraževanj so tudi študijski krožki (npr. Etno-fletno, Učimo se domoljubja in demokracije, Sam svoje sreče kovač, Stres – moj prijatelj).

Vse lahko dosežemo, če uspe harmonija

POVZETEK

Mladinsko društvo Bistrica ob Sotli ima petletno tradicijo izvajanja študijskih krožkov (ŠK). V tem prispevku pojasnujemo, zakaj smo se odločili za ŠK, objavljamo nekaj izsledkov iz doživljanja njihovih mentorjev in udeležencev ter razlagamo, zakaj so ti krožki postali pomemben člen v programu naše mladinske organizacije.

KLJUČNE BESEDE

Bistrica ob Sotli, mladinsko društvo, starejši mladinci, glasbeni ŠK, preplet

Uvod

Bistrica ob Sotli je majhna obmejna podeželska občina na skrajnem vzhodu Slovenije. Naključnemu mimoidočemu obiskovalcu se morda zdi zaspana in od vrveža odmaknjena, daleč od urbanih središč, izobraževalnih ter kulturnih dogajanj. A videz, kot pravi staro reklo, prerad vara, in tudi v tem primeru je tako. V naši občini se veliko dogaja, daleč najbolj živahno je na področju glasbene umetnosti in kulture. Za to poskrbijo zlasti lokalna društva, osnovna šola in krajevna knjižnica. Tudi izbira različnih izobraževalnih delavnic in predavanj je vsako leto pestrejša. K razgibanemu neformalnemu izobraževanju so največ prispevali prav ŠK, ki letos potekajo že peto leto. Članici Mladinskega društva Bistrica ob Sotli Emilija Šterlek in Irena Černelč sva se spomladi 2013 udeležili izobraževanja za mentorje ŠK na ACS. Zanimiva se nama je zdela že ideja o obliki izobraževanja, saj so nam kot najbolj glasno sporočilo prvih učnih ur opisali pristop, ki temelji na entuziazmu zainteresiranih za sodelovanje. »Iz tega se tudi v našem na videz zaspanem okolju da kaj izcimiti,« sva si rekli po uvodnih pogovorih.

Kako pa s starejšimi »mladinci«?

V tistem času smo si v našem mladinskem društvu in mladinskem centru, ki je tedaj štelo že poldrugo desetletje iskali nove, od preteklih drugačne izzive. Prva generacija »mladincev« si je postavljala vprašanje, kaj in kako s starejšimi mladinci. Mladinske organizacije namreč nenehno menjajo članstvo, saj mladi entuziasti kot bi mignil postanejo odrasli, ko presežejo »magično mejo« 30 let. Vsaj nekateri potem niso več tako sproščeni v naših prostorih, hkrati pa se tudi mlajši obiskovalci (vsaj nekateri) ob njihovi prisotnosti počutijo malce nelagodno. Zdi se, da so starejši »mladinci« na lepem obsojeni na oklepanje kozarcev špricerja v najbližji beznici. Morda pa tudi ne? Ni nujno, da nekdanji mladinci,

zdaj seniorji naenkrat postanejo nezainteresirani za vsebine mladinskih organizacij. Ni težav, če pridejo na dober koncert, in prav rado se zgodi, da so tedaj v večini, ne manjšini (kar je, seveda, najbolj odvisno od izbora nastopajočih). Ampak nekateri so lačni drugačnih vsebin. Pogrešajo intelektualne izzive, pogrešajo družno reševanje problemov. Kaj kmalu smo videli, da lahko svojo »lakoto« potešijo v ŠK. Navdušeni sva s kolegico že tisto poletje pripravili prve krožke in doživeli veliko pohval, spodbud in zanimanja. Tudi idej in želja po nadaljevanju srečanj. Od tedaj se število ŠK povečuje, z njimi pokrivamo različna področja: od glasbe, vizualne umetnosti, samooskrbe, socialnih in družbenih vprašanj, ekologije do obujanja starih in uvajanja novih ročnih spretnosti. Med njimi so zagotovo najbolj prepoznavni krožki z glasbeno vsebino in tisti, v katerih se učimo in negujemo stara ročna dela ter ta znanja iz leta v leto nagrajujemo.

Čudovite spremembe se lahko zgodijo skozi tone in ritem

Ko pomislim na ŠK, se najprej spomnim na ŠK BoSong. Na njem smo predstavniki lokalne glasbene scene in tudi udeleženci z različnih koncev Slovenije muzicirali, razvrščeni po raznih sobah bistriškega Kulturnega doma, kjer se nahaja tudi naš Klub Metulj. Po nekaj dneh intenzivnega igranja, skladanja ter glasbene komunikacije in prijetnega druženja smo na dvorišču Kramerjeve domačije pripravili avtorski glasbeni program Takrat je med drugimi nastala pesem, ki jo kot solist še vedno igram in se imenuje

The Easiest Song on Earth (Najlažja pesem na svetu).

Burja v meni se v pesem spremeni.

Povabil bom prijatelje, da zaigrajo z mano.

Vse lahko dosežemo, če smo v harmoniji.

Čudovite spremembe se lahko zgodijo skozi tone in ritem.

V ŠK smo bili še velikokrat po tej prireditvi »v harmoniji«. Med drugim smo z izvirnimi zamislimi predelovali elektronska glasbila in igrače v ŠK Vezja in vezi, od koder smo odnesli veliko dobrih izkušenj in idej. V ŠK Najdi svoj zvok smo razvijali lastne efekte za električna glasbila. V ŠK Les ni plin? smo se poučili ne le o lesnem plinu, ampak tudi o drugih alternativnih virih energije in sonaravnih oblikah življenja. Zame osebno je bilo še pomembneje, da sem takrat poglobil odnose z nekaterimi domačini, ki sem jih prej poznal le na videz, takrat pa sem ugotovil, kako veliko skupnega imamo. Pod te izsledke se podpisujem Andrej Černelč.

Glasbenik - sam svoj mojster

V izrazito glasbenem okolju podeželske občine Bistrice ob Sotli sobivajo glasbeni bendi, zbori, godba na pihala, solisti in DJ-ji. Prebivalci imajo veliko željo

in potrebo po pridobivanju novih glasbenih znanj. In to ne zgolj iz muziciranja. V petih letih našega druženja so se zvrstili ŠK z izvirnimi idejami, ki so glasbo združevali s ponovno uporabo odpadne kovinske in lesene embalaže. Tako smo posredno spodbujali tudi razvoj ročnih spretnosti ter koncept DIY oziroma samooskrbe pod geslom »naredi sam«.

Razvijanje lastnega zvoka poteka tako, da preko sestavljanja vezij na testno ploščico spoznavamo enostavna vezja, ki jih je mogoče prilagoditi uporabnikovim željam; tako nastanejo popolnoma unikatni učinki za električna glasbila, katerih zvok v veliki meri določa ustvarjalec. S tehniko spajkanja vezje iz testne ploščice prenesemo na ploščice za spajkanje, pripravimo primerna ohišja – kovinska ali lesena – ki so nekoč že imela svojo vlogo (npr. kovinska škatla od bombonov, majhen lesen predalnik, kakršnakoli kovinska in lesena embalaža primernih dimenzij in oblik) in vanje vgradimo elektronski del. Tako nastane glasbeni zvočni efekt oziroma pedal, ki se da vključiti ali izključiti preko nožnega stikala in natančneje uglasiti preko potenciometrov.

ŠK Vezja in Vezi, Najdi svoj zvok in Obarvaj svoj zvok se prilagajajo izkušnjam, znanju in željam svojih članov. Z vključevanjem ranljivih skupin spodbujamo demokratično sodelovanje v skupnosti ter duh strpnosti, prijateljskega sodelovanja ter sprejemanja drugačnosti. Spoznali smo, da ni vsak odpadek samo odpadek, da se lahko zelo koristno ponovno uporabi. Hkrati smo lahko sami svoji mojstri in si izdelamo svojo lastno glasbeno opremo, namesto da bi kupovali novo in drago. To so izsledki Damjana Dobrine.

Svet je velik preplet

Svet je velik, nepopisno lep in zapleten preplet odnosov, idej, znanj in veščin, naravnih danosti, izdelkov ... Vsak posameznik je nitka v vsem prepletu, vsi skupaj ga bogatimo, plemenitimo. Ko sem ob teoretičnem poznavanju bistva ŠK razmišljala, kaj naše okolje ob obstoječih vsebinah še potrebuje, sem kmalu prišla do izhodišča, da bi zainteresiranim ponudili učenje starih ročnih del, ob tem pa prepletali odnose, tkali prijateljstvo, spodbujali medsebojno razumevanje ... Kot ciljno skupino sem predvidela zlasti mlade predstavnice, ljubiteljice ustvarjanja, narave in dediščine. Leta 2014 smo se zbrali na prvem Prepletu in se posvetili učenju pletenja izdelkov iz vrbovega šibja, nekdanj dragocenega materiala, ki še obrašča znaten del naše naravne krajine. Odziv je bil izredno dober že na samem začetku in tudi potem, ko smo se dokopali do svojega prvega izdelka. To je bila pletena košara, v katero je bilo vloženih približno petnajst ur ročnega dela. Ob slovesu so vsi izrazili željo, da bi podoben krožek pripravili tudi v novi sezoni. S podobnimi cilji smo se odločili za učenje polstenih (filcanih izdelkov), nato pletenja iz slame, se znova vrnil k vrbovemu šibju. Zdaj poteka že osmi ŠK Preplet. Udeleženci so se v začetnih letih menjavali, nekateri so odnehali zaradi nastanka mlade družine ali pomanjkanja časa, pri drugih je popustila vztrajnost, ki je za ustvarjanje pletenih izdelkov res potrebna. V štirih

letih pa nam je uspelo oblikovati skupino, ki se ŠK udeležuje vsako leto, in tako lahko delo nadgrajujemo, prav tako rezultate. Preseneča, da vedno več zainteresiranih prihaja iz sosednjih krajev, kjer tovrstnega izobraževanja še ni na voljo. Ob zaključku vsakega ŠK se vprašamo, kaj nam je pravzaprav dal? Novo znanje, nova prijateljstva? Nas je zadovoljil le izdelek ali dva, s katerima odhajamo domov? Morda s to izkušnjo bolj cenimo sebe in druge? Odhajamo zadovoljni? Smo naš Preplet oplemenitili? Odgovori na vsa vprašanja niso vedno le pritrdilni, a več kot zgovoren z zadnjega srečanja je bil eden izmed udeležencev, ki je pred slovesom povprašal: »Kje se bomo pa zdaj srečevali, ko smo zaključili s ŠK, saj srečujemo se lahko tudi, če ne pletemo?« Spoznanja je zapisala Emilija Šterlek.

Zaključek

Ko smo ponudbo ŠK v naši občini pred leti predstavili v lokalnem časopisu, smo v naslov zapisali Bistrica ob Sotli kot oaza ponudbe neformalnega izobraževanja odraslih. Danes se v občini, ki šteje le 1500 prebivalcev, v ŠK vsako leto povprečno poveže okoli 80 prebivalcev. Nekateri osvojeno znanje uporabijo pri poklicnem delu, drugi, na primer starši in stari starši novo znanje prenašajo na otroke in vnuke; brezposelni s sodelovanjem izboljšujejo svojo samopodobo in omilijo morebitno družbeno izključenost, sodelujejo pa tudi kreativni posamezniki, ki iščejo ustvarjalne ideje. Krožki nam ponujajo širok nabor vsebin, ki jih povezujemo z različnimi oblikami na primer s predavanji, diskusijami, delavnicami, razstavami, družabnimi in kulturnimi večeri. So priložnost za tiste, ki imajo v svojih službah in natrpanih urnikih – ali pa zaradi drugačnih, še bolj neugodnih okoliščin – premalo priložnosti za skupno pristočasno delovanje, pridobivanje novih znanj in predvsem za povezovanje, sodelovanje in sklepanje prijateljstev.

Prav vsak izveden ŠK je bil doživetje in dobra izkušnja. Koncept ŠK se je res odlično spojil s programom in ključnimi cilji našega društva in klubskega prostora. Imamo priložnost nagovoriti populacijo, ki v mladinskih projektih in programih pogosto manjka in je nasploh prevečkrat spregledana. Hkrati ŠK nudijo priložnost za širjenje in utrjevanje mreže prostovoljstva kot družbene vrednote. Omogočajo nam tudi odlično povezovanje z lokalnim okoljem, s katerim skupaj skrbimo za prijetno sobivanje ljudi in narave.

VIRI in LITERATURA

Bo Song. (2013): <https://soundcloud.com/klubmetulj/sets/bosong-2013>

Urok 2 (2015). <https://urok.bandcamp.com/releases>

Černelč, A. (2015). Kako pa s starejšimi »mladinci«? <http://mlad.si/2015/09/ni-mladinskega-prostora-za-starce/>

PREDSTAVITEV AVTORIC IN AVTORJEV

Irena Černelč, univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja. S ŠK jo je seznanila Emilija Šterlek, s katero sta po usposabljanju za mentorje ŠK 2013 začeli voditi ŠK v Mladinskem društvu Bistrica ob Sotli, ki ima status mladinskega centra. Do maja 2016 je bila vodja programa, nato se je kot knjižničarka zaposlila v Knjižnici Šmarje pri Jelšah, kjer vodi ŠK med knjižnimi policami.

Andrej Černelč, bibliotekar, glasbenik. Z glasbo se je začel resneje ukvarjati po osnovni šoli. Zelo hitro je začel skladati lastne pesmi in pisati besedila zanje. Postal je dejaven član rokovskih glasbenih skupin v Bistrici ob Sotli. Leta 2014 se je javnosti predstavil kot solist. Junija 2018 je izdal svoj pesniški prvenec Pol pol. Že od vzpostavitve neformalnega mladinskega prizorišča Klub Metulj je dejaven in vodilen aktivist, prostovoljec in dolgoletni uradni zastopnik Mladinskega društva Bistrica ob Sotli.

Damjan Dobrina, elektrotehnik. Kot prostovoljec in nadarjen glasbenik je takoj po osnovni šoli postal ključni član Mladinskega društva Bistrica ob Sotli in kitarist skupin Psihijatrija, The Ghen, Baltazar. Zadnja leta se z glasbo in zvokom ukvarja na različne načine, kot tonski tehnik se je uril pri mojstru Andreju Hrvatinu in je v širšem okolju vedno bolj iskan tonski tehnik. Je tudi strokovni izvajalec glasbenih ŠK.

Emilija Šterlek, univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja. V ŠK je začela delati na povabilo Jožeta Praha, ki je 2012 Posavje povezal s ŠK Gozdni sadeži – vrnitev h koreninam. Naslednje leto je opravila usposabljanje za mentorje ŠK in začela s samostojnimi izvedbami v Bistrici ob Sotli. Za svoj prispevek v društvu je bila 2015 nagrajena s priznanjem Občine Bistrica ob Sotli. Kot mentorica je izpeljala več kot deset ŠK.

ŠK Vezja in vezi, Irena Černelč, Bistrica ob Sotli, 2018, foto: Irena Černelč

Povezovati!

POVZETEK

Predstavljeni primeri iz različnih krajev, institucij in vsebin kažejo priljubljenost študijskih krožkov, ki po mnenju avtorice izhaja iz ustvarjalnega in sodelovalnega načina dela ter srečevanja v domačem kraju. Poleg dviga samozavesti se neguje tudi skupno. Izstopata vedoželjnost v Varstveno delovnem centru in vzpostavitev sodelovanja z Železno Kaplo v Avstriji.

KLJUČNE BESEDE

vseživljenjsko učenje, socialna mreža, medgeneracijsko sodelovanje, čezmejno sodelovanje

Pri Ljudski univerzi Kranj že vrsto let izvajamo študijske krožke (ŠK), ki so vse bolj priljubljena oblika vseživljenjskega učenja in druženja. Udeleženci so navdušeni nad ustvarjalnim in sodelovalnim načinom dela. Všeč jim je, da se srečujejo v domačem kraju in v času, ki jim najbolj ustreza. Pri skupnem delu se rojeva nova identiteta sodelujočih, ki poudarja njihove skupne značilnosti. ŠK ob vzpostavljanju socialnih mrež in skupnega cilja spodbuja k obravnavanju tem, ki so za okolje aktualne. Tako prihaja do demokratičnega sodelovanja in strpnosti v skupnosti ter prepoznavanja, razumevanja in sprejemanja drugačnih. Vključevanje ranljivih skupin v vseživljenjsko učenje in večgeneracijskega sodelovanja v širši lokalni skupnosti je zelo pomembno tudi za razvoj medkulturnega dialoga. Z njim spodbujamo spoštovanje človekovih pravic in lahko služi kot orodje za preprečevanje in reševanje konfliktov. Na začetku poletja smo pripravili srečanje ŠK, ki potekajo pod okriljem LU Kranj. Udeleženci so predstavili svoje izdelke in na okrogli mizi razpravljali o temah, ki so jih obravnavali v ŠK.

Vodja škofjeloške enote VDC Kranj Andreja Vršič je poudarila, da vključevanje oseb s posebnimi potrebami v ŠK uporabnikom ponuja nove priložnosti za aktivno vključevanje v družbeno okolje, učenje različnih vsebin ter pridobivanje znanj, spretnosti in novih izkušenj v okviru svojih zmožnosti. Skladno s svojimi potrebami zmorejo učenje za uspešno potrjevanje v vseh svojih življenjskih vlogah. Vsebine in sodelovanje v ŠK predstavljajo pomembno kakovost uporabnikovega življenja in so za posameznika pot do samouresničevanja. Mentorica Mirjana Debelak na osnovi dolgoletnih izkušenj pri delu z osebami s posebnimi potrebami dobro pozna potrebe njihovih uporabnikov, ve, kako delujejo, in svoje delo prilagaja njihovim zmožnostim. Letošnji ŠK so povezali z evropskim letom kulturne dediščine, ga nadgradili z razstavo obnovljenih starih predmetov, ki so jim dali novo podobo.

Jernej Porenta iz škofjeloške enote VDC Kranj pa pravi: »Na ŠK sem se imel čudovito. Veliko novega sem izvedel. Naučil sem se spoštljive komunikacije, predvsem poslušanja, sprejemanja drugačnih mnenj, spoštovanja in medsebojnega razumevanja naših različnih potreb. Tudi sam sem drugačen, drugače razmišljam in stvari okoli sebe drugače dojemam. Sem namreč slabovidna oseba. Sam sebe sprejemam, krožki mi pomagajo razumeti in sprejemati tudi druge. Vesel sem, da me je takšnega sprejela tudi mentorica ŠK. Vsebinsko in program dela je vedno prilagodila mojim oviram, da sem lahko brez težav sodeloval. Želim si, da bi bilo takih krožkov čim več in da bi tudi v prihodnje lahko sodeloval pri programih. Osebnostno sem veliko pridobil.«

Predsednica Medobčinskega društva Sožitje Kranj Branka Perne se je letos prvič srečala s ŠK. »ŠK je v Medobčinskem društvu Sožitje Kranj prinesel osebam z motnjami v duševnem razvoju priložnost za stike in ustvarjalnost. Uresničevali smo cilje posameznika in skupine. Društvo je ob svoji 50-letnici delovanja pozornost namenilo tudi naši predstavitvi dejavnosti. Komunikacijske veščine in premagovanje strahu pred javnim nastopanjem so bile samo potrditev dejavnosti ŠK. Želimo si čim več medsebojnega sodelovanja zlasti med ranljivimi skupinami, ki jim pripadamo tudi mi.« »Drugačnost« je sestavni del vsake družbe in tudi taki posamezniki imajo izjemne potenciale, zato jim je vredno prisluhniti. Luka Perne iz društva Sožitje Kranj se udeležuje različnih dejavnosti, poje v zboru in pleše pri folklorni skupini ter pravi: »Jaz sem se na teh srečanjih imel zelo lepo, veliko sem se novega naučil in videl stvari, ki jih še nisem poznal.«

»Z udeleženci različnih ranljivih skupin se v okviru ŠK družimo že dolga leta. Čeprav na začetku nisem vedela, kako me bodo sprejeli, sem že na prvih srečanjih spoznala, da so to izjemno topli ljudje, nenavadno iskreni in vedoželjni ter da premorejo različne sposobnosti, da pa imajo zaradi vedno bolj tekmovalne družbe in »zaščitniškega« družinskega okolja slabo samopodobo in pomanjkljivo samozavest. Graditev boljše samopodobe in prepoznavanje lastnih sposobnosti ni bil izziv samo zame, ampak tudi zanje. Ko jih danes gledam in poslušam, sem vesela, kako ob ŠK rastejo, postajajo samozavestnejši ter prepoznavajo odgovornost za osebni razvoj. Zdaj si upajo! Kako smo to dosegli? S skupnimi močmi – z učenjem drug od drugega, s poslušanjem, z medsebojnim spoštovanjem in iskrenim prijateljstvom. Ko imaš nekoga in nekaj rad, ko delaš s srcem, potem čas in vloženo delo nista omejitev. Takrat tudi zahtevne stvari postanejo preproste,« pa je o svojem delu povedala dolgoletna mentorica ŠK Mirjana Debelak, tudi nagrajenka ob Tednu VŽU.

Prva izvedba ŠK v majhni vasi Letenice blizu Golnika je po besedah udeleženke Damjane Kern še bolj povežalo že zdaj med seboj dobro povezane prebivalce vasi. Družijo se ob različnih priložnostih, kot na primer na martinovo, za dan

žena, ohranjajo tudi običaj »šrange«, nova znanja iz ŠK pa bodo uporabili pri pripravi vaških prireditev.

Prav poseben ŠK se je letos izoblikoval na Jezerskem. Sodelujejo namreč tudi krajanji Železne Kaple (Avstrija). Skupaj so se namenili zapisati ljudsko izročilo, ki je prebivalce ob meji povezovalo v preteklosti. Zavzeto iščejo pesmi po domačih in sosedovih podstrešjih, v starih pesmaricah, na starih kasetah ter po spominih starejših prebivalcev. Posneli jih bodo in zapisali v elektronsko pesmarico ter jih tako ohranili za mlajše rodove. Traudi Urschitz iz Železne Kaple pravi: »Super, da se družimo prebivalci z Jezerskega in iz Železne Kaple preko pesmi. Pred mnogimi leti so bile vezi močnejše, saj sta se dramski skupini predstavljali na obeh odrih. Imamo novo priložnost, da povezave oživimo. Hkrati je to še en način ohranjanja slovenske besede.«

Zaključne ugotovitve

ŠK osebam s posebnimi potrebami poleg izobraževanja nudijo podporo pri snovanju socialne mreže in aktivnem vključevanju v družbeno življenje. ŠK ozavešča tudi okolje, da so tudi osebe s posebnimi potrebami sestavni del naše družbe, ki v sebi skrivajo izjemne potenciale in jim je vredno prisluhniti.

ŠK so zelo učinkovita oblika izobraževanja za podeželsko prebivalstvo, ker v preteklosti niso imeli vsi možnosti za izobraževanje, ljudje pa so še vedno povezani z ljudskim izročilom in se zavedajo pomembnosti ohranjanja tradicije. ŠK jim pomeni nov izziv, saj se s takimi oblikami druženja in izmenjavanja izkušenj še niso srečali. Zadovoljuje jim tudi potrebo po osebni rasti, ohranjajo vezi in vključenosti v družbo. S pridobivanjem novih znanj in nadgradnjo starih védenj pa lahko enakovredno prispevajo tudi k razvoju svojega okolja ter posredujejo svoja bogata znanja in védenja mlajši generaciji.

PREDSTAVITEV AVTORICE

Renata Dobnikar je profesorica nemščine in zgodovine. Pri LU Kranj je organizatorica izobraževanja za tuje jezike, strokovna izobraževanja in splošne delavnice ter koordinatorka ŠK, ki se jih udeležuje tudi sama. Sodeluje tudi na Karavanah ŠK.

Jaz sem srečen človek

POVZETEK

Prispevek prikazuje tipično pot aktiviranja posameznika s pomočjo ŠK. Povzame razvoj ŠK v Obsotelju in na Kozjanskem, kjer je tipična njihova samoopredelitev kot »nič posebnega«, hkrati pa vztrajajo že od samega začetka in sprožajo udeležbo, učenje in trajen odtis v prostoru.

KLJUČNE BESEDE

Obsotelje, Kozjansko, branje, kultura

Uvod

Vlado Deželak je v mladosti igral kitaro, potem pa se je zaposlil, si ustvaril družino, gradil hišo in kitaro je ostala pozabljena nekje v kotu. Ob upokojitvi je sklenil, da bo več časa posvetil svojima velikima ljubeznima – literaturi in gledališču. Tako ga je pot velikokrat pripeljala v našo knjižnico, tu pa je njegovo pozornost zbudilo obvestilo, ki je obiskovalce vabilo v študijski krožek (ŠK) Ob zvoku citer. Že od nekdaj je rad prepeval, zamikalo ga je druženje, zato odločitev ni bila težka. Mentorica Jasmina Levičar je člane kmalu pobarala, ali kdo med njimi igra na kakšno glasbilo. Takrat se je Vlado spomnil svoje pozabljene kitare. Vzel jo je v roke in začel vaditi ... Vsako sredo že nekaj let prihaja na srečanja ŠK. Zdi se mu pomembno, da se člani razumejo, zapojejo in se tudi slišijo. Pridejo pa srede, ki jih ne preživi na vajah, pač pa v bolnišnici. Sam pravi, da mu zdravje včasih malo ponagaja, pa se spomni, da mora počakati do srede, ker je ta dan na vrsti krožek. Nanj bo hodil, dokler bo lahko. Vlado Deželak je s svojimi dvainosemdesetimi leti naš najstarejši »krožkar« in letos je ob Tednu vseživljenjskega učenja prejel častno priznanje ACS in Knjižnice Šmarje pri Jelšah za »dolgoletno pripravljenost usvajati nova znanja in se družiti, /za/ iskristost in dobro voljo ter potrditev, da lahko navdušenje in veselje do znanja tudi v poznih letih premaguje tegobe«. Priznanja se je razveselil, vendar je hitro pristavil, da on ni nič posebnega, kajti takšnih je v Sloveniji še na stotine in vsi po malem spreminjajo svet na bolje.

Razvoj in učinki

Študijski krožki so na območju Obsotelja in Kozjanskega zaživel med prvimi v Sloveniji. Vse odtlej kontinuirano delujejo v vseh občinah, poleg obeh ljudskih univerz (Rogaška Slatina in Šentjur) jih izvajata tudi Knjižnica Šmarje pri Jelšah in Mladinsko društvo Bistrica ob Sotli. Vse te organizacije se zavedamo, da k razvoju skupnosti prispevamo le s spodbujanjem ustvarjalnosti in učenja ter sodelovanjem tako med ustanovami kot med ljudmi. V praksi se to kaže v po-

gostih skupnih akcijah, na srečanjih »krožkarjev« in srečanjih mentorjev. Ko želim strniti svoje izkušnje in spoznanja iz dolgih let življenja s ŠK, se spomnim zgodb posameznikov, s katerimi smo leto za letom pletli niti druženja in učenja in jih z mnogimi še vedno. Imam srečo in privilegij, da kot mentorica delujem v ŠK, v katere so vključene različne »ciljne skupine.« Z varovanci varstveno-delovnega centra (VDC) že vrsto let spoznavamo različne teme in drug drugega, hkrati pa se preko ŠK aktivno vključujemo v skupnost. Bralne urice v domu upokojencev so nekaj posebnega zaradi spominov iz nekega drugega časa, pa tudi zaradi iskrih praznovanj, a včasih trpkih poslavljanj. Kdove koliko knjig smo v poldrugem desetletju že prebrali v bralnem ŠK in koliko zgodb pripovedovali v pravljíčarskem ŠK. Zelo smo različni, vendar imamo nekaj bistvenega skupnega: v ŠK se srečujemo radovedni in ustvarjalni posamezniki, željni novega znanja, druženja in skupnega delovanja.

Kako se začne?

Začne se z majhnimi in za širšo skupnost neopaznimi spremembami, ko vsak odkriva v sebi in v drugih učitelja in učenca. Tkejo nove socialne vezi, želja po učenju je vsak dan večja. Potem pride spoznanje, da z učenjem svoje življenje spreminjaš na bolje. ŠK kaj kmalu stopi iz zaprtega prostora učilnice med ljudi, v skupnost in začne širiti »virus učenja«.

Naši ŠK

Vedno znova me s ponosom navdajajo ŠK, ki se aktivno vključujejo v lokalno skupnost in sooblikujejo dogajanje v njej:

- zveneče »jelše« so nepogrešljive pri kulturnih prireditvah ter zbiranju in ohranjanju ljudske pesmi,
- pravljíčarke s pravljíčnimi večeri za odrasle gostujejo po Sloveniji,
- varovanci VDC s članicami bralnega ŠK vsako leto samozavestno pripravijo vsaj en literarni večer,
- že nekaj let zapisujemo zgodbe in spomine stanovalcev Doma upokojencev,
- raziskujemo romarsko triado Sladka Gora – Tinsko – Šmarje pri Jelšah ...

Samoevalvacija

Gledano od daleč naši ŠK res niso nič posebnega, ne potegujemo se za nagrade in jih ne dobivamo, za nas niso slišali in ne poznajo našega dela v Ljubljani ali Mariboru. Poznajo pa nas v Kozjem, Podčetrtku, Bistrici ob Sotli, za nas so slišali prebivalci Obsotelja in Kozjanskega in vsako leto znova se kakšen ŠK »pojavi« v novem kraju. Ne spreminjamo širnega sveta, spreminjamo pa sebe in svojo lokalno skupnost na bolje. Kako nam to uspeva? Morda se odgovor skriva v razmišljanju dr. Mance Košir na enem od naših srečanj: »V ŠK se učimo stvari, ki nas veselijo, ki nas strastno zanimajo, ki nas napolnijo s tem, da zvečer, ko

ležemo v posteljo, zapremo oči, se nasmehnemo in rečemo: Jaz sem srečen človek, danes sem se spet naučila nekaj novega.«

VIRI in LITERATURA

Video portret Vlada Deželaka: <https://vimeo.com/268834738/a43076d691>

Video razmišljanje dr. Mance Košir: <https://vimeo.com/269100154/007956b40f>

PREDSTAVITEV AVTORICE

Jana Turk Šulc, Knjižnica Šmarje pri Jelšah, je zaposlena kot organizatorka prireditev, mentorica in vodja študijskih krožkov, mentorica ŠK Beremo z Manco Košir. Knjižnica Šmarje pri Jelšah je bila 2015 organizatorka Karavane študijskih krožkov.

ŠK Beremo z Manco Košir, Jana Turk Šulc, Šmarje pri Jelšah, 2018, foto: Marko Samec

Novinarji, race in še kaj medijska pismenost

POVZETEK

Prispevek predstavlja, kako se mladi soočajo z lažnimi novicami in izpostavlja pomen jezika in tudi posameznih besed. Zaključuje, da dober »učitelj« podaja znanje z učenjem načina razmišljanja.

KLJUČNE BESEDE

medijska pismenost; diskurz; medijska manipulacija; kritično razmišljanje; odgovornost

Živimo v dobi sodobnih tehnologij in poplave informacij. Izpostavljenost množičnim medijem je postala skoraj neizogibna. Naučiti se moramo kritično sprejemati medijske vsebine, torej da znamo videno in slišano s kritično distanco ovrednotiti, interpretirati, razumeti in ne le sprejeti kot golo resnico.

Na Socialni akademiji se združujemo mladi popotniki, državljanski novinarji in multimedijски navdušenci. Medijska pismenost je ena izmed veščin, ki smo jo prepoznali kot zelo pomembno in pogosto manjkajočo v današnji družbi. Sogovornika smo našli v Slovenski filantropiji – Hiši Sadeži družbe Logatec, ki je ponudila prostor za srečanja ŠK. Skupina 11 krožkarjev je bila sestavljena iz mladih, ki smo se povezali znotraj popotniškega novinarstva, in logaških domačinov, starih med 20 in 65 let.

Raznolika družčina se je enkrat tedensko sestajala z namenom raziskovanja ozadja nastanka (lažnih) novic, preizkušanja v državljanskem novinarstvu z uporabo multimedije in analiziranja primerov medijske manipulacije. Vsak teden je en izmed udeležencev pripravil vsebino srečanja, gostili pa smo tudi novinarko Eriko Pečnik Ladika, ki nam je osvetlila svet novinarstva in novic.

Refleksija srečanj na temo analize diskurza

Mediji skupaj s svojimi prispevki sooblikujejo naše dojemanje realnosti. V dobi Trumpa, ki je postala znana kot post-resnična, nas ne zavajajo le lažne novice in slabo preverjena "dejstva".

Jezik je naše glavno orodje komunikacije. V pisnih besedilih, v televizijskih šovih in na ulici – jezik je vsepovsod. V njem razmišljamo, oblikujemo svoje želje in

sanje, izražamo svoje potrebe ter prepričanja. Jezik oblikuje naše razmišljanje, naše želje in naša prepričanja – uporabljen je torej lahko tudi kot orodje zavejanja. Pri učinkovitem učenju medijske pismenosti ne moremo prezreti poznavanja vpliva jezika na dojetje in oblikovanje realnosti.

Ob analizi diskurza na dveh srečanjih smo spoznali, da se večina ljudi ne zaveda moči jezika oz. diskurza (termina sta uporabljena enakovredno). Kdorkoli poklicno ali amatersko analizira pomen besed in besedil, mora zavestno paziti, da ne pade pod vpliv t.i. prekletstva znanja (angl. curse of knowledge). Jezik nam je tako samoumeven, da se je potrebno najprej naučiti osnov, pri čemer si pomagamo primeri s čim bolj različnih področij.

Primer:

V Eritreji je mnogo ljudi prisiljenih v neprostoVOLjno delo.

V Eritreji je mnogo ljudi prisiljenih v suženjstvo.

NeprostoVOLjno delo ali suženjstvo? Vsak izraz na svoj način poroča o enem in istem pojavu. Preučevali smo, kako dojemamo obe povedi, kakšne so razlike med našimi zaznavami in kako te razlike vodijo naše razmišljanje in naše akcije. Pogovorili smo se o različno močni čustveni reakciji nanju in se z izbiro realnih primerov izogibali abstrakciji (jezika), ki lahko oteži razumevanje.

Primere predstavimo vedno na vidnem mestu, na primer s projektorjem ali v natiskani obliki. Bolje je, da se vrstijo eden za drugim, da se vsakemu posebej posveti potrebna pozornost. Če želimo, da udeleženci prevzamejo odgovornost za lastno učenje, jih ob primerih povprašamo po njihovem mnenju in šele na koncu podamo svojega. Tako pustimo, da na dan pridejo njihove lastne asociacije, ki so tudi nam lahko poučne.

Dober »učitelj« torej podaja znanje z učenjem načina razmišljanja. Tudi učenje analize diskurza je učenje načina razmišljanja, aktivnega opazovanja sveta okoli sebe, ki omogoča prevzemanje vse večje odgovornosti za lastne odločitve in manjše podleganje marketinškim zvijačam. V njih jogurt s 95% brez maščobe zveni privlačneje kot jogurt s 3,5% maščobe. Učenje novega pogleda na svet terja čas, zato lahko eno ali dve srečanju služita le kot uvod. Udeleženci naj svoje znanje preizkusijo tudi v praksi, brskajo po časopisnih člankih in iščejo svoje primere dveh (ali več) različnih diskurzov na eno in isto stvar oz. tematiko.

Pogledov in pristopov k analizi diskurza je veliko. Veliko je tudi nasprotujočih si mnenj o tem, kateri diskurz je "boljši" oz. bolj pravilen". Naš namen ni presoja "prilnosti" uporabe nekega izraza, ampak njegovo razlikovanje od drugih izrazov. Zanima nas izvor izraza, razlogi in namen njegove uporabe. Kaj sporoča, kakšne občutke vzbuja, na katera prepričanja in stereotipe ter akcije cilja? V post-resničnem svetu lažnih novic in slabo preverjenih podatkov, ki z zava-

janjem ter enostranskim poročanjem krepijo ekstremizem in zacementirajo prepričanja, učimo kritičnega razmišljanja raje kot določenega pogleda na svet.

Kam naprej?

Navkljub poplavi (nekvalitetnih) informacij, nepreverjenih ali lažnih novic ter "rumenečemu" tisku nismo oz. nam ni treba biti samo pasivni opazovalci. V medijskem svetu naša dejanja določijo posledico oziroma izid. Novice "delimo" oziroma posredujemo drugim, toda to so lahko spodbudne pozitivne prakse ali pa medijski linč. Domen Savič je na zaključnem dogodku našega krožka opozoril na moč potrošnikov in državljanov. Kot potrošniki lahko finančno podpiramo dobre medijske prakse, zahtevamo družbeno odgovorno oglaševanje in spodbujamo samoregulacijo medijev preko novinarskega častnega razsodišča. Kot državljani pa lahko prijavljamo kršitve medijske zakonodaje, se medijsko opismenjemo in odpiramo javne razprave o medijih. Le kakovostni in neodvisni mediji in novinarji lahko opravljajo svojo primarno nalogo – vlogo četrte veje oblasti.

PREDSTAVITEV AVTORIC

Maša Viršček je interdisciplinarna raziskovalka. Za njene raziskave je značilno iskanje povezav med na videz nepovezanim. Kateri študij je zaključen (ter podobna vprašanja) se ji ne zdijo potrebna, saj jo zanima vse, čisto vse.

Sabina Belc je biotehnologinja, ki je v svet mladinskega dela vstopila preko taborništva. Trenutno je zaposlena kot mladinska delavka na Socialni akademiji. Področja, ki jo zanimajo, so kritično mišljenje, medijska (znanstvena) pismenost, učenje iz zgodovine ter uporaba multi-medije kot podpore učenju.

Namesto zaključka

Po petindvajsetih letih in izrečenem (tudi) v tej knjigi nočemo zaključka, le pogled v prihodnost.

Pravite, da naj grem sama, če hočem hitro, a skupaj, če hočem daleč (Planinc, s. 190) in naj bom potrpežljiva, a živahna. To bo potrebno že za letošnje umeščanje ŠK v nastajajoči Nacionalni program izobraževanja odraslih. Morda je res »težko biti skromen, če si dober« (ibid.) in »spreminjati sebe in svoj kraj na bolje« (Šulc, s. 239) kot pravijo ne le v Kozjem in v Bistrici ob Sotli, ampak tudi na Gorenjskem, kjer dodajajo nasvet, kako: »s podporo socialni mreži in posredovanjem védenja mladim« (Dobnikar, s. 238). Če so ŠK »doživetje in dobra izkušnja« (Černelč s sod., s. 234), »primer dobre prakse in dar« (Sotošek, s. 14, Imperl in Prah, s. 58, Knific, s. 217) ter »sprožilec sprememb, ki se začnejo s kulturnim dialogom« (Otoničar, s. 189), koga bi torej ne pritegnil tak »delček miru in zadovoljstva in varnosti« (Golc, s. 184)? Ni torej česa dodati ali zaključevati. »Samo začeti je treba ...« (Pisk, s. 185). In nadaljevati.

Naslov *Kako obogateti* se je izvil iz nagovora Jakoba Aljaža v Mojstrani pred davnimi leti, o katerem nam je na spopolnjevanju pripovedoval gornik Jože Andrej Mihelič. Tak naslov ni le odziv na očitno še vedno prevladujoč javni diskurz, ki ni brez vpliva na naše počutje in obnašanje, ampak tudi sporočilo, da bogastvo morda iščemo vsi, bistva ŠK pa ni mogoče ujeti tako zelo preprosto. Učenje je prodor v neznano, pod površ(i)ne in splošne usmeritve, ki nas skušajo usmerjati, mi pa jih včasih zlahka privzamemo. Ni dobro izgubljati svoje izvirnosti in skupnega, zbujenega s pogledom, srečanju in (skupnim) časom ter morda negovanega skozi zelo dolgo obdobje.

Da ne bi izgubili nečesa, kar je vedno znova novo ter vredno pozornosti in zrenja, so srečanja krožkov namenjena učenju in razvoju. Krožkarji na naslovnici zrejo v neznano. Ne s strahom, ampak s spoštovanjem in radovednostjo. Opazujejo, morda različno vidijo poti naprej, ne vemo, ali se bodo na tej poti zblížali ali ne. Drug drugemu bodo morda odstrli del sebe s pogledi in ne po nareku »navodil za uporabo«, zahtev nadrejenih ali le zato, ker gre za dobro priložnost. Predpogoj za dober ŠK je zaupanje in to terja svoj čas. 25 let časa je precej. Tudi zato je besed v spominskem zborniku veliko, morda se nakazuje določena identiteta, ki jo Ihan¹ opredeli za »mozaik pripadnosti, od katere imamo toliko življenjskih koristi, da je nočemo in si je niti ne moremo privoščiti spustiti iz rok, ... Ni samoumevna in stalna ter je ne ohranjata govoričenje in moralni nauki, ampak vzdrževanje pogojev zanjo«. Zato hočemo nadaljevati z učenjem v študijskih krožkih, vedno svežim in smiselnim, čeprav krhkim.

Hvaležna sem, da krožkarji smisel in sebe delite med seboj ter da smo skupaj oblikovali spominski zbornik. Hvaležna sem tudi, da sem nekje med vami, s privilegijem podpisa pod začetek in zaključek.

¹ Ihan, Alojz, 2019. Kdor ne skače – je na tleh. Delo, rubrika Mnenja, 4. oktober 2019, s. 7

Hvala vsem, ki ste prispevali svojo voljo in čas, besede, slike, ideje in veščine, denar, odločitve. Upamo, da vas naša sporočila bogatijo in da bodo tudi čez leta še vedno vredna prebiranja. Del dote študijskih krožkov za prihodnost so namreč prav tu zapisana spoznanja, kako obogateti.

Nevenka Bogataj

Stvarno kazalo

Bogataj

14, 90, 100, 125-6, 174, 191, 198, 224

Lokalno

9, 14-16, 21-3, 26, 31-3, 35-7, 46, 49-55, 58-61, 63, 65-6, 68, 70, 72-4, 80-3, 88, 90, 94, 98, 102, 106, 113-4, 124-6, 138-140, 158, 174, 181, 184, 187-9, 190-6, 200, 208, 211, 214, 221-22, 224, 228, 231-34, 236, 240

Odrasli

9, 14-17, 20-6, 41, 46, 50, 54, 59-60, 77, 90-1, 93, 95, 102, 106-7, 124-6, 142, 144, 191, 198, 211, 219-220, 231, 234

Planinc

36, 91, 98, 102, 193, 195, 246

Razvoj

9, 14-16, 20-23, 27-30, 32, 41-43, 46-7, 49-51, 54, 58-62, 66-8, 70-5, 84, 91, 100-101, 103-106, 111, 124-5, 138, 150, 156, 158, 168-9, 178-9, 181, 184, 187, 190, 193-5, 208-10, 212, 216, 219-22, 224, 226-7, 233, 236-7, 239

Sodelovanje

9, 27, 36, 42, 46, 51, 54, 60-1, 64, 67, 70, 73, 79, 81-2, 94, 106, 110, 125, 134, 137, 139, 143-4, 149, 152, 153-6, 160, 166, 168, 171, 176, 178, 184, 187, 188, 191-2 194, 198, 204-5, 207-9, 211, 214, 217, 221, 225, 227, 231, 233-4, 236-7, 239

Učenje

9, 14-15, 17-19, 22-3, 27, 29-30, 33-4, 36-9, 41, 46, 49, 53, 58, 61, 67, 74, 78, 84, 90-2, 94, 97, 99, 102-4, 106, 110, 124-5, 138-9, 142-3, 145, 149, 161, 166, 174, 181, 190-1, 214, 219, 233, 236-7, 239-240, 242-3, 245